

નિવેદન.

——————

નડિયાદના વૈષ્ણવ બાલુભાઈ છગનલાલે વિલ કરીને પોતાની મોલકત સોલિડ ક્રિયા કર્યા પછી જે અવશિષ્ટ રહે, તેના વિનિયોગ સાંપ્રદાયિક સાહિત્યના ઉદ્ધારાર્થ કરવાને જણાવેલું, અને પોતાના વહીવટદારોને તેવું અવશિષ્ટ દ્રવ્ય ધીરજલાલ વ્રજદાસ સાંકલીયા તથા મને તદ્દર્થ સોંપવાને જણાવેલું. નડિયાદના વૈષ્ણવો ત્રિભુવનદાસ પીતાંબરદાસ, કૃષ્ણદાસ મગનલાલ વગેરે જેમને બાલુભાઈએ પોતાના પરલોકવાસ પછી પોતાની મિલકતના વહીવટદાર નીમેલા, તેમણે આ વાર્તા અમને જણાવી. સદ્ગત બાલુભાઈની તેવી શુભેચ્છાનુસાર તેના જ દ્રવ્યમાંથી આ કલાત્મક શૃંગારરસમંડળ ગ્રન્થ પ્રકટ કર્યો છે. સ્તંભતીર્થનિવાસી શાસ્ત્રી ભદ્રશંકર જયશંકરે ઘણા ઉત્સાહ અને ત્વરાથી એવું પદ્યમાં-સમશ્લોકીમાં ગુર્જર ભાષાન્તર કર્યું છે. આથી સંસ્કૃત અને તદનલિપ્ત સર્વ પ્રેક્ષાવાન્ વૈષ્ણવો આ ગ્રન્થનો આદરથી લાભ લઈ શકશે.

આ ગ્રન્થના સુદ્રશ્યમાં પુસ્તકાદિતું સાહાય્ય કરનારાનો ઉપકાર સર્વથા અવિસ્મરણીય છે. પંડિત ગદ્દલાલાની સંસ્થા તરફથી બહુ સારો સંગ્રહ પ્રાપ્ત થયો છે; વૈષ્ણવો આ સંસ્થાના આ વિભાગને અવશ્ય સાહાય્ય કરીને એની ઉપયોગિતામાં વધારો કરશે એમ આશા છે. રા. રા. તનસુખરામ મનઃસુખરામ ત્રિપાઠી, નટવરલાલ ઇચ્છારામ દેશાઈ, મનમોહનદાસ દલપતરામ દલાલ, ઉત્સવલાલ રામકૃષ્ણ પંજ્યા, શાસ્ત્રી અવલરામ ભૂધરજી, બાઈ કેસરબાઈ, વૈષ્ણવ-પરિષદના સેક્રેટરી વાડીલાલ, વૈષ્ણવ ગિરિધરદાસ આદિનું સાહાય્ય મુક્ત કંઠે સ્વીકારીએ છીએ.

અરમન્નિત્ર ધીરજલાલ સાંકલીયાની સંમતિ અને સાહાય્ય સર્વત્ર અનુસ્મૃત છે.

મુંબઈ. તા. ૫-૧૨-૧૮ }
માર્ગશર્ષ દ્વિતીયા. ૧૯૭૫ }

લિ. મૂલચંદ્ર તેલીવાલા.

रसो वै सः ।

भाँवरङ्कुरितं महीमृगटशामाकल्पमासिञ्चितम् ।

प्रेम्णा कन्दलितं मनोरथमयैः शारदाशतैः सम्भृतम् ॥

लौल्यैः पङ्कवितं मुदा कुसुमितं प्रत्याशया पुष्पितम् ।

लीलाभिः फलितं भजे व्रजवनीश्टद्वारकल्पद्रुमम् ॥ १ ॥

श्रीमत्प्रभुचरणाः ।

ग्रन्थसंग्रहपरिचय.

रससर्वस्व.

ब. रससर्वस्व अथवा व्रतचर्यानुं मुद्रण्य अत्र प्रथम थयलुं छे. रससर्वस्वनुं मुद्रण्य नीये जण्णावेकी प्रतिष्ठायेने आधारे थयलुं छे.

१. षंडित गदूलालाना संग्रहमांथी प्राप्त थयलुं, आर्यीन, तथा शुद्ध. आ पुस्तकमां डेटलेक स्थले जेवा सुधारा वधारा करेला जेवामां आवे छे, डे जेना उपरथी जेम अनुमान करी शकाय डे उक्त पुस्तक श्रीमत्प्रभुयरणुना स्वदस्ताक्षरथी क्वचित् शोधायलुं पणु डोय. उक्त पुस्तक संवत् १६४० मार्गशीर्ष शुक्ल नवमीने दिवसे लभायलुं छे; अने तेना उपर 'हरिदास भवासनुं पुस्तक' जेम पणु लभेलुं छे. आ ग्रन्थनुं प्रथम पत्र नथी. अन्तिम पत्र रससर्वस्वने अदले दानलीलानुं छे. आ पुस्तक अहु सुन्दर अक्षरे लभायलुं छे. २. परम भगवदीय अवलराम लूधरल शास्त्री तरुथी प्राप्त थयलुं छे. आ पुस्तक पणु आर्यीन छे, तथा शुद्ध छे. संवत् १६६४ ना आश्विन मासमां कार्ति कृष्णदासना पठनार्थ लभायलुं छे. आ पुस्तक गूल नगरठ्ठांमां हतुं. त्यांथी संवत् १८५६ मां कार्ति गोरवामीने जे पुस्तक भेटमां भणेलुं. आ पुस्तकमां डेटलेक स्थले अक्षरे उडी गया छे. ३. गुजराती प्रेसना संग्रहमांथी रा. नटवरलाल धन्धाराम देशाधुं आवेलुं. आ पुस्तक पणु आयः शुद्ध तथा आर्यीन छे. ४. परम भगवदीय मनमोहनदास दलाल पी. जे. जेमनुं छे. जेमले पौताने हाथे लभेलुं छे. ५. नूतन तथा अशुद्ध. ६. उक्तन डालेजनुं, षंडित. ७. श्रीगोकुलोत्सवलुकृत व्रतचर्यांटीका, श्रीवेणुव-परिषत्संग्रहनी, नूतन, उदित. ८. श्रीगोकुलोत्सवलुकृत व्रतचर्यांटीका अवलराम-शास्त्रीनुं, नूतन, उदित.

दानलीला.

ब. दानलीलानुं मुद्रण्य नीये जण्णावेला पुस्तकाना आधारे थयुं छे.

१. उक्तन डालेजमांना सरकारी संग्रहमांथी प्राप्त, भंगलभट्टे लभेलुं, शुद्ध, आर्यीन, जेमां डेटलेक स्थले सुंदर टिप्पण्य करेलुं छे. आ पुस्तकमां सर्व श्लोकाने पदच्छेद करेला छे. २. अहीलक्ष्मी पुस्तकालयस्य शास्त्री लार्छिवालना संग्रहमांनुं, रा. तनसुभरामभार्छि द्वारा प्राप्त, शुद्ध, आर्यीन. ३. तनुसुभ-रामभार्छिनुं, षंडित. ४. गुजरातीप्रेसनुं, शुद्ध, आर्यीन. ५. पं. गदूलालाना

સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થયેલું, પ્રાપ્ત શુદ્ધ, પ્રાચીન ૬. ઉત્સવલાલ રામકૃષ્ણ પંચાનું, પ્રાચીન, પ્રાપ્ત શુદ્ધ ૭ મનમોહનદાસ માસ્તરનું, નૂતન, શ્રીગોકુલોત્સવશૃંગાર ટીકાસહિત મનમોહનદાસભાઈનું સ્વહસ્તે લિખિત.

હજાસ.

ક. વગ્ગ અન્ય નીચે જણાવેલા પુસ્તકોના આધારે મુદ્રિત થયે છે.

૧. તનમુખરામભાઈનું, શુદ્ધ, પ્રાચીન ૨ ગુજરાતીપ્રેસનું, શુદ્ધ પ્રાચીન.
૩. ગુજરાતીપ્રેસનું અશુદ્ધ, પ્રાચીન ૪. ડક્કન કોલેજનું પ્રાપ્ત શુદ્ધ, પ્રાચીન.
- ૫ મનમોહનદાસ માસ્તરનું, નૂતન ૬. ૫ ગદુલાલાનું, પ્રાચીન, મુદ્રિત.
- ૭ ભગવદીય શ્રીનાથદ્વારસ્થ કેસરભાઈનું, અવલરામશાસ્ત્રીદ્વારા પ્રાપ્ત, નૂતન, પ્રાપ્ત શુદ્ધ. ૮ વૈષ્ણવ ત્રિવિધરદાસનું પાછળથી મળેલું

અન્યકૃતપરિચય.

આ અન્યના દ્રશ્ય શ્રીમદ્દનભાચાર્યજીના દ્વિતીય કુમાર શ્રીમદ્વિદ્યુત્સવર છે એઓશ્રી સપ્રદાયમાં શ્રીમત્પ્રભુચરણ એ નામથી પ્રસિદ્ધ છે. શ્રીમદ્વિદ્યુત્સવરનું પ્રાકટ્ય સવત્ ૧૫૭૨ ના માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણ નવમીને વાર શુક્રને દિવસે થયું હતું જે સમયે શ્રીમદાચાર્યચરણ નિત્ય લીલામાં પધાર્યા, તે સમયે શ્રીમત્પ્રભુચરણનું વય માત્ર ૧૫ વર્ષનું હતું, પરંતુ શ્રીમદાચાર્યજીના અંતરગ સેવક શ્રીમદ્દનમોહનદાસ ભૂતલ ઉપર વિરાજતા હતા તેઓની પાસેથી શ્રીમત્પ્રભુચરણ સાંપ્રદાયિક મર્મ સમત્યા એમ કેટલીક ગાથાઓમા પ્રસિદ્ધ છે. શ્રીમત્પ્રભુચરણે શ્રીમદાચાર્યજી પછી સપ્રાયને બહુ પ્રસાર કર્યો, અને અનેક રાજ્યો એમના સેવક થયા એઓશ્રીનું નામ 'અનેકશિતિવત્રેણિમૂર્ધાસત્તપદામ્બુજ' એજ આશયને સ્પષ્ટ કરે છે સત્રાટ્ અકબરના દરનારમાના રાજા ટોહરમલ્લ, રાજા વીરવર (બીરન), રાજપુરવોત્તમ વગેરે એઓશ્રીના કૃપાપાત્ર હતા સ્વપિતૃચરણે પ્રકટ કરેલા અક્ષરાદ અને ભક્તિમાર્ગનું સરસ મહત્ત આપે વિદ્વન્મહત્ત નામક સ્વાત્ત અન્યમા કરેલું છે તેમ વ્યાસસૂત્રના અતિમ દોઢ અધ્યાયનું ભાષ્ય પણ આપ-શ્રીએજ સ્વપિતૃચરણના દર્શિગિન્દુથી યોજ્યુ છે દશમસ્કન્ધના શ્રીસુખોદિનીજીનું મર્મ પ્રકટ કરવાને આપશ્રીએ શ્રીટિપ્પણીજી પ્રકટ કર્યો છે. ભગવત્લીલાનું ગાનકીર્તન કરવાને અને નિજ ગીતસંગીતસાગરત્વને શ્રીમદ્દરસેશ પ્રભુમા વિનિ-યોગ દ્વારા સમર્પણ કરીને સફલ કરવાને આપશ્રીએ મૃગારરસમહત્તનું પ્રાકટ્ય કર્યું છે, અને તેમા અગત્યનીત્કારું જેવું દર્શન આપશ્રીને થયું તેનું સુદર વર્ણન કર્યું છે. આપશ્રીનું વિશેષ ચરિત્ર સાંપ્રદાયિક વાતાંઓ વગેરેમા પ્રસિદ્ધ છે.

આપશ્રી સવત ૧૬૪૨ ના પૌષ કૃષ્ણ ૭ મીએ નિત્ય ભગવદ્ગીલામા પધાર્યા. આપશ્રીનું સૈવ્ય સ્વરૂપ શ્રીનવનીતપ્રિયજી હાલમા શ્રીનાથદ્વારમા વિરાજે છે આપશ્રીની વિગ્નિએ ખાસ કરીને ભગવદ્દિરહકનેશાનદનું શુદ્ધ પ્રતિર્ણિય છે

વ્રન્યપરિચય.

શુગારરસમડનના ત્રણ વિભાગ છે ૧ વ્રતચર્ચા, વા, રસસર્વસ્વ, ૨ દાનલીલા, અને ૩. ઉલ્લાસ આ ત્રણે વિભાગ સ્વતન્ત્ર રીતે શુગાર-રસમડન એ અભિધાનથી પણ પ્રસિદ્ધ છે ક્રમના સમ્બર્ધમાં કાંઈકે સદેહ છે અત્ર મુદ્રણમાં જે ક્રમ અમે સ્વીકાર્યો છે, તે ક્રમ અધિકારાનુસાર છે પ્રથમ રસસર્વસ્વમાં સ્ત્રીરૂપા ગોપીજનોએ કરેલુ કાત્યાયનીવત, તેનું સાધન તથા ફલ-એનું વર્ણન છે, દ્વિતીય દાનલીલામા શ્રુતિરૂપા શ્રીચન્દ્રાવલી આદિ ગોપીજનો અને શ્રીરસેશ પ્રભુના પરસ્પર વિલાસનું વર્ણન છે, અને તૃતીય ઉલ્લાસમા નિત્યસિદ્ધા શ્રીરાધાના પ્રભુસહ વિલાસનું નિરૂપણ છે તૃતીય ઉલ્લાસમા દશ ઉલ્લાસ હોવાથી અત્ર તેનું દશોલ્લાસ એ નામ ધર્યું છે દાનલીલામા 'રાધાચન્દ્રાવલીગોપીદાસીકથિતમદ્ગુતમ્ । સમ્પૂર્ણમમવત્ કુજે શત્તારતા મખ્દનમ્' શ્લોક ૨૦૮મા સૂચિત ક્રમે પ્રથમ ઉલ્લાસ, પછી દાનલીલા અને અંતે રસસર્વસ્વ ટીકાકાર શ્રીગોકુલોત્સવજીએ આ જ ક્રમથી એ ત્રણે વિભાગ ઉપર ટીકા કરેલી દિશે છે ઉલ્લાસને અન્તે શ્રીમત્પ્રભુચરણુ શ્રીવિકૃલેશ્વર શ્રીમદ્દામોદરદાસજી તથા શ્રીહરિવશજીનું સાહાય્ય સ્વીકારે છે, તથા મુખ્ય પ્રચારક શ્રીરામદાસજીનું પણ સ્મરણુ કરે છે, જ્યારે અન્તિમ દ્વયમા અન્નનું સ્મરણુ નથી, સાપ્રદાયિક ગાથાનો વિચાર કરતા શ્રીવિકૃલેશ્વરને લીલાના આ સાક્ષાદ્ અનુભવમા શ્રીમદ્દામોદરદાસજી સહાયક યાય એ અનુચિત નથીજ ઉલ્લાસ (દશોલ્લાસ) વાચતા આપણને શ્રીજયદેવના શ્રીગીતગોવિન્દનું વારવાર સ્મરણુ યાય છે, તેલુ સ્મરણુ દાનલીલા તથા રસસર્વસ્વમા યતુ નથી આ ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે સમયના પ્રમાણમાં ઉલ્લાસનું પ્રાકટ્ય સર્વમા પ્રથમ છે તેના પછી દાનલીલાનું, અને અન્તમા વ્રતચર્ચા વા રસસર્વસ્વનું

યદ્યપિ આ શુગારરસમડન નિયતિકૃત નિયમથી રહિત છે, પ્રહ્લાની સૃષ્ટિના લૌકિક સૃષ્ટિના, નિયમોથી મર્યાદિત નથી, કેવલ આહ્વાદેકમય આનન્દપ્રદ જ છે છતાં આ કાવ્ય-લૌકિક કાવ્ય નથી ટીકાકાર શ્રીગોકુલોત્સવજી ૨૫૪ શબ્દોમાં જણાવે છે કે યદ્યપિ શુગારરસમડનને કાવ્યમુદ્રા છે, છતાં આ કાર્ષ્ઠ નૂતન કાવ્ય નથી, લૌકિક ચાતુર્યમાથી આનો પ્રાદુર્ભાવ

થયો નથી, પરન્તુ નિત્ય લીલાસ્થ અન્તરગ ભક્તારૂઢ પરસ્પર જે ભગવદ્ગુણગાન નિરન્તર કરે છે, તેનો નિજ અનુભવથી માત્ર અનુવાદ રસિકજનના મનના પ્રવેશને અર્થે શ્રીમત્પ્રભુચરણ અત્ર કરે છે. અર્થાત્ લીનાસ્થિમા નિત્ય પ્રસિદ્ધ એવા આ શૃંગારરસમગ્નનો આવિષ્કાર શ્રીમત્પ્રભુચરણ તેવા ભાગ્યવાન્ મહોદાર રસિકજનના મન તોષને અર્થે કરે છે 'પ્રાર્થયે રલિકા સ્તૈર પશ્યન્નિવદમહર્નિશમ્ । एतदसानभिश्चु मादासीदपि वैष्णव ॥ આ શ્લોકની શ્રીમત્પ્રભુચરણની આગાને અનુસરીને ટીકાકાર આ અન્યનો અધિકાર તેવા ભગવદ્ભાવનિષ્ઠ સસારાસમિતરહિત નિષ્કામ રસિક પ્રભુપ્રેમમાં મુગ્ધ ભકતોનેજ નિર્દેશે છે અર્થાત્ ટીકાકાર શ્રીગોકુલોત્સવજ્ઞના મત પ્રમાણે આ શૃંગાર રસમગ્ન માત્ર નિત્યનીલાના અનુવાદરૂપ છે ભગવદ્લીલાની નિત્યતા, પ્રભુના નામગુણલીલાનું નિત્યત્વ પણ સુપ્રસિદ્ધ છે આ પ્રકારનું નિત્યત્વ શ્રીમદ્વિદ્યલેશ્વરે સ્વત જ સ્વઅન્ય વિદ્ન-મણ્ડનમા અન્તે સિદ્ધ કર્યું છે ગૌડ સપ્રદાયના વિદ્વાનોને પણ આ સિદ્ધાન્ત અત્યન્ત રચિકર લાગ્યો છે શૃંગારરસમગ્ન માત્ર ભગવદ્લીલાનો અનુવાદ છે

આ અન્યનું દ્રલિખિન્દુ પણ વિચારણીય છે ધર્મમાત્રનું પ્રાકટ્ય લોકનો નાશ વા વિરમ્ભિ કરાવી, પરલોકનો સખ્નન્ધ વા સ્મરણ કરાવવાનું છે પરલોકની સાથે પરમ તત્ત્વની ભાવના પણ રિચર થઈ. આનું કાર્ઠ પરમ તત્ત્વ જેને યથારુચિ નામથી લોકો વ્યવહારે છે, તેના નિકટતમ સખ્નન્ધમા કેમ અવાય એ ધર્મમાત્રનું લક્ષ્ય છે આ જ દલિખિન્દુથી પિતાપુત્રની ભાવનાથી પ્રભુનું ભજન લોકોએ કરવા માડ્યું, આ પ્રકારના સખ્નન્ધથી ભજનારા ઝોમાં નારદ મુખ્ય છે અનન્ત કોટિ જ્ઞહાડનું નિવામક ઓતત્ત્વ હોઈ શકે એ વિચાર આર્થ અન્થોમાં સ્વીકૃત નથી જ. સુશીમત પણ આ જ કારણથી અગ્રાહ છે પરન્તુ પ્રભુ કેવલ પ્રેમરૂપ જ છે એ ભાવના છેક ઉપનિષદ્ના સમયથી ભારતવર્ષમાં પ્રચલિત છે તેતિરીયોપનિષદ્માં જ્યારથી 'સો વે સ, સ્સ હિ ણ્વાય જ્ઞ્વાનન્દી મવતિ' એ ઉચ્ચાર થયો, ત્યારથી પરતત્ત્વની રસરૂપતા સ્વીકારાર્ઠ, અને નિરુપધિ નિરવધિ આનદની પ્રાપ્તિ પણ એ રસેશની પ્રાપ્તિથી જ થઈ શકે છે એમ સ્વીકારાયુ ધાદોગ્યમા 'જાત્મરતિ જાત્મક્રીડ જાત્મમિથુન સ સ્વરાદ મવતિ, સર્વેષુ લોકેષુ કામચારો મવતિ' એ વાક્યમા જ્ઞાનની પરાકાષ્ટા નથી દર્શાવી, પરન્તુ ભગવદ્સનિમગ્ન ભકતની ઉત્તમોત્તમ દશાનું વર્ણન છે. તેતિરીયમાં 'લોડ્મુતે સર્વાન્ કામાન્ સહ વ્રહ્મજા વિવચિતા' એ વાક્યથી વિવિધરસભોગ્યતુર આનદમય પ્રભુની સાથે રમણ કરતા ભકતો સર્વપ્રકારના કામોપભોગ કરે

છે, એમ વર્ણવ્યું છે અર્થાત્ પરમતત્ત્વ એ કેવલ સચ્ચિદાનંદ એમ સામાન્ય નહિ, પરતુ કેવલ આનંદપ્રચૂર રસપ્રચૂર છે, અને એની જ ઉપાસનાથી પરમાનંદની પ્રાપ્તિ, સર્વસુખની પ્રાપ્તિ, યાચ છે એમ એ શ્રુતિ સૂચવે છે. એ સર્વ પ્રકારનું સુખ આનંદમય રસેશના નિકટતમ સબ્ધમાં આલ્યા વિના યતુ અરાક્ય હોવાથી જાનંદોગ્ય શ્રુતિ એ રસેશ પ્રભુને આત્મસુખેથી વર્ણવે છે. મનુષ્યને નિકટતમ આત્મા છે, અને આત્માને નિકટતમ પોતાના આત્મા, પરમાત્મા, એ છે, એ પરમાત્માની જ્યારે પ્રાપ્તિ પોતાને થાય, ત્યારે એ પોતે આત્મરતિ, આત્મક્રીડ, આત્મમિથુન યર્ષ શકે બ્રહ્મના સદૃશ અને ચિદૃશ કરતા પશુ કેવલ આનંદાશ પર અવલબ્ધિને અખિલ પ્રેમમાર્ગ ઉપનિષદ્માંથી ઉદ્ભવ્યો છે પ્રભુને પરમતત્ત્વને રસો વૈ સ એમ કહીને એની ત્મરૂપતા નિ સદિગ્ધ રીતે સૂચવી છે

ભરતનાટ્યશાસ્ત્રમાં 'શ્ચારહાસ્યવદનારોદ્રવીરમયાનકા । લીમત્સાદ્ભુતસજ્ઞાથેલ્યૈ નાએ રસા સ્મતા ' એ શ્લોકમાં પણ શૃગારનો પ્રથમ નિદેશ કરીને તેનું પ્રધાનત્વ સૂચવ્યું છે ત્યારપછી 'શ્યામો ભવતિ શ્ચાર' એ વાક્યથી શૃગારરસની સ્થામતા સૂચવી છે, અને 'શ્ચારો વિણ્ણુદેવતુ' એ વાક્યમાં શૃગારરસના અધિષ્ઠાત્રી દેવતા વિણ્ણુને વર્ણવ્યા છે. આ ઉપરથી એમ સ્પષ્ટ પ્રતીત યાય છે કે ઉપનિષદ્માં જે પરમતત્ત્વને રસરૂપ કહ્યું છે અને જેની પ્રાપ્તિથી નિરવધિ નિરુપધિ આનંદની પ્રાપ્તિ યાય છે એમ ઉપદેશ્યું છે, તે પરમતત્ત્વ રસરૂપ શ્યામ વિણ્ણુ છે. પુરાણુમાત્રને વેદના ઉપબૃહ્ણુ વા અર્થવિસ્તારક કહેવામાં આવે છે જે વાત સૂક્ષ્મ રીતે ઉપનિષદ્માં દર્શાવી હોય તે જ વાતને પુરાણુમાં સ્પષ્ટ દૃષ્ટાન્તોથી સ્પષ્ટ કરી હોય છે રસરૂપ શૃગારરસરૂપ શ્યામ વિણ્ણુની પ્રાપ્તિ એ જ પરમાનંદની, એ જ સકલ મનોરચની, પૂર્તિ કરાવે છે એ જ વાત શ્રીમદ્-ભાગવતના દશમસ્કંધમાં શ્રીમદ્ગોર્પીજનોને થયેલી મેઘસ્થામ જોખવેશ વિણ્ણુની પ્રાપ્તિથી સ્પષ્ટ કહી છે. આ પણ કૃષ્ણને શૃગારરસના અધિષ્ઠાતા વિણ્ણુ, રસાવિષ્ટ, તરીકે વર્ણવ્યા છે, ગોપીજનોને પણ સસારના સર્વ વિષયોનો ત્યાગ કરીને એમને શરણે ગયેલા વર્ણવ્યા છે, અને સર્વ પ્રપચના ત્યાગપૂર્વક પ્રભુને શરણે જવાથી નિરુપધિ નિરવધિ આનંદની પ્રાપ્તિ તેમને થયેલી વર્ણવી છે.

આ પ્રકારે પરમતત્ત્વ જે ઉત્તમોત્તમ શૃગારરસના અધિષ્ઠાત્રી દેવતા હોય, અને તેની જ પ્રાપ્તિ એ પરમસુખમાં કારણુ હોય, તો તે શૃગારરસરૂપ પરમ તત્ત્વનો આવિભાવ કેમ યાય ? અતુભવ કેમ યાય ? તેને વસ્તે ભરત, વાતસ્થા-પુન વગેરે મુનિવરોની પ્રવૃત્તિ છે કામસૂત્રના અધ્યયનનું સાક્ષ્ય ત્યારે જ યાય

કે જ્યારે એના વિનિયોગ લોકમા નહિ થતા, પ્રેમપુજરૂપ રસેશ પ્રભુમા થાય. કામસૂત્રકાર સ્પષ્ટ રીતે સ્વઅથની અંતે જણાવે છે કે — વિહિત લોકચાત્રાર્થ ન રાગયોઽસ્ય ઇવિધિ । અસ્ય શાસ્ત્રસ્ય તત્ત્વજ્ઞો મક્ત્યેવ જિતેન્દ્રિય ॥ અર્થાત્ કામસૂત્રના જ્ઞાનથી જિતેન્દ્રિય થઈને રસાત્મક કૃષ્ણમા શૃગારરસના પ્રેમપુજમા તેનો વિનિયોગ કરવાનો છે ભરતનાટ્યશાસ્ત્ર, સંગીતશાસ્ત્ર, એટલું જ નહિ પણ સર્વ વિદ્યાએના યથાર્થ વિનિયોગ (પૂર્ણ રૂઠ, પૂર્ણ વિકાસ) ત્યારે જ થયેસી કહેવાય કે જ્યારે શૃગારરસરૂપ પ્રેમપુજના પ્રાકટ્યમા તે તે વિદ્યાનું જ્ઞાન ઉપયોગી થાય લોકમા અનાસક્ત અને પ્રભુમા પરમાસક્ત ઋષિએનું તાત્પર્ય લોકમા ન હોય એ સ્વાભાવિક જ છે શ્રીમદ્વિદ્યુનેશ્વરચરણ ભરતાદિનાટ્યશાસ્ત્રને શું ઉદ્દેશ છે તેને વાસ્તે સ્પષ્ટ જણાવે છે કે — 'લૌકિકપુષિ નયો વા તદાભાસો રસચાશ્રે નિરુપયતે, સદૃશ્યતેન મગ્ગદ્રાવવદ્મત્તરીતિમાવનાર્થ, ન તુ ઋષીર્ણા લૌકિકે ચાત્પર્ય મક્તિમર્દનિ'. અર્થાત્ ઋષિએનું કામસૂત્રાદિ ગ્રંથોલખવામા તાત્પર્ય લોકોને વ્યાખ્યા કરીને લૌકિકમા પટકવાનું નથી, પરન્તુ એવા પ્રેમયુક્ત ભક્તને પ્રભુનું ભજન કેમ કરવું, રસાત્મક પ્રભુને અનુભવ કેમ કરવો તે દર્શાવવાને વાસ્તે જ છે અંતકારશાસ્ત્રને પણ વિનિયોગ આ જ પ્રકારે સમજવાને છે

આ ઉપરના કથનથી શ્રીમદ્દગોપીજનવલ્લભ કૃષ્ણની પરમ ઉપાસ્યતા, પરમ આદરણીયતા, પ્રેમનિષ્ઠ આચાર્યોએ કેમ સ્વીકારી એ સ્પષ્ટ સમજાશે બગલાના ગાડસપ્રદાયના રૂપગોસ્વામીએ અંતકારશાસ્ત્રને કૃતાર્થ કરવાને તન્હાસ્ત્ર પ્રતિપાદક ઉજ્જવલનીતમણિનામક અલકારઅથ શ્રીકૃષ્ણમા વિનિયોજ્યો, સુતદાસ અને પરમાનન્દદાસ વગેરે મહાભક્તોએ પોતાની પ્રબુદ્ધ ધીર્તનશક્તિને વિનિયોગ લક્ષ્યાવધિ પદો યોજીને પ્રભુના ગુણગાનમા કયો, અને શ્રીમદ્વિદ્યુનેશ્વર પ્રભુચરણે નિજસંગીતસાગરત્વ અને પરમ કવિત્વને વિનિયોગ શૃગારરસમંડન દ્વારા શ્રીમદ્દગોપીજનવલ્લભમા કયો

જે પરમાનન્દરવને તૈત્તરીયઉપનિષદમા રસરૂપ કહ્યું તેને આ પ્રેમનિષ્ઠ આચાર્યોએ શ્રીમદ્દગોપીજનવલ્લભ તરીકે સ્વીકાર્યું શ્રીમદ્દગોપીજનવલ્લભ એ માત્ર દેહધારી લૌકિક શરીરવાનું જીવ નહિ, પરંતુ શ્રીમદ્દગોપીજનોના હૃદયમા રિષત અને બહાર નિરતર અનુભવાતા પ્રેમભાવપુજની મૂર્તિ છે સંગીતનું જેએને જ્ઞાન દર્શી તેએને તે ખબર છે કે જ્યારે સારગ વિકાસ ઈલાદિ કેાષપણુ રાગનું યથાર્થ જ્ઞાન થાય છે ત્યારે તેએ કહે છે કે તે રાગનું સ્વરૂપ ખૂબ યતુ અર્થાત્ જે રાગ અનભિન લોકોને અમૂર્ત લાગે છે તે જ નદમિજને સ્વરૂ મૂર્તિમાન અનુભવમા આવે છે એટલું જ નહિ પણ તેમનું સ્વરૂપવર્ણન તથા તેના ચિત્રો પણ સુઃજેવામાં આવે તેવીજ રીતે પરમ-

પ્રેમરૂપ આનંદરૂપ શુભારસના અધિષ્ઠાતા એનેા સાક્ષાત્કાર પણ તદ્દસાલિ-
 રાનેજ યાય છે, અને તેવા તદસાલિયા વા તનિષ્ઠાવાનને શુભારસમડનાદિ
 અન્યો પરમ ક્ષણરૂપે સ્પુરે છે.

ઉપરના કથનથી શુભારસમડનાદિ અન્યોએ, શ્રીમદ્ભાગવત ગીતગોલ્કિ-
 દાદિ અન્યોએ જે પ્રેમમાર્ગની પરિભાષા શ્રીમદ્ગોપીજનવલ્લભના સબધર્મા
 સ્વીકારી છે તેની નિર્દોષતા સ્પષ્ટ પ્રતીત યશે વસ્તુત શબ્દમાત્રનેા મુખ્ય
 અર્થ ભગવાનજ છે, અને લોકના આચરણને લીધે તે તે શબ્દોનું ભગવદર્થકત્વ,
 અને ભગવાન સર્વ હોવાથી સર્વાર્થકત્વ વિસ્મૃત થવાથી શબ્દની દુષ્ટતા લોકોને
 સ્પુરે, અને પરમ નિર્દોષ પરિભાષામાં સ્વહૃદયમાલિન્યને લીધે રસાભાસની,
 કામની, સુખ આપવા લાગી. સ્પષ્ટ વાત છે કે નાનું બાલક જે બીલતસ
 શબ્દનેા ઉચ્ચાર કરે છે તે પણ તેની નિર્દોષતાને લીધે આપણને પરમનિર્દોષ-
 રૂપે સ્પુરે છે અર્થાત્ પરિભાષાનુ દુષ્ટત્વ વા નિર્દુષ્ટત્વ એ વાચકના હૃદય-
 વિકાસને આધીન છે.

જે સપ્રદાયોમાં ગોપીજનવલ્લભને પરમપ્રેમરૂપ માનીને, રસાત્મક પ્રરૂપોત્તમ
 માનીને, તેનું પરમ ઉપાસ્યત્વ સ્વીકાર્યું છે તે લોકોએ કામરૂપી દોષનેા
 સ્વીકાર કરવાને નહિ, પરતુ કામરૂપી હૃદયરોગમાંથી મુક્ત થવાને વાસ્તે જ આજ
 કારણથી ત્રીશુકદેવજી રાસપચાધ્યાયીને અતે જણાવે છે કે —

‘વિનીહિત વ્રજવધૂમિરિદ ચ વિષ્ણો અદ્વાન્વિતોઽનુમૃગુયાદય વર્ણયેચ ।
 મર્તિક્તિ પરા મગવતિ પ્રવિલમ્બ્ય કામ હ્રદ્રોગમાદ્વપચિનોત્યન્નિરેણ ધીર ॥’ ?

અર્થાત્ વિષ્ણુનુ રસાત્મક પ્રરૂપોત્તમનુ વ્રજવધૂ સાથેના રમણનું અદ્વા-
 પૂર્વક અવણુ વા વર્ણન એ કામરૂપી હૃદયરોગનું વિદારણ—નાશનુ કારણુ છે
 એટલુજ નહિ, પરતુ પરમસુખ પરમપ્રેમનું નિધાન, પરમઆસક્તિનુ
 નિધાન, અને પરમવ્યસનનું નિધાન એ પ્રેમપુજ રસાત્મક શ્રીમદ્ગોપીજન
 વલ્લભ છે એમ સ્પુરતા લૌકિક કામવાસના એવા મહાનુભાવીએના હૃદયમા
 ક્યાંથી રક્ષી શકે ? આવા મહાનુભાવીએને કેવલ હરિજ—ગોપીજનવલ્લભજ
 રસોદ્દ્યોષ કરી શકે છે શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યજી વેણુગીતના ત્રીસુગોધિનીશના
 આરભમા સ્પષ્ટ રીતે આગા કરે છે — આત્તિ પ્રેમપૂર્વે પ્રેમાપિ હરિણા કૃતમ્ ॥
 ઉદ્દયોપક ચ હરિણા કૃત નાદેન કેનચિત્ ॥ આ કારિકામાં સીલાસ્થ જગત્કોષેને
 પણ જ્યાં પ્રેમના ઉદ્દ્યોષક માન્યા નથી, ત્યાં લૌકિક પુરુષ વા સ્ત્રી આ શ્રીગોપી-
 જનવલ્લભના પ્રેમમાર્ગમાં, પરમરમણીય, વરણીય માર્ગમાં, કાષ્ટપણુ રીતે ઉદ્દ્યોષક
 કેમ ચર્ષી શકે ? ભગવદ્નીલાના દૃષ્ટાંતથી લોકોમા તેવી દુષ્ટ પ્રવૃત્તિ કરનાર
 કરાવનાર તેા પરમનિંદ્ર હોવાથી ત્યાજ્ય જ છે લૌકિક ભોગ સવિધ અપ

અને ધાતક હોવાથી સર્વથા સર્વદા ત્યાજ્ય જ છે દશદિગતવિજયી સુરતિ શ્રીમત્પુસ્તોતમજી આચાર્યચરણના એ વાક્યને અવલખીને આજ પ્રકારનો નિર્ણય આપે છે. 'સવિમ્ભવાદલ્પત્વાદ્દોગત્યાજ્ય ઇતિ ચોક્તમ્ । તત્ત્વ સ્ત્રીણા પુમા સ્ત્રીપુમયોઽવ સ્નાનમ્, સ્ત્રીને ભગવત્સ્ત્રીગદ્યન્તેન લૌકિકે પ્રવર્તકાન્ પ્રવર્તમાનાથ વિમુચ્યાન્ નિચિત્ય, તસહ પરિહત્ય, સર્વેન્દ્રિયનિગ્રહ કાર્ય' આચરણુભગ ૪૩૬. અર્થાત્ અધિકારના અભાવમાં આ પ્રેમમાર્ગે જવામાં અધ પતન થાય છે, એ પા થાય ? એમ વિચારીને આવા પ્રેમમાર્ગના અન્યો તેવાઓએ પોતે વેષ્યુવ હોવા, છતાં પણ નહિ વાંચવા એમ ઉપદેશાય છે પ્રથુપ્રેમ જેવવાની શક્તિ વિનાના લોકોએ તો નારદજી માફક પ્રભુનું યજ્ઞગાન કર્યા કરવું, અથવા દાક્ષિણ્યાત્પોની માફક વિદ્યાના રૂકમાર્ગની શીતલ ભક્તિ કરવી આજ કારણથી શ્રીમત્પ્રથુ ચરણ આજા કરે છે કે —

પ્રાર્થયે રસિજા સ્વૈર પશ્યન્ત્વિદમહર્નિશમ્ ।

જ્ઞાત્રસાનમિશ્વસ્તુ મા દ્રાક્ષીદપિ વૈષ્ણવ ॥

જ્યા અરસિક વેષ્યુવના પણ અધિકારનો નિરોધ આપ આટલા આમદથી કરીને આ પ્રેમમાર્ગનું પરમગોખત્વ નિરૂપણ કરે છે, ત્યાં ય ક્રમનો આવા અન્યમાં અધિકાર દોષી કેમ થયે ? લૌકિકકાસકત લૌકિક સૂચાર એતો કેવલ આભાસમાત્ર છે 'તસ્ય માત્રામુપગ્રીવન્તિ' એ તૈત્તિરીય શ્રુતિમા સૂચવે છે કે —લોકો જે આનંદનો અનુભવ કરે છે તે તો પરમાનંદની માત્રા જ છે—નિન્દુ જ છે. લૌકિકાનંદ એતો માત્ર આનંદનો આભાસ છે, વસ્તુત તે આનંદ નથી. તેમ લૌકિક કામ લૌકિક સૂચાર એ વસ્તુત તેના સત્યરૂપે નથી, પરંતુ માત્ર તેનો આભાસ છે. આવા લૌકિક કામ અને સૂચારમા મુગ્ધ યનારને મોહ અને ક્લેશ ફલે એ પણ મુખ્ય જ છે. એ ક્લેશને દૂર કરવાને વારંતે આ સૂચારરક્ષમડનમાં રસાત્મક ધીગોપીજનવક્ત્રમ કૃષ્ણનું નિજરૂપ મજવમૂઓતી સાધેનું રમણ વર્ણનુ છે તેનું અનુસધાન કરવાથી લૌકિક કામની નિવૃત્તિ થાય છે, પરંપરસ મુખ આનંદ શુ છે તેનો યથાર્થ ઉદ્દેશ્ય થાય છે. તેથી જન્મવાગા આગ્રવાન્ ભગવદીનેને માટે શ્રીમત્પ્રનુચરણે આ શ્રીસૂચાર-રક્ષમડનનું પ્રાકટ્ય કર્યું છે. દયારામાદિભગવદ્ભક્તોના ભગવત્પીલાનુવાદરૂપ મા યોને પણ એ આ દટિનિન્દુથી વાંચસામા આયે તો તેની પણ નિર્દોષતા રાજ યથા વિના રહેગે નહિ

દુર્લભ ધીવર ૧૯૫૪ }
ધીવરના ગય

મૃગચન્દ્ર તેર્ગીચાળા.

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

श्रीभदाचार्यचरणकमलेभ्यो नमः ।

शृङ्गाररसमण्डनम् ।

रससर्वस्वम् ।

श्रीमत्प्रभुचरणप्रकटितम् ।

कुमारीणां राधावरमिलनमाकर्णय रमा-
समाशास्यं स्मेरस्मितलवजिताशेषसुदृशाम् ।
अलं तद्भाग्योक्त्या यदात्तेमधुरो माधववरो
वशे जातो लोकत्रययुवतिमृग्यः सहचरि ॥ १ ॥
पुरैव जनकात्मजारमणहार्दसम्पादित-
स्वभान्यनिधयो व्रजे प्रकटिता वभूवुः प्रियाः ।
हरिस्थितिविहारभूरिति विनिश्चयेनोत्तमा-
मधिव्रजमकुर्वत स्थितिममन्दमोदायनाः ॥ २ ॥
तत इह समये गोकुलजनजीवनचरणेणुराविरभूत् ।
स्वयमेव सकलनिजगुणकृतोपमानं वहन्नाथः ॥ ३ ॥
नन्दात्मजरूपामृतविभ्रमसम्मोहिताः सर्वाः ।
अतिदुर्लभतत्सङ्गमकृते व्रते ता मतिं मुदाऽकुर्वन् ॥ ४ ॥
चम्पककुवलयजातीकुरवककुन्दादिपुष्पसम्पत्त्या ।
विजितवसन्तेऽकुर्वन् हेमन्तर्तौ व्रतारम्भम् ॥ ५ ॥
शीतारम्भात् प्रियतमगाढाश्लेषानुकूले यत् ।
विधुरपि चिरं जहाति न निजरमणीं रात्रिमाश्लिष्टः ॥ ६ ॥
अचिरेणासिताम्भोजविकासेनाऽसितेक्षणे ।
सूचयत्यचिरात् कृष्णचन्द्रेणासां द्युत्सवम् ॥ ७ ॥

रजनीकरकाररञ्जितविकसितसमरन्दकुवलयैरासाम् ।
 सूचयति केलिचुम्भनरागं सुदृशां विलोचनयोः ॥ ८ ॥
 मुकुलायमानकुवलयकुलैः प्रभातेषु रविकरात्यरुणैः ।
 ज्ञापयति रात्रिजागरसरागतन्नेनयोर्निद्राम् ॥ ९ ॥
 कोकार्तस्वरशिशिरानिलकुमुदाह्लादतद्धनीन्द्रनलैः ।
 चिरमिह तापसपदवीं विरहिजनं प्रापयत्युच्चैः ॥ १० ॥
 विकसितकुन्दैर्विहसति सुन्दरचन्द्रावलोकनादेव ।
 प्रकटं पुष्पवतीर्नवकुमुदवधूः कामहतलज्जाः ॥ ११ ॥
 कोष्णकृष्णाजलेनोपस्यग्रे शीतेन च प्रभोः ।
 एतत्सङ्गाभिलाषाङ्गसङ्गां सूचयति द्रुतम् ॥ १२ ॥
 वेपथुसीत्कृतिपुलकं शिक्षयतीमालि सहजमप्येताः ।
 मत्वा कुमारिका रतिकेलिषु योग्या व्रजेशस्य ॥ १३ ॥
 कुमुदैरतिरतिखेदस्वेदैर्विरहिण्यमन्दनयनजलैः ।
 दिवसे हरिविरहौष्ण्याद्रतिसीत्कारैश्च पङ्कुरूपे ॥ १४ ॥
 कुलम्—कालिन्ध्यामाप्लुत्य प्रयतमनोवाक्कलेवराः सर्वाः ।
 परिधाय चापरा शुचिनीवीं देवीं समानर्चुः ॥ १५ ॥
 शृङ्गाररसरूपात्मब्रह्मैवप्रतिपादिकाम् ।
 पठस्त्रलिमुनिष्वालि श्रुतिं कुमुदकानने ॥ १६ ॥
 अचिरेण जिगमिपत्यपि चन्द्रेऽक्षतं हर्षवत्सु कुमुदेषु ।
 पौडशसहस्रगोपीपदनेन्दुप्रागतेषु सखि ॥ १७ ॥
 सूर्यानुदयेप्येतदन्तापरदिव्यरचिरतेजोभिः ।
 अर्धविक्रासे सरसिजट्टन्दे शुभसूचके न चिरात् ॥ १८ ॥
 अचिरादेवोदेप्यत्यस्मत्कुलमन्वुरित्यमन्दमुदा ।
 कोकेषु विगतशोकेष्वन्योन्यं निवट्टमनुसृतेषु ॥ १९ ॥
 स्त्रियोभिसारिकाभासा यास्तासां त्वरितागतेः ।
 सिद्धन्नूपुरयोषेण पापे निर्घापितेऽखिले ॥ २० ॥

कुलकम्—यदभिमुखं पूजां ताश्चक्रुः साशापि यत्र रागवती ।

तैत्रैतद्दरणीयः कृष्णो रागीति किं चित्रम् ॥ २१ ॥

विचित्रसिकतामयीं प्रतिकृतिं विधायाद्भृतां

यथाविधि समागतां स्वनिगमैः समावाह्य ताः ।

पवित्रतमपाद्यमाचमनमध्वपूर्वं ददु-

स्ततोम्बरविभूषिता सखि चक्रास कात्यायनी ॥ २२ ॥

ततः कुङ्कुमपाटीरपङ्केनालिप्य तां प्रियाः ।

अकुर्वन्नवसौवर्णसर्वाभरणभूषिताम् ॥ २३ ॥

सुरभिप्रसूननिर्मितमालाः परिधाप्य विविधकुसुमैस्ताः ।

शुद्धा विशुद्धभावास्तामानर्चुः प्रवालैश्च ॥ २४ ॥

पीतारुणाक्षताद्भिश्च विविधैर्धूपदीपकैः ।

स्वनाथप्रापिकां देवीं ताः सन्तुष्टामभावयन् ॥ २५ ॥

विविधापूपैः सघृतैराघ्रैः खर्जूरनारिकेरैश्च ।

कदलीफलेक्षुदाडिमवीजैर्द्राक्षाङ्कुरीभिश्च ॥ २६ ॥

अमृतफलादिभिरुद्यावचैः प्रकल्पोपहारमाचान्ते ।

ताम्बूलमर्पयित्वा भक्त्या सर्वाः प्रणेमुस्ताम् ॥ २७ ॥

मुदा कात्यायन्यानिगममतिहादौदितमये

महाभागे यः प्रागनुदिततरः पङ्कजभुवि ।

महायोगिन्यप्यद्भुतरतिभराधीश्वरि तदा

जपन्त्यस्ता मौनं दधुरखिलगोप्योऽधिकरुचः ॥ २८ ॥

सुकृतं देवि यदभूत् पतिं श्रीपतिमेव तत् ।

अकरोत् कुरुते हीष्टमपि साङ्गा नमस्किया ॥ २९ ॥

सुमुखि ततः स्वत एव स्वहृदि प्रादुर्भवत्प्रिया न चिरात् ।

किङ्कभावापन्ना जातास्तन्नैव जानेऽहम् ॥ ३० ॥

हृद्येव प्राप्तसंवादाः पतित्वे गोपिकापतेः ।

त्रिलोकीं तृणवन्मुक्तिमपि तुच्छामयंसत ॥ ३१ ॥

अथ तं कमपि सुभद्रं समयं यस्मिन् प्रियाङ्गसङ्गोऽथ ।

भवति मनोरथपूर्तिश्चासन् सख्यः प्रतीक्षन्त्यः ॥ ३२ ॥

तत्सुमुखि भद्रकालीमर्चन्त्य उदारमानसा मुदिताः ।

अभवन् भगवद्भावामृताब्धिलहरीभिरासिक्ताः ॥ ३३ ॥

तथाहि—तत इह पिच्छापीडः पाटीरविलिप्तचारसर्वाङ्गः ।

सुरेन्द्रमत्तद्विरदस्मयहरगतिरेकलो रहसि ॥ ३४ ॥

पृथुतरनितम्बविम्बोद्भ्रसदमलामूल्यपीतवसनश्रीः ।

सिद्धद्रशानानूपुरहृद्यगतिश्चञ्चलावर्तसः ॥ ३५ ॥

ईषद्गूर्णितलोचनकमलः सहजस्मितातिमुग्धास्यः ।

आयास्यत्यतिसुन्दरकुन्दसगनेन मार्गेण ॥ ३६ ॥

कुलकम्—किञ्चित्सत्स्वरमुन्नतदृष्टिः सन्तप्तदृष्टिमेवं माम् ।

उत्सुकमना मिलिप्यत्यम्बुद इव चातकीं ग्रीष्मे ॥ ३७ ॥

मरकतमणिस्तम्भस्मेरस्ववाहुयुगेन मत्-

कृतमुकृततो मामाश्लिष्यत्युदारतरोरसा ।

अहमपि समाश्लिष्ये गाढं चिरं पुलकोन्नत-

स्वभुजलतया प्राणमेष्टं घनस्तनमध्यगम् ॥ ३८ ॥

कर्ता चुम्बनमुचैः सकचग्रहममृतमधुरतरवचनम् ।

वक्ता चलत्सुनासामुक्ताभूपः सुरागरदः ॥ ३९ ॥

निसर्गरागातिमनोहराधरामृतं निजं मे स हि पाययिष्यति ।

आविर्भवद्भावरसालविभ्रमो ममाधरं पास्यति काकुसीत्कृति ४०

पाटीरलेपजनितव्यवधानोपि प्रियोसहिष्णुर्मे ।

पश्चात्कृतमुक्ताफलहारः सहजाङ्गसौन्दर्यः ॥ ४१ ॥

कुवलयमराजापीडः कुन्तलसङ्क्रान्तकृष्णमदतिलकः ।

आगत्यालिङ्गनमिह रहसि करिष्यत्युदारतरः ॥ ४२ ॥

सुगमम्-स्वसखिभिरेवं मिलिता गत्वा वृन्दावनीयकुञ्जेऽहम् ।
 भाग्यैर्नन्दकुमारं मिलिता सुखिता भविष्यामि ॥ ४३ ॥
 मृदुतरपवने यमुना पुलिने गत्वाऽहमेकैव ।
 रहसि प्राप्तं माधवमतिचिरमुख्यन्धविभ्रमै रंस्ये ॥ ४४ ॥
 प्रत्येकमेवमुखविधमनोरथांस्ताः सदैव कुर्वाणाः ।
 अन्यार्चनासमर्था ह्यभवंस्तद्भावनैसर्ग्यात् ॥ ४५ ॥
 ब्रजभूदेवीनिचयाद् हृदि स्फुरन्नन्दगोपराजसुतः ।
 भवतु पतिः स्वयमेवेत्यनिशं तमपूजयन्नित्यम् ॥ ४६ ॥
 सम्पूर्णरात्रिरतिभावनया विचित्र-
 वन्धश्रमैर्जलविहारमिवालि कर्तुम् ।
 उत्थाय बह्वमयथातथमुत्तमाङ्गे

कृत्वोपसि प्रचलिता यमुना समेताः ॥ ४७ ॥
 मार्गे ब्रजन्त्यो निजमण्डलौघमध्यस्थितं ताः सखि मन्यमानाः ।
 अन्योन्यसम्बद्धभुजा विशङ्कन जगुः प्रियं तद्रसभावमत्ताः ॥ ४८ ॥

रागविभासः ।

विधुमधुरानन भानद मनसिजमानद गोपीनयनचकोर पानद ॥ ध्रुवपदम् ।
 राधालोचनकुवलयमोदन कामवरद, अञ्जनरजनीमकटतारावृताधरामृत-
 स्पन्द ॥ १ ॥ विधु० ॥

गुर्जरीरागेण गीयते ।

ब्रजानन्दकन्दं ब्रजानन्दकन्दम् । घोषपतिभाग्यभुवि जातम् ।
 रसिकवरगोपिकापीतरसमाननं । तव जपतु मम वृशि सुजातम् ॥ ध्रुवपदम् ।
 रुचिरदरहासगलदमलपरिमललुब्धमधुपकुलमुखकमलसदनम् ।
 अमृतचयगर्वनिर्वासनाऽधरसीधु पायय मनोजाग्निशमनम् ॥ १ ॥
 स्मितप्रकटितचारुदन्तरुधिवदनविधुकौमुदीहृतनिखिलतापे ।
 विलस ललिताहृद्यकनककलशद्वये मारकतमणिरिव दुरापे ॥ २ ॥

सुभगमुमुक्ष्वीरुष्यनिदिननिजयाहुरनिमचगजराजवद्रुचिरम् ।
 विहर विरहानलं चामुपुष्करचलनशीरैरुपशमय सुचिरम् ॥ ३ ॥
 अरुणनरलापाद्गुरनिहितकृत्स्नभूषूनि तत्र विलोचनमरोजम् ।
 मम वदनमृपमासरसि विलसतु सतनमल्लसगनिनिर्गितमनोजम् ॥ ४ ॥
 नन्दगोहालयालोदितस्त्रीरागसेरुमंत्रद्वसुररुक्षम् ।
 ब्रजवरकुमारिकावाहृहाटकृत्स्ना सतनमाश्रयतु कृतरक्षम् ॥ ५ ॥
 ब्रजशृङ्गाद्यगुण रसिकतागुणगोपनातिशयशुचिरालापशीलम् ।
 तादृगीक्षणजनितकृत्स्नमनरभारभरयुवतिगु प्रकटनरनिरिलम् ॥ ६ ॥
 श्रुचिरकौमारचापजयतीटया चट्टरीहृदयगृहगुप्तम् ।
 प्रकटयन्निजनसरशरचर्यैरसमनरमिह जयसि हृतभावचित्तम् ॥ ७ ॥
 घोषसीमन्तिनीविशुद्धयद्वेषु कृत्स्निनदगर्जितस्त्रमिह सतनम् ।
 वचनशृणाकृतदृष्टिदृष्टीरैर्द्व नमजलदपि कुरु मुहसितम् ॥ ८ ॥
 अन्वहमिन्धं मियतममुरुयान्पुर्नर्जगुः मिये मुदिताः ।
 यान्त्यः स्नातुं सर्वाः कालिन्ध्यां भूरिभाग्वास्त्राः ॥ ४९ ॥
 स्नाने तासामङ्गोपरि पनदमलाम्बु कालिन्ध्याः ।
 भेमाईनन्दसूनोरद्गमिनालं चमास कमलाक्षि ॥ ५० ॥
 नववृचकृद्भुमरञ्जितयमुनाजलचलनमेतदङ्गेण ।
 भेजे हरिकरकमलप्रोष्ठनलक्ष्मीं सरोजाक्षि ॥ ५१ ॥
 तदा यदासीत् कृचकृद्भुमेन सरस्वती तत्प्रभया च गद्गा ।
 तत्कामितार्थमदता हि युक्ता वेणी त्वतस्तत्र कलिन्दजायाः ॥ ५२ ॥
 तद्रसपूर्णं यमुनापानीयं पीतमुद्भटं भावम् ।
 तत्क्षणमुद्दीपयति मियसखि नन्दात्मजे रसिके ॥ ५३ ॥
 कदाचिद्रोविन्दप्रणयभरिता पूर्वादिमाः
 प्रगायन्त्यो नयां मियसखि समागत्य मुदिताः ।

१ वीरारारैर्दृष्टिभिरिति पात्रे पृथीत, परन्तु प्राचीनहस्तलिखितमंत्रमुक्तं न दृश्यते । २ मर्णानि पाठः ।

समं प्रेष्टेनेव प्रियसखि विहर्तुं स्ववसनं

तटे निक्षिप्याब्जव्रजवति विजहुः स्थिरजले ॥ ५४ ॥

तत्कुचकुङ्कुमवपुषोः प्रभया प्रसरत्स्मितश्रिया च तदा ।

यमुनारूपमरूप्यं समभूद्रसरूपता हि यतः ॥ ५५ ॥

करकमलेन तदम्भः परिपिञ्चन्त्यः परस्परं हृष्टाः ।

विरैलाणुपृथुकविन्दुभिरभ्युजमुख्यो विरेजुस्ताः ॥ ५६ ॥

यमुनाभ्युप्रतिविम्बश्यामाङ्गनभस्युरोजकनकाद्रेः ।

परितो विन्दुज्योतिश्चक्रं चित्रं परिभ्रमति ॥ ५७ ॥

श्रीकृष्णसद्गमप्रोद्यच्छ्रमस्वेदाम्बुसन्ततिम् ।

विन्दवः सूचयन्त्यग्रे भाविनीं राधिकासखि ॥ ५८ ॥

कुमारिकाङ्गगणे विन्दुतारागणोदयः ।

अचिरात् कृष्णचन्द्रस्य सूचयत्युदयं सखि ॥ ५९ ॥

वदनेन्दुस्मितसुधापाने कुचचक्रोरयोः ।

प्रस्कन्वा विन्दवोऽङ्गेषु राजन्ते हरिणीदृशाम् ॥ ६० ॥

निर्भरविहारसक्तास्वेवं प्रेष्टैकतानामु ।

तत्राजगाम शनकैर्त्रजराजमुतो व्रतस्य सम्पूर्य्यं ॥ ६१ ॥

विकसद्ददनविलोचनकमलगलत्कान्तिमधुरमधुपूरैः ।

तदपाङ्गरसपयोधिष्वशेषकामान् सुसङ्गमयन् ॥ ६२ ॥

यमुनानिललीलोन्नवचकदलकैरखिलमानसानि हरन् ।

गोपीमुख्वाब्जस्रुपमामधु पातुमिवोत्सुकैरलिभिः ॥ ६३ ॥

पीतांशुकपरिधानः कुङ्कुमलैलितातिरुचिरकुन्दस्रक ।

सिञ्जद्रशनानूपुरमुखरगतिः स्निग्धतरतारः ॥ ६४ ॥

मन्थरचरणन्यासैरेतद्व्रतनियमभङ्ग इति बुद्धिम् ।

सम्मर्दयन् स्वभावस्वभावतो यद्विहारादिः ॥ ६५ ॥

विविधालापनिरीक्षणलीलास्वनुरोधरसविशेषस्य ।

अनुभूत्यै सखि तासां स्वस्यापि तदा वयस्ययुतः ॥ ६६ ॥

अतिनुष्टुः सर्वस्वं दास्यामीत्यालि गोपिकाभावम् ।

दर्शयितुं कतिपयनिजसखिभिर्निर्दोषहृदयैः सः ॥ ६७ ॥

कुलकम्—प्राग्जन्मपुरुषत्वाख्यधर्मा अपि वयस्यताम् ।

प्राप्ता ऐतैः सदागच्छत् सम्बन्धं सूचयन् हरिः ॥ ६८ ॥

यद्गानङ्गमुनीनपि मियतमान् कृत्वात्र भृङ्गाङ्गनाः ।

सङ्गे स्थापयति स्ववधत्रमधुना चाप्याययन्त्युन्मदाः ॥

तेनाहं सखि लक्षये त्रिभुवने यस्मिन् महानुग्रहः ।

तस्मिन् घोषनितम्बिनीत्वमचिरात् कर्ता मियः प्रायशः ॥६९॥

ततः सत्वरमेतासां यासासि जगृहे स्वयम् ।

अन्तरायासहिष्णुः स्वभियाणां नन्दनन्दनः ॥ ७० ॥

तंश यद् कालिन्या निजजलकृतः केलिरुचिराऽ-

न्तरायो नो द्वेरे मियसखि कृतस्तासु न चिरात् ।

ततो मन्ये तस्याः सततमनुरोधमियतमाद्

अपि श्रीकृष्णात् तत्प्रियतमवधुष्वेव सहजः ॥ (?) ॥

उद्भिन्नारुणपल्लवयुगमध्यस्थातिरुचिरनवकुसुमैः ।

प्रवटामल्पपरिमलभरमदालिजुष्टैर्मनोहरणम् ॥ ७१ ॥

रसमयस्रष्टिस्रष्टोत्पुलकत्रङ्गाण्डकुसुमशतत्रपुपम् ।

आदिपुमांसमिवालिश्रुतिगणसङ्गीतमाहात्म्यम् ॥ ७२ ॥

आकर्णार्कर्षणकृतमण्डलनवकुसुमचापनिचयेषु ।

सन्धिनकिञ्जल्केषुवातमिवापूर्वकन्दर्पम् ॥ ७३ ॥

किञ्जल्कोदग्राह्णुलिङ्गुसुमकरैर्दानुमखिलगोष्पर्यान् ।

आस्थितमिव सुरधितपिनमारुरुहे माधयो नीपम् ॥ ७४ ॥

कुलकम्-पुष्पितश्चिन्ननीवीभिः फलितो नन्दसूनुना ।
 सौन्दर्येण मद्युस्त्रावी पर्यगासीत्तदा तसुः ॥ ७५ ॥
 सुधावर्षीव कुसुमकिञ्जल्काग्रैः कुमारिकाः ।
 प्रवृत्त इव चानेतुं प्रियान्तिकमयं वभौ ॥ ७६ ॥
 आरोहे प्रियसङ्गात्कम्पित इव शीतकणभरैः स्विन्नः ।
 नवकोमलकिञ्जल्कैः पुलकित इव सर्वतो रेजे ॥ ७७ ॥
 तद्वयस्यतयैवालि कृतार्था अपि तेऽर्भकाः ।
 वयस्यताफलं स्वस्य तद्भावेक्षाममंसत ॥ ७८ ॥
 अतिविस्मितमनसः सखि मुग्धातिस्त्रिगधसजलदृष्ट्या तत् ।
 मियवदनं पश्यन्तो मग्नाः प्रेमाम्बुधावासन् ॥ ७९ ॥
 तद्रसमनुभूय तदा परस्परं प्रेक्ष्य निजकृतार्थतया ।
 जातानन्दभरेण प्रहसद्ददना बभूवुस्ते ॥ ८० ॥
 तन्निजचरितं सहचरि कौतुकमिव तेषु बोधयन् गोपीः ।
 श्रुतिवि प्रबोधयन् सह तैरहसदमन्दमानन्दः ॥ ८१ ॥
 मूर्ध्नि पतन्ती मोहनमुरसि च पायीरलेपमुरुपश्चात् ।
 सितवसनं सखि तासां चकास हासप्रभा तस्य ॥ ८२ ॥
 मसरत्कौमुदीकोटिविलक्षणरुचा तदा ।
 चकिता इव मुग्धाक्ष्यः सहसैक्षन्त माधवम् ॥ ८३ ॥
 प्रियदर्शनातिंसम्मुखलज्जातरलासितेक्षणा मुग्धाः ।
 तत्परिहृताः स्वनीवीवीक्ष्यान्योन्यं मुदापश्यन् ॥ ८४ ॥
 सहसा त्यागात्कुपितक्रीडावेशादिवेपदरुणाक्षीः ।
 सस्मितमुखीरवोचत्परिहासमुदारलीलः सः ॥ ८५ ॥
 यद्यपि निर्भरभावान्न देहसंवित्कुतः पुनः शीते ।
 आसां तदपि हरिर्यत् सहते सखि तन्महच्चित्रम् ॥ ८६ ॥
 अत्रागत्य विचित्रवस्त्रमबलाः स्वं स्वं विदित्वा मया
 दत्तं तद्गतभावितं फलमिव प्रीतेन गृह्णन्तिवदम् ॥

मत्तो नानृतवागुदेति कथमप्यत्रार्भकाः साक्षिणः
 स्वं वासोपि ददाम्यहं प्रियतरं को वात्र वः संशयः ॥ ८७ ॥
 अभिसारिण्यम्बरमिव सपदि जलं चैतदपसरत्वङ्गात् ।
 जलभरमूकं नूपुरमपि मच्छ्रवणेन सफलयतु ॥ ८८ ॥
 वसनादानमसरद्वाहुस्फुरदमलत्रलयरगितानि ।
 अचिरादखिलदिशामप्यशुभं निरसन्तु रसितानि ॥ ८९ ॥
 अहह कियद्गतकार्श्यं समभूदिति सहजसख्यवात्सल्यात् ।
 तैरलकरैरभिमर्पत्यङ्गानि मुहुः प्रियैषा वः ॥ ९० ॥
 प्रतर्कशितमङ्गं वस्तरलकराग्राहितामृतौघकणैः ।
 आप्याययितुं यमुना सिञ्चन्त्यनुरागतो बहुधा ॥ ९१ ॥
 प्रेरयति तीरगत्यै परिधानाय प्रियाम्भराणां च ।
 भवतीश्विरविभ्रमलसदलसाक्षीवींचिकरनिचयैः ॥ ९२ ॥
 चिरमिह चरणाम्बुरुहाण्यम्बुनि विमले विरोजिरे सख्यः ।
 स्थलकमलश्रियमप्यथ वहन्तु हृतभूमितापानि ॥ ९३ ॥
 इयदवधि यद्गीत्या स्वान्तर्जुगोप कलिन्दजा
 चरणकमलानीमान्याशु क्षपाक्षयमाप सा ।
 सरसिजकुलं नीरस्यान्तर्भवेत्कथमन्यथा
 तदिह मम दग्ध्नी शोभामृनि पियत्वलम् ॥ ९४ ॥
 मन्त्रयनावजविकासः कुङ्कुमरागातिरुचिरनखकिरणः ।
 तरणिरिवोदयगिरिमिह चरणस्तटमनुसरत्वचिरात् ॥ ९५ ॥
 भवदीयोरःसरसि स्मरः कुचकनककलशिकाऽमन्दम् ।
 भावरसैः पूरयति स्वयमादातुं स तद्रहितः ॥ ९६ ॥
 निसर्गमुपमानीवीं विनैव राचिरां श्रियम् ।
 भवत्यो दधते सरयो मद्विलोचनमादिकाम् ॥ ९७ ॥

इमामाच्छायापि त्रिदशयुवतिश्छाद्यसुपमा-

मपूर्वा यां काचिद्वसनमपि युष्मासु कुरुते ।

तदाप्त्यै मन्त्रेभ्रमरवरयोः स्त्रीयवसना-

न्यये युक्त्वैकैकश उत सहैवाशु निखिलाः ॥ ९८ ॥

अम्बररूपभवत्कटिमयलम्ब्येमाः सुरञ्जना नीव्यः ।

सपदि बहन्त्वम्बरतामनङ्गवरवीरकृतकवचाः ॥ ९९ ॥

भवतीषु सत्यमेव प्रियं वदाम्प्येतादिह तु नो नर्म ।

व्रतनियमकर्षिता यत्कुमारिका यूयमनवधाः ॥ १०० ॥

इति निजनाथनिरुक्तां क्ष्वेलीं श्रुत्वा तदीयवचसापि ।

सम्बन्धमाप्य सर्वा वाचोऽतिशयास्तदाऽभूवन् ॥ १०१ ॥

तद्वचनचन्द्रिकाभिः प्रवृद्धतत्प्रेमजलनिर्धौ मग्नाः ।

ता यमुनामपि नन्दात्मजं विहारं च नाविन्दन् ॥ १०२ ॥

तेन केनापि भावेन तास्तदा नन्दसूनुना ।

अन्तः साक्षादिव प्राप्तसम्बन्धा भाग्यतोऽभवन् ॥ १०३ ॥

रतान्त इव सञ्जातविलक्षणसुखाः प्रियम् ।

वीक्ष्यातिवीडिता आसन्नम्भोजाक्षि सुमध्यमाः ॥ १०४ ॥

मर्त्येवैतदुतान्यास्त्रपीति विदितुं परस्परं प्रेक्ष्य ।

सम्प्राप्य च संवादं समभूवन् जातहासास्ताः ॥ १०५ ॥

कौतुकमिव मत्वा तद्भावस्वाभाव्यतोपि यो हासः ।

तासां तं सखि माधवपूजाकुसुमान्यहं मन्ये ॥ १०६ ॥

अमुनात्यलौकिकेन प्रियसखि भावेन यद्बहिर्न गताः ।

तास्तद्युक्तं यदिमा यमुनायां नो रसे किन्तु ॥ १०७ ॥

तदा यत्कालिन्ध्या निजजलकृतः केलिरुचिरा-

न्तरायो नो दूरे प्रियसखि कृतस्तासु न चिरात् ।

ततो मन्ये तस्याः सततमनुरोधः प्रियतमा-

दपि श्रीकृष्णात्तत् प्रियतमवधून्वेव सहजः ॥ १०८ ॥

एवं तासामन्तर्भावं दृष्ट्वा प्रबोधनाय पुनः ।
 निजगाद नन्दसृजुः स्मितेन सम्मोहयन् सुमुखि ॥ १०९ ॥
 मयि स्थिता भवन्नीव्यः प्रागेव विपरीतकम् ।
 वदन्ति तत्र युक्तं हि पश्चाद्भावित्वतः श्रियाः ॥ ११० ॥
 यद्यपि भवतीषु तदप्युचितं सततं रसाधिक्यात् ।
 रसमर्यादा नैवं भवतीत्यत्रैव गृह्यतां वासः ॥ १११ ॥
 सर्वतः प्रसृतया मम दृष्ट्यैवावृत्तानि कथमप्यनिच्छोऽपि ।
 स्मृष्टमर्हति न वै भवदङ्गान्याशु तत्रयजत बालकशङ्काम् ॥ ११२ ॥
 अयमतिसघृणः पवनः शीतमिति परागपूरनवनीवीः ।
 परिधापयितुं भवतीष्वभ्युन्यपि हन्त सञ्चरति ॥ ११३ ॥
 यदि भवदभिमतमेतत्तदाहमेवावरुह्यात् ।
 भवदङ्गेषु निजाङ्गैरावरणं मुग्धलोचनाः करवै ॥ ११४ ॥
 प्रेमरसाम्बुधिमग्नं मनो विनोदोक्तिनवमहावर्तः ।
 उद्गतमुरुभावमभूत्ससिकतमिवगाङ्गपूराम्भः ॥ ११५ ॥
 नर्मरसोक्तिसमुद्रैर्मिलितप्रेमाम्बुधिर्पदुद्गेलः ।
 आसीत्तदिह तदीयं मनोपि बहिरास तत्सङ्गे ॥ ११६ ॥
 तदा प्रियतमस्य ताः सखि निरीक्ष्य मुग्धाननं
 त्रपाहसितभावसन्नतदृशा निजाङ्गान्यपि ।
 कलिन्दतनयाजले सुमुखि कण्ठपर्यन्तमा-
 स्थिता इव निजाञ्चलेऽरुणतरे वभूवुर्मुदा ॥ ११७ ॥
 प्रियतमनखपदभानूदयाय न चिरेण शिशिरतरनीरे ।
 मग्नास्तपन्त इव नखकोका रुरुचुः कुचास्तासाम् ॥ ११८ ॥
 खिन्नौ प्रातः कथमु भवितेत्युत्सुकां तादृगास्थं
 दृष्ट्वा राकापतिरयमुदेत्यास्ति राकेति मत्वा ॥
 आभीर्तां तत्करपतनती यापुनीपे जलेऽस्मिन्
 लीनां कोकाविव नवकुचीं रेजतुर्जातकम्पौ ॥ ११९ ॥

किं वर्णयामि यमुनानीरोपरि (वि)लसदखिलवदनौनि ।
मन्येहं प्रियवरदे क्षपाधिपानेव सख्युदितान् ॥ १२० ॥

किमिन्दवोऽमी बहुता न तत्र हि

प्रसन्नपद्मान्युत नाधुना रविः ।

इत्थं तदा तद्दनानि संशया-

स्पदान्यभूवंश्चिरमर्भकत्रजे ॥ १२१ ॥

ततो हासस्मेराननकमलमात्मप्रियामिमा

विलासश्रीसम्पज्जितमदनकोटिं समवदन् ।

अतिस्निग्धैर्नैत्रैः क्षणमभिमुखैश्चातितरलैः

सैमीक्षन्त्यो गोपैः स्वरसमुदितैर्वैष्टितममुम् ॥ १२२ ॥

परमोदार तवेदं युक्तं यद्दसनदानमाहूय ।

तद्यदि समये सफलं भवति तदैवाङ्गसङ्गत्वात् ॥ १२३ ॥

त्वद्धृतवस्तु कदाचित् कथमपि नावर्तते पृथङ् नाथ ।

तदिहास्मार्कं नीवीर्दास्यसि नो वा न तद्विद्यः ॥ १२४ ॥

यदि नैकाक्यपद्वृत्तमिति ददासि नान्योऽस्मदीयवस्त्वङ्ग ।

स्पष्टमपि कोपि शक्तस्तदखिलमेकाकिनैव हृतम् ॥ १२५ ॥

हरणं यादृक्तादृग्दानमपीहोचितं महोदार ।

नाथान्यथा तु सुमहाननयः स भवत्ययुक्तो हि ॥ १२६ ॥

नहि कुलवधूरन्यस्याग्रे कथञ्चन कुत्रचित्

किमपि सरसं स्वाङ्गं साध्वी प्रकाशयति प्रभो ।

यदतिमधुरस्निग्धमाणप्रियेक्षणयोरपि

क्षणमपि न साम्मुख्यं यातस्तदीयविलोचने ॥ १२७ ॥

कदाचित्तरुणी काचिदङ्गं मत्ता प्रकाशयेत् ।

कथं कुमारिकाः कुर्युर्जानन्त्योङ्ग तथाधुना ॥ १२८ ॥

सानन्दनन्दभूषालकुमारं प्राणवल्लभम् ।

त्वां तु सुन्दर जानीमो नीवीर्देहाद्युनैव नः ॥ १२९ ॥

व्रजे सर्वत्रैवाखिलमुपजनैः श्लाघितगुणा-

र्णव त्वामेवंकारिणमुदितमाकर्ष्य किमपि ।

कदाचित्कश्चिन्नः श्रुतिकण्ड वदेदित्यतिभयं

स्वल्ज्जातोत्यन्तं सुभग हृदयं खेदयति हि ॥ १३० ॥

तदाशु देहि वासांसि चातुर्यैकनिधान भोः ।

नोचेदयमुदेत्येव तापयन्नीलनीरजान् ॥ १३१ ॥

नैवं भवत्युचितमित्यतिसार्द्रचित्ता

साजात्यतः प्रियतमा तव भानुकन्या ।

हस्तान् प्रसार्य निकटे च गताऽस्मदीय-

नीवीः शनैः कमललोचन याचते स्म ॥ १३२ ॥

त्वदङ्गसङ्गतापीतनीवी तडिदिवाम्बुदे

विराजतेऽङ्ग सा तत्र सुचिरस्थायिनी नहि ॥ १३३ ॥

तत्रागतासु दाने सम्प्रति च न वर्तते विशेपोऽत्र ।

यद्यस्ति कश्चिदधुना त्वनुचित एवास्ति सुन्दरः सः ॥ १३४ ॥

अपरस्त्रीचिह्नाङ्कितमपि हृदयेशं न वीक्षते प्रमदा ।

कथमितरपुरुषसहकृतमुपगच्छेत्तद्वद स्वाङ्ग ॥ १३५ ॥

स्वयमेवाङ्ग विचारय सततं सर्वत्र सर्वतोऽस्माकम् ।

अविता त्वमेव नायः किमपरमधिकं नु विज्ञाप्यम् ॥ १३६ ॥

अयमतिशिशिरः पवनो मनोऽपि नः सपदि वेपयन् वहति ।

ऋनुरपि शीतभरोऽयं तत्रापि तरामयं समयः ॥ १३७ ॥

तेनातिवेपितानामम्बुनि सुभगाम्बराणि नो देहि ।

त्वयि विश्रान्ता हि दया यच्छीतेष्वेवमिदं चरसि ॥ १३८ ॥

त्वं त्वस्मन्नीवीरुन परिघायास्सेति शिशिरतीरस्थाः ।

माभूवन्वालास्ते सौत्कम्पाः सौकुमार्येण ॥ १३९ ॥

भवामस्त्वदास्पस्तरलतरलापाङ्गमुपमा-

लवक्रीता वीताखिलपरिजनाः सत्पवचनाः ।

मुदा तत्सिद्धयर्थं वितर वसनानि मिय ततो

विधास्यामः सर्वं त्वदुदितमरण्येप्यधिजलम् ॥ १४० ॥

जानासि निखिलसेतूनाकर्णय नस्तदत्र विज्ञप्तिम् ।

नो चेद्ब्रजराजाग्रे सर्वं विज्ञापयिष्यामः ॥ १४१ ॥

इति ब्रजकुमारिकावदनपद्ममन्दस्मित-

प्रकाशगलितामलेरितमरन्दपूरोक्षितः ।

शट्टियुदितनिर्भरप्रणयचित्रभावाङ्कुरो-

न्नताङ्गरुहभूरभूद्रतिरसङ्गचूडामणिः ॥ १४२ ॥

सखि निर्भरानुरागात्प्राप्तो यन्निखिलगोपिकैकात्म्यम् ।

तदयं तच्छीतोक्त्या सकम्पपुलकः स्वयं चासीत् ॥ १४३ ॥

नवमेमाद्रिसाकूतसभौढिविनयोक्तिभिः ।

तद्वशः सस्मितः श्रौढभावः सकरुणोऽवदत् ॥ १४४ ॥

गच्छत मा चिरमखिलं ब्रजराजाग्रे निवेदयन्त्वादौ ।

स यदि वदिष्यति देहीतीमानि तदा प्रदास्येऽहम् ॥ १४५ ॥

अहमपि भवदुक्तमेव सत्यं

सपदि विधातुमकैतवं वदाभि ।

यदिह भवदनागतौ न दानं

भवति न वा परिधानमम्बराणाम् ॥ १४६ ॥

ममैव केवलस्येह दास्यो यदि भविष्यथ ।

न त्रपाधीनताप्येषा युक्ता मत्पुरतस्तदा ॥ १४७ ॥

मद्वाक्यमेव यदि वः कार्यं तर्हि मुमन्वयमाः ।

समये न विशेषोऽस्ति यदिच्छैव वलीयसी ॥ १४८ ॥

दासीत्वेपि मदिच्छा निवर्तते नेयमञ्जाश्यः ।

न हि पूरयति मयुव्रतमधिच्छामात्मवश्यताञ्जस्य ॥ १४९ ॥

ततोऽधरदरप्रभारचितचिन्नरूपस्फुर-

स्थिरामलजलाशयादुपचिताशया निर्गताः ।

त्रपार्धनतलोचनाञ्चलनिरिक्षणेनातटं

तमो घनमिव प्रियाः सखि विधित्सवस्तत्क्षणम् ॥ १५० ॥

त्रपाधनमपावृते महति सञ्जनि प्लावितं

प्रियेक्षणमुद्यष्टिभिः सपदि हन्त माभूदिति ।

स्वपाणियुगलेन चावरणमालि चकुस्तदा

प्रतिक्षणमुसङ्कुचजघनवाहुकण्ठ्यः प्रियाः ॥ १५१ ॥

तन्निर्गमोत्थजलविन्दुमनोऽज्ञवीचि-

मान्तौ विरेजनुरलं युगपद् हृदिन्याः ।

प्राणप्रियाविरहतप्रियसङ्गमाद्य-

दुःखप्रमोदजनिताविव चाश्रुहासौ ॥ १५२ ॥

तच्चरणाम्बुजनखशशिनूपुरनवकान्तिभिस्तु कालिन्याः ।

नीरमनिर्वचनीयप्रभमभवदमन्दसौन्दर्यम् ॥ १५३ ॥

कालिन्दीसलिलान्तरात्प्रियसखि प्राणप्रियस्यान्तिकं ।

यान्त्यः कान्तिभिरर्भकेक्षणचमत्कारान्दधत्यः प्रियाः ॥

रेजुर्योक्ष्य नवाद्भुतामृतमयाम्मोदं स्वमेघव्रजं ।

हित्वा यान्त्य इवैनमालि मिलितुं मोहस्थिरा विद्युतः ॥ १५४ ॥

यथा यथा तटं तस्या कुमार्योऽनुसृताः सखि ।

तदीयमणिमञ्जीराण्याविरासंस्तथा तथा ॥ १५५ ॥

सायं पुलिनागमनप्रातर्गृहगमनयोर्निजावस्था ।

श्यामाम्भसि मूकैस्तैर्वहिश्च मुखरैस्तदा गदिता ॥ १५६ ॥

मञ्जीरासिञ्जिताद्दानसङ्गतेऽर्भकलोचने ।

लावण्यमोहिते चरुः पदन्यासेषु तास्तले ॥ १५७ ॥

अनुरागानन्ददासत्रीडासङ्कोचभीतिभिः ।

कश्चिच्छब्दलितो भावस्तासां समभवत्तदा ॥ १५८ ॥

आविर्भवन्तोऽथ मिलन्त उत्तमास्तिष्ठन्त एकेऽपसरन्त आतलम् ।
रेजुस्तदङ्गेषु तदा तदात्मकप्रियस्य भावा इव वारिविन्दवः ॥१५९॥

सर्वात्मभावजलयौ क्रीडन्तौ कृष्णनयनमीनवरौ ।
वीक्ष्य कुमारीसेतूनास्तामग्रे गताववलयौ ॥ १६० ॥
तदैकस्मिन्नङ्गे कुवलयदृशः कापि मिलिता
द्वितीयेप्यासीद्यत्तदपरकुमार्या च हरिदृक् ।

तदङ्गानामास्तामपि परहृदाकर्षणवर-

प्रभावो हेतुर्नापर इति ममासीदवधृतिः ॥ १६१ ॥

स्वरूपमेवाम्बुजलोचनस्य प्रीतौ यतो हेतुरभूद्भूनाम् ।
ततस्तदा सोऽतिविलक्षणेन भावेन केनाप्यभवत्प्रसन्नः ॥ १६२ ॥

प्रतीत्यर्थं तासामिव रुचिरनीवीः करतले

गृहीत्वाऽसीत्पूर्वं कमलनयनो दातुमिव याः ।

निधाय स्कन्धे ताः पुनरपि यथा पूर्वमवलाः

समीक्ष्यातिर्प्रातः स्मितरुचिरवक्त्रः समवदत् ॥ १६३ ॥

विधाय वसनानि यद्विहृतिमप्सु देवात्मिका-

स्वपूर्वरुचिरामलं चिरमकृद्दुमानन्दिताः ।

तदेव ननु देवहेलनमतोऽस्य शान्त्यै मुदा

नमस्कुरुत भूतले सुभगमूर्ध्नि कृत्वाञ्जलिम् ॥ १६४ ॥

धृतव्रतानां तु यथेष्टचेष्टितं न युक्तमित्युक्तमपे महर्षिभिः ।

सर्वात्मनात्मानवधानमप्यदो निर्दोषवाक्त्रायहृदामपि क्षणम् ॥१६५॥

शशिमदनदेवयुवतिप्रभृतिसुराणां च मानहानिरियम् ।

उद्यन्निखिलाङ्गश्रीकृतोचिता नैव महतीषु ॥ १६६ ॥

भवदङ्गश्रीजलयौ क्रीडन्तौ नयनमीनराजौ नः ।

सहसा बाहुद्वीपे पतितावार्तावतीव स्तः ॥ १६७ ॥

इति सहृदयं श्रुत्वा मत्वा व्रतच्युतिमच्युता-

भिहितमहितं कर्मच्छिद्रं कथं नु समाहितम् ।

भवति मुरसन्तोपो दोषप्रदोप इति क्षणं

निजहृदि विचारं ताश्चक्रुः प्रमोदभयान्विताः ॥ १६८ ॥

न पारयामः पुरुषान्तरे नर्ति कर्तुं तथा मा भवतादपि क्वचित् ।

आक्षाप्यनुलङ्घयतामि प्रियस्य नस्तदत्र भोः किन्तु विधे विधेयम् १६९

चिरादिष्टे दृष्टेऽखिलफलतया सम्प्रति पुरः

स्थिते वैगुण्यं तत्करणगमकिञ्चित्करमतः ।

विधेयास्मिन्नेव प्रणतिरनर्थैवाऽखिलमिदं

भविष्यत्यस्माकं मियपदगतीनां शुभतरम् ॥ १७० ॥

इति सहसा स्फूर्त्या मत्स्वामिन्यः प्राणवट्टभं नेमुः ।

वध्वाञ्जलिमतिमुभगे मूर्ध्न्यतिमुग्धाननाः सुमुखि ॥ १७१ ॥

ततस्तादृग्भावावनतिनिगदाख्यातसहज-

मपत्तिभ्यस्ताभ्यो रचिरनयनीवीर्हरिदात् ।

सरोजाक्ष्यः प्राणप्रियभुजयुगस्पर्शिवसना-

भिमर्शप्रोत्साहप्रदिधिलतराङ्गचः समभवन् ॥ १७२ ॥

तत्परिधानेपि तदाऽसामर्थ्यं वीक्ष्य सारसाक्षीणाम् ।

परिधापयितुं ताः स्वयमवस्थागात्प्रियो नीपात् ॥ १७३ ॥

काञ्चन काञ्चनकमलोपरिलसदलित्दृन्दरुचिरकेशेषु ।

निजवसनेनाप्रोञ्छत्तत्सम्मुखमास्थितः प्रेयान् ॥ १७४ ॥

ततस्तथा स सर्वाङ्गे चकार युगपत्सखि ।

सर्वास्वनेकरूपोपि कुमारीभिरलक्षितः ॥ १७५ ॥

ततः कटितटे तस्याः पटं पट्टमयेन सः ।

दाभ्रा वन्य विविधानुसन्धानोऽभ्युजारणम् ॥ १७६ ॥

सितवसनरचितकुमुमाञ्चितकञ्जुवया सकाञ्चनप्रभया ।

पश्चाद्रचितग्रन्थ्या सपुलकतदुरोऽञ्चयामास ॥ १७७ ॥

बुबलयदलनिभमञ्चलमुरु पृथु मुक्ताञ्चिते सधम्मिल्ले ।

कृत्वोन्नतकञ्जुवयामकरोदुरुभूपणाढ्यायाम् ॥ १७८ ॥

आर्द्रार्द्रया रसभरोन्नतया निजेष्ट-

दृष्ट्या स्वदृष्टिमिलनेन नतस्मितास्या ।

काचिद्विलक्षणनिजानुभवैकवेद्य-

भावा शनैः कदितटे वसनं चकार ॥ १७९ ॥

लजाविलोलाञ्चललोचनेन मुहुः मियं चारु विलोकयन्ती ।

मुहुः श्लथद्वन्थिमुदारनीव्या वध्नन्त्यतिष्ठत्परमम्बुजाक्षी ॥ १८० ॥

मुग्धस्मितमुखाम्भोजो मञ्जुसिञ्जाननूपुरः ।

आगत्य स तदा पूर्वमञ्चलं पर्यधापयत् ॥ १८१ ॥

ततः मियः पीतदुकूलमुल्लसदाम्ना ववन्धासितगुच्छशोभम् ।

शनैः स्मितस्मेरतरार्द्रदृष्ट्या विलोकयन्मुग्धमुखाम्भ्रमस्याः ॥ १८२ ॥

प्रियतमपाणिस्पर्शोदितपुलकात्युन्नतोरसि स्वनिभाम् ।

पुलकितवपुरापि रसिकः साकूतं कञ्चुकीमकरोत् ॥ १८३ ॥

कोटिस्मरस्मयहराङ्गनिरीक्षणेन

काश्चिद्विरादभिमतानि विमुग्धचित्ताः ।

स्वान्युत्तरीयवसनानि नितम्बविम्बे

कृत्वा शनैः परिदधुः सखि मूर्ध्नि नीवीः ॥ १८४ ॥

दृष्ट्वा तत्सर्वं स स्मितमुखकमलः सभागतः पूर्वम् ।

अनतिदृढामभिनाभिं ग्रन्थिमुदारो मुमोच शनैः ॥ १८५ ॥

ततः शिरसि संस्थितामतिविचित्रनीवीं स्फुर-

न्वितम्बभ्रुवि पर्यधापयदनल्पमुक्ताञ्जिताम् ।

स्वकन्धरविभूषणारुगतरोत्तरीयं शिर-

स्यभावयदनल्पभूषणयुते प्रियायाः मियः ॥ १८६ ॥

काचित्सखि प्रियतमाभिपतावलोक-

प्रोद्यत्प्रमोदभरसंभ्रमसस्मितास्या ।

उद्यद्दिवाकररुचिं परिधाय नीवीं

शैथिल्यतः परिदधौ कुचपट्टिकां न ॥ १८७ ॥

ततः करपुटस्थितामलमनोश्चमुक्ताफल-

प्रवेककृतवीटिकारचिरकञ्चुकीं माधवः ।

समीक्ष्य हचिरास्मितः सखि समागतः सादरं

तदञ्चलमपाकरोद्मलचम्पकाभो रसः ॥ १८८ ॥

तत्क्षणं मियतमाभिमताङ्गस्पर्शहर्षभराविश्लथिताङ्गयाः ।

सुन्दरः करपुटादपि चाञ्चत्कञ्चुकीं स्वयमसौ जगृहेऽस्याः ॥ १८९ ॥

अङ्गदमस्या वादोः मधमं परिधाप्य कञ्चुकीं पश्चात् ।

ग्रन्थित्रयमकरोत् सत्यतिष्ठकरां माधवो मोके ॥ १९० ॥

केनापि तेन सरसीरुहगर्भगर्व-

निर्वासनेन हरिहृतसहजेन तस्याः ।

अन्तर्गतेन सहसाऽजनि सौरभेण

भावस्तदा पुलकसीत्कृतिमोदेहेतुः ॥ १९१ ॥

तत्कालीनं भावमम्भोरुहाक्षी वक्तुं शक्तासक्तियुक्ता न साऽपि ।

किन्त्वेतस्याः सौरभात्मत्वमासीदेतन्मात्रं मद्बचोगोचरोऽस्ति ॥ १९२ ॥

एतावतैव भवतीभिरशेषवार्ता

तस्या विलक्षणविचारपराभिरन्तः ।

ज्ञेया कथं नु कथयामि विचित्रभाव-

सारस्य सीम हरिरासजुषः स्फुटोक्तिः ॥ १९३ ॥

वसनादानमसरचम्पकगर्भातिष्ठभगभुजल्लतिकाः ।

कस्याधिभिन्नजलयकणितैरस्मारयत्किमपि ॥ १९४ ॥

तदैवाविर्भूतमचुररतिभावातिचपले-

क्षणः मादान्नीवीं सुमुखि सविकारं सपुलकः ।

स्पृशन्गाढं तस्या मृदुकरतलं पङ्कजमृदु-

स्वहस्तेन श्रीमद्भगवत्स्वचिरेण स्मितमुखः ॥ १९५ ॥

तदा यरसाकृतं समजनि किमप्यालि रुचिर-
स्मितस्पर्शापाङ्गक्षणेमुदितभावस्य सहसा
तदस्या अप्यासीन्मधुरतरभावोद्भूततमः

स येनेयं मग्ना रसजलनिधौ तत्क्षणमभूत् ॥ १९६ ॥

तदा सारङ्गाक्षी निजहृदि निधायोत्पुलकिता
निमीलद्दृष्टिः सा निजकरतलं तद्रसमयम् ।

मुदाश्लिष्टा साक्षादवशमुपभुक्तेव सहसा

मियेणासीद्राधा सहचरि चिरं सस्मितमुखी ॥ १९७ ॥

सकलान्तररतिचिह्नाङ्गितामवाह्य स्मृतिं मियां दृष्ट्वा ।

रसिकशिरोमणिरपि सखि विस्मयमगमद्रमानायः ॥ १९८ ॥

करतलमिलदञ्चलं स तस्याः

सुमुखि यदा धृतवान्करेण नाथः ।

विकसितनयनोत्पला तदेयं

समभवदुद्गतसीत्कृतिः सकम्पम् ॥ १९९ ॥

विस्मयानन्ददासेपद्वीडाशवलिताशया ।

पुरस्थितमपश्यत्सा माधवं लोचनाञ्चलैः ॥ २०० ॥

तदापत्रपया किञ्चित्सङ्ख्यञ्चन्तीमतिभियाम् ।

वीक्ष्य सत्त्वरमञ्जाक्षयाः दुकूलं पर्यधापयत् ॥ २०१ ॥

विविधरसभावोद्भाविन्यास्तदा सुषुमास्पद-

मियतमदृशा सारङ्गाक्षयाः शनैर्दृढबन्धनैः ।

मिय इह रहस्यागत्यैवं विमोक्षयति वास इ-

त्यजनि सहसा भावो यत्तत्तयैव चकार सा ॥ २०२ ॥

प्रपदपतितं वासो वीक्ष्य मिया सहसा तदा

मियवदनमुद्वीक्ष्य व्रीडास्मितानतलोचना ॥

सपदि जनितानन्दोद्रेकादियं परिधातुम-

प्यभवदपटुर्वासस्तूर्णं प्रगृह्य च पाणिना ॥ २०३ ॥

मुदा तदा गतः प्रियः स्मितश्रिया जितस्मरः ।

प्रगृह्य पर्यधापयद्दुकूलमुल्लसत्करः ॥ २०४ ॥

काचिद्विजान्तिकगतव्रजभूपणाङ्गधै

नीवीं प्रियस्य ददतः करपङ्कजस्य ।

दृष्ट्वा स्वतः स्तनगतं प्रतिविम्बमेतद्

दत्तं तदेव सपदीत्यविदद्रसाङ्गी ॥ २०५ ॥

तदैवासीदेपा पुलकितवपुः क्रीडितनत-

स्मितस्मेरापाङ्गा मुकुलितमनोज्ञेक्षणयुगा ।

प्रमोदप्राचुर्यप्रशियिलतराङ्गीकरयुगा-

दपि संसन्नीवीं रसभरतनुर्नाविदददो ॥ २०६ ॥

तथैव न चिरं स्थितां रुचिरचित्रलेखामिव

प्रियामभिषिलोकयन्विदितपूर्वदृष्टचान्तकः ।

पुरैव परितोपितोप्यपि तदा तदेयं किम-

प्यपश्यदुव तद्रशोऽभवदुदारमूर्तिः सखि ॥ २०७ ॥

विकासितलोचनकुवलययुगला वीक्ष्य प्रिया तथा भावम् ।

सन्तप्ता सहसाऽभून्मीन इवाम्भो विना सुमुखि ॥ २०८ ॥

पुरस्थितमपि प्राणमिथं प्राणप्रिया हरेः ।

निर्भराद्भुतभावाब्धिनिमग्ना नाऽविदत्सखि ॥ २०९ ॥

तथा भावं तस्याः सहचरि विदित्वा स्वयमसौ

न सोढुं शक्तोऽभूत्प्रणयभरतः सैव यदभूत् ॥

तदैवागत्याऽस्याः पृथुकटितटे सुन्दरतरं

दुकूर्लं कृत्वा स्वमणयिनि ववन्धाळि रशनाम् ॥ २१० ॥

शिरसि तदञ्चलमचिरात्कुर्वाणं प्राणवल्लभं वीक्ष्य ।

पुरतस्तदेव वक्षसि कुर्वत्याधिं जहौ सुमुखी ॥ २११ ॥

मुकुमाराङ्गीमेनां स्पृशन्तमित्यं प्रियं प्रिया काचित् ।

पश्यन्ती कथमेवं मय्यपि भूयादिति हविदत् ॥ २१२ ॥

मनोरथमहाम्भोधिमज्जने नान्यविस्मृतिः ।

प्राप्तप्रियतमस्पर्शभावा पुलकिताऽभवत् ॥ २१३ ॥

केनापि तेन रसितानुभवैकवेद्य-

भावेन सातिशिथिलाङ्गचभवत्तदालि ।

नीवी च शारदसरोरुहसोदरश्री-

हस्तारविन्दयुगलादपतत्कृशाङ्ग्याः ॥ २१४ ॥

वीक्ष्यैनामेणाक्षीं स्मितशचिसम्मोहिताङ्गनानिचयः ।

आगत्य पर्यधापयदपि नीवीं प्रेमपूरार्द्रः ॥ २१५ ॥

एकस्यामपि यावच्चकार करुणानिधिः प्रियार्यां सः ।

वक्तुमशक्यं तावन्ममापि किमुतालि सर्वासु ॥ २१६ ॥

यादृग्भावयुताऽभवत्सपदि या तस्यां तथैवाऽऽचरन्

यन्नीवीं सखि पर्यधापयदतिस्निग्धार्द्रहासेक्षणः ।

तद्युक्तं नवनीरदोदरमिलद्विद्युन्निभस्वप्रिया-

भावाम्भोधिविचित्रतुङ्गलहरीविश्रामभूरेष यत् ॥ २१७ ॥

रसाब्धेः स्वस्मिन्यः सखि निरुपधिस्नेहजलधिः

प्रवृद्धो मुग्धाक्षीवदनविधुदृष्ट्या स पतितः ।

कुमारीष्वाप्लाव्य स्थितसहजरागाख्यसरित-

स्तदैक्यं प्राप्तः सन्निजसदनप्राप्तः पुनरपि ॥ २१८ ॥

किमिह वसनान्यासामङ्गेष्वकारि विकारिणा

किमपि रससर्वस्वं नैजं तु यौवनमेव वा ।

इति वत न निश्चेतुं शक्यं यतः सखि तत्क्षणान्

मधुरमधुरा भावाः सङ्गा वभूवुरतिस्फुटाः ॥ २१९ ॥

विनैव समयक्रमं सखि तदा यदासीदति-

स्फुटं नवलयौवनं त्रिदशमोहिनीमोहनम् ।

तदङ्गगुणो नतत्रतकृतोऽन्यदीयोपि वा

विचिभरसभावितप्रियकटाक्षगोऽयं परम् ॥ २२० ॥

वय एव यदीदृशं तदीयं किमु वाच्यं सखि विग्रहाद्यशेषम् ।
 रसरूपमतीन्द्रिरादुरारपं रसमापूर्व्यदुदारतो रसाब्धेः ॥ २२१ ॥
 यादृग्यादृग्भावयुक्तं मनः श्रीकृष्णस्यासु प्राविशत्ते मनोज्ञाः ।
 भावा एव व्यक्तिमाप्तास्तदङ्गेष्वन्तश्चापीत्यालि जानाम्यहं तु ॥ २२२ ॥
 पुरैव नीवीपरिधानतो हरेश्चित्तं यदङ्गेष्वभवन्मृगीदृशाम् ।
 पश्चाच्च तन्नूतनभावतस्तयोर्मध्ये पतत्तेन ततो न निर्गतम् ॥ २२३ ॥
 अतिमधुरमुदारं पीक्ष्य चित्तं प्रियस्याऽ-
 खिलमपि निग्रहीतुं चित्तधारावलम्बाः ।
 रुचिरनयनमार्गेणान्तराविश्य सर्वं
 स्वगतमुदितलोभादालि चक्रुः कृशाङ्गयः ॥ २२४ ॥
 हृते चित्ते ताभिः स्मरनृपतिरेतत्तरलदृक्
 स्फुरद्दृतेर्ज्ञात्वा निशितशरसन्धानचपलः ।
 समागत्याशक्तो हृतविशयसन्दापनविधौ
 न यज्ञस्तश्चित्तं प्रतिनिधिवदादापयदहो ॥ २२५ ॥
 निजवक्त्रसुधाकरेधितप्रतिगोपीरसभावसिन्धुषु ।
 समभूदवगाह्यंश्चिरं तरलैरेव विलोककृण्डलः ॥ २२६ ॥
 त्रया मृगदृशामतिस्फुटतयाऽखिलज्ञापनेऽ
 निशं भवति धौधिकेत्यतिविचारचातुर्यतः ।
 विसारितविलोचनां चलपुटे कृतापीपदा-
 नतोन्मुखतया स्थिरां प्रियसमर्पिनां चाकिरे ॥ २२७ ॥
 तदा यद्वीडैव प्रचुरसुनिगूढानपि निज-
 प्रिये भावानावेदयदतिमनोज्ञानिह ततः ।
 प्रसन्नाः प्रत्यङ्गं सदनमनुरूपं सखि ददु-
 र्यथा बर्धेतास्यानुपदमभिलापो नयनयोः ॥ २२८ ॥
 यदेतासां दृष्टिः प्रियनयनपङ्केहृद्युगे
 तदीया चैतल्लोचनकुवलयेष्वविशदहो ।

तदेतासामस्याप्युचितमपटुत्वं तदितरा-

वलोके दृष्टिर्यत् स्वसदनगतैवालि करणम् ॥ २२९ ॥

वचनमधुराम्भोधिष्व्यादौ ततः प्रियसङ्गत-

स्ववसनसमीक्षाब्धिष्वस्य स्फुरत्सुपमाब्धिषु ।

अथ चपलताम्भोधिष्वेतन्निजाङ्गसुसङ्गत-

स्ववसनपरीधानाम्भोधिष्वथो रचनाब्धिषु ॥ २३० ॥

विविधरसभावाम्भोराशिष्वनुक्षणनूतने-

ष्वपि यदवलास्तेभ्यस्तेभ्यो वह्निर्नि विनिर्गताः ।

सखि समभवनमग्नास्तत्किं कथं च विचारिते

ब्रजवरकुमारीणामेव प्रभाव इति स्थितम् ॥ २३१ ॥

युगम् — अत्रैवं जानेऽहं प्रियसखि पूर्वाक्तसिन्धवः सर्वे ।

जलधौ सरित इवासामपाङ्गलहरीषु संलीनाः ॥ २३२ ॥

अत एवैतदपाङ्गस्पृष्टो नवजलदसोदराङ्गश्रीः ।

तांस्तान् भावान् भजते युगपत्क्रमशोऽपि नन्दसुतः ॥ २३३ ॥

भावैरोभिः स्वहृदयगतैस्तद्गशस्तत्स्वभावा-

न्नान्यासक्तिः स्वपदकमलस्पर्शमात्राभिलाषाः ।

ज्ञात्वा सर्वास्तदभिलषितं दातुमादातुमासां

प्रेष्ठः स्वात्माभिलषितमपि स्मेरहासो जगाद् ॥ २३४ ॥

मधुरमधुरभावान्त्युदारान्मुगूढान्

नयनकुवलयान्तेनेपदारात्प्रदर्श्य ।

यदखिलमपि चित्तं भर्तुरेताः प्रलोभ्य

स्ववशगतमकुर्वन्तत्र को वान्तरायः ॥ २३५ ॥

यदर्थं सर्वस्वं स्वयमपि च तस्मिन्प्रियतमे

पुरःस्थायिन्यक्ष्णोः पथमनुगते भावनिचयः ।

यदक्ष्णोरेवाभूत्तदुचिततरं यत्स्वयमपि

प्रियस्तादृग्भावं भजति मिलनादेव च तयोः ॥ २३६ ॥

भवन्नयनवारिधे रसमयस्य तुङ्गोच्छब्द-

कटाक्षतरलाः प्रिया विविधभावरत्नान्यमी ।

वहिः प्रकटयन्ति तैरतिधनीव भूत्वाहम-

प्युदारतरमानसः किमपि वच्मि सन्तोषतः ॥ २३७ ॥

ज्ञाता अपि चपलत्वं विदधति मद्वाचि ये भवद्भावाः ।

युष्मासु ते स्थिरा अप्यतिमौनं कुर्वते चित्रम् ॥ २३८ ॥

व्रतनियमार्चनतुष्टा हृष्टान्विष्टा यदावयोः कार्ये ।

चिरनिभृतनिजमनोरथपूत्यै साऽद्वात्फलं किमपि ॥ २३९ ॥

येनातिप्रौढभावा निजनिजपतितामत्यभीष्टां चिरान्म-

त्पाणिग्राहेण सिद्धामिव सहजतया मट्यवेत्य स्वचित्ते ।

मामेवाऽपूजयन् सद्मलयजकुसुमस्तोमताम्बूलमुख्यै-

रथैः प्रेमाद्रभावाः स्फुरितमिव पुरः सर्वभावेन सर्वाः २४०

निवेद्य यत्रात्मप्रभृति निखिलं पुष्पततयः

स्वभावोद्गारिण्यो विविधरसभृदृष्टय इमाः ।

पुरः पूज्यश्चाहं प्रकट इह तत्पूजनमिदं

न भूतं नो भावि क्वचिदपि च नैवास्ति मुदशः ॥२४१॥

अथात्र पूर्वपूजायाः फलं किमु भवेन्नतु ।

किञ्चास्या इति मद्यिते प्रादुरास्ते विचारणा ॥ २४२ ॥

पूर्वपूजाफलत्वेन यद्यप्येवैव कल्पते ।

एतस्याः फलमेवैव भवितुं नान्यदर्हति ॥ २४३ ॥

साधनादाधिकमेव फलं स्यादेकमेव तदिदं कथमेवम् ।

स्यादिति ग्रहिलवान्ततिरत्र क्षीणयुक्तिगतिरस्त्वनुभूते ॥२४४॥

अधुना निवेदनं परमग्रे भोगः फलं ततो भेदः ।

भवति तयोरिति न मतं पूजान्तस्यो हि मद्भोगः ॥ २४५ ॥

अद्भुताद्भुतमर्धैतत्पश्यतात्र मृगीदशः ।

साधनं तु भवद्भामि तेन मे वाञ्छितं फलम् ॥ २४६ ॥

एवं सखि मन्येऽहं मदर्थमेव च कृतो व्रतारम्भः ।
 यदहं निजवाञ्छितफलमामोम्याप्स्यामि चाऽमन्दम् ॥२४७॥
 अथवा स्वार्थमेवैतद्भ्रतं कृतमिति ध्रुवम् ।
 अहमेव भवत्पो यत्तद्भून्मयि तत्फलम् ॥ २४८ ॥
 इत्थं पूजनतृष्टो ददामि वरमेतदितरदुष्प्रापम् ।
 सततं भवतीनामहमृणी सुयुक्तश्च वशगश्च ॥ २४९ ॥
 तदिमाः क्षपा मया सह रंस्यथ सर्वात्मभावसुलभेन ।
 विकसितकुन्दैर्लौकिकशारदरात्रीर्मुदा हसतीः ॥ २५० ॥
 निष्कलङ्कनिशानाथनबोदयभृशारुणैः ।
 किरणैरारुणीभूतनवपङ्क्तिमनोहराः ॥ २५१ ॥
 मद्भावोदय एवायं व्याजात् कुमुदिनीपतेः ।
 करव्याजान्मेनुरागरञ्जिता वनपङ्कयः ॥ २५२ ॥
 भ्रमद्भ्रमरजुष्टसत्कुवलयवलीभिर्भवद्-
 विलोचनयुगेषु मद्रमणमाशु भावीति वै ।
 मुदा कथयतीर्निजोपरि गतामृतांशुदृतं
 प्रमोदभरताभिरुत्तमरतं समं चाग्रतः ॥ २५३ ॥
 कुवलयमरन्दपानोन्मदमधुपकृतातिमधुरदङ्कुरैः ।
 ज्ञापयतीर्भवदमृतममुदितमद्रानमुत्तारम् ॥ २५४ ॥
 प्रतिदलमुन्मदमधुपस्थित्या संज्ञोभिमण्डलाकारम् ।
 प्रत्येकं भवतीनां ज्ञापयती रमणमुद्वेलम् ॥ २५५ ॥
 अत्यासत्तया मुकुलितमपि कमलं व्याप्तुमिच्छता ह्यलिना ।
 मानाकुञ्चिततावकनयनकरेष्वनुसृतिं मेऽत्र ॥ २५६ ॥
 आनतनवतरुपल्लवकुसुमस्तपकेषु संरतोत्तमैः ।
 मधुपैः संसूचयतीर्विपरीतरतं कृशोदर्यः ॥ २५७ ॥
 नतकुसुमस्तवकगलन्मकरन्दधारो क्षणेन मधुपानाम् ।

सिञ्चनमिह जलविहृतौ ज्ञापयतीर्मे भवज्जनितम् ॥ २५८ ॥

चन्द्रांशुरागव्याजेन स्मराग्निमुदितं वने ।

त्रिगुणानिलफुत्कारैः शनैर्दीपयतीर्नवम् ॥ २५९ ॥

यमुनामज्जनशुचिनाप्यतिसभयेनापि पल्लवस्पर्शे ।

भवदर्थमेव निखिलं कृतमिति पवनेन सूचयतीः ॥ २६० ॥

पुरा दग्धस्य कामस्य सपद्येव भवद्दृशा ।

जीवितस्यानिलव्याजाद्बहतीः प्राणमारुतम् ॥ २६१ ॥

सरयं त्यक्त्वानलेन प्रकृतमपि रतिप्राणनाथेन सार्कं

कृत्वा मन्येऽनिलोऽसौ बहति यदनलः सोऽरिरस्येति मत्वा ।

शैत्यं तादृग्बहत्यात्मनि यदखिलमस्याशु निर्वापयेत्तत्

स्तेयी च स्वप्रियार्थं परिमलघनिनां तत्सशङ्कोतिमन्दः ॥ २६२ ॥

मन्दानिलानीतविचित्ररागपरागचन्द्रातपचारुमध्याः ।

भृङ्गाङ्गनारङ्गलद्विचित्रमसूनमालादलकीर्णभूमिः ॥ २६३ ॥

कुलकम्—खड्गनयुगमथ कुशल्ययुगलं मीनद्वयं यदि स्याद्वा ।

त्रिमले विधौ तदाऽस्मिन्कथमपि भवदास्यसाम्यं स्यात् ॥ २६४ ॥

निशानामानन्त्येऽप्यपि यदि न ता नाशरहिताः

क्रमाचेत्स्युस्तर्केतरविद्युनार्थः सखि भवेत् ।

मदीयमैत्यङ्गाभिधनवरजन्यस्तु न तथे-

त्यपी वननव्याजादुचितमुदितास्तत्सितकराः ॥ २६५ ॥

मदद्गमेयविद्युतो भवत्य इत्यनुक्षणं

न सम्भवत्यहो सखि दृशापि दृश्यतात्र वः ।

स्थितिश्च सन्ततं मयीत्ययं तु भावसञ्चयः

कदाचिदन्यथा न भाव्यये मयैव पोषितः ॥ २६६ ॥

मसरदसितापाङ्गैर्ध्वान्तं मुखेन्दुचयैश्च भा

युगपदिह यत्पादुभूते तदत्र विचारितम् ।

गमनसमयेऽजान्या दृष्टिर्यथा न पदं लभेत्
 तत इह सुखं भूयादेवं भवत्कृतसाधने ॥ २६७ ॥
 भवदीपदृग्गच्छलस्पृगप्यचलं भावमिमं लभेत हि ।
 भवतीषु सदैकरूपतेत्यलमुवत्यातिविशुद्धजातिषु ॥ २६८ ॥
 किमतःपरमाधिकं ननु वाच्यं यद्भवदपाङ्गसङ्गेन ।
 अहमपि निजपुंलक्षणभावं प्राप्नोमि नेतरथा ॥ २६९ ॥
 अपि चापाङ्गसङ्गेन तथात्वे का विचित्रता ।
 यदेतत्स्मृतिरप्यस्मास्वपाङ्गं कुरुते स्फुटम् ॥ २७० ॥
 तस्मादद्युना यात व्रजमवला यत् पुरोवभात्येषः ।
 चण्डांशुः कुबलयकुलसङ्गोचकृतावसङ्गोचः ॥ २७१ ॥
 इति निजनिजप्राणेशस्योदिते वचने मुदा
 श्रवणपथगे भाविमेषाङ्गसङ्गविनिश्चयात् ।
 य इह मुदकूपाराः प्रादुर्बभूवुरहो गृह-
 व्रजनसिकताकूटादप्योदका इव तेऽभवन् ॥ २७२ ॥
 यदीयभाव एवासां सर्वविस्मारकोऽभवत् ।
 कथं तस्मिन् पुरःस्थायिन्यहो गेहगतिर्भवेत् ॥ २७३ ॥
 प्रायो यथाऽतिरणरङ्गविदग्धताति-
 मुग्धमनद्धकवचा अपि वीरवर्षाः ।
 शान्ते पुरः प्रतिभटे भवति स्वगेह-
 मेवं व्रजन्त्यपि तथैव मुमध्यमास्ताः ॥ २७४ ॥
 तेपि यथा वीररसोद्भावनमाचुर्यविस्मृतान्परसाः ।
 आरणलाभादार्ते लभन्त एवं कुरोदर्यः ॥ २७५ ॥
 यथा कथञ्चित् स यदा कदाचिन्निजाङ्गसङ्गं विदधानु नायः ॥
 इत्थं चिरादिष्टमवाप्य हृष्टास्तदिच्छया जग्मुरिमाः स्वगेहम् २७६
 वचनादिष्टमाप्तिज्ञानात् मियमभवदालि वचनं यत् ।
 तस्यातो गृहगमनं युक्तं तासां तदाज्ञातः ॥ २७७ ॥

अहं त्वेवं जाने मियसाखि वरस्तुप्यतु परं
 भवत्वन्यन्मा धेत्यतिरतिभराक्रान्तहृदयाः ।
 कृताः प्रागप्येता निजशिरसि वद्धाञ्जलिपुटा
 यथा पृष्टेनैवं स्वगृहगतिमत्योपि सपदि ॥ २७८ ॥
 तथात्वेपि तदा प्रेयान् पुरःस्थित इति प्रियाः ।
 मुदिताः सपदि प्रायस्तदभावाद्विपर्ययः ॥ २७९ ॥
 ततो चिरादेव मुकुन्ददत्तवराहारात्रिष्वनवद्यभावाः ।
 कुमारिकाः प्राणपतिप्रियाश्च प्रौढा विजहुर्निजवल्लभेन ॥ २८० ॥
 इतोऽन्यत् सम्प्रार्थ्यं वरमिह वरीवर्ति किमु नः
 सदाऽस्मत्स्वामिन्यः पुलिनमुत्त कुञ्जं रसभुवम् ।
 मुदा सङ्घेऽस्माकं कथमपि समागत्य हरिणा
 रमन्त्वस्माकं तद्यरणरजसा चास्तु रमणम् ॥ २८१ ॥
 इति श्रीमद्गोपीजनचरणदास्याभिधमहा-
 पुमर्थावाप्त्यैवोज्झितसकलमोक्षाभिरुदितम् ।
 मदीयात्ममाणेन्द्रियहृदयदेशेषु सततम् ।
 स्वयं भूयादेतद्भजनरससर्वस्वममलम् ॥ २८२ ॥
 इति श्रीमद्भजवधूवल्लभाङ्घ्रिरजोर्धिना ।
 रचितं रससर्वस्वं विद्वलेनाप पूर्णताम् ॥ २८३ ॥
 इति श्रीमद्गोपीजनवल्लभचरणकमलयुगलैःशरणश्रीविद्वले-
 श्वरविरचितं रससर्वस्वं सम्पूर्णम् ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

श्रीमदाचार्यचरणकमलेभ्यो नमः ।

शृङ्गाररसमण्डनम् ।

दानलीला ।

श्रीमत्प्रभुचरणप्रकटिता ।

मुदा चन्द्रावल्या कुसुमशयनीयादि रचितुं
सहासं प्रोक्ताः स्वप्रणयिसहचर्यः प्रमुदिताः ।
निकुञ्जेष्वन्योन्यं कृतविविधतल्पेषु सरसां
कथां स्वस्वामिन्याः सपदि कथयन्ति प्रियतमाम् ॥ १ ॥
अशेषमुकृतोदयैरखिलमङ्गलैर्वेधसा
मनोरथशतैः सदा मनसि भावितैर्निर्मिते ।
अहन्यतिमनोहरे निजगृहाद्विहारेच्छया
सखीशतशृताञ्चलद्रजवनेषु चन्द्रावली ॥ २ ॥
समुद्रधितमालतीकुरवकादिपुष्पावली-
गलत्परिमलोन्मदभ्रमरयूयसन्नादितम् ।
उदारमतिचित्रितं मृगमदादिभिर्विभ्रती
मनोभयमदापर्हं किमपि केशपाशं सखि ॥ ३ ॥
श्यामेन्दोरनुरूपां विधिरचितां तारकामहं मन्ये ।
यत्तत्करनखकिरणा न जातु सल्यस्त्यजन्ती माम् ॥ ४ ॥
कुङ्कुममलयजमृगमदचित्रितकुसुमं तदीयथम्मिडम् ।
नो किन्तु कुसुमधनुपस्तूणीरं सज्जितं विधिना ॥ ५ ॥
न धम्मिडो मौग्ध्यामृतजलमुचामेष निचपो
न पुष्पाणीमानि त्रिदशपतिमौर्वीपरिणतिः ।

न मुक्तागुच्छानि प्रकटसुपमाम्भःकणभरो

न काश्मीरोद्भूता सुभगतररेखा तडिदियम् ॥ ६ ॥

निसर्गमुन्दरोऽप्यालि सूक्ष्मचित्राम्बरान्तरे ।

गूढो भाव इवैतस्याः सोऽदृश्यत विलक्षणः ॥ ७ ॥

मत्समर्पितसिन्दूररेखोपरि परिस्थिताम् ।

मुक्ताफलावलीमालि सीमन्ते त्रिभ्रती वभौ ॥ ८ ॥

न सा सिन्दूररेखालि मुक्ताहारयुताऽपि तु ।

सफेनराजिराभाति पूरः सौभाग्यवारिधेः ॥ ९ ॥

वदनमुधाकरकिरणप्रसृतेर्मुक्ताततेरिदं चित्रम् ।

यत्कचनिचयतमोऽपि प्रियसखि सततं प्रकाशयति ॥ १० ॥

सुस्निग्धामलकुञ्चितमेचकसुभगालकावलिं तरुणि ।

वदनाम्बुजस्य परितो दधती रेजे सरोजाक्षी ॥ ११ ॥

ईषद्भासविकाशविभ्रमगललावण्यमध्वानना-

म्भोजस्यालकपट्टपदाळिरमला मत्ताऽपि राधा सखि ।

यत्स्वाभाविकझाङ्कुतीरपि मुदा विस्मृत्य नित्यं पिव-

त्यस्पन्दं तदिदं विभाति भुवने पङ्केरुहाक्ष्यद्भुतम् ॥ १२ ॥

नैतन्मुखं धियाया राकापतिरेव राजते विमलः ।

नेयं कुन्तलमालासुपमा मुग्धाः सखीदृशां ताराः ॥ १३ ॥

सकमलयमुजातरलोद्भूतानिलजातकम्पितव्याजात् ।

कन्दर्पकोटिशोभामलकचयोऽयं तिरस्कुस्ते ॥ १४ ॥

विशाले भाले हीरकमणिगणस्वर्णखचितं

स्फुरन्मुक्ताभोतं तिलरुमलकाक्रान्तिरुचिरम् ।

ततस्तिर्यग्रेखं मृगमदमयं दीपकलिका-

भिभं सिन्दूरस्य प्रियसखि ततश्चारु दधती ॥ १५ ॥

रेजे मुक्तामयो विन्दुः कस्तूरीतिलकान्तरे ।

चलत्कादम्बिनीराजद्राकापतिरिवामलः ॥ १६ ॥

न भ्रूलता सा न विलोचने ते न विभ्रमास्ते सरसीरुहाक्षयाः ।
कौमारलीलाजितकामभौर्वीं बाणा धनान्येव विलुण्ठितानि ॥ १७ ॥

त्रिभुवनत्रयमदजनितत्रिवक्रतामालि विभ्रती तद्वृः ।
मधुसूदनमपि जेतुं सपदि व्यग्रेव चपलास्ते ॥ १८ ॥

शार्तं मया सखि पुरैव नवानुराग-
राकाकलानिधिरुदेप्यति तद्वृदीति ।

यत्तस्य कोमलकरप्रसृतिः सरागा-
नेत्रद्वयेति रुचिरा प्रकटा बभूव ॥ १९ ॥

ययास्त्रविद्ययाऽनङ्गो विजितस्तां मृगीदृशे ।
अग्रोपदिशतो नेत्राचार्यो श्रुतियुगे शनैः ॥ २० ॥
जगन्ति जेतुं चलिते दृशौ तन्मार्गावरोधे श्रवणद्वयेन ।
सरोपमुन्मार्गमिव मष्टत्ते बक्राञ्चले रेजतुरालि तस्याः ॥ २१ ॥

परिधायाञ्जनकञ्चुकमपाङ्गवाणैः श्रुतिदरीसंस्थम् ।
हन्तुं मदनमृगं तल्लोचनमृगयू विचारयतः ॥ २२ ॥

श्रवणयुगलेऽस्पास्ताटङ्के विचित्रमहामणि-
प्रकरकनकमादुर्भूतप्रभाजितभास्करे ॥

मदगजभवश्रीमन्मुस्ताफलैरपि मण्डिते
कुवलयदलश्रेणीपूर्णोदरे सुविरेजतुः ॥ २३ ॥

न भूरियं चपलशैशवलीलयैव
द्राद्निर्जितस्य धनुरेव मनोजराशः ।

नो लोचने सखि तदाहितपुष्पवाणौ
सर्वस्वमेव हृतमस्प न ते विलासाः ॥ २४ ॥

स्यातां यदि राकेशौ तदुपरि च दिवाकरावुदेयाताम् ।
तर्हि तथाविधगण्डद्वयसाम्यं स्यात् सरोजाक्षि ॥ २५ ॥

नवकुङ्कुमपाटीररेखागण्डद्वये सखि ।
विरेजिरे मृगदृशः प्रकटाः सुपमा इव ॥ २६ ॥

शुक्तिलङ्कुमुमदापहमुन्दरनासापुटे वुरङ्गाक्षी ।
 अविदूरलम्बिमुक्ताफलमालोलं वर्मा दधती ॥ २७ ॥
 नासाग्रगतमुदारं मुक्ताफलमालि तन्न वमलास्याः ।
 किन्त्वाधिम्यवशेन मन्त्रः सुपमामृतस्यन्दः ॥ २८ ॥
 जितधिम्येऽधरविम्ये शम्भररिपुशास्त्रगूढतत्त्वे सा ।
 मुखकमलोदर इव तनुतररेखां विभ्रती रेजे ॥ २९ ॥
 निसर्गरागातिमनोहरस्य ताम्बूलरेखापरिरञ्जितस्य ।
 स्मितोदितस्फीतरदांशुभूपाऽधरस्य सौन्दर्यमवाकूपयं मे ॥३०॥
 तनुतरसुभगाधरगतरेखा नहि घोषभूपणाङ्गघास्ताः ।
 वागमृतजलधिपूरः स्रोतांस्येवोत सहर्चयः ॥ ३१ ॥
 अचिरांशुलता अपि द्विजालिव्यपदेशायदतिस्थिरा विभर्ति ।
 ब्रजनायमनो विनोदकारि स्ववशे सा वुरते न तद्विचिनम् ॥ ३२ ॥
 अयि मियसखि द्विजावलिरियं न किन्तु मिया-
 नुरागरसरञ्जिता रतिरसामृतश्रेणयः ।
 ददाति तदियं सदा रहसि माधवायैव सोऽ-
 प्यमन्दमनुरज्यते रतिरसञ्जचूडामणिः ॥ ३३ ॥
 मुखचन्द्रमपूखा वा किं वा हीरकराजयः ।
 दाढिमीवीजपङ्क्तिर्वेत्यनिर्धारो रदेप्त्रभूत् ॥ ३४ ॥
 आधिम्यादधरसुषोः स्वलेदिति प्राप्तशङ्क्या विधिना ।
 रचिते तदुपष्टम्भे चिनुके पाटीरमादधती ॥ ३५ ॥
 अस्मिन्मुखेन्दौ मद्नेन्दुपन्नधिकारिता मात्रकलङ्किन्तेति ।
 प्रकाशयन्ती चिनुकेऽञ्जनस्य विन्दुं विरेजे दधनी मृगाक्षी ॥३६॥
 किं वर्णयामि सख्यश्चियुक्तगतश्यामविन्दुसौन्दर्यम् ।
 मन्ये रसिकाशिरोमणिमाधवमन एव तल्लभम् ॥ ३७ ॥
 किमयममलो राकाधीशो न तत्र मधुप्रताः

कमलमधवा स्मेरं तत्राचिरांशुलता न हि ।
 किममृतमयो पूर्वो मेघो न तत्र हि खञ्जना-
 विति शशिसुखाम्भोजं कासां न संशयभूरभूत् ॥ ३८ ॥
 मुधांशुसारं परिशृङ्ख वेधास्तदाननं यद्विदधेऽतियत्नैः ।
 मालिन्यमाभाति तदम्बुजाक्षि तन्मण्डके चिह्नमिति मसिद्धम् ३९
 स्वरेण भुवनत्रयं विजितमित्यभिज्ञापकं ।
 तदुद्भवभुवि स्मरस्मयहरे स्वकण्ठे बभौ ।
 प्रजेशभुजभूषणे सखि मनोज्ञरेखात्रयं
 स्वत्रयमिव स्फुटं मलयजाङ्घिते विभ्रती ॥ ४० ॥
 मणिवरहीरकहाटकजटितं मुक्ताफलावलीप्रोतम् ।
 प्रकट इव भावनिचयो भूषणमस्या बभौ कण्ठे ॥ ४१ ॥
 उरसि विविधमप्याकल्पभारं वहन्ती
 रतिरणजयभूमौ राधिकावल्लभस्य ।
 अलमभिशुशुभेऽतिस्थूलगुञ्जामणीना-
 मतिरुचिरमुदारं हारमाविभ्रती सा ॥ ४२ ॥
 मृगमदपत्राङ्घ्रितमुरु कुङ्कुमपङ्केन रूपितं रेजे ।
 रतिपतिमङ्गलकशद्वयमिव कुचयुग्मपेतस्याः ॥ ४३ ॥
 कुचंद्वयं नैव रसौघवित्तमेकीकृतं स्वं द्विविधं स्मरेण ।
 न चूचुके किन्त्वपरो मुरारिः प्रामोतु मेत्यर्पितराजमुद्रे ॥ ४४ ॥
 लावण्यामृतसरसि ब्रजाङ्गनावपुषि खेळतः सख्यः ।
 कोकौ कुचौ मनोज्ञौ संश्लिष्टाङ्गावतिस्नेहात् ॥ ४५ ॥
 रतिरसभावद्वयमिव सर्वस्वमनङ्गभूभुज इवालयः ।
 कुचयुगलं निजवसनाञ्चलेन सङ्गोपयन्ती सा ॥ ४६ ॥
 काठिन्येन श्रीफलमतिसरसतया सुधासमूहं च
 सदृत्तमसृणताभ्यां जिग्ये कोकान् कुचद्वन्द्वम् ॥ ४७ ॥

सौन्दर्यसीम कुचकुम्भयुगं विधाय

वेधाः कुट्टिभवदोषभियाञ्जनस्य ।

विन्दुद्वयं यदकरोत्सखि तेन तत्र

श्यामाग्रतेत्यहमये कमलाक्षि मन्ये ॥ ४८ ॥

गोपाङ्गनाङ्गसुपमामृतसरसि कुचाञ्जयुग्ममतिसरसम् ।

मन्ये सखि सञ्जातं यत्कोशोपर्यपि भ्रमरौ ॥ ४९ ॥

सुवर्णसितपूथिकाकुसुमनिर्मिता विभ्रती

कुरङ्गमदकुङ्कुमारुणकणैर्विचिनां स्रजम् ।

विचित्रवसनान्तरे सखि विलसणां माधव-

मियाति शुशुभे कुचोपरि विहारमातन्वती ॥ ५० ॥

सुन्दरकुचदेमाम्बुजनाल इवालं व्यरोचत कृशाङ्गयाः ।

नाभीसरोभवः सखि तन्वी रोमावली तस्याः ॥ ५१ ॥

तनुतरकुवलयदलमयवाणः कुसुमायुधेन तन्वङ्गयाः ।

हृदयेपितं इति सख्यो मन्ये नो रोमपङ्क्तिः सा ॥ ५२ ॥

स्वयं धूर्तो नाभीविवरकुहरस्थो रतिपति-

र्मनो मीनं तस्या हृदि सरसि कौमारचपलम् ।

वशीकर्तुं सख्यो दधति गुणतारुण्यवडिशं

तनौ तरसूत्रश्रीर्न तु मसृणरोमावलिस्त्रियम् ॥ ५३ ॥

न सा रोमावली किन्तु तदीयहृदयोद्भवा ।

नाभीहृदे पतन्त्यालि रसधारैव राजते ॥ ५४ ॥

मत्तेभकुम्भसुपमामदहारितैव

नो केवला किमुत केसरिगर्वितस्य ।

निर्वासनत्वमपि वर्तत इत्यतीव

मध्ये कृशं सखि चकार विधिर्मुगाक्ष्याः ॥ ५५ ॥

न तन्मध्ये तस्याः किमुत रतिशास्त्रस्य निधृतं

रहस्यं तद्वेत्ता शशिषदनि भोक्ता च न परः ।

घनश्यामादित्यं प्रथयितुमुदारेण विधिना

कृता रेखा श्यामा सहचरि न रोमावलिरियम् ॥ ५६ ॥

न सा नाभिस्तस्याः किमुत सुपमासीधुसरित-

स्तनोरावर्तीष्यं कुवलयदलाक्ष्याः सहचरि ।

यतश्चेतोऽस्मार्कं चतुरतरमप्यत्र पतितं

निमज्जत्येवेदं घृतिगतिविवेकादिरहितम् ॥ ५७ ॥

विविधमणिजटितकनकमसूनलसदसितपट्टगुच्छाभ्याम् ।

लसतातिपीतदाम्ना शुशुभे ग्रन्थिः प्रियानीव्याः ॥ ५८ ॥

अपि सखि नितम्बोऽस्या नास्यं परं मदनप्रिया-

सदनजघनोपान्ते कान्ते कुरङ्गविलोचने ।

विधिविरचितः कोशस्तस्या रसौघधनस्य य-

द्गुरुगुरतरः शश्वहृत्सो हरिप्रणपास्पदः ॥ ५९ ॥

विचित्रमणिमैखलागतमनोज्ञमुवताफल-

प्रथेककृतमालकोद्भयितपुर्घुरूपण्डिकाः ।

कलस्वनविमोहितत्रिदशष्टन्दष्टन्दारिकाः

सरोजदललोचने सखि विरेजुरुच्यत्प्रभाः ॥ ६० ॥

सुपमानिधानहरिकण्ठभूषणं विधिना मनोरथशतेन निर्मितम् ।

असितैरये सुभगकाचकङ्कणैः शुशुभेऽति वाङ्मयुगलं मृगीदृशाम् ॥ ६१ ॥

ततः कनककङ्कणावसितपट्टपुष्पाञ्जितौ

ततश्च नवमुक्तिकाविरचितौ मुदा विश्रुतौ ।

मनोज्ञकरयोः प्रिये सुमुखि राधिकावल्लभ-

प्रियाति शुशुभे तयोर्विदधती समान्दोलनम् ॥ ६२ ॥

ततः पश्चात्तामीकरसुवाटितौ चारुवलयौ

ततः सा गौराङ्गी मरकतमयाचद्गदवरी

स्वशाहोरस्मन्मानसनयनपाशाविव दध-

त्यये चेतः कासां प्रसभमहरन्नाम्युजमुखि ॥ ६३ ॥

विविधमहामणिजटिताः कर्नकमया मुद्रिकास्तदङ्गुलिषु ।
दशसु नखोदितदीधितिभूपासु विरेजुरेणासि ॥ ६४ ॥

नेमौ बाहू वत विसञ्चते प्रेमपीयूषपूर्णे

नो वा तस्या मृदुकरतले किन्तु पङ्केरुहे ते ।

नाप्यङ्गुल्यः सखि परमिभाः श्रेणयस्तद्वलानां

नेमे चञ्चन्नखरमणयः किन्तु तेषां प्रभैव ॥ ६५ ॥

नो पाणिरेप कुसुमायुधवाणराज-

पङ्केरुहं न नखरा मणिकान्तिभाजः ।

किन्तु प्रियालि रतियुद्धविधौ जयाय

कामार्पिताः मुमुखिशतशिलीमुखाग्राः ॥ ६६ ॥

मन्धरागतिरिचं चरणानां वारणस्य कथमत्र करस्था ।

दृश्यतेतिमुभगेति न कासां संशयः सखि वभूव तदूरौ ॥ ६७ ॥

कदलीकाण्डविनिर्मितहिन्दोलास्तम्भयुगलमेवैतत् ।

कुसुमायुधस्य मन्ये तस्या नोरुद्रयं सख्यः ॥ ६८ ॥

तस्याः सानन्दगोविन्दमानसाया मृगीदृशः ।

मन्ये रतियुद्धस्तम्भद्वयं जानुद्वयं न तत् ॥ ६९ ॥

विविधनूपुरसिञ्जितमोहितत्रिदशनायवधूवरमानसम् ।

स्फुरदलक्तकरञ्जितमङ्गुलीष्वयि शुभे शुशुभे चरणद्वयम् ॥ ७० ॥

स्मितलक्ष्मीलवलज्जितरतिपतिकृतचरणसरसिजमणतौ ।

प्रतिविम्बितास्तदीयाश्चन्दनविन्दालयो न नखाः ॥ ७१ ॥

तस्याः कृष्णेन्दुसङ्गं हरिभजनदृशा भौविर्न भावयित्वा

तद्योग्यत्वार्थमेतच्छिरतरमये कुर्वता पादयुग्मम् ।

सारेणाम्भोरुहाणां मुचनुरविधिना चारु निर्माय सख्य-

स्तस्याप्रेप्वाहिता ये सितकिरणचयास्ते नखाख्यां भजन्ते ॥ ७२ ॥

१. वनकृता इति पाठः । २. पतिमिता इति पाठः । ३. भावि विजाय धात्रे-
नि पाठः । ४. रुदाणामनिसरसद्वेति पाठः ।

चरणाङ्गुल्याभरणान्यति रुरुचुरमन्दकान्तिकान्तानि ।
 विषमानङ्गमुजङ्गमफणमणय इवैणशावाक्ष्याः ॥ ७३ ॥
 तादृशचित्राञ्चलजुपि शिरसि विचित्रासनं सरोजाक्षी ।
 दधिकलशं तदुपायनमिव दधती साधिकं शुशुभे ॥ ७४ ॥
 अलोलग्रीवं सा दधिकलशिकां मूर्ध्नि सुभगां
 वहन्ती तारुण्यप्रभवमदतस्तुच्छत्रदिमान् ।

सुरेन्द्रब्रह्मादीनपि विगणयन्त्यालि सहज-
 स्मितस्मेरव्रीडातरलितदृशा कान्ध मुमुहे ॥ ७५ ॥

सखीशतवृताचलद्वलयकिङ्किणीनूपुरा-
 घमन्दकलसिञ्जिताञ्चितमनोज्ञगत्या वने
 वयस्यसहितो व्रजाधिपसुतो व्रजन्तीं पुरो

ददर्श सखि मुन्दरीमनतिदूरतस्तां मनाक् ॥ ७६ ॥

चकितनयनं दृष्ट्वा दृष्ट्वा तदाननपङ्कजं

न समशकदादातुं दृष्टिं मनागपि माधवः ।

निजसहचराशङ्कालज्जावधानमपि व्रज-

प्रियसखि तदा नाभूत्तस्य प्रियाहृतचेतसः ॥ ७७ ॥

चन्द्रावलीसहासोक्तिगलत्परिमलाऽनिलः

तत्सङ्गम इवाङ्गेषु सङ्गतः पुलकं व्यधात् ॥ ७८ ॥

कथमस्या ननु सङ्गो भवेत्कथं वाऽत्र सहचराज्ञातः ।

इति चिन्तयन्नुपायं ज्ञात्वा हरिराह गोपालान् ॥ ७९ ॥

गोप्यो गोरसविक्रियार्थमखिला गच्छन्त्यदत्वोचितं

मदानं तदिहानयध्वमचिरान्मत्सन्निधौ गोपकाः ।

मा जातु स्पृशतोक्तिभिः परमिमा वाच्या इति स्वामिना

भोक्तास्तिष्ठत तिष्ठतेतिवचनास्तेऽत्रागमन् सत्वरम् ॥ ८० ॥

तत्र काचिदुवाचैतान् किमरे गोपदारकाः ।

आकारयति वो नन्दनन्दनो गोकुलाधिपः ॥ ८१ ॥

कथमेवं वयं किं वा दास्यस्तस्य कुलाङ्गनाः ।

यात प्रतिष्ठयास्माकं न तवेयं विभीषिका ॥ ८२ ॥

न वयं स्वत एव किञ्चिदुचैः कुलयोषित्सु ससाहसं वदामः ।

व्रजनाथवचः परं विधेयं क्षुधिताः किं ननु गच्छत स्वगेहम् ॥ ८३ ॥

मा यात नन्दशपथो व्रजनाथाणां विना वने तस्य ।

दृन्दा स्त्री तद्विपिनं कुतस्तदीयं परं नः स्यात् ॥ ८४ ॥

वक्रिमैव भवद्वाचि दृश्यते न त्वलौकिकम् ।

वक्रिमा किल शब्दस्य धर्मस्तस्य दृशाग्रहः ॥ ८५ ॥

न्यायोपि पत्रितः किन्तु भवत्यातिविदग्धया ।

किमन्यार्यं पाठयितुमधुना त्वं समागतैः ॥ ८६ ॥

तावद्विलम्बमसहिष्णुरमन्दमञ्च-

त्काञ्चीकलापकलसिञ्चितमञ्जुगत्या ।

गोवर्धनाद्रिशिरसशपकोत्तरीय-

ञ्चन्द्रावलीनिवटमागमदम्बुजाक्षः ॥ ८७ ॥

मनोवचोऽगोचरलोचनान्तसौन्दर्यलेशं सुविचिन्वेशम् ।

स्मितश्रियाऽनङ्गविमोहनं सा ददर्श गोपेन्द्रकुमारमारात् ॥ ८८ ॥

चदनसुधानिधिसुपमाञ्जलधिनिमग्नं दृशं कुरङ्गाक्षी ।

नाशकदुद्धर्तुं यत्सहैव सहसा मनोऽप्यासीत् ॥ ८९ ॥

अपाङ्गविभ्रमोत्तुङ्गतरङ्गैस्तन्मनोदृशौ

अगाधे पतिते हास्तामशक्ते बहिरागतौ ॥ ९० ॥

धम्मिलं वा दधिकलशिकां मूर्ध्नि संस्थापितां वा

तं मार्गं वा गमनमथवा कञ्चुकीमञ्चलं वा ।

देहं वा स्रं गृहमुत सखीवृन्दमेवा मृगाक्षी

योपायीशात्मजमपि तदा नाविदन्मोहितेव ॥ ९१ ॥

ततोऽनुवृत्तैरिव तत्तरङ्गैरपाङ्गपातैर्वितर्तैरिवान ।

जालैर्विशालैर्वचनैः स तस्याः स्वसंविद्धं सख्यकरोदुदारः ॥९२॥
अस्यास्तदा प्रेष्टतमे यदासीच्चातुर्यधैर्यादिकमत्र युक्तिः ।

नैवास्ति गोविन्दपदप्रतापानुभावमात्रेण विनेति मन्ये ॥ ९३ ॥

स्मेराननेन तरलाञ्चललोचनेन

स्निग्धेक्षणेन दरहासरुचा स्वगत्या ।

किं वर्णितेन बहुना साखि पेशलैः स्वैः

सम्मुह्य तां रसिकतानिधिराह नाथः ॥ ९४ ॥

प्रबोधितेव गोविन्दवचनैः सापि मुन्दरी ।

अत्युद्भृष्टं ददौ सख्यः प्रत्युत्तरमनुत्तरम् ॥ ९५ ॥

कथं गच्छस्यदत्त्वैव दानं गोरसविक्रये ।

सिद्धत्काश्चीकलापेन दर्शयन्ती स्ववैभवम् ॥ ९६ ॥

इयदवधि ते मदीया गतिरपि किं नावलोकिता सुभग ।

पश्येत्थमिति वदन्ती पदानि कतिचित्स्मयन्त्यचलत् ॥ ९७ ॥

न सम्पगवलोकिता गतिरियं त्वदीया मया

मनाङ्क निकटमागता निजगतिं पुनर्दर्शय ।

अहो कुलवधूजनं निकटमाह्वयन्निर्भयो

भवान् जगति लक्ष्यते विपिनगोचरोत्युद्भटः ॥ ९८ ॥

अतः परं कुतो भीतिस्त्वत्सहायवतो मम ।

स्वसहायीकरोत्येष मामेवाहो विपर्ययः ॥ ९९ ॥

गच्छत सख्यो गोकुलभेतदृच्छं वदन्तु नन्दाग्रे ।

त्वद्धर्मराज्यमार्गं न श्रुतिविपयोङ्गनाधर्षः ॥ १०० ॥

तत् किं व्याजेनैव स्वगृहं गन्तुं करोपि चातुर्यम् ।

अहमासन्ध्यं गोप्यो गृहमपि गन्तुं न दास्यामि ॥ १०१ ॥

भवान् पुरुषभूषणः कथमु गोपिका त्वं वद-

त्यहो तदपि सावधि थवणमद्गलं स्वात्मनि ।

बहुत्वमपि ते कथं ब्रजकुमार लोकोत्तरा

विभाति तैव चानुरी विजितवादिजात्युत्तरा ॥ १०२ ॥
 विश्वासमुत्पादयितुं स्त्रियोऽस्मान् ज्ञात्वा वदत्येवमथं मृगासि ।
 विनैव मद्वाचमये विशिष्टः श्वासो भवत्या भवति श्मेणे ॥ १०३ ॥
 किमाधिकमाधिकं व्रूषे कुलाङ्गनास्त्वङ्ग नेदृशं वचनम् ।
 सोढुं शक्ताः परमिह किं कुर्मो नन्दराजमुते ॥ १०४ ॥
 गोकुलेश गृहं गन्तुं न ददासि कुतः स्त्रियः ।
 वृन्दावने मृगदृशां दानं लगति मागकम् ॥ १०५ ॥
 अश्रुतपूर्वमिदं ननु किं तदानं लगत्यहो कुत्र ।
 चरणे शिरसि करे वा पश्चादुत तद्ददास्माकम् ॥ १०६ ॥
 अञ्चलेनापि कञ्चुवया यद्गोपितमुरस्तव ।
 तस्मिन्निति वदन् वीरः करेणास्पृशदुद्भटम् ॥ १०७ ॥
 कथं कुलवधूजनं स्पृशसि हन्त मर्मस्थले
 न भीतिमवलम्बसे सकलसेतवोऽप्युज्झिताः ।
 सरोजदललोचने सततमित्यमेवाङ्गनाः
 स्पृशामि सखि ते कदा वसनसेनुल्लङ्घितः ॥ १०८ ॥
 वचनोक्तौ द्विगुणितमुत करोषि कामं करीव हृतसेतुः ।
 त्वद्वचनसद्वृत्तं मत्करणं द्विगुणं भवत्येष ॥ १०९ ॥
 वाक्चातुरीधुरीणं जानीमस्त्वां तु नन्दवृषमुनुम् ।
 अतिदुर्ललितं परमिह दानं दधिषु श्रुतं नैव ॥ ११० ॥
 किं नालिकेरफलभारमुताम्युजाक्ष
 पुर्णफलान्युत कुरङ्गमदं नयामः ।
 पट्टाम्बराप्युत यतो लगतीह दान-
 मित्युद्भटं वदसि गोकुलपालक त्वम् ॥ १११ ॥
 गोपीषु गोरसस्पैव शृङ्गीमो दानमङ्गनाः ।
 भवन्तः के कुलस्त्रीषु वक्तुं वचनमर्भकाः ॥ ११२ ॥

विपिनचारिणो वारिसंस्थितान् वदसि वा कथं बलुवाङ्गने ।
 इयद्वध्यदस्त्वत्स्वरूपमित्यहह नो मया ज्ञातमुत्तमम् ॥ ११३ ॥
 व्याजः परं सुन्दरि गोरसस्य कुतोऽस्त्यमूल्यं किमपीह वस्तु ।
 उरैःस्थलस्थायि नयस्यलक्ष्यं मदन्यपुंसो न तु तन्ममैव ॥ ११४ ॥
 सततं वृन्दाकाननमागच्छामः परं पयोदानम् ।
 नो जातु श्रुतमपि तन्न कुतो वयं तेऽद्य दास्यामः ॥ ११५ ॥
 अये यदद्यावधि चौररीत्या न दत्तमद्याहमशेषतेस्तत् ।
 दानं ग्रहीष्यामि सरोरुहाक्षि क्षणं पुरा विश्रम तत्त्वयैव ॥ ११६ ॥
 गता गावो दूरं प्रखरखुरचिह्नान्यपि वने ।

न दृश्यन्ते हन्त द्रुततरमिहागच्छत ततः ।

इति श्रीगोविन्दः प्रियवचनमाकर्ण्य सभयम् ।

तदा गोपानाज्ञापयदुशति गोरक्षणविधौ ॥ ११७ ॥

गतेष्वखिलगोपेषु स्पष्टयासौदिति प्रियम् ।

अतिप्रमुदिताः प्रोचुः प्रेमातिशयनिर्भयाः ॥ ११८ ॥

विपरीतमहो वयमेव किल ब्रजगोपनितम्बानि चौरजनाः ।

विपिने विजनेप्रमदा रुन्धन् वरसाधुजनः स्वयमेव परम् ॥ ११९ ॥

विपरीतं भवतीनां धर्मो नहि मे सरोजमुग्धाक्ष्यः ।

तर्हि त्वत्तो दानग्रहणं युक्तं वतास्माकम् ॥ १२० ॥

बद्धयो भवत्योहमिहैक एव करोमि किं तेन निजानुरूपम् ।

दानं बलात्कारिषु देयमेवेत्युचैर्वदन्निन्दुमुखी चुचुम्ब ॥ १२१ ॥

कथमेवं कुलस्त्रीषु करोषि विजने वने ।

इत्थमित्यभिति स्मेरस्मितः प्रादान्नखं मुखे ॥ १२२ ॥

अङ्ग त्वदाननविलक्षणासौरभेण ताम्बूलरेखितकपोलयुगेन चाद्य ।

सौन्दर्यसीमनखराङ्घ्रितवत्ससा च युक्ता निजं शृङ्गुदार कथं गमिष्ये ॥

कथं हारः क्षुण्णः कथमु बलयानां विरलता

विलम्बः केनासीदधिकलशिका कुत्र किमभूत् ।
 मियेत्यं पृष्ठाहं निजगुरुजनाग्रे सरभसं
 किमास्यास्ये स्त्रीणां परिजनवशो जीवनविधिः ॥ १२४ ॥
 सत्यं स्त्रीणां जीवनमन्यापत्तं परं न गोपीनाम् ।
 मदधीनमेव किन्तु मियसखि तत्ते कुतो भीतिः ॥ १२५ ॥
 गोकुलमखिलं तावकमनन्यक्षरणं विशेषतो गोप्यः ।
 किन्तु त्वामिह किञ्चित् कश्चिद्भूयादियं भीतिः ॥ १२६ ॥
 वशीकर्तुं भविष्येयं वाणी गोविन्दमानसम् ।
 नाशक्रोद्धिरायातुं प्रेमपूरान्तरायतः ॥ १२७ ॥
 व्याजं किन्तु द्रूपे भावं प्रकटीकरोपि किं नैव ।
 नान्यः शृणोति कश्चित् किं भयमवलम्बसे नाथ ॥ १२८ ॥
 कृशाङ्गि दधिभाजनं शिरसि ते मनाग् द्रष्टुम-
 प्यहं वत न पारये विपुलभारमाभाति मे ।
 तदत्र विनिधेहि तत् क्षणमपाकुरु श्रान्तिम-
 प्ययं मलयमारुतो वहति सोपि यात्वर्थिताम् ॥ १२९ ॥
 कुमुममुकुमारारुक् श्रीमत्युदारतरे मनाक्
 त्वदुरसि वरं वासोप्येतद्रूपं न सहामहे ।
 क्षणमिह तदस्माकं हस्ते कुरु व्रजवल्लयी-
 नयनश्लपयोनीरं नाथ त्वमस्यतिमुन्दरः ॥ १३० ॥
 त्वमुच्चारयन्तपयोभाजनं स्वं सरोजाङ्गि देवाशु दानं मदीयम् ।
 व्रजेश त्वदीयोत्तरीयं तु कस्यै ददाम्येतदेयं कथं त्वक्षिपोगात् १. १ ?
 श्रुत्वा निरःस्थं कलशं करेण स्थिते मिये कस्य पुरो वदामि ।
 भद्रं भवत्येतदिति श्रुवाणो न्यपातयद्भ्राजनमेकमुर्व्याम् ॥ १. ३२ ॥
 तदा चन्द्रावल्पा निजभुजयुगेन मियतमं
 निश्चैयं प्रोक्तं व्रजमचिरतो गच्छ कथय ।

न गन्तुं शक्तोऽयं त्वदभिमुखमित्युद्भटतरं

निशम्यैकाऽगच्छद्भ्रजमधिकृता नाधररसे ॥ १३३ ॥

मया धृतेयं कमलाक्षि किं वानया धृतोऽहं वद तत्त्वमेव ।

समुच्चये नागर को विरोधो विना भवत्पीतदुकूलनीव्योः ॥ १३४ ॥

त्वमेव भव मध्यस्था वादिनोराषयोः सखि ।

युवयोर्विसिनीसूत्रान्तरं नास्ति क मे स्थितिः ॥ १३५ ॥

खिन्ना भवति सखीयं त्वदङ्गसद्भाभिलापया सुभग ।

तत्कुरु मनोऽनुरञ्जनमस्या धैर्येऽप्यशक्तायाः ॥ १३६ ॥

त्वत्सङ्गागमनस्य प्रियसखि फलमेतदाविरासीन्नः ।

अन्यामपि निजसदृशीं कर्तुं वाञ्छस्यये किं नु ॥ १३७ ॥

तदा मुदा निजस्पर्शकरणे प्रसरत्करम् ।

नवप्रणयपूरार्द्रहृदया जगदुः प्रियाः ॥ १३८ ॥

मा मा मानद मा स्पृशेति वचसा ता वारयन्त्यः प्रियं

साकूतं करपल्लवेऽपि चिबुके वक्षःस्थलेऽप्यस्पृशन् ।

तत्कालीनविलक्षणोक्षणवशाद्राध्यामिये प्रेयसः

स्पर्शेणापि तथाविधेन वचनेनासंस्तदा तद्दशाः ॥ १३९ ॥

धृत्वाश्चलं विविधपट्टमयप्रसून-

श्रीस्मारितस्मरनिकेतनतोरणं सः ।

वामेन चारुनखरेण करेण गाढं

तां प्राह गच्छ कथमालि गमिष्यसि त्वम् ॥ १४० ॥

स्मरस्मेरास्येन्दुं तरलतरतारे च नयने

स्मितं तत् साकूतेक्षणमतिमनोज्ञं मृगदृशाम् ।

नवप्रेमार्द्रार्द्रैर्मुकुलितैरालि रहितै-

निप्रेपेणेक्षन्त्यो नयननलिनैस्तस्पुरवलाः ॥ १४१ ॥

सखि वद तादृग्वदनं दृष्ट्वा श्रुत्वा च तदुदितं वचनम् ।

लोकत्रयेपि का स्त्री सम्मुग्धा नो भवेत् सुभगा ॥ १४२ ॥

भ्रूचापाहितलोचनाञ्चलशरत्रातैः पुरा विद्रुता-

स्तेभ्यः स्वोर्वरणं कैयञ्चिदपि नो दृष्ट्वा परावृत्य च ।

युध्यन्त्यः पृतना इव स्मरमहावीरस्य गोप्यस्तदा

पैश्यन्त्यः सखि वक्रकण्ठमखिलाश्चक्रुर्वशे स्वे हरिम् ॥ १४३ ॥

तत्किमपि गोपिकाम्बु प्रियेक्षणं प्रकटपालि तत्समये ।

सम्मोहमानशवलं भावं कमपि मियास्वकरोत् ॥ १४४ ॥

श्यामामृतजलार्धिं यद् गोपीनयनाञ्चलापगा भिलिताः ।

तत्सारूप्यादैक्यं प्राप्ता इव तास्तदाऽभूवन् ॥ १४५ ॥

मुग्धाननोपरि हरे परिवारिताहं

मुञ्चाञ्चलं समभवत् पथि नो विलम्बः ।

यत्त्वन्मनोभिमतमङ्ग तदेव दास्या-

म्युलङ्घ्य गेहपतिमप्यतियत्नतोऽहम् ॥ १४६ ॥

एवं वदन्ती करपल्लवेन धृत्वा मृगाक्षी चिबुकं मियस्य ।

सङ्कोचितं स्वं करपल्लवं सा चुचुम्ब साकूतमथाव्रवीत् सः ॥ १४७ ॥

मद्भिलपितमेतत् कञ्चुकीकुञ्चितं यन्

मददतिसरसं च श्रीफलश्रीविनिन्दत् ।

वितर किमपि तन्मे वस्तु सत्यं निजोक्तं

कुरु सखि तत् एतत्स्वाञ्चलं चातिदूरे ॥ १४८ ॥

एवं द्रुवन्नञ्चलमाचकर्षे मियस्तदा पाटितमीक्षमाणा ।

मृषा रूपा वाचमुवाच गोपी भीतेव सरुयो निजवन्दुवर्गात् १४९

नीवीयमयैव मया नवीना सुलग्नमित्यङ्ग निजाङ्गला ।

कृता मुदासीदधुनैव सैवं कृता कथं गेहमहं व्रजामि ॥ १५० ॥

कथं चलितमञ्चलं तव वदेति पृष्ट्वा गृहे

किमुत्तरमहं वदाम्यपि च नास्ति कश्चिन्मिषः ।

१. तथापि न समीक्षयन्त्य इत्यपि पाठः. कश्चिदपि नो दृष्ट्वेत्यत्र । २. वीश्यन्त्य इति पाठः । ३. पाटितमीक्षय मिश्रितिति पाठः ।

सुगुप्तमिदमेव नो भवति हन्त किं ते कृतं
 व्रजेशसुतकार्यमित्यपि वदात्र कौञ्ज्यो मिवः ॥१५१॥
 स्वप्राणसङ्कटेपि त्वामभिधातुं न पारयामोऽङ्ग ।
 नो जातु जातिकृपणो निजसर्वस्वं प्रकाशयति ॥ १५२ ॥
 एतावता यदि विभेषि तदा मदीयं
 वासो गृहाण मयि कुर्विदमञ्चलं स्वम् ।
 एपातियुक्तिरतिमुग्धनितम्बिनीना-
 मस्माकमङ्ग न भवत्युत नागरीणाम् ॥ १५३ ॥
 नाहं वदामि वनमाल्यथ मौल्यमेव
 दध्ने वदाङ्ग वरिवर्ति न मौल्यमस्य ।
 यथाग्रहस्तव तदोचितमस्य मौल्यं
 मैह्यं त्वमेव वितर स्मरमोहनाङ्ग ॥ १५४ ॥
 हारादिदाने सुभगाङ्गि मातुर्विभेष्यहं तेन निजानुरूपम् ।
 मौल्यं ददामीति वदंश्चुचुम्ब पूर्णं तवेदं समभून्न वेति ॥ १५५ ॥
 व्रजवृषकुमार सरसिजसुकुमार कृतं तु साधु ते सर्वम् ।
 त्यज वसनं ननु कश्चिद् द्रक्ष्यति पान्यो ह्ययं मार्गः ॥ १५६ ॥
 लतागेहश्रेणीं विकचविविधाभासरुचिर-
 प्रसूनप्रोद्भूतामलपरिमलोन्मत्तपधुपाम् ।
 सरोजाक्ष्यन्वेषां श्रवणमनसामध्यविषयं
 मुदा पश्यावश्यं त्यज निजजनानां भयमपि ॥ १५७ ॥
 निजशरपञ्जरगुप्तं स्वभावसर्वस्यमेव रतिभर्तुः ।
 कुसुममयं न लतागृहमिदमिति मन्येऽहमेणाक्षि ॥ १५८ ॥
 निकुञ्जनगरे मनोभववृषोऽत्र धैर्यादिम-
 त्समीरवरमन्त्रिणा सह पिकादिवन्दिस्तुतः ।
 स्फुरत्सरसिजोन्मदभ्रमरयूथगीतो जय-

त्यपाङ्गशर एष सञ्चरति ते न यावत्परम् ॥ १५९ ॥
रतिप्राणेशोऽयं शशिवदनि तेऽपाङ्गमुपमा-

ल्यक्रीतो दासः सकमलतडागातिरुचिस्म ।
स्वसर्वस्वेनेदं सदनमनुरूपं तत्र मुदा

चक्राराङ्गीकारैः सफलय तदद्य मियसखि ॥ १६० ॥
निकुञ्जदुर्गे निजवाणसंतृते कन्दर्पवीरः कलकण्ठकूजितैः ।
मामाह्वयत्येष रणार्थमत्र तत्कुरु त्वमेवाल्लि सहायमद्य मे ॥ १६१ ॥

त्वदाननरुचा स्मरः सपदि लज्जितो निर्जने
वने भवनमेतदुत्तमतमं विधायास्थितः ।

विचित्रकलकूजितानुनयवाग्भिरेनं मुदा

गया सह मदाल्लसेक्षणविलक्षणे मानय ॥ १६२ ॥
त्वदीयनयनाञ्चलाशुगपराजितो विद्रुतः

स्मरः स्वशरसंतृते वसति इञ्जदुर्गे भयात् ।
नितम्बिनि सुपध्यमे निजविहारवन्धैः क्षणा-

न्नियन्त्रितुमिहैव तं त्वमपि मत्सहायं कुरु ॥ १६३ ॥
अहमद्य सखि स्वार्थसिद्धिद्वारमिवान्तरम् ।

कुचयोः प्राप्य ते प्राप्स्याम्यखिलाः कामसम्पदः ॥ १६४ ॥
चन्द्रावलि त्वन्मुखपूर्णचन्द्रमःसौन्दर्यसिन्धौ कति सन्ति सिन्धवः।

यत्पूर्वपूर्वातिविलक्षणाः क्षणे क्षणे तरङ्गाः प्रकटीभवन्ति ते १६५
त्वटोचनाम्बुजमिदं निजगर्भखेल-

चारोन्मदभ्रमरतस्तरलं कृशाङ्गि ।
सौन्दर्यसीधु परितः किरति म्रिये यत्

तत्पारणा भयति लोचनभृङ्गयोर्मै ॥ १६६ ॥
मदीयनेत्राञ्जविकाशकृवाञ्जेन्दुर्न भानुः शशिकोटिशैत्याम् ।

चन्द्रावलि त्वन्मुखवर्णनं तन्मध्ये कवीनां विषयो न वाचाम् १६७ ॥

यदतिशयितरागो मय्यनङ्गस्य तस्मा-

भिनरसशरचापावध्यशेषं स्वकीयम् ॥

प्रकटमिह मदर्थे पचकारातिगुप्तं

तदिदमतिमनोहं त्वन्मुखाब्जं विभाति ॥ १६८ ॥

मन्मानसं वशीकुर्वद्विभाति तिलकं तव ।

भ्रूचापाहितकन्दर्पकाण्डश्चण्डं इवान्धुतः ॥ १६९ ॥

चन्द्रत्वे तु चकोरता मद्युपता पङ्केरुहत्वे दृशो-

र्मानत्वं वदनस्य ते निरूपयिस्नेहाम्बुतायां साखि ।

सौन्दर्यामृतता यदाऽनिमिपता दिव्या तदेत्येतयो-

स्तरत्वं ताम्प्रसेक्ष्ये भवति नो निर्धारितं साम्प्रतम् ॥ १७० ॥

शीकरसहितः शुष्णादण्ड इवानङ्गधारणस्येयम् ।

वेणी विभाति मुक्ताश्रेणी गुच्छातिशुभ्राग्रा ॥ १७१ ॥

लोकोत्तरा हृदयकोमलता तवाभा-

त्यम्भोरुहाक्षि नवपुष्पमयोपि वाणः ।

अन्तर्गतस्तुदति यच्छमनाय तस्य

मां तत्र कुर्वगदराजयिवामृताभम् ॥ १७२ ॥

करचरणनखरचन्द्रश्रेणी लब्धा मया धृता समये ।

चन्द्रावलि स्वकीयं नामान्वर्थं कुरुष्वद्य ॥ १७३ ॥

भापितहसितविलोकितविलसितवदनाङ्गसङ्गचन्द्रैस्त्वम् ।

शिशिरय चन्द्रावलि मां नामान्वर्थं कुरु स्वीयम् ॥ १७४ ॥

प्रथमः सङ्गम इति ते मद्युपायनमेव हृद्यफलद्युगलम् ॥

आनीतमतिमनोहरनूपुररत्नमङ्गलौद्धोर्षैः ॥ १७५ ॥

विलम्बितं त्यजाम्भोजनयने मन्मनोरथम् ।

पूरयाद्य सखीवृन्दसहिता मुदमाद्यज ॥ १७६ ॥

वदनमुधानिधिगलितामृतमिव वचनं प्रियस्य ताः श्रुत्वा ।

सर्वत एव वशीकृतहृदया वदनं मिथोपश्यन् ॥ १७७ ॥

ततः सहजनिर्भरप्रणयपूरसम्प्लावित-

त्रपाद्यतिभयाः कृशाङ्गि परिवद्वरत्युत्सुकाः ।

स्वपाणिकमलैश्च तं चियुकवाहुगण्डद्वये

स्पृशन्त्य इव वारिधौ निपतिता बभूवुः मियाः ॥ १७८ ॥

मियापाणिस्पर्शोदितपुलकपालिः समुदित-

स्वभावोद्गारिण्या रसवलितयाद्रौलसदृशा ।

मियः पश्यन् वक्त्रं व्रजवरवधूनां विकसित-

स्मितस्मेरं राधा सहचरि चिरं तत्त्वमभजतु ॥ १७९ ॥

गोपीकपोलमुकुरप्रतिविम्बितस्व-

रूपावलीकनततिस्मृतरासलीलः ।

आनन्दसिन्धुलहरीभिरिव मियाभि-

युक्तः मियः समचलत् स्वनिकुञ्जदेशम् ॥ १८० ॥

मियांसदेशे निहितमकोष्ठो विचित्रलीलाः करपल्लवाभ्याम् ।

कुर्वथकार प्रमदोत्तमामु प्रगल्भभावं कमपि स्मरस्य ॥ १८१ ॥

तदानीं या शोभा समजनि हरेस्तां निगदितुं

न शक्ताहं किन्तु शृणु वचनमेकं मम सखि ।

यदुत्थाप्योत्थाप्य स्वपदकमले स्थापयति तत्

त्रिलोकीस्त्रीमानं शशिवदनि संन्नामयति सः ॥ १८२ ॥

लतागेहाङ्गणेज्जेकतरुपल्लवपालिते ।

स विवेक मियस्ताभिः स्वोत्तरीयकृतासने ॥ १८३ ॥

स्मितस्मेरास्येन्दुस्तरलितदृगम्भोजयुगलः

परीहासं कुर्वन्नतिरसविकासं व्रजपतिः ।

मियः भोवाच स्वोचितमखिलदानं वितैर मे

गृहाणेत्युचैस्तं शशिमुखि शुचुम्ब व्रजवधूः ॥ १८४ ॥

उदारहासोदितदन्तपङ्क्तिः प्रकाशसन्दीपितकामभावाः ।

तदा यशोदासुतमानसे नो धैर्यं स्थिरं ताः स्वदृशापि चक्रुः ॥ १८५ ॥

करे धृत्वा गोपीं कुसुमप्रयकुञ्जान्तरगतः

प्रियायुक्तः पुष्पैर्नवकिशलयैराशु शयनम् ।

विचित्रं निर्माय स्वयमुदितभावः स्वसमया

मुदा चन्द्रावल्यारमत परमोदारचरितः ॥ १८६ ॥

विपुलपुलकः सीत्काराविर्भवद्रसधारया

मदनसदनाक्रान्तिश्वासोदयातिमनोहरः ।

रभसशसितोदञ्चद्भावप्रभावविलज्जया

रसभरवलहृष्टिर्लज्जाविलोलदृशारमत ॥ १८७ ॥

पिककलरवकृजिता कुशाङ्गी कृतघनचुम्बनदन्तदर्शमेपा ।

रुचिरविविधवन्धविभ्रमोद्यच्छ्रमजलपालिररीरमद्वजेशम् ॥ १८८ ॥

प्रियाङ्गसङ्गेन मयेदृशो रसः प्राप्तः प्रियः कीदृशमाप्तवानिति ।

ज्ञातुं मष्टत्तेव नितम्बिनी तदा तद्भावतः प्राप चिरं तदेकताम् १८९ ॥

कथं नु कृत्रिमो भावः स्थिरो भवति भामिनि ।

यदन्ते सा निर्जं भावमभजल्लज्जितस्मितम् ॥ १९० ॥

ईषन्मुकुलितनयनं विगतारुणिमाधरं सरोमाञ्चम् ।

श्रमशीकराश्रितं तद्ददनं धन्यः पिवत्येषः ॥ १९१ ॥

रतिरसजलनिधिविभ्रमतल्पतरुङ्गेषु पातितः प्रियया ।

पारं न प्रापायं यदसितचन्द्रः स्वयं पूर्णः ॥ १९२ ॥

न सोढुं शक्तोऽभूत् स्वनयननिमेषान्तरमपि

प्रियावक्त्रं पश्यन् मलयजयपीमां सखि मिल्न ।

प्रियापि प्राणेशं हृदयगतमालिङ्गय सुचिरं

समाधिस्थावस्यां समधिगततत्त्वाभजदियम् ॥ १९३ ॥

घेणीग्रथनमारभ्य चरणालक्तकावधि ।

प्रिययोक्तः सखि प्रेयानलङ्करणमातनोत् ॥ १९४ ॥

ततः प्रियेण स्वकनीनिकानखे मुखेन्दुमादर्श इव प्रदर्शितम् ।
 चन्द्रावली वीक्ष्य मुदा तदाननं दरत्रपास्मेरदृशा समैक्षता ॥ १९५ ॥
 तदातिहर्षोत्पुलकानुकूलं कपोलमानन्दसुधानिधानम् ।
 चुचुम्ब गाढं सकचग्रहं तत् सीत्कारधारामुदिताशयः सः १९६ ॥
 विविधमसूनसङ्कुलकुञ्चितकेशाञ्चितं तनूष्णीपम् ।
 अधिदक्षिणभृत् किञ्चिन्नतमतिमुदिताकरोत् प्रेष्टे ॥ १९७ ॥
 मृगमदतिळकं पुलकोन्नतिमति भाले विधाय तन्मध्ये ।
 निजमुक्ताफलविन्दुं सुन्दरमकरोत् कृशांग्येषा ॥ १९८ ॥
 कर्पूरकुङ्कुमकुरङ्गमदादियुक्तै-

। रारभ्य सुन्दरकपोलतलं तदीयम् ।

पादाम्युजावधि कलानिधिचारुवक्त्रं

पश्यन्त्यालिम्पदुरुधा सखि चन्दनैः सा ॥ १९९ ॥

कुचकुङ्कुमपङ्केन पङ्किलं स्वोत्तरीयकम् ।

वसन्ध सा नितम्बेऽस्य तन्वद्नी चित्ररञ्जनम् ॥ २०० ॥

ततश्चित्रं चरणयोः कुरङ्गमदकुङ्कुमैः ।

चकार चन्द्रवदनी नूपुरद्वयमुग्धयोः ॥ २०१ ॥

हृदि स्वनिष्काभरणं प्रियस्य निधाय हारानपि कुङ्कुमाद्यैः ।

विचित्रतां पुष्पमयस्रजं तत्कण्ठेऽकरोत्कुण्डलमण्डितास्या ॥ २०२ ॥

कर्णिकारकुसुमं सुभगाङ्गी कर्णयोः सखि निधाय मुरारेः ।

गण्डमण्डलयुगे तनुरेखं चित्रमद्भुतमतीव चकार ॥ २०३ ॥

प्रियानासापुटे चारु स्वनासापुटभूषणम् ।

कृत्वा स्वयं परिदधौ तदीयं प्रमदोत्तमा ॥ २०४ ॥

ततस्तादृशं शशिवदनि दृष्ट्वातिमुदिता

दार्धरेवाल्लिङ्गं प्रियसखि चुचुम्ब प्रियमुखम् ।

न जाने कीदृग्वा मुखमभवदस्या हृदि तदा
 दशोर्नाथस्यापि प्रणयभरपूर्णस्य सुदृशः ॥ २०५ ॥
 स्वविलासलवक्रीतकन्दर्पा व्रजसुन्दरीः ।
 एवमेवाखिलाः श्रीमान् कृष्णो रेमे रसप्रदः ॥ २०६ ॥
 अस्माकं तु जगन्त्रयेपि सुभगे नापेक्षितं किञ्चिद्-
 प्येतावत्परमम्बुजाक्षि सततं सम्प्रार्थनीयं मुहुः ।
 इत्थं शश्वदनिन्द्यपङ्कजदृशा नन्दात्मजः सुन्दरः
 सर्वस्वार्पणधीरया स रमतामस्पृक्तुते सन्नानि ॥ २०७ ॥
 राधाचन्द्रावलीगोपीदासीकथितमद्भुतम् ।
 सम्पूर्णमभवत् कुञ्जे शृङ्गाररसमण्डनम् ॥ २०८ ॥
 इति श्रीमद्भृजेशस्य तत्प्रियाणां च वाञ्छितम् ।
 मिथः सर्वस्वदानं श्रीविठ्ठलः स्वाशयेऽकरोत् ॥ २०९ ॥
 इति श्रीगोपीजनवल्लभैकतानश्रीविठ्ठलदीक्षितविरचिता
 दानलीला सम्पूर्णा ॥

१ अयं श्लोकः संवत् १६४० वर्षे लिखितपुस्तके पश्चात् टिप्पणरूपेण लिखितः, अन्यप्राचीनपुस्तके मंगलभट्टलिखिते तु नास्ति, अतोयं श्लोकः पाश्चात्प इति प्रतिभाति, तथापि टीकाकारैः श्रीगोड्डोत्सवैर्विदित इति मूलेऽस्माभिर्निवेदित इति ।
 २. सम्मतमिति पाठः कश्चिद् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

श्रीमदाचार्यचरणकमलेभ्यो नमः ।

शृङ्गाररसमण्डनम् ।

दशोद्धासः ।

श्रीमत्प्रभुचरणप्रकटितः ।

प्रथम उद्धासः ।

कथय कथय स्वामिन्या मे कथं नवसङ्गमः

सुमुखि समभूद्रोविन्दस्येन्दिराधिकापया ।

सखि विदितमेवैतत्ते किं द्युवे गदियं कथा

व्रजवरवधूदासीनां नः कृशोदरि जीवितम् ॥ १ ॥

स्मृतनिजनिजस्वामिन्यस्ताः स्वभावजनिर्भर-

मणयपुलकोद्भिन्नाद्गन्धः साधुलोलविलोचनाः ।

व्रजपरिवृढक्रीटाभोषेः परस्परमम्युभिः

सुखितहृदयाः सिञ्चन्त्यः श्रीमनोप्यहरंस्तदा ॥ २ ॥

यद्देवाविर्भूतधिरनिभृतभाग्यैर्व्रजदृशां

यशोदायां प्राचीदिशि सकलतारापतिरिव ।

तद्देवासामासीत् सहजरतिरस्मिन् मयुरिपोः

परं राधार्या सख्यतिशयितरागः समजनि ॥ ३ ॥

कदाचित् काळिन्दीपुलिननलिनामोदपनिना ।

प्रेमोदमाचुर्यमशिशिलसमीरेण ललिते ।

१. समीरेणानन्दस्थितगनिर्भारेण ललिते इति, समीरेणानन्दस्थितगनि-
र्भारेण ललिते इति पाठद्वयम् ॥

मुदा वृन्दारण्ये निजसहचरीवृन्दसहिता-
 गता राधा गोपीशतवृत्तमपश्यद्भ्रजपतिम् ॥ ४ ॥
 चिरं चेतस्तस्या हरिवदनलावण्यजलधा-
 वगाधेऽभूद्राधासहचरि निमग्नं सहदृशा ।
 तदा सारङ्गाक्ष्या वदनवरचन्द्रे मधुरिपौ-
 थिरादिष्टे दृष्टिर्न्यपतदनिमेपातिरुचिरा ॥ ५ ॥
 यदैवास्या गोपीपरिवृढदृशा दृष्टिरमिल-
 त्तदैवाभूद्भावः प्रणयिनि स कोपि प्रियगतः ।
 यतः स्तम्भस्वेदोत्प्लुलकविवशत्वादय इमे
 स्फुटा भावास्तस्यां प्रियसखि बभूवुर्न चिरतः ॥ ६ ॥
 नवप्रेम्णा पूर्णे हृदि निरवकाशेषि सुदृशः
 प्रियापाङ्गानङ्गप्रहितशरसन्दोहविततिः ।
 गतान्तः साजात्यात् सुमुखि यदसौ तेन कठिनः
 कृशाङ्ग्याः सन्तापः समभवदहो वागविषयः ॥ ७ ॥
 चिरादासक्ता सा कृशतनुरशक्ता धृतिकृतौ
 तदा राधा वाधाशतवलितभादा प्रियसखि ।
 क्वचित् कुञ्जे गुञ्जन्मधुपमुखरे धीरपवना-
 थिते लीना दीना निजसहचरीं प्राह ललितम् ॥ ८ ॥
 मल्हाररागेण गीयते ।
 सह विहरति युवतिभिरिह सहचरि हरिरतिकोमलानिले सेवति ।
 किमु कथयामि वागविषयो मम मनसि परं खेळति ॥ १ ॥ ध्रुवपदम् ।
 वदनकमल एव रुचिरहसिते दृष्टिपतदपगतवृत्तिगतिरेव ।
 अङ्गमपरमनङ्गकोटिरुचिरतरं मया न दृष्टमिव ॥ २ ॥
 मदन एवायमिह प्रकट इति जाने नयनकुसुमशरैर्यदति दुनोति ।
 इत्यमधीरराधिकाकथितं शुभं वितनोति ॥ ३ ॥

सकृद्दृष्टं दूराद्ददनकमलं गोकुलपतेः

कथञ्चिन्मे मुग्धस्मितपनुपमं दर्शय पुनः ।

तदा किं ते देयं वद सखि वरीवर्ति भुवने

परं प्राणाः स्युर्मे मयुरिपुटशा ते वत् हताः ॥ ९ ॥

इत्यमसकलाक्षरं तन्निगदितपाकर्ण्य सहचरी चतुरा ।

राधामवोचद्गारान्माधवमुपदर्शयन्त्यालिः ॥ १० ॥

चसन्तरागेण गीयते ।

हरिरिह व्रजयुवतीशतसङ्गे ।

विलसति करिणीगणावृतवारणवर इव रतिपतिमानभङ्गे ॥ १ ॥ ध्रु० ॥

विभ्रमसम्भ्रमलोलविलोचनसूचितसञ्चितभावम् ।

कापि दृगञ्चलकुवलयनिकरैरञ्चति तं कलरावम् ॥ २ ॥

स्मितरुचिरुचिरतराननकमलमुदीक्ष्य हरेरतिकन्दम् ।

चुम्बति कापि नितम्बवती करतलधृतचिद्युक्कममन्दम् ॥ ३ ॥

उद्भटभावविभावितचापलमोहननिधुवनशाली ।

रमयति कामपि पीनघनस्तनविलुलितनववनमाली ॥ ४ ॥

निजपरिरम्भकृतेनुद्रुतमभिवीक्ष्य हरिं सविलासम् ।

कामपि कापि बलादकरोदग्रे कुतुकेन सहासम् ॥ ५ ॥

कामपि नीवीबन्धविमोकससम्भ्रमलज्जितनयनाम् ।

रमते सम्पति मृमुखि बलादपि करतलधृतनिजवसनाम् ॥ ६ ॥

मियपरिरम्भविपुलपुलकावलिद्विगुणितमृभगशरीरा ।

उदायति सखि कापि समं हरिणा रतिरैसरणधीरा ॥ ७ ॥

विभ्रमसम्भ्रमगलदञ्चलमलयाञ्चितपङ्कमुदारम् ।

पश्यति सस्मितमपि विस्मितमनसा मृदशः सविकारम् ॥ ८ ॥

चलति कयापि समं सकरग्रहमलसतरं सविलासम् ।

राधे तव पूरयतु मनोरथमुदितमिदं हरिरासम् ॥ ९ ॥

श्लोकः—कुवलयदलकोमलाङ्गसङ्गभक्तमनोभवभावसुन्दरीभिः ।

विलसति सरसे कलिन्दकन्योपवनभवत्पवने वहस्युदारः ॥११॥

कलिन्दतनयातटोन्मदमधुवतास्वादित-

भसूननवपल्लवाश्रितमनोहराकल्पकः ।

स्फुरन्मुरलिकाकलस्वनविमुग्धगोपीजनो

मनोरथशतं हरिः सखि तनोतु पूर्णं तव ॥ १२ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने प्रथम उल्लासः ॥ १ ॥

द्वितीय उल्लासः ।

विहारानान्दोलशुद्धमलहारान् ब्रजपते-

थिरं दृष्ट्वा मत्तो रत्नरतिशयान्पासु समभूत् ।

इतीर्ष्यातः स्थातुं न समशकदासवितवशतो

न गन्तुं चेत्थं सा चिरमभवदान्दोलितमनाः ॥ १ ॥

ततोन्वयागत्य क्वचिदपि लताकुञ्जभवने

मरन्दोन्मत्तालिध्वनितशिखरे धीरपवने ।

निसर्गस्नेहाद्रै सखि मुकुलयन्त्यम्बुजहृशौ

मुहुः काञ्चिद्रापा निजसहचरीं प्राह रहसि ॥ २ ॥

कल्याणरागेण गीयते ।

मानसमिदमपि क्षणमालि त्यजति न हरिमातुरमति ।

विविधविलसितचारुनयनविशिखविनिहतगति ॥ १ ॥ ध्रुवपदम् ।

कलमुरलीनादमोहितयुवतीदृन्दविलसितवशगम् ।

मम नयनयोरपि मुखमादधत् चित्रीकृतनरमृगविहगम् ॥ २ ॥

मदद्विरदमन्थरा सुमुखि सा गतिस्तत्स्मितं

मनो भवति मोहनं किमपि चारु चार्द्रैक्षणम् ।

मुखेन्दुसुपमा च सा वचनचातुरीमाधुरी-

१. वहस्यभीक्षणमिति पाठः । २. करोतीति पाठः । ३. मुहुरे इति पाठः ।

जितामृतचया वत त्रिभुवनेपि नैवास्त्यहो ॥ ३ ॥

मियाया यो मुक्ताफलविरचितो विन्दुरमलः

स्वभाले कस्तूरीतिलकरुचिरे केलिकुतुकात् ।

धृतः स्वप्रेष्टेन प्रियसखि परीवर्तमुभयोः

स्वरूपस्य ग्रूते किमपरमितो वाच्यमधिकम् ॥ ४ ॥

उद्रायतोपि गोपीनिर्भरपरिरम्भविपुलपुलकालेः ।

स्थिरतरतरलग्नीवानासाभूये मनो हरतः ॥ ५ ॥

वक्रग्रीवमुदञ्चदङ्गुलिचलद्वृवल्लिचक्रक्षणं

कुञ्चच्छोणतराधरं मुरलिकामुत्फुल्लनासापुटम् ।

व्येत्यस्ताद्धि यदा मुदाधरमुधापूरैरलं पूर्य-

त्यम्भोजाक्षि न लक्षये त्रिभुवने किं कर्तुमिच्छत्यसौ ॥ ६ ॥

आस्तां तावदनङ्गकोटिमदहृत्प्रत्यङ्गवार्ता हरेः

संस्थानं किमु वर्णयामि सुपमाधाम त्रिभङ्गस्य यत् ।

मदृष्टैर्वेषुषो विवेकिमनसो मन्ये गतीनाययं

भङ्गः भादुरकारि कोपि विधिना येनाहमेतादृशी ॥ ७ ॥

सहासभाषणाभोदमदान्धमधुपाष्टतः

न वेषुं पूर्यत्येष किन्तु मामधरामृतैः ॥ ८ ॥

अपि च—मामेवाधरसीधुना मुरलिकाव्याजात् प्रियः पूर्य-

थेतोपि व्यवधायकं वरतनोर्मा भूदिहेत्यण्वपि ।

यत्तेतो हृतवान् स्वयं निजरसं चापूर्यत्तेन मे

तद्भावस्तु सुदुर्निवारतर एवायं करोम्यालि किम् ॥ ९ ॥

केदाररामेण गीयते ।

कथमपि मधुमधनं मया सह मनोभवकोटिरुचिरम् ।

रमय कामरसमप्यारस नय रसिकं सुचिरम् । ध्रुवपदम् ।

कुञ्जे निलीपरचितकुमुमशयनं गतया कथमपि रहसि ।

रतिरभसेन हसन्ती मीपल्लजितया चारुभावे चेतसि ॥ १ ॥

चाडुकृतावतिचतुरं मृदुतरमतिमन्दहासभापितया ।

शियिलीकृतमद्दसनं कृष्णमितशयने निवेशितया ॥ १० ॥

मदुरसि कृतशयनं कृतपरिरम्भणचुम्बनादिकया

कृतमधुराधरपानं रतिरणधीरातिधीरयोत्पुलकम् ॥ ११ ॥

विविधबन्धविशारदमानदं जितपिकध्वनिकूजितया सखि ।

श्रमकणाञ्चितमुग्धमुखाम्बुजं तदधरामृतपानमदश्रिया ॥ १२ ॥

अर्धस्रस्तदुकूलमर्धतिलकस्वेदाङ्गु रार्धश्लथत्-

पुष्पालीरुचिरालिकातिमधुरेणास्येन्दुना मोहनम् ।

रासाधिवयमदातिवक्ररुचिरभ्रूवल्लिमद्वल्लवी-

वृन्दापाङ्गवशं मुनिर्द्वैतिपदं गच्छामि पश्यन्त्यपि ॥ १३ ॥

कल्पप्रसूनसौरभ्यकालिन्दीकणवित्तवान् ।

मुखयत्पनिलो नापि तद्भारेणेव मन्यरः ॥ १४ ॥

विकचविविधपुष्पपालिरेपा सह शिशिरांशुकैर्दहत्यमन्दम् ।

कथमपि न सुखं करोमि किं वा वद सखि मत्प्रियसङ्गमः कथं स्यात् ॥ १५ ॥

क्रीडाम्भोधौ विविधतरुणीविभ्रमापाङ्गुवीचि-

सन्दोहान्दोलितनवनवस्नेहपूरार्द्रसर्वः ।

अम्भोजश्रीमदनमदहृत्स्वन्मुखावजावलोक-

प्रोद्यल्लज्जास्मितरुचिरयं पूरयत्वाशिर्षं ते ॥ १६ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने द्वितीय उल्लासः ॥ २ ॥

तृतीय उल्लासः ।

मधुसूदनोपि राधामाधाय हृदि स्वकेलिमप्येनाम् ।

विजहौ रसिकशिरोमणिरत्यासक्त्या हृथीर इव ॥ १ ॥

साक्षादनुनयकरणे सत्रीढः प्रणयकोपभीरुस्ताम् ।

परितोनुसृत्य कुत्रचिदासीनोऽचिन्तयद्विविधम् ॥ २ ॥

हरि हरि किमभूदिदं नु कुर्यां किमु वानादरकोपतश्च राधा ।
चिरविरहभरेण किं करिष्यत्यहह कथं वत सा भवेत् प्रसन्ना ॥ ३ ॥

कुपितकुटिलभ्रूवल्ली सा मुञ्चोपतराधर-

स्फुरणमरुणस्नेहार्द्रार्द्रातिचञ्चलमीक्षणम् ।

रभसचलितसंसचञ्चदुकूलनियन्त्रणं

त्यजति न मनस्तद्वत्ताम्भोरुहधियमाग्रहि ॥ ४ ॥

कुपितारुणं तदीयं लोचनयुगलं विचारयामि मृशम् ।

कुवलययुगलमिवारुणपरागपूरारुणं चारु ॥ ५ ॥

त्वद्वृक्षापाहितापाङ्गशरसन्दोहजा व्यथा ।

शाम्येत् त्वदधरास्वादभेषजेनैव नान्यथा ॥ ६ ॥

सुमुखि स्वीयं मत्वा मामिह निजवागमृतपूरैस्त्वम् ।

सिञ्चाथ करसरसिजस्पर्शेनापाकुरुष्व तापं च ॥ ७ ॥

विना त्वत्करुणाबीचीलसल्लवण्णसागरम् ।

न मन्यनोयहाधीनो विहर्तुं कुत्रचित् क्षमः ॥ ८ ॥

वदत्येवं नाथे प्रणयभरभारातिशिथिले

रसाले कालिन्दीतटनवनिकुञ्जैतिविशदे ।

समासीने राधाभियसहचरी काचिदवदन्

निजस्वामिन्यास्तत्प्रचुरतरदुःखं मियकृतम् ॥ ९ ॥

कानररागेण गीयते ।

हे सुभग ते विरहे सा सीदति ।

अतिदीना सुकुमारी शीतांशुमपि परिनिन्दति । ध्रुवपद्म् ।

त्रिगुणानिलमपि दहनमाकलयति चन्दनमपि विन्दति खेदम् ।

नामैव ते नाथ कथयति कथमपि निजदेहमपि जानाति नेदम् ॥ १ ॥

त्वत्माणा जीवतीह त्वल्लीलाविष्टा विचेष्टते ।

त्वत्कृणितानुपद्वेण शृङ्गाति तत्र नाम सा ॥ १० ॥

चकितनयनं पश्यन्त्यूर्ध्वं निरीहतनुर्नभस्-

त्वदुदितपहाचिन्तामग्रा तिरोहितवाक् चिरम् ।
 भुवनदहनत्रासाच्छ्रासं कथञ्चन मुञ्चति
 त्वदमिलनदावाग्निज्वालाशिखामिव सुन्दर ॥ ११ ॥
 त्वद्विरहमर्ममारणमूर्छामाग्रा कथञ्चनोद्बुद्धा ।
 भवति त्वदीयकृपया परं किमस्माकमुपचारैः ॥ १२ ॥
 पाटीरपङ्कमेपा विपमिव शीतांशुसरसिजे चाश्री ।
 कलयति पाशं कण्ठे स्रजमपि हारं महाभारम् ॥ १३ ॥
 अधिघरणि लुठति नाथ त्वद्विरहेणातिविद्वला राधा ।
 विलपति रोदिति पङ्कजसुकुमाराङ्गी त्वदीयापि ॥ १४ ॥
 अतिदीना त्वामेव स्वहृदि पुरस्थं विधाय संनत्वा ।
 न प्रार्थयते स्वीयं जीवनमधिकं किमु श्राव्यम् ॥ १५ ॥
 निगदत्यनुपदमचिरं त्वदीयपादाब्जमेव शरणं मे ।
 जीवय वा मारय मां निनाङ्गसङ्गेन विरहेण ॥ १६ ॥
 रोमाञ्चति सीत्कुरुते कृशतनुस्तकम्पते चिरं सुभग ।
 ताम्यति मीलति पतति प्रयाति मूर्च्छत्यतीवार्ता ॥ १७ ॥
 एतावत्यतिविपमज्वरे त्वदीयाघरामृतेनैव ।
 जीवेत् कृपयसि चेत्त्वं नो चेत् किमहं ब्रुवे दीना ॥ १८ ॥

आसारपीडितनिजव्रजरक्षणाय

लीलोद्धृताचलशिरोमणिरार्द्रचित्तः ।

कुर्यान्मनोरथशतं परिपूर्णमेनं

तापं हरत्वचिरतः सखि राधिकायाः ॥ १९ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने (श्रीकृष्णचन्द्रं प्रति
 दूतिकावचनं नाम) तृतीय उहासः ॥ ३ ॥

चतुर्थ उद्घासः ।

अहमिह निवसामि स्यामिनीमानयेथा
 मदनुनयचचोभिर्मा चिरं याहि राधाम् ।
 इति मयुरिपुणा सा सार्द्रचित्तं नियुक्ता
 स्वयमेतिचतुरेदं प्राह राधामुपेत्य ॥ १ ॥

कल्याणरागेण गीयते ।

नन्दसूनुमिह तत्र विरहे न राधे मुखयति कथमपि किमपि सम्प्रति ।
 तत्र नामैव विलपति बहुतरमतिविषमं शशिनमपि निन्दति ॥ ध्रुव० ।
 यदतिचिन्तनेन त्वदैन्यमाप स तेन त्वदार्तिमपि सकर्त्ता माम्प्रोति ।
 किमधिकमाले कथयामि सुकृमारोति ॥ १ ॥

त्वत्सम्बुद्धौ हृङ्कृतिमपि कुरुने नन्दसूनुरायातः ।
 इत्युक्ते स्वावस्थामनुसन्धत्ते सखि प्रेयान् ॥ २ ॥

रूपं तवैतदतिमृन्दरनीलमेघ-
 प्रोद्यत्तडिन्मदहरं व्रजभूपणाङ्घ्रि ।

एतत्समानमिति पीतवरं दुकूल-

मूरानुरस्यपि विभर्ति सदा स नाथः ॥ ३ ॥

अधराञ्जनदीप्तिभिः सुनासापुटमुक्ताफलभूषणं तत्रास्य-
 सदृशं भवतीति गोपि गुञ्जाफलमुच्चैरसि प्रियो विभर्ति ॥४॥

किमित्येतावच्च विषमशरतारुं नु सहसे

चल प्राणमेष्टं मिल विरहतापं च शमय ।

तमप्यन्तः सन्तोषय वचनपीयूषनिचयै-

र्मुदा गोविन्दाङ्गे विलस सखि कामं चिरमिह ॥ ५ ॥

अजनि रजनिरैषा सान्द्रमासीत्तमस्तत्र

त्यज सुमुखि विलम्बं नीलनीर्वी विधेहि ।

प्रतिपदप्रतियत्नं नृपुरे मूकयन्ती

चल कुरु बलयादीन्यञ्चलैनावृतानि ॥ ६ ॥

विविधकोमलपल्लवनीरजस्थलजपुष्पदलैः सुभगः स्वयम् ।

शयनमालि विधाय तवागतिं चकितदृष्टि मुहुर्मुहुरीक्षते ॥ ७ ॥

शनैर्गत्यायास्यत्यनु नतदृशा द्रक्ष्यति च मां

समालिङ्ग्य प्रीत्या रतमपि विधास्यत्यतिचिरम् ।

इति स्वान्तश्चिन्ताशतवलितभावोपि स तदा

तदा तत्तद्रूपो भवति तदयं केवलरसः ॥ ८ ॥

एतादृशो हरिर्यद्यभिसरति त्रिगुणमारुते वहति ।

किमतः परमाधिकसुखं वद त्रिलोक्यां वरीवर्ति ॥ ९ ॥

जानासि स्नेहरीतिं तदनु मधुरिपोर्निर्भरस्नेहमात्म-

न्यत्यन्तार्द्रार्द्रता च प्रियतमहृदयस्यासि दूना स्वयं च ।

तत्रागन्तुं तथापि त्वमिह न मनुषे तत्र हेतुं न जाने

मानाम्भोधेरपीत्यं सरसिजनयने सेतुच्छङ्खितस्ते ॥ १० ॥

इति श्रुत्वा तस्या वचनमरुणार्द्राञ्चलदृशा

भ्रैपश्यन्ती दूती विरहभरदीनार्द्रकुपिता ।

शनैरर्धस्पष्टाक्षरमवदद्भोयुतदला-

न्युरस्यम्भोजानां प्रियसखि वहन्ती कथमपि ॥ ११ ॥

किमेवं दूति त्वं वदसि युवतीयूथवलितः

स तु स्वच्छन्दं तद्विलसितवशो हन्त रमते ।

तदस्त्वेवं किन्तु प्रियविरहतामं तदधरा-

मृतं शीतं पातुं स्पृशति हि मनः किन्तु करवै ॥ १२ ॥

यदि त्वदुक्तं सखि सत्यमेव नायाति नाथस्त्वरितं तु कस्मात् ।

निर्दोषलेपामपि मां यदित्थमुपेक्षते तद्विधिवैपरीत्यम् ॥ १३ ॥

यस्मिन् स्मृतेऽपि चन्दनपङ्क्तौ विपमास मारुतो दहनः ।

तदपि न जहाति तं प्रियमतिस्वतन्त्रं मनो हन्त ॥ १४ ॥
 अत्रान्तरे च लक्ष्मव्याजात् कुलटाविलोचनाम्बूनि ।
 सन्धारयन् कळानिधिरुद्गादनिलो वियोगाग्नेः ॥ १५ ॥
 कुलटाकुळकोपारणकटाक्षमोक्षैरिवारुणं चन्द्रम् ।
 दृष्ट्वा च हरिविलम्बितमनुतापं साञ्जकरोद्दीना ॥ १६ ॥

पञ्चमरागेण गीयते ।

हा हा कथं हरिर्मां कृपयिष्यति ।
 अधरामृतमपि पाययित्वा जीवयिष्यति ॥ ध्रुवपदम् ।
 सद्गाशयापि सावु न जीवितमिह दृत्तिका मे वृथा वञ्चनमकृत ।
 कं नु व्रजामि शरणं माधवं विना नाथ कृपानिधिरसि दीनार्यै वदनं
 दर्शय प्रीतिवृत्त ॥ १ ॥

परिच्छिष्टामेवं सकृदपि हृदा यत् स्मरति ना-
 प्ययोगाग्निज्वालाशवलितमनःस्पर्शमपि तत् ।
 न जानाति प्रायस्तदिह सखि साध्वेव समभूत्
 सहन्ते न प्राणाः क्षणमपि विलम्बं परममी ॥ १७ ॥

स हि स्त्रीसम्भोगेष्वनुरतमना मन्मथमदो-
 जिज्ञतव्रीडास्ता अप्यतिचतुरमागन्तुमपि न ।
 ददत्यन्यत्रेति प्रियतमविलम्बोऽभवदथो
 पथि ज्ञातः केनाप्यतिमदुरमूर्तिर्विधिवशात् ॥ १८ ॥

गोपस्त्रीनयनाञ्जनं व्रजवभूनेगाम्युजान्तर्गता
 तारा तरकुचचूचुकं मरकताकल्पः कुमारीहृदाम् ॥
 गोपीवाहुलतातमालधिटपी त्वत्सङ्गपाशाचकृद्
 चट्टीकल्पतरुः कोतु न चिराद्राधे त्वदिष्टं हरिः ॥ १९ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने चतुर्थ उद्दासः ॥ ४ ॥

पञ्चम उल्लासः ॥

अतीतायामित्थं कथमपि निशायामथ हरिं
 दरव्रीहानघ्रीभ्रवदतिचलेसातिरुचिरम् ।
 प्रभाते वाक्पेशैरनुनयकृते चातिमधुरं
 वदन्तं खिन्नापि प्रणतमपि सासूयमवदत् ॥ १ ॥
 यद्रसपूर्णो माधव बहिरन्तश्चापि वर्तसे नूनम् ।
 तद्रसविरुद्धवचनं नोचितमृतभाषिणस्ते हि ॥ २ ॥
 साधुरसि यत्स्वकीयं गुणमपि रागं तदीयलौचनयोः ।
 दत्त्वा तन्मालिन्यं स्वयं विभर्षिं ब्रजाधीश ॥ ३ ॥
 अधरगतं दशनपदं प्रथयति रसभङ्गनिश्चयं भवति ।
 स्थाने स्थानेऽरुणिमानुरागविरलत्वमावदति ॥ ४ ॥
 अद्यापि निर्भरध्यानप्रकटायास्तवान्तरे ।
 बहिरप्याविरास्तेऽस्याः कुचकुङ्कुमविम्बितम् ॥ ५ ॥
 भवान् सा सा भवानासीदिति तस्याः सुरञ्जनम् ।
 वसनं वदति श्याम मदपेक्षा तदा कुतः ॥ ६ ॥
 यस्तस्यामनुरागः स एव नेत्रारविन्दयोः प्रकटः ।
 आसीज्जागरजनितस्तद्रूपनमत्र तेऽशक्यम् ॥ ७ ॥
 मन्येऽहं माधव तव लोचनतारान्तरापि सैवास्ते ।
 यदिह निमीलयसि मुहुर्गोपयितुं तां मदग्रे ते ॥ ८ ॥
 का मम शङ्का वीरस्मरणजयलेखमावहस्युरसि ।
 सापि भ्रमदा नूनं लोकातीता ददौ यदिमम् ॥ ९ ॥
 तस्या नखाङ्को नैवायं किन्तु त्वद्दृदयान्तरे ।
 प्रवेष्टुं रचिते द्वारे तयैवाग्रिमशङ्कया ॥ १० ॥
 त्वय्यतिप्रणता सास्ते वीरै यत्कुचकुङ्कुमम् ।
 त्वत्पादतलमायातं तदलं गोपनैस्त्व ॥ ११ ॥

हृदयानुरूपमेव ब्रजेश शीघ्रं विधेहि तामेव ।
 अनुसर सरसिजलोचन या कामं तेऽकरोत् पूर्णम् ॥ १२ ॥
 अवधीकृता निशा ते स्वागमनेऽद्यापि सा न जातेह ।
 अतिसाधुरसि किशोर मभात एवागतो यत्त्वम् ॥ १३ ॥
 एतादृश्यामपि मयि यदि त्वत्कृतिरीदृशी ।
 तदा वदामि किं नाथ किं वा भावि न वेद्मि तत् ॥ १४ ॥
 ईषन्मुकुलितनयनं जृम्भन् राधाभयेन रत्यङ्गान् ।
 सङ्गोपपद्मुदारः शमयत्वार्धिं सरोजाक्ष्याः ॥ १५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने पञ्चम उद्घासः ॥

पठ उद्घासः ।

अय तां विपादमूकां स्पर्शरविभ्रां स्वरूपमाचरितम् ।
 ध्यायन्ती स्वहृदि हरेः शनैरवोचत् सखी चतुरा ॥ १ ॥
 शृणु सखि वचनमिदं मम मा कुरु मानं त्वमुन्मुखे तस्मिन् ।
 प्राणामियेऽनुरागिणि न ह्युचितं जातु मुग्धाक्षि ॥ २ ॥
 मन्दानिले बहति माधव एष राधे
 प्राप्तोभिसारपद्वीं यदि काननेस्मिन् ।
 लोकत्रये किमपरं सुखमस्ति तत्त्वं
 जानास्यहं किमु वदामि तथापि तेस्मि ॥ ३ ॥
 राधे त्वद्भाग्यमहिमा न वेदविषयोप्ययम् ।
 यन्माधवद्विलोकस्त्रीमृग्यस्त्वयि रतस्तराम् ॥ ४ ॥
 किमिति विपीदसि मुग्धे भव्यसूदनमाशु मिल्ह मनस्तापम् ।
 मुञ्च विलोचनयुगलं सफलप तद्दर्शनेनाद्य ॥ ५ ॥
 कतिधा कथितमिदं ते मा परिहर माधवं जातु ।
 सागस्कोपि प्रणयिनि हृदयस्याशक्यवृत्तित्वात् ॥ ६ ॥
 कुचकुङ्कुमपङ्कः सखि लोचननीरेण सिञ्च मा यदयम् ।

प्रकटोनुराग एव मियत्तमविपयो हि नो दहनः ॥ ७ ॥
हरिरतिकोमलचिचः सोढुमशक्तस्त्वदीयमानमपि ।
तदिहायात्स्वतिमधुरं वदतूदारो हरत्वातिम् ॥ ८ ॥
अत्रान्तरे प्रणयकोपभरस्मराधि-

निश्वासचञ्चदधरां शिथिलाभिमानाम् ।
राधानुरागभरसाद्र्हृदा स चाडु
सानन्दमिन्दुवदनां निजगाद नाथः ॥ ९ ॥
कल्याणरागेण गीयते ।

सरसिजनयने मानं त्यज ।
मयि न तवोचितमसमशरे परिधावति । ध्रुवपदम् ।
निजाधरसुधया तापं मनसिजरचितं दूरीकुरु ।
निजवाचा सुखं तनु ॥ १ ॥
कुचकुम्भपरीरम्भारम्भसम्भावनैव ते ।
सुखयत्स्वालि मामेवंभूते किं नु विलम्बसे ॥ १० ॥
लोचनकुवलययुगलं तव नवराकाकलानिधिः किरणैः ।
रञ्जयतु तत्प्रभापतिविम्वात् साङ्गो भवत्वद्य ॥ ११ ॥
रतिपतिमङ्गलकलशे नवपल्लवपाङ्किरुलसत्वालि ।
तत्स्थितरसप्रकाशकमर्थं शशिविम्बमाविभृदि ॥ १२ ॥
यदि मयि कोपिन्येव प्रणयिन्यसि चारुविविधवन्द्यांस्त्वम् ।
रदखण्डननखरशरान् घटय मुदाहं त्वदीयोस्मि ॥ १३ ॥
त्वद्वचापाहितौ नेत्रवाणौ कुसुमधन्वनः ।
अलक्ष्यौ किं नु कुरूपे मुग्धे मयि पुरः सति ॥ १४ ॥
सर्वांशेन सखि त्वं सख्यावयोरस्ति किं न वा ।
परिमाणेन धर्मैश्च तन्निर्धारय तत्त्वतः ॥ १५ ॥
परीरम्भाम्भोभिस्तव वचनमन्त्रैस्त्वदधरा-
मृतेन त्वन्नेत्राम्युजमिलनतथापि सुमुखि ।

शर्म प्राप्स्यत्येषः स्मरगरलतापः कथमपि
 प्रयोगैर्नान्यैस्तत्त्यज सखि विलम्बं मियतमे ॥ १६ ॥
 त्वयैवाक्रान्तेस्मिन्मम हृदयदेशे न हि परः
 समाक्रान्तुं शक्तस्तरुणि परमं दैवमसि यत् ।
 अतो हित्वा शङ्कां मयि कुरु सरोजाक्षि विपुलं
 प्रसादं मौनं च त्यज विमुखतां च व्रज मुदम् ॥ १७ ॥
 दूरगगवां हरिः स्वप्रीत्या नवनीरदारद्रिया वाण्या ।
 उद्धृतवाहाह्वानं कुर्वन् राधाप्रियं तनुतात् ॥ १८ ॥
 इति श्रीविट्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने षष्ठः उहासः ।

मसम उह्लासः ।

इत्थं मियामनुनयेन चिरं कथञ्चित्
 राधावरे स्मितमुखीं सखि मानयित्वा ।
 वेशं विधाय च लतागृहपुष्पशय्यां
 माप्ते त्रपास्मितदृशीमवदत् सखी ताम् ॥ १ ॥
 राधे त्वत्सदृशी लोकत्रये का नु नितम्बिनी ।
 इत्थंभूतो हरिर्यस्यां तदलङ्कारमातनु ॥ २ ॥
 इत्युक्त्वा मुमुखीमतिमुदिता पाटीरमृगमदागलभिः ।
 कर्पूरागरुसारैरकरोदुद्धर्तनं साऽस्याः ॥ ३ ॥
 ततः केवलकाश्मीरपङ्केनोद्धर्तनं सखि ।
 सर्वाङ्गे सहजापोदमोहने मुदशोऽकरोत् ॥ ४ ॥
 तस्यास्ततः कनकपट्टमयप्रसून-
 गुच्छोल्लसत्तनुतरामलपीतदाभ्रा ।
 सानन्दतः कटितटे प्रकटार्थनाभि-
 नीचीं बबन्ध वररञ्जनमोहनाङ्गी ॥ ५ ॥
 माध्यमिकत्वान्मन्ये शून्यालम्बीह मध्यविज्ञानम् ।

स्वाधारं कुचकुम्भावनुमापयतः परं सखम् ॥ ६ ॥
 विद्युति नीलो जलदस्तदुपरि तडितः स्थिरा यदि स्थुरहो ।
 विविधाकल्पयुतायाः कञ्चुक्याः स्यात्तदा साम्यम् ॥ ७ ॥
 परिधाप्यासितकञ्चुकमाकल्पांश्चात्र सहचरी चतुरा ।
 तस्यै भावि द्विविधं रतमेव धरोरु सूचयति ॥ ८ ॥
 सितपीतयूथिकानवमालत्पादि प्रसूननिकरैः सा ।
 उद्ग्रथ्य चारुवर्णीं मुक्तागुच्छान्परचयत् प्रान्ते ॥ ९ ॥
 मृगमदतिलकं विधाय तिर्यङ्गणिजटितामलमुक्तिकायुतं च ।
 तदुपरि विदधे ततश्च पुष्पाण्यलकशते विरलान्यकुर्वतास्याः १० ॥
 भ्रमरचये कमलारुणपरागरेखा यदि भवेत्तस्याम् ।
 मकरन्दविन्दवंश्व स्यात् सीमन्ते तदा साम्यम् ॥ ११ ॥
 न मुक्ताश्रेणीयं सुरसरिदये किं नु यमुना ।
 न केशाः सिन्दूरं नहि सखि सरस्वत्यनुगता ।
 तदेवं वेणीति स्मरविरचितं कामितफल-
 प्रदानं तीर्थं माधवमुनिवरस्यैव मिलनात् ॥ १२ ॥
 कनकमणिजटितविविधाभरणानिमनोज्ञकर्णयोरुपरि ।
 अरुणे चकार कुसुमे मनोजवाणाविवाकृष्टौ ॥ १३ ॥
 सततं नन्दकुमारस्वरूपचरितामृतश्रुतावनयोः ।
 यो निर्भरोनुरागः प्रकटः सोऽयं न पुष्पयुगम् ॥ १४ ॥
 मुद्रिकादिविविधाभरणानि प्रेयसीभुजयुगे परिधाप्य ।
 अञ्जनं सखि चकार मृगाक्ष्या लोचनाम्बुजयुगे तनुरेखम् ॥ १५ ॥
 कुवलयवाणावेतौ रतिपतिराज्ञो यद्ग्रतः कुटिलौ ।
 विधिना रचितौ तत्सखि विद्धौ न बहिः सभायातः ॥ १६ ॥
 दल्लिताञ्जननीलः श्रीकृष्णः परमे तदीयदृशोः ।
 विषय इति ज्ञापयति प्रियसखि परितोञ्जनं तस्याः ॥ १७ ॥
 आधिक्यान्नयनारविन्दगरसो मा यात्विति प्रेयसी

यत्नेनाञ्जनसेतुमत्र विदधे सम्प्रत्यणूद्विभूः ॥
 एतेनैव सरित्सहस्रमखिलास्वाशास्वयेऽचालयत्
 तद्युक्तं कुटिलस्य हि मियसखि स्वाभाविकोयं गुणः ॥ १८ ॥
 अञ्जनरञ्जितनयनं खञ्जनमेनं जयत्यये यदिदम् ।
 स्थिरमपि सदा हरेर्हृदि तरलतरत्वं विभर्त्येव ॥ १९ ॥
 राधाकृपया यद्यपि वर्णयितुं शक्तिरस्ति मे तदपि ।
 नो वर्णयामि सद्गमकथाविलम्बोऽप्यसहो यत् ॥ २० ॥
 अशेषभूषणं तस्या विधाय सुमनस्तनजम् ।
 कण्ठे चकार पाटीरकुङ्कुमादिविचित्रिताम् ॥ २१ ॥
 तन्वङ्गमुत्तरीयं सा परिधाप्य सुरञ्जनम् ।
 ददौ कर्पूरकस्तूरीयुतं ताम्बूलमुत्तमम् ॥ २२ ॥
 ततश्चादशान्तः प्रतिफलितमेषा निरुपमं
 स्वरूपं दृष्ट्वातिप्रमुदितमना व्रीडितदृशा ।
 कपोले किञ्चित्स्वाञ्चलमनुचकारातिरुचिरे
 स्मितस्मेरां काचित् सहचरि तदा तां समवदत् ॥ २३ ॥
 मालवगौडीरागाभ्यां गीयते ।
 राधिके सरसिजनयने, अनुसर मधुमयनम् । ध्रुवपदम् ।
 सुमुखि तवानुनये कृतवहुतरयत्नं ।
 सम्प्रति कुञ्जगतं व्रजरत्नम् ॥ १ ॥
 घननिभहरिमिलने सफल्य निजरूपं ।
 मुन्दरि राधे विशुद्धतासरूपम् ॥ २ ॥
 त्वदनुगुणो मन्दोयं प्रेरयति प्रेष्टसङ्गमे पवनः ।
 शिक्षयति चातिमन्दं चरणन्यासं घने तमसि ॥ २४ ॥
 अपमभिसारयोग्यः समय इति ज्ञापनाय पिकदूतः ।
 त्वामाह्वयति कळं सखि कुहकुहुरित्सुदारतरम् ॥ २५ ॥
 युवजनहृदयविदारणकुमुभेषु विमुक्तकुवलयपूष्णाम् ।

सन्ततिरलौकिकानां तम इत्यभिधीयते सुमुखि ॥ २६ ॥
 चन्द्राभिसारिकाशावनितानेत्रार्थमञ्जनं रात्र्या ।
 यद्रचितं वृन्दावनपात्रे स्थूले सदुल्लसति ॥ २७ ॥
 ज्ञातं निखिलसखीभिस्तवाङ्गमेतन्मनोजसमराय ।
 उद्युक्तमित्यलज्जं तदभिसरारातिसरसहृदा ॥ २८ ॥
 नूपुररशनानिःस्वनडिण्डिममुपयाहि माधवं राधे ।
 ईपत्कुञ्चितकुटिलाञ्चलेन नयनेषुणा जय तम् ॥ २९ ॥
 कुञ्चिताधरमुदञ्चितदृष्टिं त्वां त्रयार्धनतसस्मितदृष्टिम् ।
 कामभावचपलः सखि चुम्बत्वच्युतः सचिबुकग्रहमुखैः ॥ ३० ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने सप्तम उल्लासः ।

अष्टमः उल्लासः ।

काञ्चनकाञ्चीदामश्रवणाभरणांशुदीप्तकुञ्जस्य ।
 द्वारे दृष्ट्वा नाथं सत्रीडां तां सखी प्राह ॥ १ ॥
 प्रविश राधिके माधवान्तिकं मदनभूपते राजमन्दिरे ।
 विलस राजिते विश्वगुलसत्कुसुमपल्लवैः कोकिलस्वने ॥ २ ॥
 मन्यरविपुलतडिन्निभघनजघने विविधकुसुमचयरचिते ।
 जयने विलस चिरं शुचितरे नितम्बन्युदारतरे ॥ ३ ॥
 पिककलकूजितमुखरे सुखय हैरिं सालिकमलनिभनेत्रम् ।
 विकसितसरसिजनयने प्रकटय गूढं रसं राधे ॥ ४ ॥
 चिरचिन्तनसम्प्राप्तत्वदैक्ये को नु सम्भ्रमः ।
 इन्दीवराक्षि कन्दर्पसुन्दरे नन्दनन्दने ॥ ५ ॥
 प्रकटस्त्वद्वावोयं रसशतवलितः सरोजमुग्धाक्षि ।
 श्रीकृष्णारूप्यस्तमिह स्वस्थानगतं कुरुष्ववाच ॥ ६ ॥
 ततः साकृतार्धमणतविपुलानन्दसहज-

स्मितस्मेरापाङ्गेक्षणमुदितमञ्जीरनिनदम् ।
 विवेशानन्दाद्रोत्पुलकितशरीरस्य सदनं
 हरेर्विश्वङ्गमोदप्रसरमुदितालिङ्गनियुतम् ॥ ७ ॥
 उद्वेलानन्दजलधितरङ्गपुलकोन्नतम् ।
 राधैकतानहृदयं सा ददर्शालि माधवम् ॥ ८ ॥
 अहमहमिकया राधासमांगमेभ्युत्थितैरिवाङ्गरुहैः ।
 प्रीत्या प्रथमागमने परिरब्धुमिवोत्सुकै रुचिरम् ॥ ९ ॥
 राधेक्षणसुधावर्षामोद्यद्वावाङ्गरैरिव ।
 रोमभी रसधाराभिरिव राधान्तरान्मुखैः ॥ १० ॥
 प्रत्यङ्गान्तःस्थितभेषु घहिरागमने सखि ।
 वर्त्मसन्दर्शनायाङ्गरुहैरग्रेसरैरिव ॥ ११ ॥
 सकुसुमकेशं राधा मञ्जीरनिनादसिद्धकलमन्त्रैः ।
 अन्तर्गर्भितकुसुमस्तवकमिव स्मरतहं सखः ॥ १२ ॥
 राधाननरोकेशपट्टसुपमाम्बुराशिमप्यल्पम् ।
 मन्ये ते दृङ्गीनातुञ्जालयतो यदम्ब्वग्रात् ॥ १३ ॥
 राधागुणामृतसरोधरकर्णयुग्मात्
 तदृष्टिष्टिभरतो घहिरागतौ तत् ।
 त्यक्तुं च कुण्डलजपावसमर्थचित्ता-
 बालम्ब्य सुन्दरि सपद्यपि तिष्ठतस्ते ॥ १४ ॥
 बहिर्दृष्टा रूपामृतरससरस्तदृणसरो
 हृदि स्मृत्वा चारागमनविषये संशयवशात् ।
 चलावप्याधिक्यं श्रवणसरसि स्नेहशयला-
 शयौ मन्वानौ तौ शशिमुखि न तज्जातु जहतः ॥ १५ ॥
 राधागुणैः सहाविष्टे माधवान्तर्हृदि स्मरे ।
 तत्र गन्तुमशक्तोर्यं केतुः कर्णवल्गुमितः ॥ १६ ॥

मानद मण्डनमखिलं रचय कचेष्टु प्रभिन्नकुसुमेषु ।
 रतिगलितेषु मनोहरमलयनकस्तूरिकारेखाः ॥ २० ॥
 मृगमदतिलकं ललितं विधाय मुक्ताफलमयं विन्दुम् ।
 कुरु सतडिदघन इव नवसुधानिधानं सरोजाक्षि ॥ २१ ॥
 त्वत्परिरम्भरसामृतभरितं कुचकलशमलसद्व्युचिरम् ।
 मृगमदपत्रविचित्रं कुरु निजकरपद्मविश्रामम् ॥ २२ ॥
 विविधाभरणमनोह्रश्रवणयुगे चारुकुण्डले कृत्वा ।
 तनुतरविकचेन्दीवरकुसुमे कुरु तत्र मुग्धाक्ष ॥ २३ ॥

त्वच्चुम्बनारुणकपोलतले मदीये
 कन्दर्पगर्बद्वर तत्प्रतिविम्बितेन ।
 वक्त्रेन्दुरङ्कुसुपमामयमावहस्व-
 प्यत्यन्तनिर्मलतनुर्विकचाम्बुजाक्ष ॥ २४ ॥

त्वच्चुम्बनामृतसरोवरमज्जनेन
 म्लिष्टाङ्गरागमिव लोचनभृङ्गयुग्मम् ।
 आधूर्णमुज्ज्वलय साज्जनरेखमात्म-
 रूपामृताप्लुतमिवाङ्ग कुरुष्व नाथ ॥ २५ ॥

स्वपीतवसनेनाङ्ग नीवीं रचय सुन्दरे ।
 नितम्बे शम्बरारातिजयनिस्वनमेखलाम् ॥ २६ ॥
 कलसिञ्जितजितरतिपतिमञ्जीरयुगं च चरणयोः कृत्वा ।
 रचयानल्पकल्पाङ्गुलीप्वलक्तेन चित्राणि ॥ २७ ॥

प्राणमियानिगदितः सुमुखीत्यमञ्ज-
 स्तन्मण्डनं व्यरचयन्मनसोऽप्यगम्यम् ।

मन्येऽहमालि विविधं निजभावपूरुगं
 राधावशः स कृतवानिह तत्र तत्र ॥ २८ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिते शृङ्गाररसमण्डने नवमोऽङ्कात्स ॥

क्षणमपि तिष्ठन्त्यां त्वयि कुचकलशरसस्तदपि नो सहते ।
 यत्तद्भरेण रोमाण्यापि वहिरासन्मुदा सङ्गे ॥ ८ ॥
 रसमयमङ्गमुदारं माञ्चलपिहितं कुरुष्व मुग्धाक्षि ।
 कनकाचलः परागाच्छन्नो न हि जायते जातु ॥ ९ ॥
 - अथरामृतेन मेऽन्तःस्पर्शनं वहिश्च सरसतां सद्यः ।
 सम्पादय चिरसञ्चितकामं पूर्णं कुरुष्व निजम् ॥ १० ॥
 गाढालिङ्गनचारुचुम्बनमिलदन्ताग्रदंशस्फुरत्-
 सीत्काराधरसीधुपाननखरोल्लेखार्द्रोमाञ्चितैः ।
 तत्तत्सौरतन्व्यकेलिरभसोदारस्मितोत्कृजितै-
 र्भावावेदकलोचनाञ्चलदशा चारीरमत्तां हरिः ॥ ११ ॥
 रतिरसतत्त्वज्ञानाद्भुभयोरन्योन्यभावतादात्म्ये ।
 युक्तः पुम्भावोऽस्या रतिश्रुतीनां चिरश्रवणात् ॥ १२ ॥
 रतिरणधीरा राधा यन्मद्युभिदनङ्गकरजशरपातैः ।
 पुलकाञ्चितैव मोदं भजते सीत्कारजयनादैः ॥ १३ ॥
 अन्योन्यतादात्म्यधतोस्तयोर्पद्मसातिरेकात् मुनिसर्गकाले ।
 अन्योन्यतादात्म्यमतः पुनः स्वं भावं रसज्ञौ भजतो मृगाक्षि ॥ १४ ॥
 मिलने भियो मुदा सखि माधवराधारसोदध्योः ।
 स्वेदविलासतरङ्गोत्क्षिप्तकणा रेजिरे तदङ्गेषु ॥ १५ ॥
 माधवदृग्ञ्चलैकैक्षणरसजलधावपि मिया मया ।
 तत्परिरम्भरसाब्धावपि मज्जत्येतदाश्चर्यम् ॥ १६ ॥
 समुद्रत्वोपचारो हि गोपीनाथरसेष्वयम् ।
 तेषामवधिमत्त्वेन तद्राहित्यादिह मिये ॥ १७ ॥
 निरवधि निजरसपूर्णावन्योन्यरसंश्च पूरितौ मेष्ठौ ।
 कीदृक्सुखमनुभवतस्तन्नो जानेऽतिवैचित्र्यात् ॥ १८ ॥
 इत्थं रमयति रमणे राधा स्वार्थीनभर्तृका नायम् ।
 निजमण्डनरचनाय प्रोवाचानन्दिता मधुरम् ॥ १९ ॥

राधाकपोलमुकुरप्रतिबिम्बितं स्वं रूपं विलोक्य हरिरप्यतिहर्षितोऽभूत् ॥

स्वरूपान्तर्निविष्टां तां चुचुम्ब स कचग्रहम् ।

तत्क्षणोद्भिन्नपुलके कपोले कामभावितः ॥ १२ ॥

तागरितेव तदेपत्रपास्मितस्मेरवीक्षणावक्रम् ।

पश्यन्त्यतिमुदिता नवनिर्भररागाऽवदद्राधा ॥ १३ ॥

किं वर्णयाभि माधव तव स्वरूपं न बाह्यनोगम्यम् ।

प्रत्यङ्गं सुपमाम्बुधिसहस्रमुद्वेलमास्ते यत् ॥ १४ ॥

नेन्दुर्मत्कुचकोकयोगकरणान्मल्लोचनेन्दीवरा-

नन्दाच्चैव रविर्न पङ्कजवर् मद्भवत्रचन्द्रोत्सवात् ।

एवं त्वद्वदनं कवीशवचसां नो गोचरः किन्तु म-

द्भाग्यं यच्चिरसञ्चितं प्रकटितं सत्यं तदेतत्प्रिय ॥ १५ ॥

विधुर्वा मन्नेत्रोत्पलवरविकासेन निजवाङ्-

मद्युस्पन्देनाऽथो सरसिजवरं नाथवदनम् ।

न जाने लावण्यामृतरससरः किन्तु नयना-

म्युजप्रादुर्भावादखिलरसरूपं किमपि वा ॥ १६ ॥

सुन्दरयुवतीवदनं वदाम्यहो पुरुषभूषणस्याथ ।

उभयं प्रमाणसत्त्वादुररीकार्यं हि गोपीनाम् ॥ १७ ॥

प्रतिजानेऽहं मिये मम हृदयं प्रकटं तवाननं नान्यत् ।

सहजत्यमितरथा मम वेपस्य कथं भवेद्भवति ॥ १८ ॥

त्वं यद्यनया रीत्या त्रिभङ्गिरूपेण वेणुकलगानम् ।

कर्ता तदैव पुंसामपि युवतीभावमुद्वेलम् ॥ १९ ॥

यद्यपि युवतीवेशस्तथाप्यपाङ्गस्तवात्यमर्यादः ।

विहितस्मरशरलीलो हन्ति विवेकत्रपाधैर्यम् ॥ २० ॥

इति राधावचनसुधाधारोदजमन्दभावसुस्मेरः ।

उद्भटभावाधीरां गाढं तामालिङ्गिङ्गायम् ॥ २१ ॥

दशम उद्गासः ।

इयं राधादेवी चिरमिह निजोपासनवशा-

दविभीता दत्त्वा मुमुक्षु रससर्वस्वमखिलम् ।

स्वरूपं च श्रीमाधवमुनिवरे कण्ठनिहित-

प्रकोष्ठा स्वं सम्पादयितुमवदत्तद्दशगता ॥ १ ॥

त्वच्छुद्धारं विरचयाम्यहं पुरूपभूषण ।

मुग्धाक्षि निजवेशं मे सम्पादय चिरेऽस्मितम् ॥ २ ॥

इत्युक्त्वा विविधमसूननिचयैरुद्ग्रथ्य वेर्णां श्रुति-

द्वन्द्वे चम्पकपुष्पकुण्डलपुगं कृत्वा कपोलद्वये ।

चित्रं कुङ्कुमतो विधाय तिलकं तिर्यग्द्विरेखं विभोः

पाटीरेण सकुङ्कुमेन विदधे तस्मिन् स्वमुक्तामयम् ॥ ३ ॥

माग्नचित्ते सीमन्ते मुक्ताहारं विधाय तस्यादौ ।

हीरकहाटकजटितं भूषणमकरोत् कचाक्रान्तम् ॥ ४ ॥

दत्त्वाञ्जनं नपनयोरतिचारुसूक्ष्मरेखं कुरङ्गनयना निजभूषणानि ।

कण्ठे चकार सहजस्मितचारुवक्त्रचन्द्रस्य चन्दनकुरङ्गमदादियुक्ते ५ ॥

प्राणप्रियापाणिपद्मस्पर्शात्पुलकितोन्नते ।

उरस्युदारे काश्मीरचित्रं व्यरचयद्वनूः ॥ ६ ॥

एकां रेखामपि यत्कृत्वा तज्जातशोभया राधा ।

विस्मितमना द्वितीयां करोति तद्विस्मयोऽस्माकम् ॥ ७ ॥

निजनीवीमुपरि रणद्रशनां परिधाप्य चात्मभुजभूषाः ।

बाहोः कृत्वा तदुरस्पञ्चलमकरोद्विचित्रं सा ॥ ८ ॥

निजमञ्जीस्मनोहरचरणाद्बुलिपल्लवेषु वरभूषाः ।

कृत्वा स्वकुङ्कुमश्रीष्वलक्तचित्रं न सा चक्रे ॥ ९ ॥

इत्थं त्रिभुवनमृन्दरगोविन्दगोपमृन्दरीवेषे ।

रचिते सहजमिधामाति तद्युक्तं तस्य हि प्रेष्ठे ॥ १० ॥

दृष्ट्वैकमङ्गमपि पृथ्विलक्षणं सा राधा सुविस्मृततदन्यरसा तदासीत् ।

राधाकपोलमुकुरप्रतिविम्बितं स्वं रूपं विलोक्य हरिरप्यतिहर्षितोऽभूत् ॥

स्वरूपान्तनिविष्टां तां चुचुम्ब स कचग्रहम् ।

तत्सण्णोद्भिन्नपुलके कपोले कामभावितः ॥ १२ ॥

जागरितेव तदेपत्त्रपास्मितस्मेरवीक्षणाववत्रम् ।

पश्यन्त्यतिमुदिता नवनिर्भररागाऽवदद्राधा ॥ १३ ॥

किं वर्णयापि माधव तव स्वरूपं न वाङ्मनोगम्यम् ।

प्रत्यङ्गं सुपमाम्बुधिसहस्रमुद्वेलपास्ते यत् ॥ १४ ॥

नेन्दुर्मत्कुचकोकयोगकरणान्मल्लोचनेन्दीवरा-

नन्दाद्वैव रविर्न पङ्कजवरं मद्भवचन्द्रोत्सवात् ।

एवं त्वद्ददनं कवीश्वचसां नो गोचरः किन्तु म-

द्भाग्यं यच्चिरसञ्चितं प्रकटितं सत्यं तदेतत्प्रिय ॥ १५ ॥

विधुर्वा मन्त्रोत्पलवरविकासेन निजवाङ्-

मय्युस्पन्देनाऽथो सरसिजवरं नाथवदनम् ।

न जाने लावण्यामृतरससरः किन्तु नयना-

म्युजप्रादुर्भावादखिलरसरूपं किमपि वा ॥ १६ ॥

सुन्दरयुवतीवदनं वदाम्यहो पुरुषभूषणस्याथ ।

उभयं प्रमाणसत्त्वादुररीकार्यं हि गोपीनाम् ॥ १७ ॥

प्रतिजानेऽहं प्रियं मम हृदयं प्रकटं तवाननं नान्यत् ।

सहजत्वमित्तरथा मम वेपथ्य कथं भवेद्भवति ॥ १८ ॥

त्वं यद्यनया रीत्या त्रिभङ्गिरूपेण वेणुकलगानम् ।

कर्ता तदैव पुंतामपि युवतीभावमुद्वेलम् ॥ १९ ॥

यद्यपि युवतीवेशस्तथाप्यपाङ्गस्तवात्यमर्यादः ।

विहितस्मरशरलीलो हन्ति विवेकत्रपार्थैर्यम् ॥ २० ॥

इति राधावचनसुधाधारोद्जमन्दभावसुस्मेरः ।

उद्भटभावाधीरां गाढं तामालिङ्गिद्वायम् ॥ २१ ॥

सा रेमे सुचिरं सखि माधवमधरासवप्रमदा ।
रतिरसितौ तौ किद्वसुखमनुभवतस्तदा न तज्जाने ॥ २२ ॥

ततो मुक्त्वा नीवीं तदनुगुणभूपामपि तनू-
चरीयं प्रेष्टायाः सुमुखि परिधाय प्रियतमाम् ।

विहारान् श्रीकृष्णः कुचविलुलितस्रविप्रयतमा-
भुजाश्लिष्टो मत्तद्विरद इव चक्रे निजवने ॥ २३ ॥

कचिद् क्रीडां पुष्पापचयमपि च कापि शयनम्
स्रजां निर्माणं काप्यधरमद्युपानं कचिदपि ।

कचिद्भानं प्रेष्टांसनिहितभुजः सूर्यतनया-
तटे कुर्वन् कृष्णः स्खलितगतिरेनां सुखयति ॥ २४ ॥

अहं त्वस्या दास्यात् त्रिजगति न निश्चयसमपि
प्रमाणत्वेनान्यत्कथमपि विशङ्केः सहचरि ।

कथा का वै तस्यास्तादिह हि यदस्मात् फलितं
तदेतासामेव स्वकृतपरमानुग्रहवशात् ॥ २५ ॥

इदमेव मे सदा सख्याशास्यं नन्दनन्दनो राधाम् ।
सुखयत्वनिशं सास्मास्वनुग्रहं च मिया कुर्यात् ॥ २६ ॥

इति श्रीमद्रोपीजनचरणपङ्केरुहयुगा-

नुगाभिस्तत्प्रेमामृतजलधिप्रभाभिरनिशम् ।

बभूवेदं पूर्णं स्मितजितसुधाभिर्विरचितं

निकुञ्जे शृङ्गाराभिधरसवरे मण्डनामिदम् ॥ २७ ॥

यस्मात्सहायभूतौ दामोदरदासहरिवंशी ।

श्रीविट्ठलरचितमिदं तदभूच्छृङ्गारमण्डनं पूर्णम् ॥ २८ ॥

श्रीकृष्णदेवमिपरासदासादिषु(भिः?) मकुर्वत्सु मुकुन्दसेवाम् ।

गोवर्धनेशस्य सदा मदीयसर्वस्वरूपस्य कृतं मयेदम् ॥ २९ ॥

इति श्रीमद्रोपीजनवङ्गभचरणैरुक्तानश्रीविट्ठलेश्वरविरचिते

शृङ्गाररसमण्डने दशम उद्घासः सम्पूर्णः ॥

रससर्वस्वे किमप्यधिकम् ।

कुलकम्—पञ्चश्लोकेभ्योऽधिकं पञ्चदशश्लोकाभ्यन्तरगतं व्याकरणसम्बन्धसहित-
मन्वयार्थसन्दर्भसंबन्धितं कुलकमिति कोविदां समयः । अन्यथा व्याकरणसम्बन्धसमेता-
न्वयार्थसन्दर्भसंबन्धितं श्लोकयुगलं शुभम् ।

अत्र रससर्वस्वे कुलकपटकं शुभद्वयं च परिवर्तितं । प्रथमं तान्त्र ७-१५, द्वितीयं
१६-२१, तृतीयं ३४-३६, चतुर्थं ६२-६८, पञ्चमं ७१-७९, षष्ठं २५०-२६३ चेति श्लो-
कसंख्या परिवर्तितं शेषं । प्रथमं शुभं ४१-४२ श्लोकयोः, द्वितीयं २३०-२३१ श्लोकयोः ।

श्रीमत्प्रभुचरणैरत्र श्लोकत्रयमारभ्य पञ्चदशश्लोकपरिमितमपि कुलकसुररीकृत-
मिति वृत्तीयकुलकेन प्रतिभाति, तेन उपरितनञ्जित. स एव नियमो खल्य इति न ।
नात्र परिचिन्तनीयं सामान्यनियमनिदर्शनात् ।

रससर्वस्वस्यापरं प्रतर्ष्येति नामाभिधानमस्ति, परञ्चात्रान्तिमश्लोके स्वयं ग्रन्थ-
कारै रससर्वस्वमिति खल्यतयाभिहितं, तेन खन्वत्र रससर्वस्वाभिधया मुद्रितम् ।

शोधपत्रम् ।

पृष्ठे	पस्तौ	अद्यद्म्	शुद्धम्—पाठान्तरम्
५	३	यमुना पुलिने	यमुनापुलिने
५	१२	यमुना	यमुनाम्
६	२३	प्रणयभरिता	प्रणयभरिताः
८	११	वासांसि	वासांसि
१८	२५	उष पृथु मुस्ताशिते	उषपृथुमुक्ताशिते
॥	॥	सधम्मिन्ने	स धम्मिन्ने
२०	२६	ददात्	अदात्
२१	१९	सुपुना	सुपना
२२	१३	तदेयम्	न देयम्
२३	१	मन्वने नान्य०	मन्वनेन ग०
॥	२५	नतनत०	न तद्गत०
२४	१९	लोचनां बलपुटे	लोचनाबलपुटे
२८	१३	भूमिः	भूमीः
३०	७	ततो निरात्	ततोऽचिरात्
३२	६	त्रिभ्रती	त्रिभ्रती
॥	१४	राधा सखि	राधासखि
३३	७	सराणा-	सराणा
॥	८	अतिरुचिरा	अतिरुचिरा
३५	२	मयो पुत्रो	मयोऽग्रहो
॥	११	द्व	द्व

श्लो	पक्षो	भाष्यम्	शुद्धम्—पाठान्तरम्
॥	१६	उरु कुङ्कुम०	उरुङ्कुम
॥	१७	फशद्वय०	फलशद्वय०
३८	२५	पाठः, पाठः	पाठः, पाठः
४०	७	न त्वलाकिक.	नन्वलौकिक
४०	२४	गोभिका त्वम्	गोभिकात्वम्
४३	२	रुगमत्यदद	रुपमित्यदद
४७	९	वदामि वन०	वदान्यनय
६१	१०	दशारमन	दशाऽऽरमन्
६२	२१	प्रियानासापुटे	प्रिया नासापुटे
६४	१०	यदिय	तदीय
६५	२	वृत	गत
६५	४	सदृदशा	मजदृशा
६५	१८	ललितम्	ललिताम्
६६	२३	मपि	मति
६६	२६	विधुवनेनि	विधुवनेति
६७	१६	मुकुलयन्त्य	मुकुलयन्त्य
६७	२२	मुख	मुख
६८	११	लक्षये	लक्षसे
६८	२१	करोम्यालि	करोत्यालि
६८	२५	निलीयरचित	निलीय रचित
६९	१	हसन्ती भिप	हसन्तमीप
६९	३	वृमुमित	कुमुमित
६९	८	तिलक	तिलक
६९	९	रात्तिका	रालका
६९	१०	मडलवी	मुद्रवी
६२	७	मुजुमिद	सुजुरिद
६३	८	तदा	मुदा
६५	११	वदति	वहति
६५	१५	वदति	वहति
६७	७	वदनी	वदनी
६७	१९	न्येव	न्येव
६७	२३	ससि त्वं	सखित्व
७०	१	णुद्रिदभुः	भुद्रिदभ
७०	२५	कले	कुशल

श्लोकानुक्रमणिका ।

श्लो.	पृ. पं.	श्लो.	पृ. पं.	श्लो.	पृ. पं.
अङ्ग त्वदानन	४३।२३	अधरामृतेन ...	७४।५	अस्याः ...	४१।२
अङ्गदमस्या ...	२०।८	अधिधरणि ...	६१।८	अह त्वेव ...	३०।१
अचिरेण ...	२।१९	अधुना ...	२६।२३	अह त्वस्या ...	७८।११
अचिरेणासित्	१।१७	अनुराग ...	१६।२५	अहमद्य ...	४८।१६
अचिरादेव ...	२।२३	अन्योन्य ...	७४।१५	अहमपि ...	१५।१७
अचिरांशु ...	३८।११	अन्वहम् ...	६।१३	अहमर्ह. ...	७२।६
अजनि ...	६२।२१	अपरस्त्री ...	१४।१७	अहमिह ...	६२।१
अञ्जलेन ...	४२।१०	अपाङ्ग ...	४०।१९	आकर्ष ...	८।२१
अञ्जन ...	७०।४	अपि च ...	२९।७	आधिक्यात् ...	३४।१९
अत एव ...	२५।१३	अभिसारिणी ..	१०।३	आधिक्यात्प्रयन	६९।२६
अतःपर ...	४१।१८	अमुना ...	११।२१	आनत ...	२७।२३
अतिमुष्टः ...	८।३	अमृतफल ...	३।१५	आरोहे ...	९।५
अतिदीना ...	६१।१०	अम्बर ...	११।५	आर्द्रद्रिया ...	१९।१
अतिमधुर ...	२४।७	अयमति ...	१४।२१	आविर्भवन्तः	१७।१
अतिविस्मित ...	९।९	अयमतिसघृणः	१२।९	आसार ...	६१।१८
अतीतायाम् ...	६५।१	अयमभिसार... ..	७०।२३	आस्ता ...	५८।१२
अत्यासक्त्या . .	२७।२१	अयि प्रिय० ...	३४।१३	इति निजनाथ	११।९
अत्रागत्य ...	९।२५	अयि सखि ...	३७।९	इति निज ...	२९।११
अत्रान्तरे च ...	६४।२	अये ...	४३।७	इति राधा ...	७७।२५
अत्रान्तरे ...	६७।४	अरुण ...	६।३	इति ब्रज ...	१५।७
अथ तं ...	४।३	अर्धस्त्र ...	५९।८	इति श्रीमत् ...	३०।१३
अथ ता ...	६६।९	अलोल ...	३९।५	इति श्रीमत् ...	७८।१७
अथवा ...	२७।३	अवधीकृता ...	६६।३	इति श्रीमत् ...	३०।१७
अथान ...	२६।१७	अशेषभूषण ...	७०।८	इति श्रीमत् ...	५३।११
अद्भुत ...	२६।२५	अशेषसुकृत ...	३१।५	इति सहसा ...	१८।९
अद्यापि ...	६५।११	अश्रुतपूर्वम् ...	४२।८	इति सहृदय ...	१७।२५
अधरगत ...	६५।९	अस्माक ...	४८।१६	इति श्रुत्या ...	६३।१५
अधराञ्जन ...	६२।१५	अस्मिन् ...	३४।२१	इतोऽन्यत् ...	३०।९

श्लो.	पृ. सं.	श्लो.	पृ. सं.	श्लो.	पृ. सं.
इत्थ प्रियाम्...	६८।९	एष	... ४६।१३	काञ्चन	... १८।१७
इत्थ पृजन ...	२७।५	एष	... २७।१	काञ्चन	... ७१।१०
इत्थ रमयति...	७४।२५	कतिधा	... ६६।२१	काठिन्येन	... ३५।२४
इत्थ त्रिभु०...	७६।२३	कथ	... ४२।१२	कामपि	... ५६।१७
इत्थमसफल ...	५६।५	कथ	... ४१।१०	का मम	... ६५।१९
इत्युक्त्वा ...	६८।१५	कथं	... ४६।२३	कालिन्दी	... १६।१५
इत्युक्त्वा ...	७६।७	कथ	... ५१।१५	कालिन्याम्	... २।१५
इदमेव ...	७८।१५	कथ	... ४३।२५	किञ्चित्	... ४।१३
इमाम् ...	११।१	कथमपि	... ५८।२२	किञ्जलकोदम	८।२३
इयं ...	७६।१	कथमत्या	.. ३९।१९	किं नालि०	... ४२।२०
इयदथाधि ते...	४१।१२	कथमेव	... ४३।२१	किं वर्ण०	... १३।१
इयदवधि ...	१०।१५	कथमेव	... ४०।१	किं वर्ण०	... ३४।२३
ईपद्गणित ...	४।११	कथय	... ५४।१	किं वर्ण०	... ७७।७
ईपद्दास ...	३२।१३	कदली	.. ३८।१३	किमतः	... २९।५
ईपन्मुकु० ...	६६।७	कदाचित्	... ५४।१३	किमधिकम्	... ४२।४
ईपन्मुकु० ...	५१।१७	कदाचिद्	... ६।२३	किमयम्	... ३४।२५
उदारहास ...	५१।१	कदाचित्	... १३।२३	किमिति	... ६६।१९
उद्गायनोऽपि...	५८।६	कनक	... ६९।१६	किमित्येता०	... ६२।१७
उद्गटभाव ...	५६।१३	कर	.. ७।५	किमिद्	... २३।१९
उद्भिन्न ...	८।१७	करचरण	... ४९।१७	किमेव	... ६३।१९
उद्बेल ...	७२।४	करतल	... २१।११	क्रीडा०	... ५९।१६
उरसि ...	३५।१२	करे	.. ७१।३	कुकुम	... ३१।१५
एकस्यामपि ...	२३।९	कार्णिकार	.. ५२।१९	कुच	... ५२।१३
एकी ...	७६।१७	कर्ता	... ४।१९	कुच	.. ६६।२३
एतादृशो ...	६३।९	कर्पूर	.. ५२।९	कुच	... ६७।१२
एतादृश्याम् ...	६६।५	कलमुसली	.. ५७।१८	कुचत्रयं	... ३५।१८
एतावना ...	२०।१६	कलमिश्रित	... ७५।१९	कुञ्चित	... ७१।८
एतावता	४७।५	कलिन्द	... ५७।४	कुपिन	... ६०।३
एतावत्यति ...	६१।१६	कल्प	७९।१२	कुपिताक्षुण	.. ६०।७
एयं ..	१०।१	काचित्	... १९।२३	कुमारीणां	... १।१
एष ...	४६।१९	काचिन्नि	... २२।३	कुलटा	... ६४।४

श्री.	पृ. सं.	श्री.	पृ. सं.	श्री.	पृ. सं.
कुवलय	... ५७।२	गौरांशु०	... ७३।३	तत इह	... ४।७
कुवलय	... १८।२५	घननिभ	... ७०।१९	ततश्चिन्नं	... ५२।१५
कुवलय	... ६९।२२	घोष	... ६।११	ततश्च	... ७०।१२
कुवलय	... २७।१७	चकित	... ३९।१३	ततस्तथा	... १८।१९
कुवलय	... ४।२५	चकित	... ६०।२५	ततस्तादृक्	... १८।१३
कुसुम	... ४४।१६	चन्द्रत्वे	... ४९।७	ततस्तादृग्	... ५२।२३
कुसुमैः	... २।१३	चन्द्रामि०	... ७।१२	ततोऽधर	... १६।१
कुशाङ्गि	... ४४।१२	चन्द्रायलि	... ४८।१८	ततोऽचिरा०	... ३०।७
केनापि	... २३।३	चन्द्रावली०	... ३९।१७	ततोऽनुकूलैः...	... ४०।२५
केनापि	... २०।१०	चन्द्रांशु०	... २८।२	ततोऽन्पत्र	... ५७।१२
कोकार्ग	... २।५	चम्पक	... १।१३	ततो	... ७८।३
कोटि	... १९।१३	चरण	... ३९।१	ततो	... १३।७
कोष्ण	... २।९	चलति	... ५६।२३	ततः	... १८।२१
कौतुक	... ११।१९	चाटु०	... ५९।२	ततः	... ३६।१३
कचिद्	... ७८।७	चिरं	... ५५।३	ततः	... २०।२
क्षममपि	... ७४।१	चिर०	... ७१।१८	ततः	... ६८।१७
खञ्जन	... २८।१४	चिरमिह	... १०।१३	ततः	... ३७।२३
खिन्ना	... ४५।७	चिर०	... ७३।७	ततः	... १९।९
खिन्नौ	... १२।२१	चिर०	... ७३।२१	ततः	... ५२।१
गच्छत	... १५।२५	चिरादासका	... ५५।१५	ततः	... १९।१९
गच्छत	... ४१।२०	चिरादिष्टे	... १८।५	ततः	... ८।११
गता	... ४३।९	जगन्ति	... ३३।११	ततः	... ५०।२
गतेषु	... ४३।१३	जागरितेषु	... ७७।५	ततः	... ७१।२२
गाढ	... ७४।७	जानासि	... १५।५	तत्कालीनं	... २०।१४
गोकुलेश	... ४२।६	जानासि	... ६३।११	तत् किं	... ४१।२२
गोकुलम्	... ४४।६	मितविम्बे	... ३४।५	तत्किमपि	... ४६।५
गोपघ्नी	... ६४।१८	शातं	... ७१।४	तत्कुच	... ७।३
गोपाङ्गना	... ३६।५	शातं	... ३३।५	तत्क्षणं	... २०।६
गोपी	... ५०।१०	शता	... २६।५	तत्परि	... १८।१५
गोपीषु	... ४२।२४	तधरण	... १६।१३	तत्सुमुलि	... ४।५
गोप्यो	... ३९।२१	तत इह	... १।९	तत्र	... ३९।२३

श्लो	पृ ष	श्लो	पृ ष	श्लो	पृ ष
तत्रागतामु	१४।१५	तस्या	६५।२१	त्वय्यति०	६५।२३
तथा भाव	२२।१९	तस्यास्तन	६८।१९	त्वलोचन	४८।२०
तन्मात्वेपि	३०।५	तस्या	३८।१५	दत्वाञ्जन	७६।१३
तथैव	२०।११	तादृश०	३९।३	दल्लिताञ्जन	६९।२४
तदा	४४।२४	तावद्	४०।११	दासीलेपि	१५।२५
तदाति०	५२।३	तेन	११।१३	दूरगर्वा	६८।७
तदानीं	५०।१६	तेनाती	१४।२३	दृष्ट्वा	१९।१७
तदा०	२१।७	तेनाह	८।९	दृष्टुकम्	७७।१
तदा	१२।१७	तेपि	२९।२१	धम्मिह	४०।२१
तदा मुदा	४५।११	त्रपाधन	१६।५	धृतत्रतानी	१७।१९
तदा यदा	६।१९	त्रपा	२४।१७	धृत्वाञ्जल	४५।१७
तदा यद्	८।१३	त्रिभुवन	३३।३	धृत्वा	४४।२२
तदा यद्	११।०३	त्व	१४।१५	नतकुमुम	२७।२५
तदा यत्	२१।१	त्व यद्	७७।२१	न तन्मण्य	३६।२५
तदा	२४।२१	त्वच्चुम्बन	७५।१३	न धम्मिहो	३१।१७
तदागु	१४।७	त्वच्चुम्बन	७५।९	नन्द०	६।५
तदिमा	२७।७	त्वच्छृङ्गार	७६।५	नन्दयुनु०	६२।८
तदेवस्मिन्	१७।५	त्वत्परि	७५।५	नन्दात्मज	१।११
तदैव	२०।२२	त्वत्प्राणा	६०।२३	न पारयाम	१८।३
तदैव	२२।७	त्वत्प्राज्ञ०	४५।९	न भूरिय	३३।१९
तद्रस०	६।२१	त्वत्	६२।९	न भूलता	३३।१
तद्रसम्	९।११	त्वदनुगुणो	७०।२१	न मुक्ता०	६९।१२
तद्रचन	११।११	त्वदानन	४८।८	नर्मरसोक्ति	१२।१५
तद्दयस्य	९।७	त्वदीय	४८।१२	नवकुमुम	३३।२५
तन्निर्गम	१६।९	त्वद्	६०।९	नवकुच०	६।१७
तलिन	९।१३	त्वद्	६७।२०	नगप्रेमार्द्र	१५।१३
तनुतर	३६।१३	त्वद्विरह	६१।४	नवप्रेम्णा	५५।११
तनुतर	३४।९	त्वद्दूत०	१३।१३	न वयं	४०।३
तन्वद्गम्	७०।१०	त्वमेव	४५।५	न सम्यक्	४१।१८
तस्माद्	२०।९	त्वमुत्तारय	४४।२०	न सा नाभि०	३७।३
तस्या	३८।२१	त्यैव	६८।३	न सा रोमा०	३६।१९

श्लो.	पृ. पं.	श्लो.	पृ. पं.	श्लो.	पृ. पं.
न सा सिन्दूर	३२।७	परमोदार	... १३।११	प्राणप्रिया०	... ७५।२१
न सोडु	... ५१।२१	परिकिङ्काम्	... ६४।१०	प्राणप्रिया०	... ७६।१५
न हि कुल	... १३।१९	परिधाप्य	... ६९।४	प्रायो यथा	... २९।१७
न्यायोपि	... ४०।९	परिघाय	... ३३।१३	प्रियतमनख	... १२।१९
नासाग्र०	... ३४।३	परीरम्भा०	... ६७।२४	प्रियतमपाणि	... १९।११
नाह	... ४७।९	पाटीरपङ्क	... ६१।६	प्रियदर्शनार्ति.	... ९।१९
निङ्कुञ्ज०	... ४८।६	पाटीरलेप	... ४।२३	प्रियपरि०	... ५६।१९
निङ्कुञ्ज०	... ४७।२३	पिककल	... ७१।१६	प्रियाङ्ग०	... ५१।१३
निगदत्यनु०	... ६१।१२	पिककलरव	... ५१।११	प्रियानासा०	... ५२।२१
निजपरि०	... ५३।१५	पीतारुणा	... ३।११	प्रियापाणि	... ५०।६
निजमञ्जीर	... ७६।२१	पीताशुक०	... ७।२१	प्रियाया	... ५८।२
निजवक्त्र	... २८।१५	पुरश्चितम्	... २२।१७	प्रियासदेशे	... ५०।१४
निजनीवीम्	... ७६।१९	पुरा दग्धस्य	... २८।६	प्रेमरस०	... १२।१३
निजदार०	... ४७।२१	पुरैव	... १।५	प्रेरयति	... १०।११
निर्भर	... ७।१५	पुरैव नीवी	... २४।५	पृथुतर०	... ८।९
निर्भरस्मर०	... ७३।९	पुथितश्चित्र	... ९।१	बहिर्दृष्ट्वा	... ७२।२०
निरवधि०	... ७४।२३	पूर्वपूजा	... २६।१९	बह्व्यो	... ४३।१९
निवेद्य	... २६।१३	प्रकटस्तद्	... ७१।२०	भवतीपु	... ११।७
निरानाम्	... २८।१६	प्रत्यगान्तः	... ७२।१०	भवदङ्गथी	... १७।२३
निष्कलङ्क	... २७।९	प्रत्येकम्	... ५।५	भवदीयो०	... १०।२१
निसर्ग०	... ८।२१	प्रतिजानेह	... ७७।१९	भवदीय०	... २९।३
निसर्ग०	... ३४।७	प्रतिदल०	... २७।१९	भवन्नयन०	... २६।१
निसर्ग०	... ३२।३	प्रतीत्यर्थ	... १७।११	मवान्पुरुषः	... ४१।२४
निसर्गनुपमा	... १०।२३	प्रथमः	... ४९।२१	भवान्ना सा	... ६५।१३
नीवीयम्	... ४६।२१	प्रपदपतित	... २१।२३	भवामस्त्वद०	... १५।१
नूपुरशना	... ७१।६	प्रबोधितेव	... ४१।८	भावैरेभिः	... २५।१५
नेन्दु०	... ७७।९	प्रविश	... ७१।१२	भाषित०	... ४९।१९
नेमौ	... ३८।३	प्रसरत्	... ९।१७	भ्रमद्भ्रमर०	... २७।१३
नेतन्मुल	... ३२।१७	प्रसरद्	... २८।२४	भ्रमरचये	... ६९।१०
नैव भवति	... १४।९	प्राग्जन्म०	... ८।५	भ्रूचापाहित	... ४६।१
नो पाणिरेष	... ३८।७	प्राग्निचे	... ७६।११	मञ्जीर०	... १६।२३

श्री.	पृ. सं.	श्री.	पृ. सं.	श्री.	पृ. सं.
मणिवर० ...	३५।१०	मार्गे ...	५।१३	यदेवावि० ...	५४।९
मत्तेभ० ...	३६।२१	मा यात ...	४०।५	यदेवास्या ...	५५।७
मत्समर्पित ...	३२।५	मा भा ...	४५।१३	यद्दानश ...	८।७
मदङ्गमेघ ...	२८।२०	मामेव ...	५८।१८	यद्यपि ...	९।२३
मदद्विरद० ...	५७।२०	मिल्लने ...	७४।१७	यद्यपि ...	१२।५
मदन ...	५५।२३	मुकुलाय० ...	२।३	यद्यपि ...	७७।२३
मदभिलपितम्	४६।१५	मुग्ध० ...	१९।७	यद्रमपूर्णो ...	६५।५
मदीयनेत्र ...	४८।२४	मुग्धानन ...	४६।९	यमुनानिल ...	७।१९
मदुरसि ...	५९।४	मुखचन्द्र० ...	३४।१७	यमुनाश्रु ...	७।७
मदुरसि ...	७३।१९	मुदा ...	३।१७	यमुनामञ्जन ...	२८।४
मद्भाबोदय ...	२७।११	मुदा चन्द्रा० ...	३।११	ययास्त्र ...	३३।९
मद्वाक्यमेव ...	१५।२३	मुदा तदा ...	२।२१	यस्तस्याम् ...	६५।१५
मधुर ...	२५।१९	मुद्रिकादि० ...	६९।२०	यस्मात् ...	७८।२१
मधुगृह्नोमि ...	५९।२०	मूर्ध्नि ...	९।१५	यस्मिन् ...	६३।२५
मन्यर० ...	७।२३	मृगमद० ...	६९।८	याहम्भाव ...	२३।११
मन्यरावि० ...	७१।१४	मृगमद० ...	५२।७	याह्यु ...	२४।३
मन्यरा० ...	३८।११	मृगयद० ...	७५।३	येन ...	२६।९
मन्दानिल ...	२८।१२	मृगमदपत्र ...	३५।१६	युवजन ...	७०।२५
मन्दानिले ...	६६।१३	मृदुतर ...	५।३	रजनीश्वर ...	२।१
मन्त्रयनाब्ज ...	१०।१९	मृदुत्व० ...	७३।१३	रतान्त ...	११।१५
मन्मानसं ...	४९।५	यथा कथञ्चित् ...	२९।२३	रतिपति ...	६७।१६
मनोरथ ...	२३।१	यथा तथा ...	१६।१९	रतिप्राणे० ...	४८।२
ममैव ...	१५।२१	यदति० ...	४९।१	रतिरण० ...	७४।१३
मरक्त० ...	४।१५	यदभि० ...	३।१	रतिरस० ...	५१।१९
मया ...	४५।३	यदर्थ ...	२५।२३	रतिरसत्वन् ...	७४।११
मयि ...	१२।३	यदि त्वदुक्तं ...	६१।२३	रतिरसभाव ...	३५।२२
मय्येव ...	११।१७	यदि नैका० ...	१३।१५	रसमयम् ...	७४।३
मानद ...	७५।१	यदि भवद् ...	१२।११	रसमयसृष्टि ...	८।१९
माधव ...	७४।१९	यदि मयि ...	६७।१८	रसाब्धेः ...	२३।१५
माध्यमिक० ...	६८।२३	यदीयभाव ...	२९।१५	राधारूपया ...	७०।६
मानसम् ...	५७।१६	यदेतासां ...	२४।२५	राधागुणा० ...	७२।१६

श्री.	पृ. पं.	श्री.	पृ. पं.	श्री.	पृ. पं.
राधागुणैः ...	७२।२४	वाञ्छालुरी ...	४२।१८	विविधलता०	७३।१
राधाचन्द्रा० ...	५३।९	व्याजं ...	४४।१०	विविधापूपैः ...	३।१३
राधानन ...	७२।१४	व्याजः ...	४३।३	विविधामरण०	७५।७
राधिके ...	७०।१६	विकच० ...	५९।१४	विविधालाप...	८।१
रावेक्षण० ...	७२।८	विकसित० ...	२।७	विशाले ...	३२।२१
राधे त्वत् ...	६८।१३	विकसित० ...	२२।१५	विश्वासम् ...	४२।२
राधे त्वद् ...	६६।१७	विकसद्बदन ...	७।१७	विस्मयानन्द ...	२१।१५
रुचिरकौमार...	६।९	विचित्रभाव०	७३।१७	विहाराना० ...	५७।८
रूपम् ...	६२।११	विचित्रमणि०	३७।१३	विहाय ...	१७।१५
रेजे ...	३२।२५	विचित्रसिक्ता	३।३	वीक्ष्येना० ...	२३।७
रोमाञ्जलि ...	६१।१४	विततप्रमून० ...	७३।११	वेणीभ्रमनम् ...	५२।२५
लज्जा ...	१९।५	विद्युति ...	६९।२	वेपथु ...	२।११
लतागेह ...	४७।१७	विधुमधुरा० ...	५।१५	व्रजानन्द० ...	५।१७
लतागेहा० ...	५०।२०	विधुर्वा ...	७७।१३	व्रजमृप० ...	४७।१५
लावण्यामृत ...	३५।२०	विना ...	६०।१३	व्रजभूदेवी ...	५।७
लोचन ...	६७।१४	विनैव ...	२३।२३	व्रजश्लाघ्य० ...	६।७
लोकौत्तरा ...	४९।१३	विपरीत ...	४३।१७	व्रजे ...	१४।३
नक्रमीव ...	५८।८	विपरीतम् ...	४३।१५	व्रतनर्शितम् ...	१०।९
नन्दिमैव ...	४०।७	विपिन० ...	४३।१	व्रतनियम ...	२६।७
नचनमधुर ...	२५।३	विपुल० ...	५१।७	शनैर्गत्या० ...	६३।५
नचनादिष्ट ...	२९।२५	विभ्रम० ...	५६।९	शाशिमदन ...	१७।२१
नचनोत्ती ...	४२।१६	विभ्रम० ...	५६।२१	शिरसि ...	२२।२३
नदत्येवं ...	६०।१५	विलम्बितं ...	४९।२३	शीनरसहित ...	४९।११
नदनकमल ...	५५।११	विविधक्रोमल०	६३।३	शीतारम्भात् ...	१।१५
नदनमुधा० ...	३२।९	विविधनूपुर...	३८।१७	शुक्रनिल ...	३४।१
नदनमुधा० ...	४०।१७	विविधप्रमून ...	५२।५	श्यामामृत ...	४६।७
नदनमुधा० ...	४९।२५	विविधकन्ध०	५९।६	श्यामेन्दो० ...	३१।१३
नदनेन्दु ...	७।१३	विविधमणि०	३७।७	श्रवणयुगले ...	३३।१५
यय एय ...	२४।१	विविधमहा०	३८।१	श्रीकृष्णदेव ...	७८।२३
यसनादान ...	१०।५	विविधरम० ...	२५।७	श्रीकृष्णसङ्गम	७।९
यसनादान ...	२०।२०	विविधरस० ...	२१।१९	शुङ्गाररस० ...	२।१७

श्लो.	पृ. सं.	श्लो.	पृ. सं.	श्लो.	पृ. सं.
शृणु सखि ...	६६।११	साधुरसि ...	६५।७	स्वरूपमेव ...	१७।९
सरुमल० ...	३२।१९	सानन्द ...	१४।१	स्वरूपा० ...	७७।३
सकलान्तर ...	२१।९	सायं पुलिन ...	१६।२१	स्वरेण ...	३५।६
सकुमुमकेशं ...	७२।१२	सा रेमे ' ...	७८।१	स्वविलास० ...	५३।३
सकृद्दृष्टं ...	५६।१	सितपीठ० ...	६९।६	स्यसखि० ...	५।१
सक्ति निर्भर ...	१५।११	सुकुमाराङ्गी ...	२२।२५	स्नाने ...	६।१५
सखि वद ...	४५।२५	सुहृत्तं ...	३।२१	स्यात्ता ...	३३।२३
सखीशतवृत्त ...	३९।९	मुधावर्षीव ...	९।३	स्त्रियोभि० ...	२।२५
सख्यं ...	२८।८	मुधाशुसारं ...	३५।४	स्मितप्रकटित... ..	५।२१
सततं ...	४३।५	सुन्दरबुच ...	३६।११	स्मितरुचि० ...	५६।११
सत्यं ...	४४।४	सुन्दरखुवती० ...	७७।१७	स्मितलङ्गमी ...	३८।१९
समुद्रग्रथिन० ...	३१।९	सुभग० ...	६।१	स्मितरमेरा० ...	५०।२२
समुद्रत्वो० ...	७४।२१	सुमुखि ततः ...	३।२३	स्मेराननेन० ...	४१।४
सम्पूर्ण० ...	५।९	सुसुरिा स्वीयं ...	६०।११	स्मृतनिज० ...	५४।५
स येनेयं ...	२१।५	सुरभिप्रसून ...	३।९	हरण ...	१३।१७
सरसिज ...	६७।८	सुवर्णमित ...	३६।७	हरिरति० ...	६७।२
सर्वतः ...	१२।७	सुपमा० ...	३७।१७	हरिरिद ...	५६।७
सर्वात्मभाव ...	१७।३	सुस्निग्ध ...	३२।११	हरि हरि ...	६०।१
सर्वाशेन ...	६७।२२	सूर्यानुदये ...	२।२१	हारादिदाने ...	४७।१३
सह विहरति ...	५५।१९	सोह ...	७३।२३	हा हा ...	६४।६
सहसा ...	९।२१	सौन्दर्य० ...	३६।१	हे सुभग ...	६०।१९
सहास० ...	५८।१६	स्मर० ...	४५।२१	हृते चित्ते ...	२४।११
स हि ...	६४।१४	स्वपीठ० ...	७५।१७	हृदयानु० ...	६६।१
साकूतं ...	७३।५	स्वप्राण ...	४७।३	हृदि ...	५२।१७
साधादनु० ...	५९।२२	स्वय ...	३६।२५	हृद्येव ...	४।१
साधनाद० ...	२६।२१	स्वयमेवाङ्ग ...	१४।१९		

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

श्रीमदाचार्यचरणंकमलेभ्यो नमः

शृङ्गाररसमण्डन.

रससर्वस्व (व्रतचर्या)

शिखरिणी—कुमारीञ्चोने जे मिलन धयुं राधावर तारुं;
रमा धञ्छे तोये कदि न भणतुं दुर्लभ धयुं.
रुडां जे णालाञ्चो स्मितदववडे लज्जित करे.
अधी रामाञ्चोने दलितवपुथी सांलण भरे ! १
अछे शुं तेञ्चोनु अतिसुखग सौभाग्य अलि ! छे;
वदाये ना वाणी पणु अटकती दिव्य रस जे.
सदा शोषे जेने त्रिभुवनतणी रम्यरमणी;
णन्या पोते प्रेमे वश भधुर ते माधवधणी. २-३

मूलाष्टाछंद—पूर्वभांजनकीनाथमुभ निरभतां शुलाहृदयहृदने पाभनारां;
लाञ्छलांडार व्रजभूमिपर प्रकटीयां जे प्रियाञ्चो सदा कृष्णुकेरां.
हरि रसिकवरतणी रतिरसविहारनी नष्टतां अशित जे पुण्य धरणी;
व्रजवनविषे कथो वास सधि ! अंतथी अंतर अमंद आनंद सरणी. २

गीति—ते भ्रमये अहिं गोकुलजनना लुवनयरणुरेणु प्रकट्या;
पोते सकलशुणुानी समानता नाथ जे वहन करता. ३
नंदकुंवरना भधुरा रूपसुधाना विहारमां सधणां;
भाहित धर्षणहु दुर्लभ सज्वा संगम कराय व्रत हसतां. ४
अंपक कुवलय जती कुरणक कुंद कुसुम संपत्तिवडे;
वसंतथी पणु सुंदर छेमन्तविषे कथो व्रतारंल. ५
शीत समारंल यतां प्रियनुं परिरंलणु अति अनुकूल;
शशि अतिसभे स्वरमणी रजनीने पणु न तजे आश्लिष्ट. ६
सरलनीलकमलानां विकासवाथी सधि ! शुलभृगनयनि !
सूयवतां जेञ्चोने नेत्रोत्सव धाय जेम व्रजवरथी. ७

* आलिंगन करेला.

- चंद्रकिरणधी रंगित भीलेलां सह भ्रंश* कभलवडे;
 अेह सुनयनीओनां नयनविपर रतिशुंभन रंग इश्ये. ८
 करमातां कभलेः ने प्रलातमां रविकिरणु सभां रातां;
 जल्लावतां रजनीमां उज्जगरे लाड नयनमां निद्रा. ९
 डेककुरुदनां शीतपवन कुडल कुमुद निनडां तेह शशि अनले;
 अति सभय विरहिनने अहि देतां तापस पद उत्तम ने. १०
 प्रकुडल कुंड कुलोअे हसतां सुंदर चंद्र निरखवाथी;
 प्रकट ऋतुमती नवती कुमुदवधूओ रभरे न शरमाती. ११
 प्रलातमां यमुनानां कथंके ज्युजल पलु शीतल अनियां;
 प्रभुसंगमनी आशा अंग संगने वणि उट सुखवतां. १२
 कंय पुवकडुं सीलादे शिषवे शुं अेमने सहज योअ्य;
 मानी कुमारियोने सुरतरंगपर मजवरने लोअ्य. १३
 कुसुमे अतिरतिजेदस्वेदवटे आंसुअे विरहिणीनां;
 दिने हरिविरह तापे रति सीलादे छ रूप अेम थयां. १४
 आर्या-यमुनागां स्नान करी मन वाणी कायथी भधाये ल्यां;
 अवर विमल वसनेने सल सरस देवीने पूज्यां. १५
 अनुष्टुप्-शृंगाररसरूपात्म प्रक्ष अैक्य जल्लावती;
 श्रुतिने ललुता शृंग-मुनियो वनमां सणि. १६
 गीति-शशि अस्त थरो सहजे तोये कुमुदो प्रकुडल ओ सजनी !
 पोडशसहसगोपीजनतां मुष शशि तावा उदय मानी. १७
 रवि उदय नथी तोये हंत अधर रुचिर दिव्य तेलेअे;
 अर्ध कभल विकसेलां अे शुल सूचक उटपट सभय थये. १८
 हुमज्जांज उदय धारो हुम कुलणांधव अधिक अेम हसतां;
 शेकरहित डेककुलो॥ अेकमेक निज समीप अनुसरतां. १९
 अलिसारिका जनेली शमाओनी मंड मंड गतिमां;
 सिज सिज नपूरना नादवडे पाप सर्व नीसरतां. २०
 अय्यां ल्यां थर्ध सभुष तेह दिशा पलु रागवती जनती;
 अति सुंदर वर त्यां अे कृषु सुरागी अह विस्मयता शी. २१

* भ्रंशरस. † यकवाक्यां जेथं रात्रिअे विभूटां पडवाथी रुदन करे
 छ. ‡ अति शफेद. § रीमांय प्रकटवां ते. ॥ यकवाक पक्षीनां जेगां.

- પૃથ્વી-વિચિત્ર રચિ મૂર્તિને સરસ તીર રેતી મય;
સ્વવેદવિધિથી કર્યું શુભ પ્રકાર આવાહન,
પવિત્ર બહુ પાદ આચમન અર્થે દીધા પછી;
સડાં વસનથી ઘણાં સખિ ! લક્ષ્મણ કાલ્યાયની. ૨૨
- અનુષ્ટુપ-પછી કુંકુમ પાટીર ગંધે લેપી પ્રિયાજને;
કયાં સુવર્ણનાં સર્વ શૃંગારે રમ્ય તેમને. ૨૩
- ગીતિ-વિધવિધ કુસુમો અર્પી સુગંધ પુષ્પરચિત માલાઓને;
પૂજ્યાં કુમારિયોએ શુદ્ધ ભાવભર સહ પરવાળાંએ. ૨૪
પીળા રાતા અક્ષત અગલ જલ અને વિવિધ ધૂપ દીપે;
નિજવર મેળવનારાં દેવી સુપ્રસન્ન એમ ભાવ ધરે. ૨૫
વિવિધ માલપૂડને ઘૃતસહ અર્જૂન આગ્ર શીક્ષણ શાં;
કદલીફલ દાડિમ વળિ દ્રાક્ષ શેરડી અમૃત સુદ્ધ મીઠાં. ૨૬
ઉત્તમ સાહિત્યવડે ઉપહાર ધરી પછી જલ ધરીને;
તાંબૂલ સમપેણુ કરી ભક્તિવડે તેમને નમ્યા સર્વે. ૨૭
- બૂલણાં-નિગમપર સુમતિ ધરનાર સુનિવર તણા સરલ ઉરભાવથી પ્રકટિયોરે;
જે પ્રથમ પણુ ઉદ્ય વિધિવિપે ના યયો તેહુ એ મંત્રને હર્ષભેરે;
દેવિ કાલ્યાયની ! અધિક વિરમય જનક રતિરસતણા અતિ અધીશ્વરીહિ;
લગવતિ ! સુયોગિની ! એમ જપતાં ઘણાં દીપતાં ગોપીજન મોનધારે. ૨૮
- અનુષ્ટુપ-કર્યું સુકૃત જે દેવિ ! પતિ શ્રીપતિ એ હજ્જે;
કરે છે ઈષ્ટ સઘણું ખરે સાંગ પ્રણામ તો. ૨૯
- ગીતિ-પછી સ્વતઃ સુમુખિ ! સખિ ! પ્રિય પ્રકટ અંટ થતાં સ્વઅંતરમાં;
અહુ શું ભાવસહિત એ બની ગયાં બાણુતી ન હું તેમાં. ૩૦
ગોપીપતિથી સહજે પતિત્વ યાગી હૃદયવાદ કરતાં;
ત્રિભુવન તૃણુ સમ બાણી તુચ્છ મુક્તિ પણ મન પર એ ગણુતાં. ૩૧
મંગલમય સમય કંઈક અહિં તે જે પર પ્રિયસંગમ બનતાં;
શાય મનોરથ પૂરણુ એમ પ્રતિક્ષણુ સખિજન મન કરતાં. ૩૨
સુમુખિ ! ભદ્રકાલીને કરતાં અર્ચન મૃદુ ઉર હૃરભાય;
પ્રણુપ્રેમ અમૃતરસસિંધુતરંગવડે અતિ સિંચાય. ૩૩
તેવે મોરમુકુટધર ચંદનચરિત સુંદર સર્વાંગ;
સુરેન્દ્રમજની ગતિને લક્ષવતા એકલાજ એકાન્ત. ૩૪

- पुष्ट नितंभ सुहागी अभूत्वा निर्भल पीत वसन धरता;
सिञ्ज सिञ्ज नपुर पद ललित गमनथी मन व्यंजल हुरता. ३५
- घेरां नयनकमल कुं सहुज मलकता मधुर मुग्धे लसता;
कुंडभाणधर सुंदर वर ब्रजवर आवशे शुं मारग आ. ३६
- सहुज उर्ध्व दृग करतां सत्वर तपितदृष्टि सुगने ज्येभ;
मणशे उत्सुकमनथी शीघ्र समथ जलद यावरी ज्येभ. ३७
- हरिणी-भरकतमखि स्तंभो जेवा इय लुजथी मने;
सुधृत करियां भाटे लेटे विशाल उरे अने;
अति समय हुं लेटुं गाहुं धनस्तान मध्यमां;
प्रियतम अही, स्वांयुक्ता स्वहस्तलताथी आ. ३८
- गीति-सुंभन करे उथेथी कथअही अभृतमथ वचन वदथे;
यलित सरस नासापुट भौक्तिकेलूषण रंग सुहंत लसे. ३९
- छंदःश्या-^{*}निरांशये रमणीय लासवे मन्ये पशे अधराभूतो हुवे;
रसाणलावे सुविदासी ज्ये प्रभु शीतकारकारी अधरो पिजे मम. ४०
- गीति-सुंभन लेपननुं पण अंतराय न सहन कराय पियुजे;
भौक्तिकेभाणा पाछण करवाथी सहुज वपु मनोहर ज्ये.
अमल कमलभावाधर अबकमिश्र महतिवक नील अलके;
परम उदार पधारी आलिगन विजनस्थलमां करशे. ४१
- निज सपि सहु ज्येभ मणी हुं पुंदावन निकुंजमां जधने;
लाज्यउदय नंदकुंवर मणतां सुपशाली हुं जनीश अने. ४३
- यमुनातटपर मूहु ज्यां वहे पवन तहि जधश ज्येकान्ते;
विराजतां ब्रजवरसहु यिरसमय रभुं उरुअंधविलासे. ४४
- दरेक आभ करंतां विधविध तेमज मनोरथे नित्य;
पूजनीय अनियां ते प्रभुपर सहुज उपजतां मूहुभाव. ४५
- ब्रजदेवी गोपीजन उरमां स्फुरतां ब्रजेशनंदन ज्ये;
पति थाने ज्येभ कही पूजन सहु त्यां करे निरंतर ते. ४६
- वसंततिलक-संपूर्ण रात रतिलावथी त्रिप्रबंधे;
यात्री अलि! जलविहार शुं पाभवाने.
उडी सन्ध्यां वसन सुंदर अंगमां ने;
यास्यां प्रलात यमुनापर ते मणीने. ४७

* स्वाभाविक रक्तताथी.

ઈંદ્રવજ્ર-માર્ગે જતાં મંડલમધ્યમાં એ છે નાથ સાથે ઉર માનતાં તે;
અન્યોન્ય બાહુ પકડી ન ખેલીતાં ગાતાં રસાળાં પ્રભુભાવવાળાં. ૪૮

રાગ ધિલાસ.

ચંદ્રમધુરમુખ ! માનદ ! સુમદનમાનદ !
ગોપીનયનચકોર ! પાનદ ! રાધાલોચન કમલ હૃદયકર !
સુખદ ! વરદ ! અંજનરેન પ્રકટ તારામય અમીઝરણુ ! ચંદ્રં

રાગ ગુર્જરી.

વ્રજનંદકારી વ્રજનંદકારી ગોપપતિભાગ્યભૂમિધારી;
રસિકવર ગોપીજન પાનરસ નિજમુખ સુજનનયન કરત જયકારી-ધ્રુવપદં
મધુ મલકતાં ગલિત વિમલ સુરભથી લપટ મધુપ કુલ મુખકમલહારી
અમૃત બહુ ગર્વહર અધર પીયૂષ પા મદનનાલ શમનકારી-વ્રજં
સ્મિત થતાં પ્રકટ શુભદંત રુચિ ચંદ્રમુખ ચંદ્રિકા સર્વ સંતાપ હારી;
દુર્લભ લલિત કુચ કનક કલશપર કર વિલાસ મરકત મણિધારી.-વ્રજં
સુભગ સુમુખીગલે બાહુધારક શું મત્ત ગજરાજ મનહારી;
કર ચિર વિહાર વિરહાનલ શમવ પુષ્કર ચલન †સીકરથી ભારી.-વ્રજં
ચંચલ કટાક્ષશરથી તુજ નયનકમલ કુલિન લલના ધીર હારી;
મુજ વદન સરસ સરપર કર વિલાસ છત કામ નિત અલસ ગતિ ધારી.-વ્રજં
નંદધર ક્યાર પર સ્ત્રીરાગ સીંચતાં ઉછરેલ સુરવૃક્ષ ભારી;
વ્રજકુમારી સ્વકર કનકમય વેલનું આશ્રય બનો સદા રક્ષ કારી.-વ્રજં
હે વ્રજપ્રલાયગુણુ ! રસિક ગુણુ છૂપતાં અતિ લલિત આલાપ કારી;
તેમ ભેતાં થતાં મદનના ભાવભર યુવતિપર સહુ પ્રકટ કારી.-વ્રજં
રુચિર કૌમાર ચંચલપણે શરમથી ગોપી ઉર ગૃહ ગુપ્ત પધારી;
નિજ નખરશરવડે મદન પ્રકટાવતા જ્ય જ્ય હૃદયભાવ હારી.-વ્રજં
ગોપવનિતા વીજ પ્રકટતાં વેણુ મધુ ગરજનાર તું નિત્ય ભારી;
વચન કરુણામય દૃષ્ટિવૃષ્ટિવડે નવલ ઘન શું હાસ્ય કારી.-વ્રજં
ગીતિ-આમ નિરંતર પિયુને ગાતાં વિધવિધ પ્રિયપર સુદિત બની;
તે સહભાગી સર્વે નહાવા યમુનાતટપર જતાં મળી. ૪૯
નહાતાં નિજ અંગ ઉપર કાલિન્દીનાં અમલ જલ પટ્યાંથી;
પ્રેમાદ્રે નંદસુતનાં અંગ સમાં રમ્ય છે સરોભાક્ષિ ! ૫૦

† દાથીની સુંદ અને કમલ. † જલના ઊંટાઓથી.

- कुचचंदनधी रगित यमुनाजल यवन अगमा धाय,
 हुरिकरकमले लुचित शोभा पद्माक्षि! जहि अति नत्पाय ५१
- उप-नति-सरस्वती त्या कुच कुकुमोअये गगा णन्या तेम निजप्रलाअये,
 सवार्थ हेनार अवीष्टकार धया त्रिवेणी यमुना प्रकार ५२
- गीति-यमुनाजल ते रससर पीता अतिशय लाव प्रकट करता,
 प्रियसभि! ताक्षलु रमिया नहकुवरपर अति दीपन करता ५३
- शिभरिणी-कही प्रेमद्विरा प्रणयपुरमा पूर्वमम अये,
 नहीमा गाताता प्रियसभि! जहि दुर्धर ते
 पियु साथे जाले सभि! विह्वरवाने वसनने,
 तटे केंडी जेये कमलमय अये स्थीर जलमा ५४
- गीति-ते कुचकुकुभवपुनी प्रलावटे प्रसरती भितश्रीधी,
 अनुपम रूप धयु त्या यमुनाजली रसमयता जेथी ५५
- करकमलवडे ते जल छाटता हुरणधी परस्पर जे,
 विरल विरल जिंदुवडे कमलमुजा गहु विराजताता ते ५६
- यमुनाजल प्रतिजिजे नीवअग नलपर कुचकनकगिरि,
 तेपर जिन्दु तारागणु जाले अहु परिभ्रमणु करता ५७
- अनुष्टुप्-श्रीकृष्णु सगमे धाशे धमना स्वेदजिन्दुओ,
 सूखवे जिन्दुओ आभ लावी आगणतु सभि! ५८
- गीति-कुमारियोना काया रूप गगनमा प्रकट जिन्दु तारा,
 सजनी! कथक समयमा कृष्णुचंद्रने उदय सूखवनारा ५९
- अनुष्टुप्-सुभयद्रस्मितसुधापाने कुचयकोरने,
 लागेवा जिन्दुओ अगे शोभता हरिणाक्षिने ६०
- गीति-गहु विहारवश जनता प्रियतम पर अेकतान जनतामा,
 मत पूरलु करवाने मह मह मजराय पधार्थी त्या ६१
- मलक मुजे नयनकमव पर गणता मधुर कान्तिना मधुअे,
 अपागरससागरमा सगम करता सकव कामनाने ६२
- यमुनापवने उडता यथव अवके सहु जनमन हस्ता,
 गोपीमुण्डकमवलया पीवा मधुरस मधुकर शुं भमता ६३
- पीतागर धर तलित सरस कुहमाविका धारी,
 भणुभणु १ जलु गतिअे ग करी ६४

મંદ મંદ પદ મૂઠી નિયમ લંગ ત્રત ધને એમ મતિને;
મર્દન કરતાં સહજ સ્વાભાવિક જેમનાં વિહરવાં છે. ૬૫
વિધવિધ વચન નિરીક્ષણ લીલામાં નિજ અનુકૂલ અતિ રસને;
અનુભવવા તેઓને પોતે પણ તે સમય મિત્ર સહ છે. ૬૬
અતિ સંતુષ્ટ ધની અલિ! દર્શિ સર્વસ્વ ગોપિકાભાવ;
દર્શાવાને નિજના સરલ હૃદય કેટલા સુહૃદ સાધ. ૬૭

અનુક્રુપ-પ્રાચ્છન્નીય પુરુષત્વધર્મો મિત્રત્વ ધારતા;
એ મિત્રો સહ સંગઘ સૂચવી તે પધારતા. ૬૮

શાહૂલવિકીડિત-ગાન સાર્ણી મુનિ ઘણા પ્રિય કરી જે ભૂંગીઓને અહિં;
સ્થાપે સંગ હવે રૂડા સ્વમુખને પોષેજ ઘેટી થઈ;
તેથી હું કરું લક્ષ સૌ ભુવનમાં જેમાં ઘણી છે કૃપા;
તેમાં ગોપીપણું ઘણું ખરું કરે ઠહાલા જરા કાલમાં. ૬૯

અનુક્રુપ-પછી સત્વર એઓનાં વસ્ત્રોને હરિએ હર્યાં;
પ્રિયાઓનો પ્રભુજીને અન્તરાય સહાય ના. ૭૦

શિખરિણી-તડા કાલિંદીએ સ્વલ્લસથી થયું અંતર રૂઠું;
હુમોને કેલિનું સખિ! તરત ત્યાં દૂર ન કર્યું;
ગાહું તેથી તેને અનુકૂલ સદા વલ્લભવર;
પ્રભુ શ્રી છે તો એ પ્રિયતમ પ્રિયામાં જ સહજ. ૭૧

ગીતિ-સ્ફુટિત લાલપહાવના યુગલવિષે સ્થિર સુંદર નવ કુસુમે;
પ્રકટ અમલ પરિમલથી મહમય મધુકરવડે મનોહર જે. ૭૨

રસમય સૃષ્ટિ સરજતાં પુલક પ્રદાંડ અતિ કુસુમ વપુને;
આદિપુરુષ સમ અલિકુલરૂપ શ્રુતિગણ્યુણ્યુગણ્યુ અતિ ગાયે. ૭૩

કર્ણ સુધી ઝેંચ્યાથી ધનિયાં મંડલ કુસુમ ધનુષ ળ્યાં શું;
સાંધે સ્થિત કેસરશર સમુદય ધરણ અનુપમ મહનવર શું. ૭૪

કેસરઅંગુલિધર કુલભુજથી ગોપીમનોરથને દેવા;
રહેલ શું સુરતરુવર ચઠયા કદંબ ઉપર માધવવર ત્યાં. ૭૫

અનુક્રુપ-પુષ્પવાન્ ચિત્રવસ્ત્રોએ ફલાળ્યો નંદના સુતે;
સૌન્દર્યે તો મધુસ્વાવી વૃક્ષ ચોપાસ થાય તે. ૭૬

પુષ્પોનાં કેસરની અભિયોએ શું અમૃત વરસનારું;
પ્રકટ થયું જાણે વ્રજબાલાઓ પ્રિય સમીપ ધરવા શું. ૭૭

- કુચચંદનથી રંગિત યમુનાજલ ચલન અંગમાં થાય;
હરિકરકમલે લુંછિત શોભા પદ્માક્ષિ ! જહ્નિ અતિ જલ્પાય. ૫૧
- ઉપગતિ—સરસ્વતી ત્યાં કુચ કુંકુમોચ્છે ગંગા બન્યાં તેમ નિજપ્રભાચ્છે;
સર્વાર્થ દેનાર અભીષ્ટકાર થયા ત્રિવેણી યમુના પ્રકાર. ૫૨
- ગીતિ—યમુનાજલ તે રસભર પીતાં અતિશય ભાવ પ્રકટ કરતાં;
પ્રિયસખિ ! તત્ક્ષણ રસિયા નંદકુંવરપર અતિ દીપન કરતાં. ૫૩
- શિખરિણી—કહી પ્રેમકિરા પ્રણયપુરમાં પૂર્વસમ ઝે;
નદીમાં ગાતાંતાં પ્રિયસખિ ! જઈ હૃદયભર તે.
પિયું સાથે જાણે સખિ ! વિહરવાને વસનને;
તટે ફેંકી જેલે કમલમય એ સ્થીર જલમાં. ૫૪
- ગીતિ—તે કુચકુંકુમવપુની પ્રભાવટે પ્રસરતી સ્મિતશ્રીથી;
અનુપમ રૂપ થયું ત્યાં યમુનાજની રસમયતા જેથી. ૫૫
- કરકમલવટે તે જલ છાટંતાં હરખથી પરસ્પર જે;
વિરલ વિરલ જિહ્વવટે કમલમુખાં બહુ વિરાજતાતાં તે. ૫૬
- યમુનાજલ પ્રતિબિંબે નીલઅંગ નભપર કુચકનકગિરિ;
તેપર જિન્દુ તારાગણુ જાણે અહુ પરિભ્રમણુ કરતાં. ૫૭
- અનુષ્ટુપ્—શ્રીકૃષ્ણ સંગમે યાશે શ્રમનાં સ્વેદજિન્દુઓ;
સૂચવે જિન્દુઓ આમ ભાવી આગણતું સખિ ! ૫૮
- ગીતિ—કુમારિયોના કાયા રૂપ ગગનમાં પ્રકટ જિહ્વ તારા;
સન્ની ! કંઈક સમયમાં કૃષ્ણચંદ્રને ઉદય સૂચવનારા. ૫૯
- અનુષ્ટુપ્—મુખચંદ્રસ્મિતસુધાપાને કુચચકોરને;
લાગેલાં જિન્દુઓ અંગે શોભતાં હરિણાક્ષિને. ૬૦
- ગીતિ—બહુ વિહારવશ બનતાં પ્રિયતમ પર એકતાન બનતાંમાં;
મત પૂરણુ કરવાને મંદ મંદ વ્રજરાય પધાર્યાં ત્યાં. ૬૧
- મલક મુખે નયનકમલ પર ગણતાં મધુર કાન્તિના મધુચ્છે;
અપાંગરસસાગરમાં સંગમ કરતાં સકલ કામનાને. ૬૨
- યમુનાપવને ઉડતાં ચંચલ અલકે સહુ જનમન હરતા;
ગોપીમુખકમલતણા પીવા મધુરસ મધુકર શું ભમતા. ૬૩
- પીતાંબર ધર કુંકુમ લલિત સરસ કુંદમાલિકા ધારી;
ખણખણ રશના નૂપુર જણુ જણુ ગતિએ ચપલતારા કરી. ૬૪

મંદ મંદ પદ મૂકી નિયમ લંગ ત્રત ણને એમ મતિને;
 મદન કરતાં સહજ સ્વાભાવિક જેમનાં વિહરવાં છે. ૬૫
 વિધવિધ વચન નિરીક્ષણ લીલામાં નિજ અનુકૂલ અતિ રસને;
 અનુભવવા તેઓને પોતે પણુ તે સમય મિત્ર સહુ છે. ૬૬
 અતિ સંતુષ્ટ યાની અલિ! દ્વંદ્વિ સર્વસ્વ ગોપિકાભાવ;
 દર્શાવાને નિજના સરલ હૃદય કેટલા સુહૃદ સાથ. ૬૭

અનુક્રુપ-આગ્નનીય પુરુષત્વધર્મો મિત્રત્વ ધારતા;
 એ મિત્રો સહુ સંબંધ સૂચવી તે પધારતા. ૬૮

શાદૂલવિકીડિત-ગાન શાની મુને ઘણા પ્રિય કરી જે ભૂંગીઓને અહિં;
 સ્થાપે સંગ હવે રૂઢા સ્વમુખને પોષેજ ઘેલી થઈ;
 તેથી હું કર લક્ષ સૌ ભુવનમાં જેમાં ઘણી છે કૃપા;
 તેમાં ગોપીપણું ઘણું ખરુ કરે બહાલા જરા કાલમાં. ૬૯

અનુક્રુપ-પછી સત્વર એઓનાં વસોને હરિએ હર્યાં;
 પ્રિયાઓનો પ્રભુજીને અન્તરાય સહાય ના. ૭૦

શિખરિણી-તદા કાલિદીએ સ્વન્લથી ધયું અંતર રૂંડું;
 હમેને કેલિનું સખિ! તરત ત્યાં હર ન કર્યું;
 ગણું તેથી તેને અનુકૂલ સદા વહાભવર;
 પ્રભુ શ્રી છે તે એ પ્રિયતમ પ્રિયામાં જ સહજ. ૭૧

ગીતિ-સ્ફુટિત લાલપહ્લવના યુગલવિષે સ્થિર સુંદર નવ કુસુમે;
 પ્રકટ અમલ પરિમલથી મદમય મધુકરવડે મનોહર જે. ૭૨

રસમય સૃષ્ટિ સરજતાં પુલક પ્રદ્યાંડ અતિ કુસુમ વપુજે;
 આદિપુરુષ સમ અલિકુલરૂપ શ્રુતિગણુ શુભગણુ અતિ ગાયે. ૭૩

કર્ણુ સુધી ઝેંચ્યાથી ખનિયાં મંડલ કુસુમ ધનુષ ન્યાં શું;
 સાંધે સ્થિત કેસરશર સમુદય ધરણુ અનુપમ મદનવર શું. ૭૪

કેસરઅંશુલિધર કુલભુજથી ગોપીમનોરથને દેવા;
 રહેલ શું સુરતરુવર ચઠયા કદંબ ઉપર માધવવર ત્યાં. ૭૫

અનુક્રુપ-પુષ્પવાન ચિત્રવસોએ કલાઓ નંદના સુતે;
 સૌન્દર્યે તે મધુસ્ત્રાવી વૃક્ષ ચોખાસ યાય તે. ૭૬

પુષ્પોનાં કેસરની અણિયોએ શું અમૃત વરસનારું;
 પ્રકટ થયું જાણે મજબાલાઓ પ્રિય સમીપ ધરવા શું. ૭૭

- ચઢતાં પ્રિય સંગતથી કંપિત સમ શૌંતલ કહ્યે ધ્રમિત ઘતું;
રેમાંચિત થઈ જાણે નવ મૃદુ કેસર થકી અધિકે લસતું. ૭૮
- અનુદુપ્-તેમનાં સૌહૃદે આલિ ! ખાલકો તો કૃતાર્થ છે;
નિજ મિત્રત્વફલને માને તદ્દલાવ આશને. ૭૯
- ગીતિ-સખિ ! અતિ ચકિત બનેલા મુગ્ધલાવથી સ્નિગ્ધ સજ્જલ નયને;
પ્રિયવદન નિરખનારા પ્રેમ ઉદ્દાપમહિ નિમગ્ન બનિયા તે. ૮૦
- તે રસને અનુભવતા નિરખે પરસ્પર કૃતાર્થ થવાથી;
ઉમંગ ઉર ઉભરાતાં મુખે મલકતા અધિક થતા સજ્જની ! ૮૧
- નિજ ચરિત્ર તેઓને જાણાવતા કૌતુકે સમ ગોપીને;
ઝટપટ તેહ સમજતાં ખાલકસહ અતિ હસતાં આનંદે. ૮૨
- શિરપર મોહન ઉરપર ચંદન ધવલવસન નિતંબપર છે;
ગોપીજનપર હાસપ્રભા પડી તેમની ઘણી દીપે. ૮૩
- અનુદુપ્-કોટિજ્યોત્સ્ના પ્રસરતી એ વિલક્ષણ કાંતિએ;
મુગ્ધાક્ષીઓ ચકિત શું ભાળતાં ઝટ કૃષ્ણને. ૮૪
- ગીતિ-પ્રિય દર્શન આરતથી લગ્નનાં શ્યામલ ચંચલ નયનાં;
હરાયલાં અંજરને લાગી અન્યોન્ય હરખથી ઘેલાં. ૮૫
- સહસા ત્યાગે કોપિત કીડાવેશોવડે અરુણ નયનાં;
સ્મિતવદનાં પ્રત્યે પ્રભુ હાસ્યમય વચન ઉદારચરિત વદા. ૮૬
- તે કે અતિશય ભાવે ન દેહનું ભાન શીત વણિ ક્યાંય;
એઓને પણ સજ્જની ! સહન કરે પ્રભુ એ અતિ આશ્ચર્ય. ૮૭
- શારૂં-આવી અત્ર વિચિત્ર વસ્ત્ર અબક્ષા ! જે પોત પોતાતણાં;
જાણી તે મતનું રૂડું ફલ શ્રદ્ધા પ્રેમે હું આપુંજ આ.
હું કોઈ દિન ના અસત્ય વદતો છે સાક્ષિઓ ખાલકો;
રૂડાં વસ્ત્ર દઈ ન સંશય કર્યો એમાં તમો માનશો. ૮૮
- ગીતિ-અભિસારિણી વસ્ત્ર સમાં આ જલ અંગ ઉપરથી ફર રહો;
જલભર થયેલ મૂંગાં નૃપુરનાદે સફલ કરો અવણો. ૮૯
- લેતાં વસન, પ્રસરતા કરપર વર કંકણ રણુરણુતાં જે;
ઝટ સકલ દિશાના સહુ અશુભ હણો પણ રસમય નાદો એ. ૯૦
- અહુ મતથી કૃશતા શી થઈ સહુજ એમ સખ્યવાત્સલ્યે;
યમુના તરંગભુજથી તમ અંગોને પુનઃ પુનઃ સેવે. ૯૧

नतथी कृश तम वपुने तरगलुजथी नही सुधाकण्ठने,
 अनुरागे श्रीयमुना सिंघे गढु विध पोषणु करवाने ८२
 प्रेरे तटपर रथवा रागम, प्रिय वसन अग सजवाने,
 विलासथी अति घेरा दृगवाणा आपने तरग लुने ८३
 अहिर्निर्मलजलमा पदकमलविराजितसणिओ । गढु काल,
 ते रथल कमलश्रीने धारै धरणी तणुा हरे ताप ८४

हुरिणी-गढु समथथी ने लीतिंघे तमे यमुनालमा,
 अरणु कमलो रक्ष्या ते तो अधी गढि रात आ,
 कमलकुल अे भीणु रीते न नीरविषे रहे,
 मुजदग भनी लुगी पीओे रुडा मधुने अडे ८५

गीति-विकारा नयनकमलमा कुकुमरग मनोरम नभकिरणो,
 सूर्यसम उदयगिरिने प्राप्त करो तम तपर अट अरणो ८६
 आप तणा उरसरपर कुयकेनककेलशविषे महन पोते,
 लाव रसोअे पूरणु करे रसे हीन गृहाणु करवा ते ८७
 स्वालाविक रहियाणा तमे वसन विणु पणु रमणीयधणा,
 शोला धरता सणिओ । अमु हमारो विकारमय जनता ८८

शिभरिणी-धुपावी ने शोला सुरयुवतिथी स्तुत्य अहिंआ,
 अपूर्वा ते तो के वसन धरता द्विव्य सहला,
 मणे ते तो मारा नयनभ्रमणेने सणिजनो ।
 तमे ओके ओके सरव भणि वा अणर अडे ८९

गीति-अणररूप तमारी कटिपर रजनकर वसता वसने,
 अणर नाम धरे छे अनगवर वीरना सररा उवयो १००
 तमने सत्य अने प्रिय कहुं छु अहिं नहि हम उपहासज आ,
 मत नियमे कृश अनिया कुमाजिकाओे तमे विमल मनना १०१
 आम सुली निजवरनी वाणी रमणीय हास्थनी तो आ,
 सणध यता आवो गोपीजन सह अवलुनीय धया १०२
 वयनचंद्रिका प्रलुनी जेणवता प्रेमसिंधुमा द्रुष्या,
 ते यमुनाने पणु श्रीनहकुवर वर विहारने लूया १०३

अनुदुप-कोर्ध लाववडे द्विव्य तेओे नहकुमारथी,
 सणध अतरे पाभ्या प्रत्यक्ष निजसाध्यथी १०४

સમાપ્તરતિના જેવાં વિલક્ષણ સુખી ધયાં;
પિયુને જોઈ લક્ષ્મણાં એ પદાક્ષિ! સુમધ્યમા.

૧૦૫

ગીતિ—મ'ને અન્યને કે આ ધવા વિદિત આમ એક મેક જીવે;
અતિ સંવાદ કરીને ખાલાઓ હાસ્ય પામતાં સર્વે.
કૈતુકસમ માનીને તે ભાવે સ્વાભાવિક હસ્યું જે;
તેઓનાં સખિ! માનું મગ્ધવર પૂજન તણાં કુસુમ તેને.
અધિક અલૌકિકભાવે એ પ્રિયસખિ! પણ બહાર નાનીકલ્યાં;
યોગ્ય એહ કે તેઓ યમુનામાં નહિ પણ રસમાં ભળિયાં.

૧૦૬

૧૦૭

૧૦૮

શિખરિણી—તદા કાલિન્દીએ સ્વજલથી ધયું અંતરરહું;
હમેને કેલિતું સખિ! તરત ત્યાં દૂર ન કહું.
ગતું તેથી તેને અનુકૂલ સદા વહ્નભવર;
પ્રભુથી છે તો, એ પ્રિયતમપ્રિયામાં જ સહજ.

૧૦૯

ગીતિ—આમ તેમનો અંતરભાવ ફરી નિરખી શુભ યોધ ધવા;
નંદકુમાર વદ્યા સખિ! મંદ હાસ્યથી અધિક મોહ કરતા.
મુજ પાસે તમ વસનો પ્રથમે વિપરીત ભાવને વદતાં;
તે નહિ સુક્રત પછીથી ધનાર તેથી અહો પ્રિયાઓ! આ.
જોકે આપવિષે તે ઉચિત નિરંતર રસ અધિક ધવાથી;
રસમર્ધાદા જેમ ન માટે તમ ચીર ત્યો અહિં આવી.

૧૧૦

૧૧૧

૧૧૨

સ્વાગતા—સર્વતાઃ પ્રસરતી મુજદષ્ટે આવનારપર વાયુ ન ફરે,
સ્પર્શ ધાય ન ખરે તમ અંગે ખાલની ઝટ તજે ઉર શંકા.

૧૧૩

ગીતિ—પરમદયાલ પવન તો શીત વિચારી પરાગમય નવલાં,
વસનો ધરાવવાને તમને, જલ ઉપર સંચરે હાં આ.
અનુમતિ હોય તમારી આવી અહિં મુગ્ધ લોચનાઓ! જો,
તમ અંગ ઉપર આ નિજ અંગવટે આવરણ કરુ હું તો.
પ્રભુચરસસિધુમાં મન મમ વિનોદવચન નવ વમળે શું,
ઉછળ્યું બહુવિધ ભાવિક રેતી સહ પૂર જેમ ગંગાનું.
હાસ્યરસોદ્ગિસમુદ્રે મળ્યું પ્રેમસાગરતત્તું જે પૂર,
ધયું બહાર અહિં તે મન પણ પ્રિયજન સંગમ આતુર

૧૧૪

૧૧૫

૧૧૬

૧૧૭

પૃથ્વી—નિહાળી પિયુના રુદા વદનને સખી! મર્વ તે,
હૃદી શરમ ભાવથી વિનતાદષ્ટિએ અંગ એ.

ગળાં મુધિ કલિંહનજલવિપે રહેલાં મુખે;
ઘણાં અરુણ વસ્ત્રમાં નિજ તણાં રહ્યાં શું દિસે.

૧૧૮

ગીતિ-પ્રિયતમ નખપદ રવિને ઉદય થવા ઝટ અતિ શીતલ જલમાં;
મગ્ન થઈ તપ કરતાં ચક્રવાક સમ ક્રુચમંડલ લસતાં.

૧૧૯

મંદ્રાકાંતા-હુઃખી ક્યારે કિવસ ઉગશે એમં ઉત્સાહ ધારી;
નેતાં તેવું મુખ શશિ ઉગે આમ આ રાત ધારી.
ખેલીતાં તેનાં કિરણ પડવે સૂર્યજાતીરમાંહિ;
હૂખ્યાં કોકોસમ નવકુચો દીપતાં કંપતાં એ.

૧૨૦

ગીતિ-શું વર્ણન યમુનામાં નીર ઉપર વિલસતાં સહુ મુખોને;
માનું હું પ્રિયવરદા સખિ ! ઉદય થયેલ ચંદ્રમાઓને.

૧૨૧

ઈંદ્રવંશા-શું ઇન્દુઓ આ પણુ એ ઘણા નથી ખીલેલ પગો રવિ હાલતો નહિ;
સંદેહવાળાં વદનોજ તેમનાં ત્યાં આમ તે બાળક વૃંદમાં બન્યાં.

૧૨૨

હુરિગીત-તેવે સ્વરસમાં સુદિત વીંટાયેલ ગોપોથી બની;
જેનું મધુર મુખકમલ મલકે જે વિલાસશ્રીતણી.
સંપત્તિએ કોટિક મહનને જીતતા પ્રિય સાથ એ;
બોલ્યાં ક્ષણે સ-મુખચપલ અતિ સ્નિગ્ધનેતાં દૃષ્ટિએ.

૧૨૩

ગીતિ-પરમ ઉદાર ઉચિત આ બોલાવી વસનદાન જે કરવું;
જો તેજ સમયપર તો અંગ સંગ નિજ સફલ થયે બનતું.

૧૨૪

પ્રિય ! તમથડેલ વસ્તુ કોઈ સમય નહિ ફરી અલગ બનતી;
તો અહિ હુમ વસનોને દેશો કે નહિ ન તે સમજ પડતી.

૧૨૫

જો ન હર્યું એમ કહી આપો નહિ, સ્પર્શવા ન કો બીજા;
સમર્થ હમ વસ્તુને, હર્યું બધું આપ એકલાએ જ.

૧૨૬

હુરણુ કર્યું છે જેવું તેવું દેવું ઉચિત મહોદાર !
નાથ ! અન્યથા અતિશય અવિનય પણુ થાય તે ન સુવિચાર.

૧૨૭

હુરિણી-નહિ કુલવપૂ બીજા પાસે કદાપિ ન ક્યાંય તો
કંઈ સરસ કો સાધ્વી સ્વાંગ પ્રકાશ કરે પ્રભે !

અતિ મધુર જે સ્નેહી પ્રાણેશનાં નયનોવિપે;
ક્ષણુ પણુ નહિ સામું નેતાં વિલોચન તેમનાં.

૧૨૮

અનુદુપ-કદાપિ તરુણી કોઈ મત્ત ઘે અંગ દાખવે;
કરે કુમારીઓ કેમ બાણુતાં હાલ તેમ તે.

૧૨૯

- આનંદી નંદરાજના કુમાર પ્રાણવલ્લભ !
બાણીએ તમને આપો હુમારાં ચીર સુંદર ! ૧૩૦
- શિખરિણી-ત્રણે સર્વસ્થાને સહુ બુધજને શ્લાઘિત ઘણા;
શુભાના સિંધો હો! તમ ચરિતને આમ મુણતાં.
હુમોને કે ક્યારે દુતિકટુ કહે એમ ભય છે;
સ્વલગ્નથી હૈયું મુભગ! અદકું ખેદિત બને. ૧૩૧
- અનુકુપ-તો હો આતુર્ય લંકાર! આપો સત્વર અંગરો;
ઉંજે આ નહિ તો સૂર્ય શ્યામ પદ તપાવતો. ૧૩૨
- વસન્તતિલક-ના ચોખ્ય આમ ઘનું આ અતિ સારૂં ચિત્તે;
*સાબલ્યથી પ્રિયતમા તમ લાનુકંચ્યા;
હસ્તો પ્રસારી તમ પાસ પધારી ધીરે,
વસો કડાં કમલલોચન! યાચતાં એ. ૧૩૩
- ગીતિ-તમ અંગ સંગ બનતાં પીત વસન ઘન ઉપર જેમ વીજ;
અતિ શોભે પ્રિયતમ! તે ચિસ્થાયિની ઘણી પણ નહીંજ. ૧૩૪
- ત્યાં આવતાં દિધાથી ને અહિંઆં આપતાં નહિ વિશેષ;
જો હોય કોઈ હમણાં અહિં તો અતિ અનુચિત સુંદર વેષ. ૧૩૫
- અપરશ્રીચિહ્નાંકિત પ્રાણુનાથને જુવે નહિ પ્રમદા;
ઇતર પુરુષસહિત તમે હુમો નિકટ કેમ આવીએ અંગ! ૧૩૬
- સ્વયમેવ વિચાર કરો હુમને સર્વત્ર નિત્ય સહુ રીતે;
તમેજ નાથ સુરક્ષક શું અધિક અવર તમને વિનવીએ. ૧૩૭
- અતિ શીતલ આ વાસુ અમ મનને ઝપટ કંપવે વાય;
ઋતુ પણ બહુ શીતલ આ તેમાં આ સમય શીત અતિ ધાય. ૧૩૮
- અધિક કંપતા જલમાં તેથી મુભગ! વસન અમ આપોને;
તમમાં અપાર કરુણા રહી ખરે શીતમાં ફરો અહિં જે. ૧૩૯
- તમે હુમારા વસનો ધરી રહ્યા પણ અહિં શીતલ તટમાં;
રહેલ આ બાલક તે કોમલતાથી ન કંપનારા હો. ૧૪૦
- હરિગીત-કિંકર તમારાં અપલ રમ્ય કટાક્ષની મુછટાવડે;
વેચાણુ, પરિજન પરહરંતા સત્ય વદનારાં હમે,

* સ્ત્રીવ સંબંધી એક જાતિપણને લીધે.

ते सिद्ध जनवा कार्य आपो वसन प्रिय! आनंदशी,
 करुं अर्धुं तम लावतुं वनमां विमल जलमां वणी. १४१
 गीति-जणो सहुं भर्षाहा सूणो आ अर्द्धी विनति हुमारी जे;
 मन्मन्मन् समीपे बर्ष सधणुं नहिलर निवेदन कराशे. १४२

५६-राग विंशास

जेम गालाज्योवडे वहाय, सभि! मन्मन्मन् रसमय हुरणाथ-टेक.
 कुमारीज्योनां वदनकमल गुला गंद गंद भलकाय.
 प्रकाश गलित विमल भर्षे रस पूरे प्रभु सिंयाय.-जेम०
 अट उदय धतां प्रणयपूरमां शित्र लाव प्रकटाय.
 रति रस रसिक शिशोभञ्जि तो पणु रोम रोम वपु थाय.-जेम०
 सकल शोषिका साथे अतिशय स्नेहे ऐक्य कराय.
 शीतल वरने आप प्रभुनी थर थर कपे काय.-जेम० (१४३-१४४)

(भराठी व्याज जेवी साणी)

नव प्रेमाण रसाण मर्ममय प्रौढि विनय वाणीजे;
 वश धर्ष प्रौढसाव स्मित पूर्वक वधा कुपाणु प्रभु ज्ये. नव० १४५
 गीति-ज्यो अट सधणांये करे निवेदन मन्मन्मन् आगण तो;
 जे वदरी के आपो, त्यारे आपीश लुंय तम वसनो. १४६
 पुष्पितात्रा-तम कथन भरु जनाववा लुं कपट विना अट ज्ये तो वहुंछुं,
 अहि नहि तम आवतुं धशे जे नहि परिधान न दान वखतुं तो. १४७
 अनुकुप-मांरी दानीज्यो मात्र तमो जे सधणां थरो;
 तो लज्जतवशाता आर्धी अयोअ मुज पास तो. १४८
 मांरु कहुं ज करतुं छाय जे छे कुमारीज्यो!
 नथी विशेष समये धंछा ज जलवान तो. १४९
 गीति-दासी थयां पणु हज्जु हुम धंछा न शमाय कमलनयनां;
 मधुकरने मधु धंछा छे निज अधीन न कमलापीना. १५०
 पृथ्वी-जरी अधरकांतिजे रचित शित्ररूपे स्फुरे;
 हयं विमल नीरथी निसरियां घण्टा आशये;
 लज्जर्ष कंठ भव्यतां दृगकयथथी लाणवे;
 धतुं तम जनावतां सभि! तटे गपे शुं क्षणे. १५१

- त्रयाधन जता महा सहन तीरभा तीव्र हा,
न थाय प्रियदृष्टिनी सरस वृष्टिजे ली-जता
विचारी निज अगने युगव हुस्तथी ढाकता,
क्षणे क्षण प्रिया लुभे जधन कड सडोयता १५२
- वसततिलका-त्या नीसये उजगीं णिंदु इडा तरगे,
प्रान्तो बसे अधिक जेक सभे नहीना
प्राणप्रियाविरह ने प्रियनो भिवाप,
दुःख प्रभोहथी थता न्यम अशु दुःख्य १५३
- गीति-गोपीजनपदअणुज नभशशि वणि नृपुर नव ड्रातिवडे,
यमुनाना जल अनुपम दिव्य जन्मा त्या अतिशय सौन्दर्ये १५४
- शाहूलविडीडित-कालिन्दीजलनी जहार सण्डि ! प्राणेशनी पासभा,
जता जालकनेरमा धुतिवडे आश्चर्य देता प्रिया
शोक्या पीयूष शा नवा जलहने जेता स्वभेद्यो तल,
जेने जी-जियो अलि ! शुभजवा मोडे स्थिरा नयल १५५
- गीति-जेम जेम यमुनाना तगर सणि ! गोपिजो अनुसरता,
तेम तेम तेजोना भण्णिमय जल जल अजर प्रकट थता १५६
- साने तगर आपी सवारभा गृहगमन निजअवस्था,
नीव नीरभा भूगा सरी जहार शण्ठथी प्रकट करता १५७
- सिंज सिंज अजरथी कुमारियो आपता निमन्त्रणु त्या
जालोना नयनेने गमन करी पदतये मोह करता १५८
- अनुष्टुप-जेह आनद ने हास्य लज्ज सडोय लीतिथी,
तेमने लाव त्या डोर्छ सिन्न सिन्न धयो पछी १५९
- छद्रवशा-धाता उहे उत्तम डो मजी-जता देता तथा डोर्छ तये सरीजता,
अगे त्रियोना प्रियना प्रकाशता तद्रूपभायो जलणिंदुजो सभा १६०
- गीति-सर्वात्मभाव सागरपर जेने हरि नयनमीन रूपा,
जेर्छ कुमारी-सेतू दुर्लभ आगण गति करवा जनता १६१
- शिभरिणी-कुमारीना डोर्छ अवयवविषे जेक पदती,
प्रलुद्धि छीने अजर सुकुमारीपर थती
सुअगो जेजोना पशुदय आकर्षणु करे,
प्रनापी सेतू जे न अवर थतो निश्चय भने १६२

- ઉપજાતિ—ગોપીજનોનુ રમણીય રૂપ નિમિત્ત તો પ્રીતિવિષે હૃતુજ,
પરતુ તે કોઈક દિવ્યભાવે રાજ યથા અબુજનોત્ર તેવે ૧૬૩
- શિખરિણી—પ્રતીતિ માટે શુ! નવલવસનો તેહ ભુજમા,
અહી ખેલા બાલો વ્રજવર કરે દાન હમણા
ફરી સ્કંધે નાખી, પ્રથમસમ તે ગોપિજનને,
વધા ભાણી રાજ્યધર્મ સ્મિત મુખે રમ્ય હુરિએ ૧૬૪
- પૃથ્વી—તણ વસન દેવતામય સુનીરમા ખેલતા,
અર્પૂર્વે રૂચિ ધારતા અધિક કાલ આનહતા
ખરેજ અચરાધ તે સુખદ એહ શાન્તિ યવા,
કરો નમન ભૂમિમા શુભશિરે ભુજે જોડતા ૧૬૫
- વશસ્થ—યથેષ્ટ ચેષ્ટા નતધારનારને ન યોગ્ય એવુ વદતા મહર્ષિઓ,
બધા પ્રકારે ક્ષણ આપ્રમાદ છે પવિત્ર વાણી મનકાય હોયતો ૧૬૬
- ગીતિ—શશિ મહન દેવવનિતા—પ્રભૃતિ સુરતણીય માનહાની આ,
પ્રકટ સદુ વપુશ્રીએ, ન તે ઉચિત તમ સમા મહાજનમા ૧૬૭
તમ તનુ શોભા સાગર પર ખેલતા નયનમીન હમ આ,
ભુજદ્વીપમા સહસા પડતા દુખી અતિશય તે બનતા ૧૬૮
- હરિણી—સરલ સુભૃતા આંલુ માની નતચ્યુતિ નાચથી,
કહ્યુ અહિત તો કર્મે ખાગીજ કેમ સુધારવી,
અતિ ખુશ બને દેવો દોષો ગયે સજ્ઞ વારમા,
નિજ હૃદયમા ચિન્તા તેઓ કરે ભય હર્ષમા ૧૬૯
- વશસ્થ—ન અન્ય કોઈ નરને નમાય છે ન કોઈ તેવુ પણ કર્મ ધાય છે,
ન તેમ આજ્ઞા પ્રિયની તન્તય છે અહિં હવે શુ કરવુ વિધાન રે ૧૭૦
- શિખરિણી—ઘણે કાળે દીઠા પ્રિય કૃપ્તરૂપે પાસ હમણા,
પછી તેવા કર્મો અફલ બનતા કે ન કરતા,
પ્રભુને આ પ્રેમે પ્રભૃતિ કરવી એ નમનથી,
હમારુ સૌ સારુ પ્રભુપદ ગતિ છે શુભ અતિ ૧૭૧
- ગીતિ—સ્ફુરતા એવુ સહસા પ્રાણપ્રિયને નમ્યા મુમુખિ! રમ્ય,
અજ્ઞિ જોડી શિંગમા મુગ્ધમુખા સ્વામિનીજનો ધન્ય ૧૭૨
- શિખરિણી—પછી તેવા ભાવે નમન કરતા સ્પષ્ટ સહજ,
જણાયુ તેઓનુ નિજચરણુ એક શરણુ,

अति प्रेमे पोते करुणमय लावे व्रजवदे;
 द्विधां तेज्जाने तो वसन नवलां सुंदरतर,
 सरोजक्षीञ्चो ते निज नवल नाथ प्रियतण्डां;
 लुञ्जेथी स्पर्शेलां पुनितवसनो आ अतिधण्डां,
 महु उतंकाथी मृदु वपुविपे धारणु धवे;
 गन्यां लावे गोपीजन शिथिल हेटे भट्टु हवे. १७३

गीति-परिधान वसन करवा निरणी शिथिल निभिल भृगनयनांने;
 धराववाज पधार्या कंठंथी प्रिय व्रजवर उतरिने. १७४
 कुच कनक कमलपर अति लसता अलिकुलमम गुल अलक विपे;
 निज वसनवडे सन्भुष रही लुंछे डेटलां प्रियाजनने. १७५

अनुष्टुप्-पद्यी ते तेम करता सवांगे अेक कालमां;
 सर्वमां सर्व रूपे तो कुमारीजन लाणतां. १७६
 कटीतटविपे तेना ते पदमय दामथी;
 लाल पद्मसमुं वरु भांधे कृष्णु कलानिधि. १७७

गीति-सित वसन रचित पुष्पे लरेल कांचन नव रुचि कंचुकिअे;
 पाछण अन्धि रचतां रोमांचित हृदय अधिक रम्य करे. १७८
 कमलदल समो पालव भट्टुल विपुल अलक अलक कभरीमां;
 स्थापी गुल शणुगारे उन्नत कंचुकिपर तेने करता. १७९

वसंततिलका-डो धष्टनी रस लरी अति आर्द्र दष्टे;
 दृष्टि मध्ये नतमुभां स्मित पामतां अे.
 धीरे, विलक्षणु निजनुलवे जणुता;
 लावे लयां कटिविपे पट धारतांतां. १८०

वंशस्थ-लज्जाने अंचल लोचनेा करी रुकुं निहाणे पियुने इरी इरी;
 इरी इरी अंधि सरी सुवीरनी रक्षां कसंतां कमलाक्षीं ते धरी. १८१

अनुष्टुप्-मुग्धस्मित मुभांलोणे मंजुः सिंजत अंजरे.
 पधारी तेमळु पूर्व सज्जव्यां दिव्य वीरने. १८२

ध्रुवज-पीणुं पियुंअे पट रम्य दावे भांधुं स्मिते सुंदर आर्द्र दष्टे;
 धीरे निहाणी मुष पद्म अेनुं ने नील गुच्छाधर्की शैलनारु. १८३

गीति-प्रियतम लुज्जना स्पर्शे रोमांचित उच्यतर उरःस्थलमां;
 रोम रोम वपु रसीया भर्म करी नीलकंचुकी धरता. १८४

* सुंदर रीते सिंज सिंज शब्द करतां.

- वसन्ततिलका—ऊर्ध्वजोतिमद्वहारक अग जेता,
 डो हीर्घ काल भत अतर मुग्ध थाता
 धारी नितम्पर अण्ण ओढवाना,
 धार्या सणि! शिरविघे पट प्हेरवाना १८५
- गीति—निरणी तेम अधु ते स्मितमुष्प कभले प्रथम पधारी त्या,
 नाभि निकट शिथिल यती अघि उदरे करी सहज मुक्ता १८६
- पृथ्वी—पछी शिरविघे रहुी अति विचित्र नीवी रुडा—
 नितम्पर धारता प्रभु विशेष शुगारता
 स्वकीय उपवम्भ ने षड्दुल लाव शगारनु,
 प्रियाशिरविघे धर्यु अधिक भूषण्णे सोभतुं १८७
- वसन्ततिलका—डो, ओ सणि! प्रियतमे मन मान्यु जेता,
 आनद वेग उलरे मुष्प डें हसता
 धार्युन् वम्भ उगता रवि काति जेवु,
 शैथिल्यतार्थो न धरी कुचपट्टिकाने १८८
- पृथ्वी—पछी लुजविघे रहुी विमल रम्य मोती अति,
 पशैनी करी अन्धने मरम क्युकी मानथी.
 निहाणो ललितस्मिते सणि! पधारता माधव,
 सुचपकसभा रुडा उरथो काढीयो पालव. १८९
- स्वागता—ते क्षणे प्रियतला वरअग स्पर्शथी हरभता शिथिल्यागी,
 ओढना करथो सुहर चोथी ओ स्वय वरवरे वणि वीधी १९०
- गीति—अगद आहुयुगवपर करी क्युकी धरौ हरिजे जेने,
 अघि त्रलु पत्तु कृता अणि! अधिक सुकर उडैवामा ने १९१
- वसन्ततिलका—ते डोढ तो कभवगर्लतलु शुमान,
 छोडावनार हरिना उरमा रहेव,
 मोगध अतर जता महमा सुभाव,
 तेवे धतो पुवकसीभृतिभोद्धार १९२
- शाकिनी—पद्माक्षी ते काव ओ लाव कडेवा आसक्तिथी युक्त तोये अशक्त,
 शु डे ओछे मोरने ओकउप, जेवु मा'री मात्र वात्सी वडेय १९३
- वसन्ततिलका—आथी न वात सह अतर जालुपी ते,
 तेनी विवश्लुविद्यापरा तभारे

- शु ङु कुं कुं हरि नडा नस नेवता ये,
सीमाविचित्रणहु लावतणी -कुटोप्ति १६४
- गीति-देता वसन प्रसरती अपकसम मुलन लुजलता तो गी,
को गोपीजननी, निज ककलु शण्टे स्मरतु कर्षु देती १६५
- हरिगीत-तेवे प्रकटता अधिक रतिभावे अपवदग ये मणि,
आपे वसन रोमाच सहित विभरभय गनता अनि
तेना सुकोमल हस्तने शुभ नपरथी सुंदर घण्टा,
निज मृदुल करथी गाढ -पर्श करी मुजे म्मित धारता १६६
- शिखरिणी-धयु ने तेवे ये आवि । उक त्या भर्म मधुरा,
कटाक्षे ने स्पर्श स्मितर्षी सहसा प्रेमी पियुना
धयो ये गोपीने नवल मधुरो लाव अधिक,
धया मत्रा नेथी रसजलधिमा तेज मभय १६७
- मृगाक्षी धारीने पुवकित गन्या अतरविषे,
दृगो भीथीने ते रसमय गनेवा निज करे
मुजे कोटे साक्षात् अवश सहसा लुप्त सभ ये
धया राधाआवी । अति म्मित मुभा वावभवडे १६८
- गीति-सहु अतर रति सिद्धित स्मृति रहित विवोक्तता प्रियाने ते,
रमिद शिरोमणि पणु सणि । विस्मय पाभ्या रमारमणु पोते १६९
- पुष्पिताम्रा-करतवथी पडेव वस्त्र तेनु सुमुणि । धर्यु करथी सदा स्वनाथे,
नयनभ्रमव घोवता न तेवे अतिशय मीलकृति युप्त कपता ये २००
- अनुष्टुप्-आश्चर्य हाच्य आनद लग्न विविध आशये,
अत्रे म्मित प्रलुण्ठने जेता ते खोल खोचने २०१
- तेवे लग्न नता कर्षु सोज्याता प्रिया हुता
जेध पद्माक्षीने वच अट आप स नवता २०२
- हरिणी-विविध रसभावे प्रेमाणा न्दी प्रियदृष्टिजे
मृगनयनीने तेवे धीरे घण्टा दढ भधने
पियु अहि पधारी पोते जेम अजर छेउशे
सहुण प्रकटयो तेवो तो लाव तेम क्रिया करे २०३
- पगपर पड्यु जेता वस्त्र प्रिया सहसा तदा
प्रियवदनने लाणी लग्न स्मिते नतलोचन,

વસંતતિલાકા-તે કોઈ જે અનુભવે સમન્વય તેવા;
લાવે યયાં રસમયી શિથિલાંગ તેવાં.
નીવી અલિ ! શરદ અંબુજગર્ભ જેવી;
હસ્તારવિદ્યુગથી સરી સુંદરીની.

૨૧૫

ગીતિ-મૃગનયનાં નિરખી સ્મિતથી મોહિત કરતા સ્ત્રીજનને;
વસન સમવ્યાં આવી પ્રેમપૂરસઆર્દ્ર બની એને. ૨૧૬
એક પ્રિયાસહ પલ્લુ તે કરુણાનિધિ જહિંસુધિ કરુણા ધરતા;
અશક્ય હું કથવાને સઘળાં પ્રિયાવિષયમાં તો અલિ ! ક્યાં. ૨૧૭
શાદૂલવિકીડિત-એને લાવ થતો હતો ઝપટ જે ત્યાં તેમ તે વર્તતા;
પ્રેમે પૂર્ણ રસાર્દ્ર હાસ્ય નયને તો વસ્ત્ર ખેડરાવતા.
રૂઠું તે નવમેઘમિશ્રવિજળી જેવાં પ્રિયાઓતણુ;
લાવાંભોધિતણી વિચિત્ર લહરીવિદ્યામનું સ્થાન આ. ૨૧૮

(લાવણ્યમયી)

સખિ ! નિજ રસસાગર દેવાય; સરલ જે સ્નેહસિધુ ત્યાં થાય.
સરસનયની સુખચંદ્ર સુહાય; દષ્ટિ તેની પડતાં ઉભરાય.

સાખી-કુમારીઓને ભીંજવી સહજ રાગ ઉલટાય;
તેમય સરિતામાં મળી ફરી નિજસદન સમાય—સખિ ૦ ૨૧૯

હરિણી-અહિં વસનને ગોપીઅંગે ધર્યાં શું વિકારિએ;
રસમય બધું વા પોતાનુંજ યૌવન કે કર્યું.
નહિ ધર્ષ શકે નિશ્ચે કે એ અહો સખિ ! તે કણે;
મધુર મધુરા ભાવો સંગી ધયા સ્ફુટ સર્વને. ૨૨૦

પૃથ્વી-વિના સમય ત્યાં ધયું સખિ ! નવું તદા યૌવન;
અતિ સ્ફુટ જણાય જે ત્રિદશમોહિનીમોહન.
ન તે શુભ શરીરનો વ્રતતણો ન કો અન્ય વા;
વિચિત્ર રસભાવથી પ્રિયકટાક્ષનો કિતુ આ. ૨૨૧

ઔપચન્દ્રસિક-વય એમજ તેમનું રૂઠું જે સખિ ! કેવું વયુ સર્વ દિવ્યશું તે;
રસરૂપ રમા ન પામતાં જે રસપૂર્યો રસસાગરે ઉદારે ૨૨૨
શાલિની-જેવા જેવા ભાવવાણું પ્રભુનું ખાલાઓમાં ચિત્ત છે તેજ મીઠા-
ભાવો યાતા મૂર્તિરૂપે શરીરે ને સાહેલી ! અંતરે બાણું હું તે. ૨૨૩

वंशस्थ—प्रभवतां अंगर पूर्व कृष्णुं मृगाक्षींशोनां वधुमां हतुं मनः
पंथी नयो भाव यतां सुवअनी मध्ये पशुंतेथी पंथी ननीस्यु. २२४

मासिनी—सरल मन मधुरं जेधने नाथ डेरुं;
अहु पलु अहुवाने चित्तने स्थीर धारी.
अरस नयन भागे अंतरे सर्व पेशी;
स्वगत सधि ! इरंतां दोलथी जे कृशांगी. २२५

शिभरिणी—दुरातां तेजोधी मन महनराज अलदृगे;
रुध्यां हूते जाली निशितशर मांध्ये अपक ले.
अशक्ति छे आधी दूतविषयनु दान करवा;
न यत्रो ते चित्त प्रतिनिधिरूपे दान करता. २२६

वंतात्रीय—स्वमुजेन्दुवडे वधी जता अहु गोपीरसभावसिंधुमां;
दुरि कुंडल लोक धारता करता स्नान तरंगधी धरुं. २२७

पृथ्वी—त्रपा रुकुट जलाववा जधुं मृगाक्षींशोने धाली
निरंतर नर्या करे धति विचारव्यातुर्थधी.
विशाल नयनोतलुं पुटविषे करी स्थीरने;
समर्पलु करी यध नमित भावधी नाथने. २२८

शिभरिणी—तदा जे लज्जत तो प्रियवचविषे सुंदर अति;
जलावे भावने अतिशय निगूढ अहि सधि !
यध शरु अंगोभय सदन आप्णुं उशिन जे;
वधे जेथी आशा प्रतिपद पिसुमां नयनने. २२९

सुदष्टि तेजोनी प्रियनयनपद्मोपर हवी;
प्रभुनी तेजोनां नयनकमलोमां अहु ! जती.
प्रियानी प्रेमीनी धितर निरभ्यामां न अपगी;
रुहुं ते जे दष्टि जर्ज सदनमां तेम करती. २३०

पद—धन्याथी.

कुमारीजनने आम प्रभाव टेक.
मधुर वचन मधुरा सागरमां जलयां प्रथम जे दहाव
प्रियसंगि वसननां दर्शन गुल समुद्रमां गरुडव—कुमारी०
प्रवरना चन्द्रसिंधु आपत जलनिधि पर दाव;
अंग संग निज नवल वसन परिधान उदधि उदग्रव—कुमारी.

- સ્વના જલધિવિષે ભળતાં વિધવિધ નવનવરસ ભાવ;
 તે મય નવ અંબુધિમાં મળતાં ન થતો પહાર જમાવ—કુમારી
 જે અબલાઓ મજવર પિયુષર ધરતાં નિર્મલભાવ;
 પ્રિયસખિ! મગ્નઅન્યાં સઘણાં તેનો ન વિચાર ઉદાવ—કુ.૨૩૧, ૨૩૨
- ગીતિ—આ'લું અહિં જાણું હું સજની! પૂર્વોક્ત સિંધુઓ સઘણા;
 નદીઓ જ્યમ સાગરમાં ગોપીઅપાંગતરંગ વિષે ભળિયા. ૨૩૩
- કટાક્ષ કેરા સ્પર્શે નવજલધરસમ વપુ શોભા ધરતા;
 સૌ તે તે ભાવોને એક કાલ કમપૂર્વક હુરિ ભજતા. ૨૩૪
- મંદાકાન્તા—એ ભાવોએ વશ હૃદયના તેહને તે સ્વભાવે,
 ના ખીજમાં મન ચરણના સ્પર્શને માત્ર આહે;
 એવું જાણી અભિલપિત સૌ આપવા પામવાને,
 બહુલા હાસ્યે મન સમજતા તો છતાં જાણતા એ. ૨૩૫
- માલિની—મધુર મધુર ભાવો ગૂઢ સારા ઉદાર,
 નયનકમલથી તે દાખવી કૈંક ફર;
 અખિલ પણુ પિયુનું ચિત્ત લોભાવતાંય,
 નિજવશ કરતાંએ ત્યાં ન કેા અંતરાય. ૨૩૬
- શિખરિણી—અધું જેને માટે સ્વકૌંઠ પણુ છે તે પ્રિયવર
 સમીપે નેત્રોના પથપર થયા, ભાવ નિચય—
 થયા નેત્રોને તે અતિ ઉચિત, પોતે પતિ ભજે
 સુભાવોને તેવા પણુ જટ મળ્યો તે ઉભયને. ૨૩૭
- હરિગીત—તમ રસમય નયન ઉદધિના ઉછળંત તરલ તરંગ આ,
 ઓ હે પ્રિયાઓ ! વિવિધ નવ રસભાવમય રત્નો બધાં;
 કરતા પ્રકટ તેથી ધનિક સમ અધિક હું બનતાં ખરે,
 કંઈ પણુ વહું સંતોષથી અતિશય ઉદાર સુઅંતરે. ૨૩૮
- ગીતિ—જાણ્યા તમ ભાવો જે વાણીમાં મુજ અપલખ્યું ધારે;
 તમમાં તે સ્થીર છતાં પણુ મૌનવ્રત અતિ આશ્ચર્ય કરે. ૨૩૯
- વ્રતનિયમાર્ચનથી તે પ્રસન્ન સંતુષ્ટ, આપણી કૃતિમાં;
 ચિર સમય મનોરથ નિજ પૂર્ણ થવે કંઈ ફલ અર્પણ કરતાં. ૨૪૦
- સમ્બરા—જેનાથી પ્રૌઢભાવા ચિર નિજ પડતી ઈષ્ટ સિદ્ધિજ સિદ્ધા,
 શું મહારો હાથ જાસ્યે સહજ મુજવિષે જાણુતાં ચિત્તમાં આ;

- પૂજતાં તે મહુને તો મલયજ કુસુમે તામ્બૂલાદિ પ્રકારે,
પ્રેમાણાં ભાવવાણાં પ્રકટ નિકટ શું સર્વ ભાવે બધાયે ૨૪૧
- શિખરિણી-નિવેદો જે આત્મપ્રભૃતિ સઘળું પુષ્પનિવહો,
સ્વભાવોદ્ગારી આ વિવિધરસની ભૂમિ સુદૃગો,
સમીપે હું પૂજ્ય પ્રકટ અહિં મારુ યજન આ,
થયું ના ધારે કેા સમય ન બને છે સુનયનાં ૨૪૨
- અનુષ્ટુપ્-અહિંઆ પૂર્વ પૂજાનુ ફલ કેમ બને અને,
એતુજ ફલ એણુ આ ચિંતા ચિત્તવિષે મહુને. ૨૪૩
- પૂર્વ પૂજા ફલપણે કદપે ભેકેજ આમ એ,
તે પૂજાનુજ આણું આ ફલ અન્ય ન યોચ્ય છે. ૨૪૪
- સ્વાગતા-માધનોથી ફલ ઉત્તમ હોતું એક એજ ક્યમ આમ બને શુ,
એમ આગ્રહતણી અહિં વાણી જાણુતાંજ ગતિયુક્તિવિનાની ૨૪૫
- ગીતિ-હુમણાં નિવેદન પછી આગણ છે ભોગ તે પછી ભેદ,-
ધાય, તેમનો નહિ મત પૂજનના અતમાંજ મુજ ભોગ. ૨૪૬
- અનુષ્ટુપ્-આ આજ અતિ આશ્ચર્ય જુઓ અહિં મૃગાક્ષીઓ,
છે સાધન તમે તેનુ ફલ વાંછિત તો મહુને. ૨૪૭
- ગીતિ-આણું સખિ ! માનુ હું મુજ સારુ આ કર્યો ત્રતારભ,
જે હું નિજ વાંછિત ફલ આપુ છુ ને વણિ અધિક દઈશ. ૨૪૮
- અનુષ્ટુપ્-અથવા સ્વાર્થ સારુ એ કર્યુ છેજ તમે મત,
તમે તે હુજ છુ તેથી મહુને તેનુ થયું ફલ. ૨૪૯
- ગીતિ-પ્રસન્ન આમ યજનથી દઉં વર, ન અવરને મળે તેમ,
નિત્ય ઋણી તમ કેરો હું છુ આધીન વણિ સરસ યુક્ત ૨૫૦
- આ રજનીઓ રમશે અર્વાત્મભાવ સુલભ મુજ સહિત શી,
મકુલ કુદકુસુમથી લૌકિક શરદ નિશાઓ અતિ હુમતી ૨૫૧
- અનુષ્ટુપ્-નિષ્કલંક શશીકેરા અતિ સાતા નવા થતા,
કિરણોએ સર્વ રાતી નવ પક્રિત મનોહર ૨૫૨
- મુજભાવ ઉઓ આજ ચંદ્રમાના નિમિત્તથી,
કિરણુ વ્યાજથી મહુરા રાગે ગગી વનગચલી. ૨૫૩
- પૃથ્વી-ભમત ભમરે રુડી કમવ પક્રિતથી આપને,
વિલોચનવિષે યશે રમણુ શીધ એણું અને,

- ગીતિ-થતાં વીરરસ અધિકો અન્ય રસો તે પણ વિસરે જેમ;
 રણુ મળતાં સુધિ આર્તિ પામે છે મજકુમારીઓ તેમ. ૨૭૬
- ઇંદ્રવંશા-કેમે યથા કોઈ સમે યદા તે સ્વામી કરો સંગ નિન્તંગોરે;
 આલું ઘણું ઇંદ્ર મળ્યે પ્રસન્ન તે આશથી ઘેર ગયાં બધાં તે. ૨૭૭
- ગીતિ-ઇંદ્ર પ્રાપ્તિ સૂચવતાં વચનવડે પ્રિય થયું અલિ ! સુવચન તે;
 ગૃહગમન ઉચિત તેથી રત્ન થકી પ્રિયતમની તેઓને. ૨૭૮
- શિખરિણી-સખિ ! જાણું આલું મજવર થજો તુદ્દજ ઘણા,
 ન હો બીજો એવું અતિ રસ ભર્યો વ્યાકુલ થતાં;
 કર્યા પહેલાં તેથી નિજ શિરવિષે અંજલિપુટો,
 યથા પૂછાતાં એ સ્વગૃહ ગતિવાળાં ઝપટતો. ૨૭૯
- ગીતિ-તેમ થતાં પણ પ્રિયજન સમીપમાં એમ પ્રિયતમાઓ તે;
 પ્રસન્ન બનતાં પ્રભુના અલાવમાં પણ ઝટપટ વિનિમય છે. ૨૮૦
- વંશસ્થ-પછી ત્વરાથી હરિએ દિધેલા વરે નિશામાં અતિ શુદ્ધભાવે;
 કુમારિયો પ્રાણપતિ પ્રિયાઓ પ્રૌઢા રમંતાં નિજનાથ સાથે. ૨૮૧
- શિખરિણી-વિનંતી તો આથી વર અવર શું છે હમતણી,
 સદા સ્વસ્વામિનીજન તટનિકુંજે રસમયી;
 સુખે સંગે રાખી હરિથી હમને રમ્ય રમજો,
 હમારૂં તેઓનાં ચરણરજમાં તો રમણુ હો. ૨૮૨
- ઇતિ શ્રીમદ્ગોપીજનચરણનું દાસ્યરૂપ આ,
 પુમર્થોને લેવા તણ સકલ મોક્ષાદિક ભણ્યું;
 મમાતમાને પ્રાણેન્દ્રિય હૃદયમાં નિત્ય સુખદ,
 હજો પોતે જે આ ભજન રસસર્વસ્વ વિમલ. ૨૮૩
- અનુકૃપ-એમ શ્રીમદ્દગ્ધવધૂનાથપદ રજ ઇચ્છતા,
 રચેયું રસસર્વસ્વ વિહુલે થાય પૂર્ણ આ. ૨૮૪

इति श्रीमद्गोपीजनवल्गुचरणमल्लयुगलैश्शरणश्रीविद्वलेश्वरविरचितं
 रससर्वस्वं सम्पूर्णम्

श्रीकृष्णाय नम ।

श्रीमद्रोपीजनवल्लभाय नमः

श्रीमदाचार्यचरणकमलेभ्यो नमः ।

शृङ्गाररसमण्डनम् ।

दानलीला

श्रीमत्प्रभुचरणप्रकटिता ।

- स्रग्धरा—हृषे यद्रावलीये कुसुमशयन ये आदि मी निर्भवाने,
इडेवाता स्नेहवाणा निजसदुचरियो पूर्णु आनन्द माने,
शायामा कुजभाडे विधविध रथता भव अन्योन्य सारी,
पोताना स्वाभिनीनी प्रिय अधिक कथाने कडे छे मधुरी १
- पृथ्वी—अशेष सुकृतो यता सकलभगदोये सदा,
भनोरथ हुण्ठर अतर करी विधिंये रथ्या,
भनोडुर दिने धणुा स्वगृहथी विहारोत्सुकी,
सभीशत लछ गथा व्रजवने सुवद्रावती २
- स्वेल शुल मालती कुरणकादि पुण्योथी न्या,
सुगध गणता मही भ्रमरयुथ गुणरता,
ढहार अति वीतर्यो अगमहादिंये कामना,
गुमान डुर केशपाश मधुरो धखो धाण्ता ३
- गीति—कृष्णवद्रने अनुकुल तारा मानु हुं विधि रचित येने,
ने निजकर नथ किरखो न ते कोछ दिन पणु सभ्य तने छे ४
- कुकुम बहन मृगमद चित्रेवा कुसुम केशपाशने ते,
नडि किन्तु मदनधनुनु विधिंये सज्ज कस्यै शरभायु ये ५
- शिखरिणी—न वेणी सौन्दर्यामृतनलदने ये भर्षेडु छे
न पुण्यो छे ये तो मुरपतितलुंते धनुप छे,
न मोतीना सुब्धाप्रकट शुल शोभा नलकटा,
न सिद्धरी देया अति सुलग भौदाभिर्नोवता ६

- ગીતિ—સ્વાભાવિક સુદર સખિ ! સૂદમ વિચિત્ર વસનની અદર તો,
ગૂઢભાવ શુ તેવો કેશપાશ અતિ વિવક્ષણ જણાતો ૭
- અનુક્રુપ—મેં સમર્પેવ સિંહર રેખાપર વિરાજતી,
મોતીની આવવિ અલિ ! શોભતી કેશમા ધરી ૮
- ન તે સિંહરની રેખા મુખ્તાહારયુતા છતા,
શીલ પક્ષિતરથી શોભીતુ પૂર મૌલાઅસિંધુનુ ૯
- ગીતિ—વદનચદ્રના કિરણે પ્રમરત મોખ્નિકતતિથી આ ચિત્ર,
શ્યામવ કેશ છતા પણ પ્રકાશ કરતો પ્રિયમખિ ! તે નિત્ય ૧૦
- ગીતિ—અકચકિત કુઠિલ વિમલ શ્યામ મુલગ અવકાવવિને તરૂણિ !
વદનકમલપર ફરતી ધારે અતિશય સુદર કમવાક્ષી ૧૧
- જૂવણા—મદ શુભ હાસનો ભાસ મુવિવાસથી ગલિત લાવણ્ય મધુ મુખ કમવનુ,
અવકમધુકરતણી પક્ષિત પણ અતિ વિમલ રાધિકાસજનિ ! મદમત્ત
ઘર્ષ શુ
ને સહજ નિજતણા મનુશુઅરને પણ વિસારી નિરતર પિયે છે,
સ્મીર ઘર્ષ મોદથી ત્રણબુવનમાઝ એ કમવનયનિ ! અતિ વિસ્મય
જનક છે ૧૨
- ગીતિ—નહિ આ વદન પ્રિયાનું શરદ વિમલચદ્ર એ વિરાજે છે,
આ નહિ કુનવમાલા સુંદર શોભા અખિ દગતારા છે ૧૩
- ગકમવ યમુનાજના તરંગ વાયુથી ઠપિત નિમિયે એ,
ઠાગિક મદન ઠાતિને તિરસ્કાર એ અવક સમૂહ કરે ૧૪
- શિખરિણી—વિશાલે ભાલે તો જડયુ કનક હીરામણિગણે,
સ્ફુરતું મોતીએ નિવક અવકો જ્યા રચિર છે,
પછી દીપજ્યોતિસમ મૃગમદે ધારણુ કરી,
મુરેખાને વાકી પ્રિયનખિ ! રૂડી મિદુરતણી ૧૫
- અનુક્રુપ—શોભે મોખ્નિકનુ બિન્દુ કસ્તૂરિતિલકે કયું
અવવા મેઘમાવામા શોભે રાકેશ શુદ્ધ આ ૧૬
- વશમ્બ—ન જૂવના તે ન વિદ્યોઅનો તે ન તે વિદ્યાનો કમવાક્ષીકેરા,
દોમારલીવાર્ધો છંનેવ કામમોર્વા ઘરો ને ધન છે હુરેલા ૧૭
- ગીતિ—ત્રિબુવન જ્ય મદથી યતી ત્રિવકના તેડની બુકુટિ ધારે,
માધવને પણ છંનવા સત્વર વ્યથા અપવ જની છે તે ૧૮

- વસન્તતિલકા—મૂઠું જાણ્યું પૂર્વ સજની ! નવરાગ એજ,
 મપૂર્ણચંદ્ર ઉગશે ઉરમાહ્ય તેના,
 જેના મૂઠું કિરણની પ્રસૂતિ સરાગ,
 નેત્રદ્વયે અધિક રમ્ય કરે પ્રકાશ ૧૯
- અનુકંટુપ્—કામ જે શસ્ત્રવિદ્યાથી છતાયે હે મૃગાક્ષિ ! તે,
 વિદ્યાને નેત્ર આચાર્યો લજ્જાવે કર્ણયુગ્મને ૨૦
- વશસ્ત્ર—ત્રિલોકને અચલ અમૃ છતાવા કર્ણદ્વયે તે પથનેજ રૂઘતા,
 સરોપથી ઉત્પથ બંધ એમ શુ વાકા અલિૌ અચલ છે ઘણા રૂડા ૨૧
- ગીતિ—અજનકચુક ધારી શ્રવણચુકામહિ સ્થિત મદનહરણને,
 હણવા કટાક્ષ બાણે તેના લોચનશિકારિયે ધારે ૨૨
- હરિણી—શ્રવણ ચુગમા એના તાન્ક ચિત્રમણિગણે,
 જડિત કનકે છતે ભાનુપ્રભા નિજ કાતિએ,
 મહગજતણા રૂડા મોતીવડે પણ શોભિતા,
 કમલહલની પક્રિતએ પૂર્ણ મધ્ય વિરાજતા ૨૩
- વસન્તતિલકા—તે ભૂ ન આ અપલશૈશવ ખેલથીજ,
 છતેલ કામનૃપનુ નમણું ધનુંપ,
 ના લોચનો પણ સળેલ સુપુષ્પ બાણો,
 સર્વસ્વ એહનુ હર્યું નહિ તે વિલાસો ૨૪
- ગીતિ—યુગલ નિશાકર જે છે તેપર દિનકરયુગલ ઉદય હોય,
 તો તેવા ગરુડચલયુગલતાણું કમલમુખિ ! સામ્ય ધાય ૨૫
- અનુકંટુપ્—નવ કુકુમ પાટીર રેખા અખિ ! કપોલમા,
 વિરાળે છે મૃગાક્ષીને શોભા શુ એ પ્રકાશમા ૨૬
- ગીતિ—શુક તિવકુસુમ ગર્વને હરતી નાસાપુટપર હરિણાક્ષી,
 કર્કક લખ મુક્તાક્લ લગતુ ધારણુ કરતા એ સજની ! ૨૭
- ન કમલનયનીનુ તે નાસાએ મૌક્રિતક અતિ એ લગતુ,
 પણ અધિક વશ થવાથી પ્રકટ સુભગતા સુધાતાણું જસ્યુ ૨૮
- બિંબોને છતનારા અધર બિંબ રસ શાસ્ત્ર ગૂઢ તત્ત્વો,
 કમલ ઉદર સમ મુખ વ્યા લમતા ધારે તનુતર રેખાઓ ૨૯
- નિસર્ગ રાગે રમણીય લાગે તાબૂલ રગે વણિ રગિયા જે,
 સ્મિતે દિસતા શુભદત ભાસે ન ઓછની કાતિ વદી શકુ તે ૩૦

- સરસ અધરપર તનુતર રેખા નહિ પણ ગોપશુભાંગીને,
વચનામૃતસાગરના પૂરતણા તો પ્રવાહ છે સખિ! એ. ૩૧
- ઔપરંદ્રસિક-વિજળી વણિ દંત આવળીના મિષથી સ્થીર ઘણીજ ધારતાં જે,
હરિના મનને વિનોદકારી સ્વવશે તે કરતાં વિચિત્ર ના એ ૩૨
- પૃથ્વી-ન આ દશનપંદ્રિ હે સખિ! પરંતુ ગોપીતણા,
સુરાગરસથી રુડી રતિરસામૃતશ્રેણિએ;
નિરંતર પ્રજ્વેશને રહઃ આપતાં એ રસ,
અમંદ હરિ હર્ષતા રતિરસજ્ઞમુદામણિ. ૩૩
- અનુપદુપ્-સુખેન્દુનાં કિરણ વા વા હીરામણિ પંક્તિએ;
કે શું એ દાડિમીળીએ ન નિશ્ચે દંતનો થતો. ૩૪
- ગીતિ-અધિક સુઅધર મુધારસ સરે એમ સંશય કરતા વિધિએ,
આધાર સમ રચેલા ચિબુકવિષે પણ ધરતાં ચંદનને. ૩૫
- ઉપગતી-ધિકાર માટે શશિ કામ પદ્મતણા સુખેન્દુપર માત્ર ચિહ્ન;
પ્રકાશતાં અંબુજ બિંદુધારી ચિબુકમાં તે લસતાં મૃગાક્ષી ૩૬
- ગીતિ-ચિબુકપર રચિત રથામલ બિંદુતણું શું કરું સખિ! સૌંદર્ય
માનુ રસિકશિરોમણિ માધવનું મન ત્યાં ધર્યું સંલગ્ન ૩૭
- હરિણી-વિમલ શશિ શું! આ તો ત્યાં દીનતા ભ્રમરા નથી,
કમલ અથવા છે તો તેમાં ન વીજલતા થતી,
નવ ધન સુધાધારી તો ત્યાં ન ખંજન ભાસતાં,
મુખકમલમાં તેનાં કોને ન સંશય ત્યાં થતા. ૩૮
- ઉપગતિ-સુધાંશુનો સારથહી વિધિએ જેનું ઘડયું છે મુખડું પ્રયાસે;
માલિન્ય ભાસે કમલાક્ષિ' તે તો છે ચિહ્ન તે મંડળમાં પ્રમિદ્ધ. ૩૯
- પૃથ્વી-પ્રજ્વેશભુજ ભૂષણે લલિત ચંદને ચચિતા,
સ્વરે ત્રિભુવનો છૂંત્યાં પ્રકટ એમ દર્શાવવા,
તહુલવભૂં કંઠમાં મદન માનહારી હતા!
સ્વરત્રય મમું ધરે સ્કુટ સુરમ્ય રેખાત્રય. ૪૦
- ગીતિ-મણિવર હીરા કનકે જટેલ મોતીગણે પદોવેણું,
ભાવો પ્રકટ શું બાણે ભૂષણ એને સ્વકંઠમાં ધાર્યું ૪૧
- માલિની-દૃઢપર વહે શું! કંપનો ભાર ભારી,
રતિરણુજયલ જે રાધિકાનાથ કેરી,

અતિશય લંસતાં ત્યાં સ્થૂલ ગુંજમભિના,

વિપુલ અધિક મંજુ હારને ધારનારાં.

૪૨

ગીતિ—મૃગમદપત્રે અંકિત લેપિત કુંકુમપંકવડે રૂડાં;

રતિપતિ મંગલ કલશદ્રવ્ય શું કુચ્યુગ્મ એમનાં લસતાં.

૪૩

ઉપજતિ—નહિ સ્તનો એજ રસૌઘ અર્થો લેગા કર્યા છે મદને દ્વિરૂપે;

ન ચ્યુકો કિંતુ સુરારિકેરા ન અન્યના એમ નિશાન છે આ.

૪૪

ગીતિ—લાવણ્યામૃતસરમાં મળાંગનાના વયુપર ખેલંતાં;

ચક્રવાક કુચ સુંદર અતિશય સ્નેહવડે સંલગ્ન થતાં.

૪૫

રતિરસભાવ યુગલ શું સર્વસ્વ અંગરાયનું બાણુ;

હુપાવતાં કુચ મંડલ નિજવસનાંચલથકીજ સખિ! આ તે.

૪૬

કઠણપણે શ્રીકૃલને અતિ સરસપણે સુધાસમુદ્યને;

ગોલ સુકોમલતાએ જીતે કુચ યુગલ ચક્રવાકોને.

૪૭

વસંતતિલકા—સૌન્દર્યસીમ કુચમંડલને રચીને,

થારો કુદૃષ્ટિ ભય એમ ધરી વિધિએ;

ખિન્નકર્યા યુગલ ત્યાં સખિ! મેખનાં તે,

કાળાશ અગ્રપર સુંદરિ! માનું તેને.

૪૮

ગીતિ—ગોપીવપુ શોભામય અમૃતસરપર અતિ સરસકમલ થયાં;

માનું જે તેનાપર મધુકર યુગલ સહુચરિ! વળિ વિરાજ્યા.

૪૯

પૃથ્વી—સુવર્ણ સિત યૂથિના કુસુમની રચી માલિકા,

વિચિત્ર મૃગનાભિ કુંકુમ ક્ષોણવડે, ધારતાં;

વિચિત્રપટ અંતરે સખિ! વિલક્ષણા કૃષ્ણનાં,

પ્રિયા કુચવિષે રૂડાં વિહરતાં ઘણાં શોભતાં.

૫૦

ગીતિ—નાભી સરવરથી થતાં સુંદર કુચ કનક નાલપર સજની;

અતિશય વિરાજતી તે રામરાજિ રમણીય સુરમણીની.

૫૧

અતિ સૂક્ષ્મ કમલદલમય ખાણુ મદનનૃપતિએ ગુલાંગીને;

હૃદયે અર્પણુ કર્યું શું સખિઓ! માનું ન રામમાલા તે.

૫૨

હરિગીત—શઠકામ નાભિ વિવર ગુહામાં વાસ કરતો આપ એ,

કૌમારથી તેનાં ચપલ ઉરસરવિષે મન મીનને;

આધીન કરવા ધારતો તારુણ્ય ગુણમય જલ રી,

વયુ ઉપર તે છે સૂત્ર શોભા નહિ મૃદુલ રામાવતી.

૫૩

- અનુધુપૂ—ન તે રામાવલી કિંતુ તેહના દુદ્યે થતી;
નાભિમાં પડતી બણે રસધારા વિરાજતી. ૫૪
- હરિગીત—મદમત્ત ગજના કુંભના સૌન્દર્ય મદને તોડતા;
નહિ એક કેવલ કેસરીનો પણ શુમાન ઉતારતા,
આવું મનોહર મધ્ય છે એવું વિચારી વિધિએ,
મધ્યે ઘણું કૃશપણું કરિયું સખિજનો ! હરિણાક્ષિને. ૫૫
- શિખરિણી—ન તેનું આ મધ્ય પણ રતિકલા તત્ત્વ સહુ આ,
ન તેનો વેત્તા કો શશિમુખિ ! ન લોષ્ટા હરિવિના;
ઉદારે સર્વત્ર પ્રથિત કરવા એમ વિધિએ,
કરી રેખા કાળી સહુચરિ ! ન રામાવલિજ એ. ૫૬
- ન તે નાભી કિંતું નવ શરીર સૌભાગ્ય વપુની,
નદી કેરુ એ છે વમલ કમલાંક્ષીતાણું સખિ !
હમારુ તો જેમાં અતિ ચતુર આ ચિત્ત પડતું,
દુખે તેમાં તે આ ધૃતિ ગતિ વિવેકો વગરનું. ૫૭
- ગીતિ—મણિગણુ જટિત કનકના કસુમથી લસિત અસિત પટચુરોથી;
લસિત પીત દોરીથી લસતી અન્ધિ પ્રિયા વસન કેરી. ૫૮
- હરિણી—સખિ ! નહિ નિતંબો આ કિંતુ સ્મરપ્રમદાતણા,
સદન જઘનો પાસે કાન્તે ! કુરંગ વિદોચના !
ગુરુ ગુરુ રચ્યા કોશો દૈવે મહારસ દ્રવ્યના,
દ્રવ્યવરતણા સ્નેહસ્થાનો નિરંતર ગૂઢ આ. ૫૯
- પૃથ્વી—વિચિત્ર મણિ મેખલાપર રૂડા ઘણા મોક્ષિકો,
પરોવિ કરી બજિઓ ધમકતી રચી ધુઈરા;
બને મધુર નાદથી અમરપર્ણીઓ સુગ્ધ ત્યાં,
સરોજનયનિ ! ઘણી વિલસતીજ જેની પ્રભા. ૬૦
- મંજુભાષિણી—હરિકંઠનું લેખણુ રમ્ય જે ઘણું વિધિએ રચ્યું શતમનોરથોવડે;
અંતિ શોભતું અસિતકાચ કંકણુ મૃગનેભિનું મૃદુલ ણાદુ સુગ્મ તે. ૬૧
- પૃથ્વી—પછી કનક કંકણા કુસુમ નીલ પદ્મે ભર્યાં,
નવીન મણિ મોતિથી વિરચિયાં સુખે ધારતાં;
મનોહર કરોવિયે સુમુખિ ! રાધિકાનાઘનાં,
પ્રિયા અધિક શોભતાં લણકતાં ભુજે ધારતાં. ૬૨

- શિખરિણી-પછીથી સોનાથી ઘડીં સરસ જે ગોળ કરિયાં,
કડાં કડાં ગોરી મરકતમણિનાંજ ધરતાં;
સ્વખાહુમાં, મારા મનનયનના પાશસમ એ,
ન કો'નાં હૈયાને હઠ કરો હરે ના સુમુખિ ! તે. ૬૩
- ગીતિ-વિવિધ મહામણિયો જડી દશ અંગુલિપર કનક મુદ્રિકાઓ;
નખથી ઉદ્ધિત કિરણના લૂપણ જ્યાં શોભતાં મૃગાક્ષી ! ઝો. ૬૪
- મંદાકાન્તા-ના આ ખાહુ પણ કિસલયો પ્રેમપીયૂષ પૂર્ણ,
વા ના તેના મૃદુ કરતલો કિંતુ તે છેજ પદ્મ;
ના અંગુલી કમલદલની શ્રેણિઓ છે સખી ! તે,
ના હાલંતા નખમણિગણો કિંતુ તેની પ્રભા છે. ૬૫
- વસન્તતિલકા-ના હાથ આ મહનરાજતણુજ ખાણુ,
પદ્મો ન તે નખ ખરે મણિ કાંતિમાન;
કિંતુ પ્રિયાસખિ ! રતિરણુ છતવા આ,
ખાણુ તણી જ અણિયો મહને દિધેલા. ૬૬
- સ્વાગતા-મંદ મંદ ગતિ આ ચરણોની હસ્તિની સૂંઠતણી અહિં ક્યાંથી;
રમ્ય આમ અતિ સંશય કો'ને ઉરમાંદ્ર ન થતો સખિ ! તેનાં. ૬૭
- ગીતિ-કદલીસ્તંભે રચિયા હિંદોલાના સ્તંભયુગલ એહ;
મહનરાજના માનું, નહિ તેના ઉરુયુગલ સખી ! તેહ. ૬૮
- અનુષ્ટુપ-આનંદયુક્ત ગોવિંદ મનવાળાં તે મૃગાક્ષીનાં;
માનું રતિ ગૃહસ્તંભ નહિ તે જાનુ સુગમ આ. ૬૯
- દ્રુતવિલંબિત-વિવિધ જાંઝર ઝંઝણુ નાદમાં સુરવધુમન મોહ પમાડતાં;
સ્ફુરત અંગુલિરંગ અલક્રત જ્યાં અયિ શુભે ! ચરણો ખટુ શોભિતા. ૭૦
- ગીતિ-સ્મિત લક્ષ્મીથી લક્ષ્મિજત રતિપતિએ ચરણકમલમાં પડતાં,
પ્રતિર્ણિજ રૂપ તે છે ચંદનનાં ણિંદુઓ નહિ નખો આ. ૭૧
- સમ્બરા-ભાવી તેનું વિચારી હરિભાજનવટે થાય કૃષ્ણેદુસંગ,
તેની એ ચેાચ્યતાથી શિતલતર રચ્યા જેમણે પાદયુગ્મ;
પદ્મોના સારથી તો, સુચતુરવિધિએ નિર્મિયા રમ્ય રીતે,
જે અથે તો જડ્યા છે, સખિ ! શશિકિરણો, નામધારી નખો તે. ૭૨
- ગીતિ-ચરણાંગુલિપર લૂપણ કાંતિવટે કાંતિમાન અતિ લસતાં;
મૃગનયનીનાં જાણે વિષમકામઅહિતણા ફેણુમણિ શા. ૭૩

- તેમ ચિત્રપટ ધારી શિરપર મણિમય ચઢી ઉઠાણીને,
ધરૌ હરિઉપહાર સમે દધિકવશ કમલનયની અતિ શોભે ૭૪
- શિખરિણી-સ્થિર શીવા રાખી દધિકલશને રમ્ય શિર તે,
વહતા તારૂણ્યે પ્રકટમદ્દથી તુરુઠસમ એ,
સુરેન્દ્રપ્રદાને પલ્લુ ન ગણતા મૈયર ! ઝિમતે,
રૂડી લગ્નથી દેા અપવનયને મુગ્ધ ન ધને ૭૫
- પૃથ્વી-સખીગણુથી વીંટીયા વવય કિકિણી આઝરે,
ઘણુ ખણુણ સિંજ મળુ ગતિએ વને તે ફરે,
સ્વમિત્રસહ નદનદન જતાજ એ મુદરી,
બુએ નિજસમીપમા કંઈક તેમને એ સખિ ! ૭૬
- હરિણી-અકિત નયને જ્વેતા જ્વેતા રૂડા મુખપદને,
નજર કરતી તેને પાછી પ્રભુ ન લઈ શકે,
નિજ સહચરો સાથે તોયે પ્રિયાપર ચિત્ત છે,
પ્રિયસખિ ! જરા લગ્ન શકા વિવેક ન તેમને ૭૭
- વરાચ-અદ્રાવનીના ઉપહાસશબ્દે દ્રવી મુગધીમય વાયુ વાય,
તેનો થતો સગમ અગમ શુ સ્વસગથી રોમ ખડા કરાય ૭૮
- ગીતિ-પ્રસગ એ સહ કરવો સહચરથી અન્તણુ તો કથી રીતે,
એમ ઉપાય વિચારી મજવર વદતા મજબાલોને તે ૭૯
- શાહૂલ-ગોપી ગોરસ વેચવા સહુમળી આ જાય આખ્યા વિના,
મહારૂ દાન, તમે અહિં મુજકને લાવો ત્વરાથી બધા,
તેઓને વદલો, ન કેા અડકશો એલુ સુણી સ્વામીની,
વાણીને, ઝટ થોલ થોલ વદતા તો ત્યા ગયા તે પછી ૮૦
- અનુદુપ-ત્યા કોઈ તેમને ઓહ્યા કેમરે ગોપખાલક,
બોલાવે નહનો પુન તમોને ગોકુલેશ્વર ૮૧
- અનુદુપ-કુલાગનાઓ શુ કેમ તેહની દાસીઓ અમે,
પ્રતિજ્ઞાથી તમો આવો ન તુથી ભય પામીએ ૮૨
- ઔપરછહસિક-ન અમે કઈ ઉચ્ચવેણુ પોતે વહીંયે સાહસથી કુલર્થીઓને,
કરવુ મજનાથ જે કહે તે, શુ ક્રુધાતુર, સ્વધેર ભવ તોરે ૮૩
- ગીતિ-ન ભવ નદશપથ છે મજપતિ હુકમ વિના તેના વનમા,
વૃન્દા સ્ત્રી તેનું વન ક્યાથી એનુ વિપિન અમારુ આ ૮૪

- અનુષ્ટુપ્—વકતા તમવાણીમાં જણાય જ અલૌકિક;
વકતાશબ્દનો ધર્મ ખરો દષ્ટિ થતાં બને. ૮૫
- તમોએ અતિ શાણ્ણો શું ન્યાય પણ બાણીયો;
બાણાવવાને અન્યાય હુમણાં તું અહિં આવીયો. ૮૬
- વસંતતિલકા—તેવે વિલંબ ન સહી રહી મેખલાના,
શૃંગારથી ઝણિત સુંદર ચાલથી આ;
ગોવર્ધનાદ્રિધકી ચંચલ વચ્ચેનાં,
ચંદ્રાવલીનિકટ અંબુજનેત્ર આબ્યા. ૮૭
- ઉપજાતિ—અગમ્ય વાણીમનથી કટાક્ષ-સૌન્દર્યનો લેશ વિચિત્ર વેશ;
સ્મિતશ્રિએ મોહિત કામ તે એ ભાજ્યા રુડા નંદકુમાર તેણે. ૮૮
- ગીતિ—વદનસુધાનિધિ શોભાજલનિધિમહિ મગ્ન દષ્ટિને સુહૃશી;
અજાગી કરી શકે નહિ સહસા તે સહ મન પણુ ગયું વજાગી. ૮૯
- અપાંગરૂપ વિલાસોમય ઉત્તુંગતરંગે મનનયન;
અગાધ રસમાં પડીયાં બહાર ત્યાંથી ઘવા નહિ સમર્થ. ૯૦
- મંદાકાન્તા—વેણીને વા દધિકલશને મસ્તકસ્થાયિ જે વા;
તે રસ્તાને વણિ ગમેનને, વચ્ચકંચુકિને વા.
સાહેલીને નિજગૃહ અને દેહને કૃષ્ણને વા;
એ પત્નાક્ષી કંઈ ન સમજે તે સમે મોહમાં વા. ૯૧
- ઉપજાતિ—તે શું અનૈકલ તરંગ ધારે કટાક્ષપાતે સખિ ! શું વધારે;
વિશાલ બલો સમ વાણીએ તે ઉદાર સંજ્ઞા કરતાજ તેને. ૯૨
- એને પિયુમાં દિશતી હતી જે આતુર્ય ધૈર્યાદિક સુખિત તેવે;
છે એજ ગોવિન્દપદપ્રતાપપ્રભાવથી માત્ર ન માનું અન્ય. ૯૩
- વસંતતિલકા—હાસ્થે મુખે ચલકટાક્ષ વિલોચને ને;
નેતાં રૂંડું સ્મિતતણી પ્રુતિએ ગતિએ.
શું વર્ણવું બહુ સખિ ! નિજ દક્ષતાએ;
ઘેલી કરે રસિકતાનિધિ નાથ તેને. ૯૪
- અનુષ્ટુપ્—ગોવિંદ વચને બાણે બાઝ્યાં તે પણ સુંદરી;
સખિ ! ઉદ્ભવ આપે ત્યાં પ્રત્યુત્તર અનુત્તર. ૯૫
- અનુષ્ટુપ્—કેમ આપ્યા વિના જાતી દાન ગોરસ વેચતી;
સિજતી મેખલાધારી સ્વર્લભવ જણાવતી. ૯૬

- ગીતિ—અત્યાર મુઘી મહારી ગતિ પણ સુંદર ! ન શું તમે નિરખી;
જુઓ જુઓ એમ કહી કતિપય પગલાં ભરતાં તે સુમુખી. ૯૭
- પૃથ્વી—ન જોઈ ગાંત શોભિતી તુજતણી ફરીથી મહને,
સમીપ અહિ આવીને નિજગતિ તું દર્શાવ ને;
અહો મુકુડીન નારિને નિકટ તેડતા નિર્ભય,
તમે જગતમાં દિશો વનવિષે જતા ઉદ્ભટ. ૯૮
- અનુકૃપ—શૈની હુવે મહને બીતિ સહાય તુજ ધારતાં;
સ્વસહાયી કરે ઓ હો ! મહને તો વિપરીત આ. ૯૯
- ગીતિ—જાઓ સખિઓ ! ગોકુલ વૃત્તાંત કહો જ નંદજીને આ;
તમ ધર્મશબ્દમાર્ગે નહિ શ્રવણ કર્યું પરાંગના ગૃહણ. ૧૦૦
તો શું નિમિત્ત જ લઈ જવા નિજગૃહે કરે તું આતુર્ય;
હું ગોપીજન ! સંધ્યાસમયમુઘી નહિ જવા દઉં ઘેર. ૧૦૧
- પૃથ્વી—તમે પુરુષરત્ન છે પછી 'હું ગોપિકા' ક્યાં વધા,
અહો અવધિ યુક્ત ને શ્રવણ ભદ્ર જે આપમાં;
બહુત્વ તમ શી રીતે યજ્ઞકુમાર ! દિવ્યા ખરી,
દિશે તમ સુઆતુરી સકલ વાદિને જીતતી. ૧૦૨
- ઉપજાતિ—વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થવા અમોને જાણી સ્ત્રિયો એમ વદે મૃગાક્ષિ !
વધા વિના શબ્દ અધિ ! તમોને વિશેષ આ શ્વાસ થતો શ્રમેરે. ૧૦૩
- ગીતિ—અધિક અધિક શું બોલો કુલસ્ત્રીઓને વચન આમ અંગ !
ન સહન કરનારા અમ શું કરીએ પણ નંદરાયના સુતને. ૧૦૪
- અનુકૃપ—ગ્રેપ્રકુલેશ ! જવા ઘેર સ્ત્રીઓને કેમ ઘો ન શું;
મૃગાક્ષીઓને વનમાં અમારું દાન લાગતું. ૧૦૫
- ગીતિ—ન સાંભળ્યું તેવું આ દાન કહો તે અહો કંઈ લાગે;
પગમાં શિરમાં ભુજમાં કે પુંડળ વા કહો અમોને તો. ૧૦૬
- અનુકૃપ—પાલવે કંચુકીએ જે તમારું શુભ અંતર;
તેમાં એમ વહી વીર કરે સ્પર્શ જ ઉદ્ભવ. ૧૦૭
- પૃથ્વી—અરે કુલવતી સ્ત્રીને અડકતા શું મર્મસ્થલે,
ન બીતિ કંઈ ધારતા સહુ વિસારી મર્ધાદને;
સરોજનયની ! કઈ પરસ નારીઓને સદા,
સખિ ! તુજ કહે કદા વસનસેતુ ઓળંગિયા. ૧૦૮

- ગીતિ—કહ્યા છતાં પણ અમણું વર્તન ગજ સમ કરે અમર્યાદ;
તુજ વચન હોય જેવાં તેવી મ્હારી કૃતિ દ્વિગુણ થાય. ૧૦૯
- વચને ચતુરશિરોમણિ નંદકુંવર જાણતાં અમો તમને;
અતિ અનુચિત પણ અહિંઆ દધિનું દાન નથીજ સુણ્યું શ્રવણે. ૧૧૦
- વસંતતિલકા—શું નાજિકેર ફલ અંબુજ નેત્ર ! કે વા,
પુગીફલો શું દર્ધએ મૃગનાભિને વા;
વા અંબરોનું અહિં દાન શું લાગતું કે,
અત્યંત ઉદ્દત પ્રજ્વેશ ! વદો તમે તે. ૧૧૧
- ગીતિ—ગોપીના ગોરસનું દાન અમે ગોપિઓ ! ગૃહલુ કરતા;
કુલાંગનાઓને તો કે તમ આલક ! આમ વચન વદતા. ૧૧૨
- લલિત—વિપિનચારીને જલચરો કહે અયિ ! તું કેમ ઓ ગોપઅંગને !
હુણ સુધી ન મેં જાણ્યું આપનું અહહ રૂપ આ આમ રમ્યશું. ૧૧૩
- ઉપજાતિ—નિમિત્ત શું ગોરસનું કર્યું કે અમૂલ્ય વસ્તુ કંઈ સુંદરી ! છે;
વક્ષરથલે જે સ્થિત ગુપ્ત રાખે મારા વિના અન્યનું મારુ ના તે ? ૧૧૪
- ગીતિ—હુમેશ વૃંદાવનમાં અમે આવીએ છતાં પયોદાન;
કદાપિ નહિ સાંભળિયું શેનું તમને અપાય તે આજ. ૧૧૫
- ઉપજાતિ—અત્યારમુઘી અયિ ! ચારરીતેન આપિયું આજ બધુંજ તે તે;
અહીશ હું દાન સરોરુદાશિ ! આપીશ તું લે કણવાર શાંતિ. ૧૧૬
- શિખરિણી—ગર્હ ગાયો આઘી પ્રખર ખુરિનાં ચિહ્ન વનમાં;
ન દેખાતાં હા ! હા ! જપટ જટ આવો અહિં બધા;
મુળી એવાં બહાલાં વચન હુરિએ ત્યાં સભય તો,
કહ્યું હે હે ગોપો ! જર્હ તરત ગોરક્ષણ કરો. ૧૧૭
- અનુષ્ટુપ—સર્વ ગોપો જતાં ઇષ્ઠ ધયું એમ જ પ્રેષને,
અતિ પ્રસન્ન વહિયાં અતિ પ્રેમાળ નિર્ભય. ૧૧૮
- તોટક—વિપરીત આહો પ્રજની લલના ! મહુ આપણુ ચારજનો બનીયાં;
જનહીન વને પ્રમદા પકડે વર માધુ ભુઓ અતિ આપ જને. ૧૧૯
- ગીતિ—વિપરીત સહુ તમારુ ધર્મ અમારો ગણાય ન સુનયનાં !
તમથી દાન મહવું યોગ્ય અમોને જણાય તે તો હાં. ૧૨૦
- ઉપજાતિ—યજ્ઞાં તમે છો પણ એકલો હું તેથી અનુકૂલ હવે કરુ શું;
દેવું પટે દાન ભવિષને કે વદી સુમે એમ શશીમુખીને. ૧૨૧

- અનુષ્ટુપ્-કેમ આમ કુલસ્ત્રીને કરો શૂન્ય અરણ્યમાં
આમ આમ વદી એમ હુસી નખ મુખે દિધા. ૧૨૨
- વસંતતિલકા-રે આપનાં મુખર્થો રમ્ય મુગંધિદાર;
તાંબૂલચિહ્નિત થયાં શુભગાલ હાલ,
મૌન્દર્યસીમ નખ ચિહ્ન ઉરે જણાય;
તો શી રિતે નિજ ઉદાર! ગૃહે જવાય. ૧૨૩
- શિખરિણી-શને તૂટી માલા ક્યમ વલયમાં છે વિરલતા?
થયું શાને મોહું દધિકલશ છે ક્યાં શું થયું આ?
પૂંછે આવું કોપે ગુરુજન સમીપે પ્રિયનો?
કહું શું, સ્ત્રીઓનો પરવશ સદા જીવનવિધિ. ૧૨૪
- ગીતિ-રમણીઓનું જીવન પરવશ છે પણ નહિ ગોપીજનનું;
મુજ આધીન જ તેતો પ્રિય સખિ! તુજને દિશે હવે લય શું. ૧૨૫
- ગોકુલ સકલ તમારે શરણુ એક વણિ વિશેષ મજવનિતા;
પરંતુ અહિં કે તમને કંઈક કહે વચન એમ અમ ખ્હીતા. ૧૨૬
- અનુષ્ટુપ્-હરિના મનમાં પેડી વાણી વશ ખનાવવા;
ન બહાર જવા શકત અંતરે પ્રેમપૂરનાં. ૧૨૭
- ગીતિ-નિમિત્ત કેમ વદો નહિ કરો પ્રકટ ભાવ આપ કેમ નહિ;
ન કોઈપણ અહિં સુણતું કેમ નાથ! લય અંતર ધાય સહી. ૧૨૮
- પૃથ્વી-કૃશાંગિ! દધિલાંડને તુજ શિરે જરા ભાળવે;
ન હું અહ! સમર્થ છું વિપુલ ભાર ભાસે મ્હને,
અહિં મધુરિ! મૂક તે ક્ષણ વિરામ લે યાકમાં,
કૃતાર્થ ખનતા રૂડા મલયવાયુઓ વાય આ. ૧૨૯
- હરિણી-કુસુમ મૃદુ ઓ શોભાલા ને વિશાલ ઉરઃસ્થલે;
તમ વસન આ તેને તો ના અમોર્થો સહાયરે,
ક્ષણ પણ અમારા હસ્તોમાં કરો, મજગોર્પીનાં;
નયનમીતના વારિ છે નાથ! આપ સુશોભિતા. ૧૩૦
- ભુવંગપ્રયાતા-ઉતારી જ આ પાત્ર તારુ દધિનું;
સરોજ્વલ્લિ! દે દાન તું શીઘ્ર મ્હારુ,
તમારુ મજ્જેશ પ્રભુ! વસ્ય તેને;
તમારી શું આજ્ઞા થકી દેઉં કો'ને. ૧૩૧

- ઉપભતિ—શિરસ્થ ધારી દધિપાત્ર હુસ્તે પિયુ સમીપે વહું વાત કોને;
ભાગે જ આ એમ મુખે વદંતા પાડયું ધરામાં દધિપાત્રને ત્યાં. ૧૩૨
- સગ્ધરા—તેવે ચંદ્રાવલીએ નિજપ્રિયતમને યુગ્મ હાથે ગ્રહીને;
ખોલ્યાં એવું અપાટે મજ જઈ સઘળું આમ વૃન્તાંત કહેને,
ના આવી એ શકે તો તુજ સમીપ હવે એમ ઔદુત્ય વાણી;
સૂણીને એક ચાલી ન અધરરસને ચોગ્ય એ તો મજે રી! ૧૩૩
- ઉપભતિ—મહે ધારી એને કમલાક્ષિ! કે વા મહુને ગ્રહી છે વદ તત્વ તું આ;
સમાનમાં નાગર! શો વિરોધ નીવી તથા પીતદુક્કલ વીણ. ૧૩૪
- અનુકુપ્—તુંજ મધ્યસ્થ થા આલિ! અમો ઉભય વાદિની;
જ્યાં ન અંતર તંતુને ત્યાં મ્હારી કયાં સ્થિતિ થતી. ૧૩૫
- ગીતિ—ખિન્ન થાય સજની આ તમ તનુસંગમતણી મુભગા! આશે;
મનરંજન અતિ એનું કરે ધીરજ વગરની બનેલી છે. ૧૩૬
- તુજ સંગે આવ્યાનું ફલ સખિ! આ પ્રકટ શું થયું અમને;
નિજ સરખી ઘીલને પણ કરવા અલિ! ઉરમાં શું વાંછે. ૧૩૭
- અનુકુપ્—તેવે હુપે નિજસ્પર્શ થવા કર પ્રસારતા;
તે પ્રત્યે નવપ્રેમાર્દ્રહૃદયે વદતાં પ્રિયા. ૧૩૮
- શાફૂલવિકીડિત—મા મા મા અડશોજ માનદ! તમે એવું વહી વારતાં,
હાથે ચિણુકમાં ઉરસ્થલવિષે તોયે પ્રભુ સ્પર્શતઃ;
તે કાલે કંઈ એર આંખ કરતા રાધેશમાં પ્રેમિના—
સ્પર્શ તેમજ ગિષ્ટ મિષ્ટ વચને આધીન તેવે બન્યાં. ૧૩૯
- વસંતતિલાકા—છેટા ગ્રહી વિવિધ રમ્ય કુલે બરેલો,
સંભારતા સ્મરલતાગૃહતોરણા શો;
હાળા ભુજે નખર સુંદર ગાઠ રીતે,
તેને કહે તું અલિ! બ શું જઈશ તું કે? ૧૪૦
- હરિગીત—મદને મધુર મુખચંદ્ર ચંચલ તારલાં લોચન લસે,
મૃગનનીએને મનમનોદ્દ કટાક્ષમય અવલોકવે;
નવ પ્રેમઆર્દ્ર મીચિત્ર કઈ નયનાંબુજેએ એ બધાં,
નીહાળતાં અનિમેષથી અલિ! સ્થીર અબજાએ રહ્યાં. ૧૪૧
- ગીતિ—વદ સખિ! વદન નિહાળી વચન રસાળ સુણી તે વજવરનાં;
લોકત્રયમાં પણ કો મુભગા નારી બને ન અતિ મુગ્ધા. ૧૪૨

- શાર્દૂલવિકીડિત-સાધી ભૂખનુપે કટાક્ષશરથી ભાગી ગઈ પૂર્વથી,
તેથી દૂર જવાય ના કથમ કરી નીહાગી પાછી ફરી,
સેનાઓ લડતી અનગવૌરની શુ ગોપીઓ તે સમે,
વાકા કઠ કરી જીએજ હરિને આધીન સર્વે કરે. ૧૪૩
- ગીતિ-તે સમયે વ્રજવરનુ પ્રકટ નિરીક્ષણ અલિ! પ્રિયા જનમા,
મોહ માન મિશ્રિત અવનવા પ્રેમને પૂર્ણ પ્રકટ કરતા ૧૪૪
નીવ સુધારસસાગરપર ગોપીજન દગ સરિતા ભજતા,
પ્રભુ સાદૃષ્ય થવાથી ઐક્ય પામતા થયા શુ! તેહ તદા ૧૪૫
- વસતતિલકા-ઓ મુખ્ય! હું મુખ પરે હરિ! વારિ ભઉ,
છોડો જ પાવવ વિલબ પથે અમેને
હે અગ! આપ મન માન્યુ દઈશ તેજ,
ઓળખી ગેહપતિને અતિ યતનથી હું ૧૪૬
- ઉપજતિ-એવુ વદતા કરપ-લવેથી ગ્રહી પિયું ચિબુકને મૃગાક્ષી,
સંકોચ હસ્તે કરતા ચુમે તે કટાક્ષથી ત્યાર પછી વદ્યા તે, ૧૪૭
- માલિની-અભિવષિત અમારૂ કચુકીમા લપાયુ,
અતિ સરસ વગી જે જિ'વને નિન્દનારૂ,
વિતરણ કર વસ્તુ તે મહુને વેણ સાચુ,
કર સખિ! વણિ આધુ વસ્ત્ર આ સારૂ તારૂ ૧૪૮
- ઉપજતિ-આ'લુ વદી પાલવ ખેંચતા તે કાટ્યુ નિહાગી નિજ વસ્ત્ર તેવે
વૃથા કરી ક્રોધ વદ્યા મુગોપી બ્દીન્યા શુ જાણે નિજ બધુઓથી ૧૪૯
નીવીજ મહે આજ નવીન અગ અગે કરી લક્ષ ગણી મુવમ,
ઉમગથી, તે હમણા તમોએ આ'વી કરી ઘેર જઈ શી રીતે ? ૧૫૦
- પૃથ્વી-કહે વસન કેમ આ તુજ તરૂં જ કાટ્યુ દિશે,
શુ ઉત્તર વદુ કઈ મિષ નથી ગૃહે જો પૂછે,
મુગુમ નહિ આ બને અરર કેમ! આ'લુ કયું,
મજેશકુવરે કયું મિષ ખતાવજે આ નયું ૧૫૧
- ગીતિ-નિજ ભવન ભત્તા પલુ નહિ લઉં તમ નામ નાય! કોઈ સમે,
કોઈ સમય પલુ ન કૃપણ સ્વકીય સર્વમ્વનો પ્રકાશ કરે. ૧૫૨
- વસનતિલકા-આ'લુ કહે ભય ધરે યદિ તો અમારૂ,
લે વસ્ત્ર આપ મુજને અલિ! વસ્ત્ર તારૂ,

- आ युक्ति सुग्ध रतिमां अति कामिनीनी;
ना अंग! अे अमताणी पण नागरीनी. १५३
- ना हुं कहुं अनय ओ अलि! आ दधिनुं,
इहे मूल्य, वालम! न मूल्य गणाय ओनुं;
जे छाय आग्रह सुमूढ्य तमे न योअ्य,
आपो म्हुने, महनमोहन द्विव्यकाय. १५४
- वपनति—हारादिनुं दान गुलांगि! हेतां छे प्छीकमानी पण योअ्य तो आ;
दे मूढ्य आपुं कहीं ओम अमे थयुं ल्हुने पूछुं न के कहे ते? १५५
- गीति—ननराजकुमार! कमलसम कोमल! तम कृति आ सहु सारी;
वसन तजे जेशे जन कोछ राजपथपर तम अलिहारी. १५६
- शिखरणी—निकुंजेनी पंक्ति विधविध भीक्षेलां सरस न्यां;
कुवोअ्ये श्लोता विमल सुरले भक्त लभरा,
सरोजक्षी! भीक्षुं थवण मनने गोथर न जे,
सुणे जे तुं तेने त्यज निज जनोनो लय अने. १५७
- गीति—आणु पांजरे छानुं रह्यु रतिपतिनुं स्वलाव सर्वस्व;
कुसुमभय नडि लतागृह आमानुंहुं मृगनयनि! ओम. १५८
- पृथ्वी—निकुंजपुरमां अलि महनराय धैर्यादिके;
सुमन्त्रिसह वायु कोकिल सुषंटी जेने स्तवे,
स्फुरंत कमले मदी अमर गाय जेने जयी,
अपांगशर ताक्षरां पण न संखरे न्यां सुधी. १५९
- शिखरिणी—रति स्वामी तारा शशिमुणि! कटाक्ष दुतिधकी,
भरीदायो दाने कमलसरथी सुंदर अति,
वड्युं तारु हर्षे गृह निज अघाथीन घटतुं;
प्रिये! स्वीकारिने कर सकल तेना अमय तुं. १६०
- वपनति—स्वआणुथी वेष्टित कुंजहुं कंधर्षयोदो कलकंडनादे;
म्हुने निमन्ने अलि युद्ध माटे सहाय आजे कर आलि! तुंते. १६१
- पृथ्वी—सुभधुतिवडे प्रिये! महन तुं धकी लालयो;
रथी विजन रानमां लुवन रम्य तेमां रह्यो,
विशिन कलकृजने विनय वाणीअ्य ओहने;
मनाव मम साथ सुंदरि! मदावसाक्षी! सुणे. १६२

- त्वदीक्षुपुकटाक्ष आणुवर्ती हारता आर्गोने,
 वसे स्वशरवेष्टित स्मर निद्रु हृगे लये,
 नितानिनि! मुमध्यमे! निज विहार अधोवटे,
 सहाय कर तु म्हुने अहि नभाववा ज्येहुने १६३
- अनुधुप-आज ह्यु स्वार्थमिदितु द्वार तारु शुं अतर,
 कुयने पामता पामु कामसपत्तिज्यो अधी १६४
- धद्रवशा-अद्रावलि! त्वन्मुभ पूर्ण्यद्रमा मौन्द्य सिंधुपर सिंधु डेटया,
 डे पूवथी पूर्व विलक्षणी घण्टा क्षणे क्षणे थाय तरग तेज्जा १६५
- वसततिलका-ता'रा सुनेत्र कमलौमहि जेवनारा,
 तारा मदी भ्रमरथी यपणा कृशागि,
 शोभा मन्द उरता सभि! योगमे ते,
 म्हारा हृग भ्रमरने पणु पारणा छे १६६
- वशस्थ-मदीय नेत्राणुज भीलवाधडी न अद्र लानु शशिकोशित्यथी
 प्रिये! न तारु मुभ वरुणी शजे न त्या कवीना पणु वेणु म्हुंयशे १६७
- मालिनी-मुजपर अधिको जे कामने थाय राग,
 निजस शर थापे ना ह्युतातुं स्वसर्व,
 प्रकट अहि करुं ते गुप्त तेथी महर्धे,
 वदनकमल तारु आ घळं रम्य लागे १६८
- गीति-मुज मनने वश करवा तुज तिलक अधिक विलसे मधुरी छे!
 लुकुटिधनुष साधीने आणु मदननु प्रयड शु! न्णु १६९
- शाहूलविकीडित-जे ज्ये अद्र अकार तो कमल ज्ये तो भृग आलि! अने,
 जे तारु मुप शुद्ध स्नेहजल तो आ भीन नेत्रे अने
 सौंदर्याभूत दिव्य जे निमिषता ना थाय आ यमुभा,
 तेनु तत्त्व लही शकाय नहि छे पद्मक्षि! तो हावमा १७०
- गीति-भिहु सहित न्णु शु शुड हड आ मदनगज तणु छे;
 वेणी विवसे भौण्टिक पन्ति अधिक गुच्छ धवल अत्रवसे १७१
- वसततिलका-लोकोत्तरा हृदयकोमलतान तारी,
 छे अणुवक्षि! नवपुणु आणु भारी
 कोरे न्णु हृदय तेहनी शाति सारु,
 त्या वैद्यरा रसम तु कर ते सुधा शुं १७२

- गीत—कर अरु नभशशीनी माला मुजने भणी धरी सभये;
 अंद्रावलि ! पोतानुं नाम सत्य तुं कर निजनुं आणे. १७३
- वहतां हसी निरभतां ललित वदन अंग संग अंद्रोअे;
 अंद्रावलि ! तुं मुजने शीतलकर तुज अरु नाम करने. १७४
- प्रथम समागम जणी धरवा लेट युगलइल उरता ने;
 व्याप्यां अधिक मनोहर अंगर मंगल घोषवडे तो अे. १७५
- अनुष्टुप—विलंभ त्यज पद्माक्षी ! पूर मांरा मनोरथे;
 आज सौ सणिअो साथै पाम आनंद तुं धरुा. १७६
- गीति—मुअमुधांशुथी गजतां अमृतसभ वचन पियुनां श्रवणु करी;
 सहु रीते अंतर वश यतां परस्पर निरणे वदन भणी. १७७
- पृथ्वी—पथी सहज गाढ अे प्रणयपूरमां हृजतां,
 ललितलय धैर्य उत्सुक कृशांगि वीटी वज्यां;
 स्वहाथ यडीं तेमने शिमुक भाहु गंडस्थले,
 स्मृशंत लजियां शुं सौ जलधिमां प्रियाअो दिसे. १७८
- शिपरिली—प्रिया हस्तस्पर्शे पुलकित यता ने प्रकट ते,
 स्वभावोद्गारीने रसअलसधी आर्द्र नयने;
 मुथो जेता ज्हाला प्रज्वरवधूनां मलकतां,
 रुडां राधाअेनी ! चिरसभय अे तत्त्व लजता. १७९
- वसंततिलका—गोपीकपोलभय दर्पणुमां स्वरूप,
 जेतां विशेष रटता निज रास जेल;
 आनंदसिधुलहरी सभ ते प्रियाअो—
 साथे निहुंज गृहमां प्रिय आलीया तो. १८०
- उपलति—प्रियाअे भाहु धरी विचित्र लीला करंता करपक्षवेअे;
 सर्वोत्तमा अे प्रमहाजनेमां कंदर्पेना लाव लरे वधारे. १८१
- शिपरिली—धर्ष शोला तेवे प्रज्वरनीं ते ना कडि शकुं,
 परंते भ्रारु आ वचन सजनीं ! अेक मुधुं तुं
 उपाडी ने धीरां स्वपदकमलो स्थापन करे,
 त्रिलोकस्त्रीअानां शशिमुधि ! नभावे ज महने. १८२
- अनुष्टुप—निहुंज आंगळे पाज्यां तरुपडलव न्यांधलां;
 प्रवेशया प्रिय ते साथे विरान्या वरु आसने. १८३

- શિખરિણી-હસતુ છે ઇદુમુખ, નયનપદ્મો ચલ અતિ,
કરતા હાસીને રસ પ્રકટતા તે વ્રજપતિ,
વધા બહાવાણ કે સ્વઉચિત મહને દાન કર તું,
કહી લ્યો ગોપીએ સુમુખિ! પિયુને ચુળન કર્યું ૧૮૪
- ઉપભતિ-ઉદારહાસે રદપક્તિ ભાસે તેવેજ ઉદીપિતકામ ભાવે,
તેઓ હરિના મનમાહ્ય ધૈર્ય કરી શક્યા નેત્રવટે નતોએ ૧૮૫
- શિખરિણી-બુજે ધારી ગોપી કુમુમમય કુજે પ્રિય ગયા,
પ્રિયાસાથે પુષ્પે નવકમલની સ્હેજ ઝટ ત્યા,
સ્થી રૂડી, પોતે પ્રકટ રસભાવે સ્વસરખા,
ઉમગે તે સગે રસિક પરમોદાર રમતા ૧૮૬
- હુરિગીત-અધિક પુવકિત કાય, ચીત્કારે પ્રકટ રસધાર શા,
સ્મરસદનઅકમલે ધતા જે શ્વાસથી સુદર ઘણા,
અતિ વેગ હાસ્યધકી યતા ઉર સ્નેહભાવે લાજતા,
ગ્સભર સુદૃષ્ટિ, લભણ ચચલવોચના સહ ખેલતા ૧૮૭
- પુષ્પિતામ્રા-પિકસમ કલ કૂજતા કૃશાગી કરી ધનચુળન દતદશ દેતા,
સરસ વિવિધ બધના વિલાસે શ્રમ જલચુક્ત પ્રલેશને રમાડે ૧૮૮
- વક્ત્રસ્થ-પ્રિયાગ સગે રસ આ મને મળ્યો મળ્યોજ કેવોય પિયુને જલુવા,
નિતબિની યલ કરે શુ તે મમે ઘઈજ તે ભાવથી પૂર્ણ એકતા ૧૮૯
- અનુકૃપ-કેમ કૃત્રિમ તે ભાવ ધતો સ્થીર વિવાસિનિ!
અતમા ભજતા ભાવ લાજે મવકતા બની ૧૯૦
- ગીતિ-કષ્ટક મૌચિવ નયન વણિ અધર રતાશ રહિત દોમાચિત જે,
શ્રમખલુ સુંદર મુખને પિયે પ્રિયાના ધન્યવાન વર એ ૧૯૧
- રતિરસજલધિવિવાસો નવ તરગમહિ પ્રિયાવટે પરિયા,
પાર ન પામ્યા એ પણ પોતે પૂરણ કૃષ્ણચંદ્ર વણિ આ ૧૯૨
- શિખરિણી-સહે ના હે આવિ! સ્વદ્રગમિવનું અતર પણ,
પ્રિયાનું નેતા એ મુખ વણિ મળ્યે એ મવયજ,
પ્રિયા બહાવાને તો દૃઢય ચિર આવિગન કરી
મુતસ્વો પામેવા અધિક ભજતા ધ્યાનર્મી દશા ૧૯૩
- અનુકૃપ-વેદીગુથન આરભી ચરણે અગના મુખી,
પ્રેઠે શુગાર ખેરાબ્યા સ્વપ્રિયાના કહ્યા ધકી ૧૯૪

- ઇંદ્રવશા-પછી (પચુએ નખતારલાવિપે મુખેંદુને દર્પણુ જેમ દાખવ્યુ,
ચદ્રાવલી જોઈ સુખે નિહાળતા લલળા કે હાસ્યથી પ્રેમવકત્રને ૧૮૫
- ઉપજાતિ-રેમાયધારી બહુ હર્ષતા એ કપોલ આનદ મુધાનિર્ધિને,
કચમ્હીને ઘન સુખતા જે સીતકારધારે નવ આશયે તે ૧૮૬
- ગીતિ-વિવિધ કુસમથી સફુલ કુતલપર ચુકટ અતિ લલિત નમતો,
જમણી ભૂકુટિપર કઈ રચતા બહુ મુદિત બની પ્રિયને તો ૧૮૭
મૃગમદતિલક પુલકમય લલાટમા પિયુના રચતા મધ્યે,
નિજમોતીમય સુદર કરતા બિંદુ પ્રિયા કૃશાગી એ ૧૮૮
- વસતતિલકા-કર્પૂર કુકુમ કુરગમદે મળેલા,
આરણી સુદર કપોલ યકી પ્રભુના,
પાદાબુજેસુધિ રુદુ મુખચદ્ર જોતા,
તે લેપતા સખિ! વિચિત્ર સુચદને હા ૧૯૯
- અનુષ્ટુપ્-કુચકુકુમના પકે લેપેલા ઉત્તરીયનુ,
નિતળે બાધતા શ્રીને શુભાગી વચ્ચે રોભિતુ ૨૦૦
પછી વિચિત્ર ચરણે કુરગમદ કુકુમો,
લગાવે ચદ્રવદની ઝાઝરો રમ્ય યુગ્મ ન્યા ૨૦૧
- ઉપજાતિ-સ્વકાટલીને ઉરમા પિયુના ધરી સુહારો વળિ કુકુમોએ,
વિચિત્રમાલા પણ પુષ્પ કેરી કહે ધરે કુલભમડિતા એ ૨૦૨
શ્રીકૃષ્ણના કર્ણુ વિષે શુભાગી પુષ્પો ધરે જો સખિ! કર્ણિકાર,
ગડસ્થલે સુદર સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મ રચી ઘણી અદ્ભુત ચિત્રરેખા ૨૦૩
- અનુષ્ટુપ્-પ્રિયા નાસાપુટે રમ્ય સ્વનાસાપુટ બુવણુ,
ધરી પોતે ધરે તેમ તેમનુ પ્રમદોત્તમા ૨૦૪
- શિખરિણી-નિહાળીને તેણુ રૂપ શશિમુખી! હર્ષિત બની,
અધીરા શુ ભેટી પ્રિય મુખ સુમતા પ્રિયસખિ, !
ન નાહું વા કેવુ સુખ અનુભવ્યુ અતર દુગે,
પ્રિયાએ ને નાથે પ્રણયભરપૂરા સુનયને ૨૦૫
- અનુષ્ટુપ્-સ્વવિલાસલાવે હારે ન્યા કદર્પ, મળગના,
સર્વ સગે રમે શ્રીમાનુ રસમદ મજેશ આ ૨૦૬
- શાદૂલવિક્રીડિત-આ લોકનયમા કઈ ન અગને તો છે અપેક્ષા સખિ !
નિત્યે ચિંતન એહ છે ફરી ફરી પદ્માક્ષિ ! એ માગણી,

आपु सुंदर नदनदन मदा सर्वस्वदाने धीरा,	
गोपीरग रमो न वर ते अभ्यस्तुते कुम्भा	२०७
राधाचद्रावत्रीगोपीदात्रीये कलु द्वि-य आ,	
अभुषु कुम्भा वाथ शृङ्गाररसमंडन	२०८
धृति श्रीकृष्णुनु तेम प्रियाओनु न वाठित,	
सर्वस्वदान अन्योन्य स्वाशये विदुये कर्तु	२०९

दानलीला गुर्जरानुवाद सम्पूर्ण ।

१९२६-२७-२८-२९-३०-३१-३२

श्रीकृष्णाय नम ।

शृङ्गारसमण्डनम् ।

उल्लासः ।

श्रीमत्प्रभुचरणप्रकटितः ।

—३३—

प्रथम उल्लास ।

- हरिणी-वद वद म्हुने, राधा लक्ष्मीधरी अति सुंदर,
सुवदनि! धयो ते सगे केम भगभ नूतन,
सपि! विहित अे कडेवु शु! ते त्हुने पणु अे कथा,
मन्ववरवधूदासीओनु दृशेदरि! एवन १
- बूलणा-निन निन स्वामिनी स्मरलु करनार तेभावथी प्रकट भरपूर प्रेमे,
पु-क अतिशय धता अगपर जेमना लोद लोचनविधे अश्रुधारे
मन्ववर प्राणुपति रमलु रस उदधिन! नीरथी आप अन्योन्य सधणा,
सुभ हृदय धारता श्रितता ते समय श्रीतलुं शित्त पलु डरलु करता २
- शिभरिणी-नणे वात्रीकेरा अतिशय सुभागे प्रकटीया,
यशोदाभा तारापतिसभ अडो पूर्वदिसभा,
धयो अेओने अे प्रभुपर अतिम्नेड, हरिने,
परते राधाभा अतिशय धयो राग सपि! डे ३
कदा कलिंदीना त' कभवगधे धनिके आ,
धणुा हुर्ये धीरा सरस पवने सुंदर रादा,

સુખે વૃન્દારણ્યે નિજસહચરીવૃન્દસહ તે,
 જતાં ભેતાં રાધા યુવતિગણુર્વાટેલ હરિને. ૪
 મુરારાધાનું ગાઢા હરિવદનશોભાજલધિમાં,
 ઘયું હૈયું રાધાસખિ ! રાનયને મગ્ન અતિ ન્યાં;
 મૃગાક્ષીના તેવે મુખશશિવિષે ઇષ્ટ હરિની,
 પડી દૃષ્ટિ રૂડી અતિ ચિર સમે સ્થિર અધિકી. ૫
 મળી દૃષ્ટિ ગોપી પ્રિયતમતણી સ્વામિની તણી,
 થયો તેવે ભાવ પ્રણયિની ! કંઈ તે પ્રિયભણી;
 બધા જેથી સ્વેદો પુલક વણિ સ્તંભાદિ પ્રકટ્યા,
 ત્વરાએ ભાવે ત્યાં સ્ફુટ સજ્જનિ ! રાધારમણીમાં. ૬
 નવપ્રેમે પૂરા ભરિત ઉરમાં એ હરિતણા,
 કટાક્ષે વ્હાલાના બહુ મદનબાણે પ્રસરતાં;
 જતાં હૈયામાં એ સખિ ! કઠણ સાબ્દત્યથો ઘણું,
 કૃશાંગીને તેથી નહિ કહિ શકાતું હુઃખ યતું. ૭
 ઘણું આસક્તતા તે કૃશવપુ અધીરાં સખિ ! તદા,
 કદા રાધા બાધા અધિક કરતાં ભાવ ધરતાં;
 નિકુંજે ન્યાં શુંજે ભ્રમર પવનો મંદ વહતાં,
 યઈ લીના દીના લલિતસખીપ્રત્યે ઉચરતાં. ૮

મદહાર રાગ.

હરિ વિહરે યુવતિજનસહ સખિ ! મૃદુ મૃદુ પવનને સેવે;
 શું કહું વાણી વિવય નહિ મુજ એ પણ મનમાં ઘણું ખેલે. મુવપદ. ૧
 વદનકમલ એ મધુર મલકતું ભેઈ ધૃતિ ગતિ ભય;
 અંગ અવર રમર કોટિ મુંદરતર મેં ન નિરખ્યું ક્યાંય. ૨
 પ્રકટયો મદન દુણાયે ભણે નયનકુસુમનાં બાણે;
 આમ અધીરાં શ્રીરાધાનું કથન શુભ વિસ્તારે. ૩

શિખરિણી-દિહું આલેથી શ્રીમુખકમલ પહેલું હરિનું તે,
 ફરી કેમે હાસ્યે શુભ અતુલ દર્શાવ મુજને;
 દઈ તેને કહે શું સખિ ! ભુવનમાં શ્રેષ્ઠ તુજને,
 બન્યા પ્રાણે મારે હરિનયન આકર્ષિત અરે. ૯

ગીતિ-આમ કથન ગણુ ગણુતું સાંભળતાં અતિ ચતુર સહચરી એ;
 રાધાપ્રત્યે વદિયાં બતાવતાં સત્વર વ્રજવરને તે. ૧૦

વર્મત રાગ

- હરિ અહિ મજ્યુવતીશતસંગે,
વિલસે કરિણી ગણુમા નવ ગજ વર રતિપતિ માનભગે. ધ્રુવ૦ ૧
- ભ્રમિત વિલાસે ચચલ નયને મૂચવતા ઝહુ ભાવ,
કોઈક નેત્રકગણકમલવટે પૂજત પિયુકવરાવ ૦
- સ્મિત રૂચિએ હરિતુ સુંદર મુખમ્મવ જોઈ મુખમ્મ,
ચુખે કોઈ નિતબવતી કરપર અહિ ચિત્રુક અમદ ૩
- ઉલ્કભાવ પ્રકાશિત આપવ મોહન નિધુવનચાલી,
રમતા કોસહુ પીનઘનસ્તનપર લગતા વનમાની ૪
- નિજ પરિરભણુ કરવે સત્વર નિરખી હરિમવિવાસ,
કોક કોઈને બલથી આગળ કરે કૌતુકે સહાસ ૫
- કોઈક નીવીબધ વિભોચન સભ્રમ લગ્નિતનયના,
રમતા હમણા સુમુખિ! હક થઈ કરથી ધરી નિજવસના ૬
- પ્રિય આલિંગન વિપુલ પુવકધર દ્વિગુણિત સુભગ શરીરા,
ગાય કોઈ સખિ! હરિવર સગે રતિ રસમય રણુધીરા ૭
- રમતા સભ્રમથી સરતા પજ ચદન વિમ્મ ઉદાર
નિરખે સ્મિતમય વિસ્મત મનથી પિયુનુ વપુ સવિકાર ૮
- કોઈ મગે કર નહિને આવે અવસતર સહુવિવાસ,
રાધે! તમ પૂરોજ મનોરથ પ્રકૃતિ આ હરિ રાસ ૯
- (પુષ્પિતાઆ) કમલસમ સુકોમલાગસગે પ્રકટ થતો રમરભાવ અગના,
સહુને સહુ વિહરે ઉદાર, યાતા પવન ઝલિદમુતાતટે વન તે ૧૧
- (હરિગીત) યમુનાતટે મદમન્ત ભ્રમરોથી ચખાતા કલકા,
નવપલવો વપુ ધારતા જે ભાસતા અતિ કૂટકા
જેણે મધુર મુરલીસ્વરે અતિમુગ્ધ ગોપીજન કર્યા,
હરિ એ મનોરથ તમતણા પૂરણુ પ્રસારો સો ઘલા ૧૨
- इति प्रथमोऽङ्कः ।
- अथ द्वितीयोऽङ्कः ।
- (शिખरणी) तुं हरेो एवा विमल सुविहारेो हरितण्णा,
निहाणी भूदाराथी अति रति भीमभा थर्ध अहा
घणी धर्ष्याथी तो न रहि शकता मोहवशमा,
जता ना ते आंयु चिर हृदय आहोवित थता १

પછી આવી બીજે સ્થલે કંઈ લતા કુંજ ગૃહમાં,
મરંદે ગુંજે ત્યાં મદે ભ્રમર ધીરા પવન જ્યાં!
સ્વભાવે સ્નેહાળી સખિ ! કમલનેત્રા કંઈ મીંચી;
વદ્યાં રાધા કેઈ સ્વસહચરીને ગુપ્ત વળતી.

૨

રાગ-કલ્યાણ.

આ મન સજની. ક્ષણ પણ હરિને વિસરે નહિ આતુર અતિ;
વિવિધ વિલાસે સરસ નયનશરથી મારી હણાઈ ગતિ-૧૧ ક્રુવ.
મધુર સુમુરલીનાદે મોહિત યુવતિજનલસિત વશ કરતા;
મુજ નયન ઉપર વદન ધરત જ્યાં જન મૃગખગ વિસમય ખનતા.૨

પૃથ્વી-ધીમી ગજસમી મત્ત સુમુખિ ! તે ગતિ તે સ્મિત;

ખને મન વિમુગ્ધ કાંઈ શુભ આર્દ્ર જેનાં ફુગ.

મુખેન્દુ પર રમ્યતા વચન આતુરી માધુરી;

સુધા પણ લગતય હા ! ત્રિભુવને ન ક્યાં એ ખૂંબી.

૨

શિખરિણી-પ્રિયાનું જે મુકતાફલથી રચિયું બિંદુ નવ જે;

સ્વભાવે કસ્તૂરીતિલક નવલું કેલિકુતુંકે.

ધર્યું બહાલાએ તો અહલ બહલાથી ઉભાયને,

અહો શું શોભા છે અધિક વદવું ક્યાં અવર એ.

૯

ગીતિ-ઉંચે ગાય છતાં પણ ગોપી ધન ભેટતાં પુલક ધરતાં;

સ્થિર અતિ અંગલ થીવા નાસા ભૂવણ મુજ મનને હરતાં.

૬

શાહૂલવિકીડિત-વાકે કંક, ચલાવિ અંગુલિ રૂડી ભુવક વાકાં ફુગો;

રાતા સુંદર આષ્ટમાં મુરલિકા ને કુલ્લ નાસાપુટો;

અત્યસ્તાંધિ ધરી સુખે અધરનું પૂરે સુધા પૂર એ,

અંબોજાક્ષિ ! ન લક્ષ કે ત્રિભુવને શું કાર્ય ધાર્યું કરે. ૬

હો કોટિરમરગર્વહારિ હરિનાં અંગો તણી વાત શું;

તો હું વર્ણવું એ ત્રિભંગવપુનું છે ધામ સૌન્દર્યનું,

મારી કૃષ્ટિ વિવેકિ ચિત્ત વપુની માનું ગતિનો સખિ !

આવિભાવ કયો ત્રિભંગ વિધિએ જેથી હું આવી બની;

ગીતિ-સહાસ વદતાં જેને મદાંધ મધુકર મુગંધથી ભમતા;

એ પ્રભુ વેણુ વગાડે નહિ પણ અધરામૃત મુજને લરતા.

૯

મૂલણું-મોરલીનું લઈ નિમિષ મુજનેય પિયુ પૂરતા અધર રસમય સુધાથી,

સુતનુથી અંતર ન અંતર વિષે જરા થાય એવું પ્રિયતમે વિચારી;

ચિત્ત મારૂ હૃદ્યે તેવિષે આપનો રસભર્યો આપશ્રીએ પઠીથી,
લાવ તે તો નિવારાય ના કોઈ દિન ખચિત હું તો કરૂ કે જેની ૯
રાગ કેદારો.

મુજ મહુ કોમિહનમુદરત રમાવ કેમે કરીને તુ,
રમણુ રસ સુચિર જમાવ સજની! લાવ રસિકવર હરિને તુ ૧ મુવ૦
કુજે લપઈ રચિત કુસુમશયનપર જઈ એકાન્ત વિષે શુ,
રતિ રસ વેગે હસતા એ કઈ શરમાતી શુભ અતર હું ૨
વદવે મધુર ચતુર વર નવવગ, મૃદુમૃદુ હસી વદતી મુજને,
કરતા મા'રૂ શિથિલ વસન પિયુ કુસુમ શયનપગ નિવેશિને ૩
મુજ ઉર ઉપર શયન કરતા કરી આલિંગન નુખન દઈને,
પીતા અધર મધુર રસ પુવકિત રતિ-ણુ ધીર ણની હું ને ૪
વિધ વિધ રમણુ કુશલ માનદ ડોયલ મધુરૂ કુહુંકુહું કરતી,
અમ જલ કણુ સુદર મુખ કમલ અધર રમપાને હુંલસતી ૫

શાદૂલ૦-અર્ધુ વચ્ચ સરેવ અર્ધ તિવકે પ્રરવેદ અર્ધાં સર્ચાં,
પુષ્પોએ લટ રમ્ય મોહુ કરતા આસ્થેન્દુથી શોભતા,
વાધી અધરતા વિશેષ રસથી ગર્વિષ્ઠ ગોપીતણુ,
જોતી હું પિયુને કગણવશ છે નિર્વૃતિ પામુ સદા ૧૦

અનુપટુપ્-સુગધિયુખ પુષ્પોથી યમુના જલમિશ્ર જે,
ન કરે મુખ તો વાયુ તે ભારે જેમ મદ એ ૧૧

પુષ્પિનાચ્રા-વિવિધ કુસુમ ખીલિયા શગીના હિમ કિરણો સહ એ ઘણું દહે છે,
કઈ પણુ મુખ નહિ કરે કરૂ શુ વદ સખિ! સગમ પ્રેષનો શી રીતે ૧૨

હરિગીત-રતિસાગરે રમણી વિલાસ અપાગ રગ તરગમા,
અનિયવતા નવનવવનેહુ ભરાઈ રસભીના થતા,
હરતું નવિન શોભા મદનમદ તવ વદન તે ભાખતા,
લગ્ન થતા હસતા સરસ આ આશ તમ પૂરો સદા ૧૩

इति द्वितीय उहास ॥ २ ॥

अथ तृतीय उहास ।

ગીતિ-મધુમૂદન હરિ પણુ એ ધારી રાધાને ઉર નિજ રમણું,
વિચારતા રસિક મુકટમણિ અતિ આમળિએ અધીરા શું ૧

પ્રકટ મનાવા તેને લગ્નનું પ્રણય કોપ ભીરું જે,
પરિકમલ કરતા કઈ વિરાગિને વિધવિધ વિચારતા એ ૨

યુગ્ધિતાઝા-હરિ હરિ થયું શુંય શું કહે આ શું વળિ અનાહર કોપધારી રાધા,
અહહ શું કરશે ઘણા વિયોગે રસિકી હુવેજ પ્રસન્ન કેમ ધારો. ૩

હરિણી-કુટિલ ભૂકુટી કોપ્યાથી લાલ ઝોઠનું કંપલું;
અરૂણ નયને રનેહે આર્દ્રાંદ્ર ચંચલ ભાગલું.
ઝપટ ગતિએ રૂડી સાડી સરેલ કરે ધરે;
મુખ કમલની શોભાને ના તને મન આગ્રહે. ૪

ગીતિ-રોપે રાતાં તેનાં નયન યુગલને કહે અધિક વિચાર,
કમલ યુગ્મ શું બાણે અતિ અરૂણ પરાગપૂરથી રગ્ય. ૫

તેનાં ભૂકુટીધનુયે લગાવેલ ખાહુ કટાક્ષબાણોએ,
હુઃખ થતું ના શમતું પ્રિયાઅધરરસ મુધા વિના ભેષજે. ૬

સુમુખિ ! મને નિજ માની તું અહિં નિજ વચન સુધારસ પૂરે,
સિંચન કર કરકમલ સ્પર્શવડે પરિહર અતિ તાપ અને. ૭

તવ કૃપામય તરંગે લસતા લાવણ્યસાગર વિના એ,
મહારૂં મનમીન મહા સમર્થ થાય ન વિહારવા ક્યાંયે. ૮

શિખરિણી-વહી એવું સ્વામી પ્રણયભર ભારે શિથિલ એ,
રસાળા કાલિન્દી તટપર નિકુંજે વિમલ જે,
વિરાઙ્ગ્યા ત્યાં રાધાપ્રિય સહચરી કોઈ વહીયાં,
નિજ સ્વામિનીને અધિકતર હુઃખ પ્રિય વિના-
રાગ કાનરો.

પ્રિય ! તમ વિરહે તે ખેદ કરે,
અતિલીના સુકુમારી નિન્દે હિમકરને પાણુ રે. ધ્રુવ પદ

ત્રિગુણુ પવન દહનસમ સમજે ચંદનથી પણુ હુઃખ ધરે,
નાથ ! તમારૂં નામ જપે નિત નિજદેહ ભાન વિસરે. ૧

તમમય પ્રાણુલવન જેનું તમ લીલાવિષ્ટ કરે,
તમ ફૂલનને અનુસરતાં તમનામ નિરંતર ઉચરે. ૨

હરિણી-અકિત નયને જોતાં ઉંચે સ્થિરા ઘઈ વ્યોમમાં,
તમતણી ઘણી ચિંતામાં મગ્ન મૂકે બની ગયાં;
ભુવન અનલ ત્રાસે શ્વાસો ઘણાં વળિ મૂકતાં,
તમવિરહની હાવાજનાલા શિખાસમ નાથ ! હા. ૧૦

ગીતિ-તમ વિરહમર્મ વાગે મૂર્છાં પામ્યાં નહિ ક્યમ કરી જાગે,
તમ કરૂણાએ માગે હમ ઉપાય નહિ કંઈક કામ લાગે. ૧૧

- ચંદન લેપન વિષસમ ચદ્રકિરણ કમલ પણ અનલ માને,
કંકવિષે માલાને પાશ ગણે હાર ભારકર ધારે. ૧૨
- ધરણીપર આળોટે નાથ! વિરહ વધતાં વિહ્વલ રાધા,
વિલપે રડે તમારી તોયે કમલ સદૃશ કોમલ બાલા. ૧૩
- અતિ દીના તમને નિજ દૃઢયે રાખી સમીપ અતિ નમતાં,
સ્વકીય પણ જીવનને ન યાચતા એ અધિક સૂહાવું ક્યાં. ૧૪
- ડગલે ડગલે ઉચરે ચિરસમયથી તમ ચરણ શરણ મારે,
મારો વા જીવારો નિલંગસગે તમ વિરહે મુજને. ૧૫
- રોમાચ મુલગ! ધારે સીત્કારે કૃશતનુ થથરે ભારે,
તપે મળે વળિ લથડે આથડતા મૂર્છિત અતિ દુ ખી છે. ૧૬
- આમજ વિષમ ભ્વરમાં તમ અધરામૃત સિંચન કરવામાં,
એ કંઈણા કરશે તો જીવે નહિતર હું કંઈ શુ દીના ૧૭
- વસન્તતિલકા-મેઘોથી પીડિત નિજ મજ રક્ષવાને
સ્ટેજે ધર્યોજ ગિરિરાજ કૃપાર્દ્ર ચિત્તે
પૂરો મનોરથ બધા પરિપૂર્ણ તે આ.
ને તાપ સત્વર હરો સખિ! રાધિકાના ૧૮
- इति श्रीमृगधाररसमण्डने तृतीय उहास ।

अथ चतुर्थ उहास ।

- માલિની-અહિંજ રહું હજી હું સત્વરે રાધિકાને.
મમ મૃદુ વચને બ લાવતું સ્વામિનીને,
મધુરિપુ હરિએ તે મોહલી સાર્દ્ર ચિત્તે.
અતિ ચતુર સખી એ આ કહે રાધિકાને. ૧

राग कल्याण.

- નંદ કુંવર તવ વિરહે રાધે! ન સુખ ધરે હમણાં કેમે,
રટણ કરે તુજ નામજ બહુ બહુ વિષમ ચદ્રને પણ નિંદે ધ્રુવ પદ ૧
અતિ ચિંતનથી ઐક્ય પામી તુજ સમ પણ દુ ખ સકલ પામે,
શુ કંઈ અધિક તને સૈયર? એ અતિશય કોમલ મજવર છે ૨
ત્વ-મય થઈ હુંકાર કરતા, નંદકુમાર પધારતાં,
એમ વદતા અનુભવતા નિજ દશા સખિ! પ્રિયતમ વર ત્યાં ૩
વસન્તતિલકા-તાડ સ્વરૂપ અતિ સુંદર નીલ મેઘ,
ઉત્પન્ન વીજ મહાહારક સુદરાંગિ!

- એ સામ્ય થાય નવ અંબર પીત એમ.
ધારે ઉર ઉરપરે નિત નાથ તેમ. ૨
- શૌપચંદ્રસિક-અધરે વળિ અંજન પ્રકાશે તુજના સાપર મોતી રમ્ય ભાસે.
સુખ તુલ્ય બને અલિ ? વિચારે ઉર શું અફલ માલ નાથ ધારે. ૩
- શિખરિણી-સહે શા માટે તું વિષમ શર સંતાપ સજનિ,
ચલ સ્વામીને તો મળા વિરહને શાંત કરની;
પિયુને સંતોષી અમૃત વચનોએ હૃદય તું,
ઉમંગે શ્રીઅંગે વિલસ પિયુસંગે અહિં ઘણું. ૪
- માલિની-સજનિ રજનિ આ ને ગાઠ તે અંધકાર,
સમય તજ સખિ ! તું નીલ નીવીજ ધાર;
ડગ ડગ શ્રમ લેઈ અંજરો રાખ મૂંગાં,
ચલ વલય વગેરે ઢાંકે તું ચાલવે આ. ૫
- દુતવિલંબિત-વિવિધ કોમલ પલ્લવ પમને સ્થલજ પુષ્પવટે વર આપ તે.
શયન આલિ ! રચી તુજ વાટકી ચકિત થૈ નિરખે ઘડિએ ઘડી.
શારૂલવિકીડિત-પધારીને ધીરે નમિત નયને તે નિરખશે,
મ'ને ભેટી પ્રેમે રતિ પશુ ઘણી તેમ કરશે;
ઉરે ચિંતા તોયે શત ઘણી ધરી ભાવભર તે,
તદા તે તે રૂપે પ્રભુજી બનતા કેવલ રસે. ૬
- ગીતિ-એવા હરિવર તો બે અનુસરતાં ત્રિશુભ પવન જ્યાં વહતાં,
આથી શું પરમ અધિક સુખ સખિ ! વદ સુંહર છે ત્રિભુવનમાં. ૭
- સગ્ધરા-બાણે તું સ્નેહ રીતિ મધુરિપુ વરને સ્નેહની રેલ રેલી,
છે ભારે આર્દ્ર આર્દ્ર પ્રિય ઉર વળિ તું તો બની પ્રેમ ઘેલી;
તોયે તું આવવા ત્યાં અહિં નહિ સમજે તે ન બાણું હું હેલું;
આવો માનાર્થિય કેરો કમલનયનિ ! આગંધિયો તેજ સેતુ. ૮
- શિખરિણી-સુણી એવાં તેનાં વચન અરૂણાં આર્દ્ર નયને,
નિહાળી રૂતીને બહુ વિરહથી દીન મૃદુએ.
વધાં કોપે અર્ધાક્ષર જલ ભરેલાં કમલનાં,
દલોને કેમે તે ઉરપર વહતાં સખિ ! ઘણાં. ૯
- વહે આ'યું તું શું અલિ ! સુવતિધૃત્યે લપટતા,
અરે ! સ્વચ્છે તે વશ થઈ વિલાસેજ રમતા.

- ભવે તેણે તોયે પ્રિય વિરહથી તમ્મ મનડુ,
પીવા મીઠા તેનો અધર રસ આડે શુ કરૂ હું ૧૦
- ઉપમતિ—કહ્યુ બધુ તે યદિ સત્ય હોય ના કેમ આવે અટ નાથ તોય,
નિદોષહું જે પણ આમ માંરી થતી ઉપેક્ષા કર્યું દેવ ભારી ૧૧
- ગીતિ—જેનુ સ્મરણુ ધતામા અદન વિષ પવન દહન સમ થાય,
તોપણુ ન તજે પ્રિયને અતિ સ્વતત્ર ણન્યુ મુગ્ધ મન હાય ૧૨
- કલકના એ સમયે નિમિત્તથી કુવટાના દુગ જલને,
ધારણુ કરતો શશિ આ ઉદય થયો અનિવ વિયોગાનવનો ૧૩
- કુવગચ્છેના કોપે અરૂણુ કટાક્ષ નિસરતા શુ રાતા,
શશિ નિરખી તે દીના કરતા અતાપ હરિ વિવળ થતા ૧૪

પંચમ રાગ

- હા ! હા ! શુ હરિ મુજને કરૂણા કરશે,
અધર મુધારસ પાઇને શું જીવન ધરશે ક્રુવપદ
સગ આશથી પણ નહિ સારૂ જીવન માંરૂ,
હૂતી મુજને વૃથા છેતરે ધારૂ
કોને શરતો જઈ માધવ વિણુ નાથા ! કૃપાનિધિ છે,
દીન હું પ્રિયતમવર ! મુજને મુખનુ દર્શન ઘો ૧
- શિખરિણી—બન્યા હુ ખી એવા સ્મરણુ ન ઉરે એક પણ જે,
વિયોગાગ્નિજ્વાલા સહિત મનનો સ્પર્શ પણ તે,
ન જાણુ તે પ્રાય સખિ ! અહિં ઘાતું સુદર થયુ
સંદેના પ્રાણો આ ક્ષણ પણ વિવળ પ્રભુજિના, ૧૫
- પ્રભુ સીસભોગે લપમ્પડ ગયા મન્મથમદે
તજી લગ્ન તેઓ અતિ અતુર ખીજા સ્થલ વિષે,
જવા દે ના તેથી પ્રિયતમ તણી વાર ધઈ એ
હમે જાણ્યા કોથી અતિ મધુર મૂર્તિ વિધિવશે ૧૬
- શાહૂલ—ગોપીનેત્રનું અજન મન્મથનેરો તણા તારવા,
તેઓને કુચ અગ્ર નીવ મળિશા છે જે કુમારી તણા
ગોપીબાહુતણા તમાવતરૂને ત્વત્સગ આશે થગી,
વેડીના સુર વૃક્ષ એ અટ કરોરે ઇષ્ટ સધે ! હરિ ૧૭

इति श्रीकृष्णरसमण्डने चतुर्थ उहास ।

અથ પચમ ઉક્તિઃ ।

- શિખરિણી-પદ્મી રાત્રી આંધી ક્યમ કરી જતાં નમ્ર બનતા.
 લગ્નતાં અત્યંત અપલ નયને સુંદર ઘણા,
 પ્રભાતે સદાક્યે મધુર વદતા ને વિનવતા.
 નમંતા સ્વામીને પણ મરમમાં ખિલ વદીયાં. ૧
- ગીતિ-માધવ ! જે રસપૂરણ બહાર અંતર પણ છે ખચિત તમે,
 તે રસ વિરૂદ્ધ વહવું ન ઉચિત સત્ય વચન વદતા તમને. ૨
 સાધુ દિશે તેઓનાં નયનોમાં નિજગુણ પણ જે રાગ,
 દ્દને તેહ મલિનતા પોતે ધારે તમે મન્મથીશ. ૩
 અધર વિષે હંત દિશે સ્પષ્ટ થાય નિશ્ચય રસલંગ અને,
 સ્થાને સ્થાન રતાશે અનુરાગે વિરલપણું જણાવે છે. ૪
- અનુક્રુપ-હજુ સુધી ઘણું ધ્યાન ધરતાં તમ અંતરે,
 બહાર પ્રકટ્યા એનાં કુચકુંકુમચિહ્નતે. ૫
 તમે તે તે તમે તોછો એમ તેનું સુરંગિત,
 વચ્ચે સ્થામ ? જણાવે તે અપેક્ષા શી હવે મમ. ૬
- ગીતિ-જે તેમાં પ્રેમ થયો તેજ નયન કમલ ઉપર પ્રકટ બને,
 ઉગરે ઉપજેલો એ નહિ છાનો રહી શકે તમને. ૭
 માનું હું માધવ ! તમ લોચન તાગ વિષે હજુ છે તે,
 ઘડી ઘડી મીચી છે ગુમ રાખવા મુજ આગળ તેને. ૮
 શી શંકા છે મુજને મદનવીર વિજયની હૃદય રેખા,
 ધારી, તે પણ પ્રમદા અલૌકિક અધિક દાન કરે જેઆ. ૯
- અનુક્રુપ-ન તેનાં નખનાં ચિહ્ન પરંતુ તમ અંતરે,
 પેસવાને સચું દાર તેજે અશિમ સંશયે. ૧૦
 નમતાં તમને તેનું વીર ! જે કુચકુંકુમ,
 તમ પામતજે આબ્યું શું શું ગુમ કરે તમે. ૧૧
- ગીતિ-અનુકૂલ હૃદય તેની સમીપ જાએ પ્રત્યેક સત્વર કે,
 સુકમલ નયન ! અનુસરો ઇચ્છા પૂરણ કરી હવે જેજે.
 રજની પૂર્ણ કરીને હજુ અહિ આવવા ન હે તે તે,
 અતિ સાધુ છે કિશોર ! પ્રભાતમાં જે તમે પધાર્યો છે. ૧૩
 આંધીહું પણ મુજમાં જે તમ કૃતિ નિશ્ચિન બનતી આમ્,
 ત્યારે તો શું કરું હું નાય ! શું ભાવી અનુભવું હું તેમાં. ૧૪

કંઈક નિમીલિત નયને આજસમાં રતિ ચિહ્ન શુભ કરતા,
રાધા લયથી, હરિએ શાંત કરે કમલ નયનોની પીડા.

૧૫

इति श्रीशृङ्गाररसमण्डने पञ्चम उद्दासः ।

अथ षष्ठ उद्दासः ।

ગીતિ-વિષાદથી મૂંગા સ્મર શરથી ખિન્ન પ્રકટ હરિતું રૂપ,
હૃદય ધરે ધ્યાન કરે તેને વદિયાં ચતુર સખી ધીરે.
સાંભળ સખિ ! સુવચન મુજ મા કર તું માન આતુર પ્રણયી,
પ્રાણપ્રિય પિયુમાં નહિ ઉચિત આમ કદિ કરવું શુભનયની.

૧

૨

વસંતતિલકા-વા વાય મંદ વનમાં અહિં તેમ રાધે !

જે પ્રાપ્ત થાય અભિસાર પદે પ્રભુ તે,

ત્રેલોકમાં અવર તો સુખ તત્ત્વ છે શું;

તું બલુલી અધું તથાપિ કર્હું તને હું.

૩

અનુકૃપ્-રાધે ત્વહ્લાઘ્યમહિમા ન વેદ પણ પામતા,

જે કૃપણને ત્રિલોકસ્ત્રી શોધે આસક્ત તે તુંમાં.

ગીતિ-જેદ કરે શું મુખે ! ઝટ મળ મધુ મધનને હૃદય તાપ,

તજ સકલ કર યુગલ તુજ નયન કમલ દરશન કરતાં આજ.

કહ્યું કેટલું તુજને નહિ પરિહર માધવને કોઈ સમે,

અપરાધી પણ પ્રણયી વૃત્તિ હૃદયની અશક્ય તેથી રે.

કુચના કુંકુમને સખિ ! ન સિંચ લોચન જલથી તું તો આ,

પ્રકટ અનુરાગ જે છે પ્રિયતમ વિષય ખરે નહિ દહન કદા.

પ્રભુનું અતિ કોમલ મન તવ માન સહન કરવા નહિ શક્તિ,

તે અહિં આવો મધુરું વદો ઉદાર હરોજ હૃદય આર્તિ.

૫

૬

૭

૮

વસંતતિલકા-એવે સમે પ્રણયકોપથી કામપીડા.

નિઃશ્વાસથી અધર કંપિત ત્યજનમાના,

સાનંદ ઇન્દુમુખો સાથ વદા મધુરું.

પ્રેમ ભયાં રસિક આર્દ્ર ઉરે પ્રભુ શું !

૯

રાગ કૃત્યાણુ.

કમલ નયનિ ! તું માન વિસાર.

ન ઉચિત તુજને મુજપરધાય મદન અપાર-મુવ પદ.

નિજ અપરામૃતથી મદન રચિત તાપ દૂર કર,

મધુર વચનથી સુખ વિસ્તાર.

૧

ગીતિ-તુજ કુચકુંભાલિંગન આરંભસમયનોજ સુસહાર,
 આમ બનેલા સુજને સખિ! આપો સુખ કેમ કરે વાર. ૧૦
 લોચન કમલયુગલ તુજ નવલ શરદ પૂનમ શશિકિરણોએ,
 રંગન કરે પ્રભાતા પ્રતિબિંબે અંક સહિત હો આજે. ૧૧
 મદન મંગલકલશમાં નવદલ પંક્તિ વિલસજો પ્રિય સખિ હે!
 પ્રકાશતું સ્થિરરસને બિંબ અર્ધ ચંદ્રનું ધરાવ તું તે. ૧૨
 જો સુલપર કોપિત તું પ્રણયિનિ! સુંદર વિધવિધ બંધાને,
 દંતક્ષત નખરશરો કર મુજપર હુરખથી હું તારો રે. ૧૩
 તુજ ભૂકુટિધનુપપર જે ચકાવિયાં નયનબાણુ ડામતણ્યાં,
 અલક્ષ્ય કેમ કરે નહિ મુઘે! તુજ પાસ હું છતાં હમણ્યાં. ૧૪

અનુકૃપ્-સર્વાંશમાં સખિપાતું આપણું છે ન કે સખિ!
 પરિણામે અને ધર્મે તેને તું ધાર તત્વથી. ૧૫

શિખરિણી-થતાં આરક્ષેયે વારિથી વચન મંત્રે અધરની,
 સુધાએ ને નેત્રાંબુજમિલનથી તેમ સુમુખિ!
 ઘણી શાંતિ પામે મદન વિધનો તાપ અતિએ,
 પ્રયોગે ના બીજા તજ પ્રિયતમે! વાર સખિ! હે. ૧૬
 નકો બીજા મારા તમ ગૃહીંત આ અંતર વિષે,
 રહેવાને શક્તા પરમ તરૂણિ! દૈવ તુંજ છે;
 તણ શંકા મારાપર કર કૃપા મૌન તજ ને,
 સરોબલક્ષિ! સાંઝું નિરખ અતિ આનંદ ધરને. ૧૭

ગીતિ-હૂર જતી ગાયોને પ્રેમે નિજ નવધન આર્દ્ર વચનથી,
 ઉર્ધ્વ ભુજએ તેડે એ હુરિ શાધાપ્રિય કરજો સુખથી. ૧૮

इति श्रीगृङ्गाररसमण्डने षष्ठ उह्लासः ।

अथ सप्तम उह्लासः ।

આ'વું ઘણું વિનયથી હકિલી પ્રિયાને.
 નાથે પ્રસન્નવદની સજની! મનાવી,
 પામ્યાજ વેશ રચિ કુંજ મુપુપ સે'લે.
 લાજે પ્રકુદલ દશિને વદિયાં સખી તે, ૧

અનુકૃપ્-રખે! તું સરખી કોણ સુંદરી છે ત્રિલોકમાં,
 આ'વા શ્રીકૃષ્ણ જેને તો અવંકાર ધરાવતા. ૨

- ગીતિ-એમ વદી સુમુખી અતિ મુદિત બની મૃગમદ મનયાગરૂથી
કપૂર અગરૂ સારે એને ઉદ્ધર્તન કરતી સગની, ૩
- અનુકૃપ્-પછી ઢેવલ કારમીર લેપથી સખિ ! લેપન,
કર્ચુ મુગધ સહજ અગે મોહક એહને ૪
- વસતતિલકા-તેને પછી કનકના પપુષ્પના એ,
ગુચ્છે રૂઠા વિમલ સૂક્ષ્મજ પીત દામે
આનદથી કમિ વિષે સ્કુ નાલિ ભાગે,
નીવી રચાય વર રજન મોહનાએ ૫
- ગીતિ-મધ્યમ રહેલ તેથી અવલગન વગર મધ્ય વિજ્ઞાન
આધાર કુચકવશ યુગ કરેજ પરમ સત્વતુ નિજમાપ ૬
- વીજ ઉપર નીલ જલદ સ્થીર વીજ તેપર અહુ જો હોય,
વિધ વિધ વેષે સહિતા ક્યુઝિતુ ધાય તે સમય સામ્ય ૭
- ક્યુકિ નીચ સજવી વિવિધ વેશ ચતુર સહચરી સજવી,
તેને દ્વિવિધ ધનારી એમ રતિ સ્કુ સૂચવતી રમણી ૮
- ધોળા પીળા બાઈ જુડ નવવ, માવતી સદુ કુયોએ,
રચતા વેણી સુદર મુખ્તાશુચ્છા પ્રાત ઉપર વિવસે ૯
- મૃગમદ તિવક રચીને વાકુ મણિ જટિલ વિમલ મોતી અને
તેપર રચતા એને અવક વિષે વિરલ કુમુમ ધરતા ને ૧૦
- બ્રમર કુજમા રાતી કમવપરાગની યદિ રેખા હોય,
મકરદહિનિહુઓ વગી કેશ વેશપર ધાય તદા સામ્ય ૧૧
- ચાદૂલ-મોતી શ્રેણિ ન આ મહાસુરનદી કેશો ન તે કિન્તુ છે,
કાનિન્દી, વળી એ સરસ્વતી નદી સિંદૂર રેખા ન તે,
વેણી આમ, રચ્યુ શુ, ઇચ્છિત ફલો દેનાર તે તીર્થને
કદર્પે, મુનિવર્ય માધવતણા સયોગથી ધાય છે ૧૨
- ગીતિ-કનક મણિ જટિલ વિધ વિધ શણગારે મનહર કર્ણ ઉપરતો,
રાતા પુષ્પ લગાવ્યા યુગવ ચદાવેવ જેમ મદનશરો ૧૩
- ગીતિ-દલિતાજન સમ શ્યામલ હુરિ પરમ વિપય નયનોને એના,
જણાવતુ અજન શુ આજ્યુ પ્રિય સખિ ! સર્વે તરફ તેના ૧૭
- હરિગીત-નયનારવિદલણો અધિક રસ જાય નહિ એ પ્રેયસી,
યલ્નેજ અજનસેતુ રચતા હાલ લવ તૂચો અહિં,

- એ થકી સર્વ દિશા વિષે સરિતાસહસ્રજ ચાલતી,
તે યુક્ત છે કે વકતાનો સહજ આ ગુણ છે સખિ ! ૧૮
- ગીતિ—અંજનથી રંજિત દુગ આ ખંજનને વિનય કરે કે જે,
નિરંતર સ્થિર પણ હરિચરપર તરલતર પાણું ખરે ધારે, ૧૯
રાધાકૃપાખલવડે ભેકે હું વર્ણન કરવા શક્ત,
તદ્દપિ ન વર્ણવું કિંતુ સંયોગકથાવિલંબજ અસહ્ય. ૨૦
- અનુદુય્—રચી આબૂપણે સર્વ યુગમાલા સુકંઠમાં,
અંદને કુંકુમાદિથી સજ્જવી ચિત્ર રંજિતા. ૨૧
સજ્જવ્યું અંગમાં તંને ઉત્તરીય સુરંજિત,
આપ્યું કર્પરકસ્તૂરીયુક્ત તાંબૂલ ઉત્તમ. ૨૨
- શિખરિણી—પછીથી પોતાની પ્રતિક્ષિત ત્યાં દર્પણવિષે,
નિહાળી કાંતિને પ્રમુદિત થતાં લલિત દુગે,
કપોલે તો જ્ઞા કંઈ નિજધર્યો પાલવ અને,
વધાં ત્યાં આલી તે સ્થિતમલકતાને સજ્જનિ ! હે. ૨૩

માલવ તથા ગૌડી રાગ.

- રાધિકે ! સરસિજનયને ! અનુસર મધુરિપુને—ધ્રુવપદ
સુસખિ ! તને વિનયે કરી બહુ બહુ યત્ન,
હુમણાં કુંજવિષે મજરત્ન. ૧
- ધનસમ હરિને મળવા કર સફલ સ્વરૂપ,
સુંદરિ ! રાધે ! વીજલતા એક રૂપ. ૨
- ગીતિ—અનુકૂલ મંદ વાયુ પ્રિયતમ સંગમ કરવા પ્રેરે છે,
શિક્ષા આપે કે આ ધનતિમિરે ચરણ મંદ મંદ ધરે. ૨૪
- અભિસારિક યોગ્ય સમય એમ સૂચવતા અહિં કોઠિલહૂત,
તને કરે આમંત્રણ કુહૂ કુહૂ એમ કૂજતા અધિક. ૨૫
- યુવજન ઉરહણનારા મદને મૂકેલ કમલખાણેની,
પંક્તિ અલોકિક જેને તિમિર એમ અહિં કથાય છે સુમુખિ ! ૨૬
- શશિની દિગ્—અભિસારિક સીજન નેત્રાર્થી રાત્રિએ રચિયું,
અંજન શું વૃંદાવનમહાપાત્રમાં અધિક લલિત દિશતું. ૨૭
- બાણ્યું સહુ સહિયોએ આ તમ અંગ અનંગસમર માટે,
તરંપર છે એમ શરમ વિસર અનુસર અરિસમ સરસ હૈયે. ૨૮

नूपुरशनाडिडिभनादे हुरि निकट अपट ल राधे !
 अष्टियाणां कुटिल कंठक नयन कटाक्ष शरवटे लुत तेने. २६
 स्वागता-वक्ष्ये वणी उन्नत दृष्टि लाञ्छनीनमित कंठ स्मित दृष्टि,
 ये तने स्वरथी व्यंजल उच्ये कृष्ण्यंद्रं चिभुके अडि सुंजे. ३०
 इति श्रीशृङ्गाररसमण्डने सप्तम उद्दासः ।

अद्यायम उद्दासः ।

गीति-कांचन कांची दाम श्रवणु लूपणु किरणु हीस कुंज तणु।
 द्वारे पिथुने निरणी शरभाणां सैयरने सर्षी वदियां, १
 ललित-प्रविश राधिके ! पास नाथनी महनराजना राजमोदरे,
 विलस शोभता पुष्पपल्लवे ललित लागता झेकिलस्वने. २
 गीति-मंद विपुल वीज सभ धन नयने सुनितंभिनि ! अधिक उदार,
 विविध कुसुमथी विरचित विभल शयनपर विलस सभि ! अपार. ३
 केयल मधुकें कूल सुभकर समधुकर कमलसभ नयन,
 कमलनयनि ! हुरिवरने प्रकटकर निगूढ रस रसिक राधे ! ४
 अति चितनथी भणतां अकथ विषे तंभ शुं डोय संभ्रम ह्यां,
 अरविद नयनि ! सुंदर कंठसमान नंदननमां ५
 प्रकट लाव आ तुज शतगुणु रसभय ओ कमल रम्य नयनि,
 श्रीकृष्णाभ्यंज तेने स्वस्थान विषे कर अडि आज सभि. ६
 हरिगीत-पथी अर्धनमतां मर्ममां आनंद विपुल यतां कंठ,
 स्मितहास्य नयन कटाक्षभय नूपुर प्रकट अंकारथी;
 अहुं हर्षहरलीना पुलकवपु हरितणु ते स्थानमां,
 न्यां विश्वमोदर्थी मत्र मधुकर गुंजता त्यां पेसतां. ७
 अनुष्टुप्-आनंदसिंधुना पूरे तरंग शैम धारता,
 राधामां लीन मन ओ अलि ! माधव दिशता. ८
 गीति-हुं हुं करतां पुलके अडां ययां राधिकसभागभमां,
 प्रीते प्रथमागभने उत्सुक शुल परिरंलणु करवामां. ९
 राधानयनसुधाना वर्षणुथी प्रकटलाव अंकुर शुं,
 राधा अंतर सन्मुख रसधाराओ ! ययां पुलक के शुं. १०
 अंज अंज अंतरमां विराजता प्रिय अहार सभि ! आव्ये,
 अताववा पथ सुंदर शैमावलि अत्रगाभिनी लाले. ११

કૂલ કેશ સહ રાધા નૃપુરનાદે સિદ્ધ મધુર મંત્રે,
અંતર રહેલ પુષ્પો તે સ્મરતરૂ તરત પામતાં બાણે. ૧૨
રાધાવદનશરીથી વધતો સૌન્દર્યસિંધુ પણ અલ્પ,
માનું દગમીનો તુજ ઊછળતા સિંધુજલધકી જેહ. ૧૩

વસંતતિલકા-રાધા તણા ગુણસુધાસર કર્ણુમાંથી,
આલ્યાં બહાર અતિ દૃષ્ટિ વર્ષવાથી;
ના છે સમર્થ અથ કુંડલ છોડવાને,
આલંબિ મુંદરિ ! હજી પણ તે રહ્યાં છે. ૧૪

રૂચિરાઈ-જોઈ બહાર સ્વરૂપ સુધારસ સરને તેના ગુણસરને,
હૃદયે સ્મરણ કરીને અહિં આગમન વિષય સંશય કરવે;
અલિત થતાં પણ અધિક શ્રવણસરપર સ્નેહે પરવશ બનતા,
એમ માનતા નયનમીન તે શશિવદનિ ! કદાપિ ન તજતા. ૧૫

ગીતિ-રાધાગુણસહ હરિના નિજ અંતરમાં પ્રવિષ્ટ મદન થવે,
અશક્ત ત્યાંજ જવામાં આ કેતુ કર્ણુમાંહ અવલંબે. ૧૬
વિવિધ લતાગૃહ કેસ પુષ્પસમાન મદન શુભ સર્વોગ,
રાધેઘાથી પ્રકટ્યા વિચિત્ર શું કામલાવ અતિ સહજ. ૧૭
ધવલવસનથી અતિશય રાધાલિંગન આશર્થો ઠકિલ,
શું અતિ કહું પ્રકટ અલિ ! એ રસ સર્વસ્વ છે નિજપ્રેમ. ૧૮
પ્રિયમુખશશિને જોતી કટાક્ષથી, તેહના સખીજન જે,
લગ્ન લઈ મલકતાં ગયાં ભવનથી બહાર સઘળાં તે. ૧૯
ચિર સંચિત શુભ લાભ્યે નિજપતિ આલિંગન અહિં રાધાને,
અપટ બધા વિધોને હરિ હણુતા નખશર વિજથી પોતે. ૨૦

इति श्रीगङ्गाररसमण्डने अष्टमः उल्लासः ।

अथ नवम उल्लासः ।

અનુક્રુપ-તરંગે સ્મરસિંધુના ઊછળ્યે અતિ લાજતાં,
તલ્પે આપી હાસ્યદૃષ્ટિ રાધિકાને હરિ વધા. ૧

ગીતિ-વિસ્તૃત પુષ્પધરામાં કામિનિ ! વિવિધ તુજ નયનકમલોએ,
ળનાવેલ શય્યામાં શમાવ મદનામિ પ્રેમરસ લીને. ૨
હરિગીત-સુકુમારતાને સુભગતાથી તુજ ચરણકમલો વડે,
સુંદર કુસુમસમુદય હરાયો હંસગામિનિ ! આખરે;

- અનુભવ કરે અધિ સખિ ! પરાભવ અપટ તે તુજ રમ્ય આ,
પદ્મમલયુગલ કુસુમમયી કીધા શયનમાં મૂકતાં. ૩
- અનુષ્ટુપ્-વિચિત્ર ભાવપત્રો જે ઉરપત્રે રચેલ શી,
શર્યામાં વિલસ વહાલી ! છે શીત તુજ સંગથી. ૪
- ગીતિ-મુજ ઉરપર તુજ કૃત્ય કર રાધે ! અતિ ખેદને શમાવ ખરે,
ખણ ખણાય રશના, રચ પ્રિયસખિ ! તન્મય રસમય વચન અને. ૫
- અધિક પુણ્યસંચયથી શાંત ઉત્તર અતિતપ આચરવાથી,
અન્ય ન પામે તે તું તુજ અભિલાષી મહુને મળી તેથી, ૬
- તે હું લહાશે જ ખરે તું પણ મહારીજ છું ન ગંશય તે,
હું તુજ માટે પ્રકટ્યો તું પણ મુજસાઈં જે પ્રકટ રાધે ! ૭
- ક્ષણ પણ રહેતી તુજમાં કુચકલશરન્ન તથાપિ સહન કરે,
જે તે ભારે પુલકો પણ બહાર તે ઘયા મુખે સંગે. ૮
- રસમય સુંદર વપુ આ પાલવથી ઢાંકે તું ન મુખાક્ષિ !
કનકમય ગિરિપરાગે નહિ ઢંકાયો ખને સખિ ! ઠઠાપિ. ૯
- અધરામૃતથી અંતઃસ્પર્શથી અપટ બહાર સરસતાને,
સંપાદન કર આશા ચિર સમયની પૂર્ણ કર બધું મુજને. ૧૦
- શાર્દૂલવિકીરિત-ગાઢાલિંગન ચારુ મુંબન મળે દંતાગ્રંથે સ્ફુરે,
સીત્કારે અધરે પિયે રસ નખે રેખાર્થી ડુંવા ધરે;
તે તે સૌરત ગંધ કેલિબલથી ખીલેજ ફળે વળિ,
ભાવો સૂચક લોચને નિરખનાં તે સાધ ખેલ્યા હરિ. ૧૧
- ગીતિ-રતિરસતત્ત્વજ્ઞાને અન્યોન્ય સુભાવ ઉભય તન્મય છે,
પુંભાવ ઉચિત એને રતિશ્રુતિને ચિર શ્રવણ કરવે. ૧૨
- રતિરણુધીરાં રાધા મધુભેદિમદનનખશરપતન વડે,
સેમાંચિત થઈ જાણે ભજે હૃદય સીત્કાર વિજયનાદે. ૧૩
- ઈન્દ્રવજ્ર-અન્યોન્ય તે તન્મય ત્યાં બનેલાં ગાઢા રસે પૂર્ણ વિસર્ગ કાલે,
અન્યોન્ય તદ્રૂપ થયે ફરીથી સેવે સ્વભાવો રસિકો મૃગાક્ષિ ! ૧૪
- ગીતિ-બન્ને મળ્યા મુખે સખિ ! માધવ રાધા સુધારસ જલધિના,
સ્વેદ વિલાસ તરંગે ઉઠે કણા અંગ અંગ અતિ લસતા. ૧૫
- હરિના નયનકટાક્ષે જોતાં રૂસસિધુમાં પ્રિયા દૂષે,
તેના આલિંગનરસકંઠધિવિયે સ્નોન થાય અચરજ એ. ૧૬

- समानता उदधिनी गोपीनाथरसोपर आ आपी,
 तेनी अवधि नष्टाती अहि अवधि रक्षित रस छे आ ंहालि। १७
- निरवधि निररस पूरखु परस्पर रसे लरेल प्रियजन ज्ये,
 हेवुं सुभ अनुभवतां ते ना व्हायुं विचित्र अति तेथी. १८
- आम रमणु रमणु करे राधा स्वाधीनलर्तृका पियुने,
 रयवा निर गंडनने ज्येस्यं आनंदमां मधुर वचने. १९
- मानद ! गंडन सघणुं रयौ कुसुम आ ग्यां कथोपर ज्यं,
 रतिथी गरती मनहर मलयज कस्तूरिकातली देभा. २०
- भृगमहनं तिलक ललित करी णिहु मुक्ताक्षनुं निरभी,
 करे वीज सद्धित धनसभ नवल सुधानुं निधान कमलाक्ष. २१
- तम आलिंगन रसभय सुधापूर्वु कुचकलश अलस नेत्र !
 विचित्र भृगमहपत्रे करे करकमल वडे ज्ये विश्राम. २२
- विध विध शृंगार सरस कर्णयुगलपर कुंडल नवल धरी,
 कंधक कंधक विकसेलां कमल धरे तहिं मनहर नयन हरि ! २३
- वसंततिलक—भूहारां कपोल तल लाल तमे सुभ्याथी,
 हे कामगर्वहर ! ते प्रतिणिंण पागी,
 आ सिह सुंदर सुपेणु वडो ज्ये तोय,
 अत्यंत निर्मल शरीर अरोरुडाक्ष ! २४
- त्वच्युंणनामृतसरौवरमां नहुवातां,
 घोवायुं अंजन शुं लोचन लुगमा आ;
 घेरां करे ललित अंजनरेण आप,
 आत्मरवश्ये अमृते प्लुत ज्ये नथ. २५
- अनुष्टुप्—स्वपीतवसने नाथ ! नीवीं इय नितंभमां,
 रयौ तेम स्मरज्यी नाहवान् मेभला तथा. २६
- गीति—मंगुसिंजथी स्मरने लतनारां अरखुमांछ अंजरने,
 रयौ अधिक अनुपम आ आंगविओपर सुचित्र अणताज्ये. २७
- वसंततिलक—आणुप्रिया कथित आम सधि ! त्वराज्ये,
 शृंगार सर्व रयियां मनथी अगम्य;
 मानुं सधी ! विविध भाववडे लरेवुं,
 राधावये ज्ये हरिज्ये अहिं मौं करायुं. २८
- इति श्रीगृह्णाररसोमंढने नरम उदासः ।

અથ દસમ ઉદ્ઘાસઃ ।

- શિખરિણી—અહિ રાધાદેવી ચિર અતિ નિન્નેપાસન વશે,
 થયાં રાજી આપી મુમુખિ ! રસસર્વસ્વ સહુ એ;
 ધરી બાહુ કંઠે હરિમુનિ વિષે રૂપ રચવા,
 વધાં પોતાનું તે પ્રિયવશ થયેલાં વચન ત્યાં. ૧
- અનુષ્ટુપ્—રચું હું તમ શૃંગાર અહો પુરૂપભૂષણ !
 મુખાક્ષિ ! ચિર ધ્યેયેશો સ્વવેશ મુગ્ધમાં કર. ૨
- શાદ્ધૃલવિકીડિત—બોલી આમ કુલોવટે અવનવાં વેણી ગુંથી ઠાનમાં,
 ચંપા પુષ્પજ યુગ્મ કુંડલ કરી ચિત્રે રૂઝા ગાલમાં;
 વાંકું કુંકુમથી રચું તિલક બે રેખા વિભુને કરી,
 યાટીરે વણિ કુંકુમે વિરચિયું ત્યાં બિંદુ મોતીવતી. ૩
- ગીતિ—પ્રથમ કૈશવેશ રચી મુકુનાહાર પ્રથમ ધરી હરિને,
 હીરા કનક જડેયું કર્યું ભૂષણ ગુંથી કૈશમાં જ અને. ૪
- વસંતતિલકા—આંજી મુનેત્રમહિ અંગન રમ્ય ઝીણી,
 રેખા કરી સ્વશણુગાર ધરે મૃગાક્ષી;
 કંઠે, રૂઝા સહજ હાસ્યથી આસ્યચંદ્રે,
 દસ્તુરિથી સહિત ચંદન ચર્ચિયું છે. ૫
- અનુષ્ટુપ્—પ્રિયાના હસ્તકમલસ્પર્શથી ન્યાં રૂંવાં થયાં,
 વિશાલ ઉરમાં રાધા રચે કાશ્મીર ચીત્ર ત્યાં. ૬
- ગીતિ—રેખા એક કરી પણ તેની શોભા અધિક થતાં રાધા,
 વિસ્મિત મનથી રેખા અન્ય કરી અચરજ અમને કરતાં. ૭
- નિજ નીવીપર રણતી રશના ધરી નિજ ભુજના શણુગાર,
 બાહુ ઉપર ધરાવી ઉરપર પાલવ સન્ધ્યો વણિ વિચિત્ર. ૮
- નિજ ઝાંઝર સુંદર જે ચરણાંગુલિપર મનહર શણુગાર,
 કરી સ્વકુંકુમ શોભિત અલક્ષત ચિત્ર રચે નહિ તે માત્ર. ૯
- ત્રિભુવનસુંદર આવો મજેન્દુનો ગોપસુંદરીવેશ,
 રચતાં સહજ દિશે શું ઉચિત બધું પ્રિયતમપર આ છેવ. ૧૦
- વસંતતિલકા—જેતાં વિલક્ષણ દરેક શરીર રાધા,
 બીજા રસો વિસરતાં મનમાં જણાતાં;
 રાધાકપોલમય દર્પણમાં પડેલા,
 આત્મસ્વરૂપ નિરખી હરિ હૃદય ઘેલા. ૧૧

- અતુષ્ટપુ-રૂપ ફેર થયેલાંને ચુંબતા કેશને ઘ્રી,
તે ક્ષણે થાય રોમાંચ કપોલે કામભાવથી. ૧૨
- ગીતિ-જાગતાં શું કિંચિત્ લગ્નસ્મિત હાસ્યદૃષ્ટિ એ સુખને,
જોતાં અતિ સુદૃઢ ળની વધાં નવલ શુભ રાગ ભરિત રાધા. ૧૩
- શું વર્ણવું માધવ ! તમ સ્વરૂપ મનવચનને અગોચર છે,
અંગ અંગ શોભારસસિંધુ સહસ્ર ઉછળાતા દિશે છે. ૧૪
- મૂલણાં-મુજ કુચ સુચકવાકો તણા યોગથી ચંદ્ર નહિ, સૂર્ય નહિ કેમ કે આ,
મુજ નયન કમલ ઉત્કુલ દેખાય છે, નહિ કમલ મુજ વદન ચંદ્રમા આ;
હર્ષમાં, એમ તમ વદન કવિવર વચન એ પણ અગોચર બને પરંતુ,
અતિ સમયથી થયું સંચિત સુભાગ્ય મુજ પ્રકટ આ છે ખરે નાથ માનું. ૧૫
- શિખરિણી-શશી વા આ નેત્રોત્પલ વિકસવાથી નિજગિરા,
મધુસ્થાન્દે જેથી કમલવર છે નાથ સુખ આ;
ન જાણ્યું લાવણ્યામૃતસર પરંતુ પ્રકટતાં,
સ્વનેત્રાંભોજેથી અખિલ રસનું રૂપ કંઈ આ. ૧૬
- ગીતિ-સુંદર સુવતીનું સુખ વહું આહો પુરૂષવર્ધનું પા કે,
બંને પ્રમાણ રૂપે ગોપવધૂનેજ માનવાનું છે. ૧૭
- જાણું આ હું પ્રિય ! મુજ અંતર તમ વદન તેજ નહિ અન્ય,
ઈતર હોય તો ક્યાંથી તમમાં મુજવેવનું બને સાગ્ય. ૧૮
- આ રીતે જો મધુરૂં ત્રિલંગરૂપે કરે મુરલીગાન,
તે સમયે પુરૂષોને પણ સુવતીબાવ આપ કરનાર. ૧૯
- જોકે સુવતીવેશે છતાં કટાક્ષ અતિશય અમર્યાદ,
સ્મરશરદ્વીલા કરતા વિવેક લગ્ન દુહો તમે ધૈર્ય. ૨૦
- રાધાવચનમુધાની ધારાએ મંદભાવથી હસતા,
ઉકટભાવે અર્ધોરાં રાધાને કરતા ધન આમ્લેય. ૨૧
- માધવસહિત ચિરસમય રમ્યા અધર મધુમત્ત બની સખિ ! તે,
રતિરસમય તે બેજણ કેલું સુખ અનુભવ્યું ન જાણું તે. ૨૨
- શિખરિણી-પછી નીચી મૂઠી પછીથી શણગારે પણ સખિ !
પ્રિયાકેરૂં ખેરી પટ પ્રિયતમા સાયજ હરિ;
વને ખેલે હસ્તિસમ મદભર્યા જે પ્રિયતમા-
બુજેએ ભેટાતા કુચમી લુલિતા માલ ધરતા. ૨૩

- शिखरिणी-करे कीञ्च वीह्ये कुमुभ कदि सूतां शयनमां,
 सने माहा पीतां अधर मधु गातां कदि तथा;
 प्रियस्कंधे स्थापी कर सुयमुनाता तटपरे,
 करीने श्रीकृष्ण रणलितगति जेने सुभ करे. २४
- हरिगीत-व्याखुं गिजगमां जेभनां दासत्व कव्याखु तो,
 षीजुं षधुं सजनी । प्रभावपले हु संशय मानतो;
 अहिं तेमनी शुं कथा कहुं हभपर भरे देलवान जे,
 जे जेभनो ज परभ अनुग्रह व्याप कृत केवल थये. २५
- गीति-आज सदा मुजने मणि ! आशा के नंदनहन हुमेशां,
 राधाने सुभ करजे प्रिया तेम हुम उपर कवेज कृपा. २६
- शिखरिणी-छति श्रीमद्गोपीशरज्जुमदोने अनुसरे,
 सदा तेना प्रेमाभृतद्विधिमां भजन, छते-
 सुधाने हारथे जे, पूरव थयुं शृंगाररसनं,
 रथेहुं तेजोजे वनजुवनमां मंडन इहुं. २७
- गीति-जेमां सहाय करता दामोदरदाम तेम हरिवंश,
 श्रीविकृत रचित थयुं शृंगार गरस रसमंडन पूर्ण. २८
- विपत्तति-श्रीकृष्ण देवप्रिय रामदास व्याहिं करे भव सुकुंदसेवा,
 मदीयसर्वस्वज रूप नित्ये मे ते कथुं श्रीगिरिधारिनुं आ. २९

इति श्रीगृह्याररसमंडने दशम उल्लासः ।

